

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΔΥΝΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ «ΩΜΕΓΑ»

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
**ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ**

ΣΕ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΜΕ ΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΤΟΥ ΤΕΙ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΟ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ. ΤΟ ΔΥΝΗΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΣΩΜΑ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ CYBERSEX ΜΕ ΤΗ
ΧΡΗΣΗ CHAT ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ANNA
ΑΜ: 6306M013

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. **Επικ. Καθ. Γ. Αλεξιάς, Επιβλέπων**
2. **Αναπλ. Καθ. Ι. Κατερέλος, Μέλος**
3. **Δρ. Γ. Βαρδάγγαλος, Μέλος**

ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα μας απασχολήσει η κοινωνική διάσταση του σώματος στο διαδίκτυο, υπό το πρίσμα της Κοινωνιολογίας του Σώματος. Πιο συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε την ανάπλαση του σώματος μέσα από τη δυνητικοποίηση του, η οποία γίνεται ιδιαίτερα εμφανής σε cybersex εμπειρίες, που πραγματοποιούνται με τη χρήση chat (κειμενικής) επικοινωνίας, μεταξύ χρηστών του διαδικτύου.

Η φυσική απουσία του σώματος στις διαδικτυακές επαφές, μέσω αποκλειστικά της χρήσης γραπτών μηνυμάτων – υπάρχουν ποικίλες διαδικτυακές υπηρεσίες επικοινωνίας που προσφέρουν οπτικοακουστικές δυνατότητες στους χρήστες – είναι ένα ζήτημα που έχει προκαλέσει διάφορες απόψεις θεωρητικών, αναφορικά με την ύπαρξη του σώματος στο κυβερνοχώρο. Στην περίπτωση του cybersex, το σώμα, έστω και φαντασιακά, αποτελεί σημαντικό συστατικό της δυνητικής επαφής των χρηστών.

Για να καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα, αρχικά εξετάσαμε την ιστορία του σώματος μέσα από τις επιστήμες και τα επιστημονικά ρεύματα που αναπτύχθηκαν κυρίως κατά τον 20^ο αιώνα. Έπειτα, μελετήσαμε τη σχέση του κυβερνοχώρου με το σώμα, καθώς και την ανάπτυξη νέων μορφών σωματοποίησης στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα του σώματος, αλλά και την ανάγκη του ατόμου να «κατοικεί» σε ένα σώμα. Στον κυβερνοχώρο, το άτομο έχει ποικίλες δυνατότητες κατασκευής του δυνητικού εαυτού, ελεύθερο από τους περιορισμούς του φυσικού του σώματος.

Η έρευνα μας, πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μίας ελληνικής δυνητικής κοινότητας, με τη χρήση ερωτηματολογίου. Αναρτήσαμε το ερωτηματολόγιο στην δυνητική κοινότητα, το οποίο συμπλήρωσαν μόνο μέλη της. Μέσα από την ποσοτική μας έρευνα, καταλήξαμε αρχικά στο συμπέρασμα, ότι παρότι το σώμα είναι φυσικά απών, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στις cybersex επαφές. Οι χρήστες εφευρίσκουν διάφορους τρόπους ανάπλασης του σώματος τους και του συνομιλητή τους. Η δυνητική σωματοποίηση των ατόμων, φάνηκε να είναι έντονα επηρεασμένη από τη φυσική τους σωματοποίηση. Παράλληλα, παρατηρήσαμε ότι τα άτομα, δεν συνηθίζουν να παραποιούν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά, ενώ έχουν τη δυνατότητα αυτή μέσω της ψευδωνυμίας. Ωστόσο, πέρα από την παραποίηση, που ουσιαστικά παραπέμπει σε μία ψευδή εικόνα, υπάρχει και η περίπτωση της επιλεκτικής παρουσίασης του εαυτού. Η δυνητική σωματοποίηση του ατόμου πραγματοποιείται μέσα από την αυτό-παρουσίαση του και είναι ευέλικτη, καθώς με τη χρήση της ψευδωνυμίας, το άτομο έχει δυνατότητα να αλλάζει ταυτότητα ανάλογα με τις επιλογές και τις προσδοκίες του.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

(σωματοποίηση, σεξουαλικότητα, δυνατικό σεξ, δυνατικό σώμα, αυτό-παρουσίαση)

ABSTRACT

At the present dissertation, we will be engaged with the social dimension of the body in the internet, in the light of the Sociology of the Body. More specifically we will examine the remodeling of the body through its virtualization, which is particularly apparent in cybersex experiences, which are attained with the employment of chat, between users and the internet.

The natural absence of the body in the online contacts, via exclusively the usage of written messages – there are various internet communication services that offer audiovisual possibilities to users – is an issue that has provoked several views of theoreticians with reference to the existence of the body in cyberspace. In the case of cybersex, the body, even imaginary, comprises a significant component of virtual contact of users.

In order to reach to a conclusion, we initially examined the history of the body through the sciences and the scientific currents which were developed mainly during the 20th century. Furthermore, we examined the relation of the cyberspace with body, as well as the development of new forms of bodiment in the context of cyberspace, distinguishing the importance of the body, as well as the need of the individual to “live” in a body. In cyberspace, the individual has various possibilities of manufacturing a virtual self, free from the restrictions of the physical body.

Our survey was attained in the context of a greek virtual community, with the usage of a questionnaire. We suspended the questionnaire in the virtual community and it was filled in only by its members. With our quantitative research, we primarily reached to the conclusion, that even though the body is physically absent, it plays a significant role in cybersex. The users make up various ways of remodeling their body, as well as body of their individuals, seemed to be strongly influenced by their physical bodiment. Meanwhile, we observed that the individuals don’t tend to misrepresent their real characteristics, even though they have this possibility since they use nicknames. Nevertheless, despite the misrepresentation, which essentially cites to a deceptive image, there is also the case of the selective presentation of oneself. The virtual bodiment of the individual is attained via one’s self-presentation and it is versatile, since with the use of nicknames, the individual has the capability to change identity accordingly to one’s choices and expectations.

KEYWORDS

(bodiment, sexuality, cybersex, virtual body, self-presentation)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
2. ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	11
2.1 Το ανθρώπινο σώμα	11
2.2 Ιστορία του σώματος. Επιστήμες και σώμα	11
2.2.1 Παράγοντες	13
2.3 Κοινωνιολογία του σώματος	14
2.4 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της Κοινωνιολογίας του σώματος	17
2.4.1 Erving Goffman	17
2.4.2 Pierre Bourdieu	18
2.4.3 Norbert Elias	19
2.4.4 Michel Foucault	20
2.4.5 Φεμινιστικές προσεγγίσεις	21
2.5 Φαινομενολογία-Σωματοποίηση	22
2.6 Σεξουαλικότητα και Σωματοποίηση	26
3. ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ & ΣΩΜΑ. ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΣΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	33
3.1 Κυβερνοχώρος – Σώμα	33
3.1.1 Μετα-σώματα (post-human)	37
3.1.2 Avatar	38
3.1.3 Δυνητικό σώμα (virtual body)	39
3.2 Cybersex	42
4. ΕΡΕΥΝΑ	51
4.1 Μεθοδολογία. Η αναπαράσταση του σώματος στο cybersex	51

4.1.1 Σχεδιασμός της έρευνας	51
4.1.2 Προσδιορισμός του αντικειμένου έρευνας. Επιλογή των υλικών μέσων που θα διατεθούν στους πραγματοποιούντες την έρευνα	55
4.1.3 Προηγούμενες έρευνες. Καθορισμός του αντικειμενικού σκοπού της έρευνας και των υποθέσεων εργασίας.	56
4.1.4 Καθορισμός του πληθυσμού ή του πεδίου έρευνας. Κατασκευή του δείγματος.	66
4.1.5 Σύνταξη του πλάνου του ερωτηματολογίου. Δοκιμή του πλάνου του ερωτηματολογίου. Σύνταξη του οριστικού ερωτηματολογίου. Υλοποίηση της έρευνας.	69
4.1.6 Κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων. Ανάλυση των δεδομένων.	74
4.1.7 Ανάλυση με βάση το φύλο	114
4.1.8 Παρατηρήσεις	138
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	145
5.1 Συνοψίζοντας	157
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	160

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η κεντρική ιδέα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, υπήρξε αποτέλεσμα μίας από κοινού επιλογής με τον επιβλέποντα καθηγητή, κ. Αλεξιά, Επίκουρο Καθηγητή του τμήματος Ψυχολογίας του Πάντειου Πανεπιστημίου. Έπειτα από αναζήτηση προηγούμενων σχετικών ερευνών, διαπιστώσαμε ότι το θέμα αυτό δεν έχει ερευνηθεί στο πλαίσιο την κοινωνιολογίας του σώματος. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ένα επιπλέον κίνητρο για να πραγματοποιήσουμε την έρευνα. Στηριζόμενη στην επιστημονική καθοδήγηση, την άψογη συνεργασία και την άμεση ανταπόκριση του κ. Αλεξιά σε κάθε μου προβληματισμό, θα ήθελα να του εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες. Είναι γεγονός, ότι η επιστημονική του συνδρομή για την σχεδίαση, υλοποίηση και ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας ήταν αμέριστη.

Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και τα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής, κ. Ιωάννη Κατερέλο και κ. Γιώργο Βαρδάγγαλο, καθώς η συμβολή τους υπήρξε πολύτιμη για την διεξαγωγή της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον διαχειριστή και τα μέλη της δυναμικής κοινότητας του neolaia.gr, χωρίς την συμβολή των οποίων, δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με επιτυχία η παρούσα έρευνα.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρατηρώντας τον εαυτό μας μέσα από τις νέες τεχνολογίες, όπως το διαδίκτυο, έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε τον τρόπο με το οποίο αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας και που σχετιζόμαστε με τους άλλους. Ο τρόπος που σκεφτόμαστε, η φύση της σεξουαλικότητάς μας, η σωματοποίηση μας, η μορφή των κοινοτήτων μας και των ίδιων των ταυτοτήτων μας, είναι επηρεασμένα από τις νέες μορφές αλληλεπίδρασης με τους άλλους και τη διαχείριση του εαυτού, αναθεωρώντας τα δεδομένα με βάση τα οποία αντιλαμβανόμαστε την ύπαρξη μας και την δράση μας.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα ασχοληθούμε με την έννοια του σώματος στο διαδίκτυο, υπό το πρίσμα της Κοινωνιολογίας του Σώματος. Η ύπαρξη του σώματος μέσα στον κυβερνοχώρο φαίνεται να είναι περισσότερο εννοιακή, όμως υπάρχει και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα κοινωνικά πρότυπα που έχει το άτομο στην καθημερινή του ζωή. Θα επικεντρωθούμε στην έννοια του σώματος, τα χαρακτηριστικά του και την αξία του, σε επαφές που αναπτύσσονται μέσω chat με σκοπό το cybersex. Το *cybersex*, ως διαδικασία, είναι μία μορφή επικοινωνίας και ικανοποίησης προσωπικών αναγκών του ατόμου, που αναπτύχθηκε με την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου. Υπάρχουν «χώροι» συνάντησης ατόμων που επιθυμούν να έρθουν νοερά σε σεξουαλική επαφή με άλλα άτομα. Η ανωνυμία ή ψευδωνυμία ευνοεί την απελευθέρωση του ατόμου από τα κοινωνικά ταμπού, εκφράζοντας με μεγαλύτερη ευκολία τις επιθυμίες του.

Όταν αναφερόμαστε στις διαδικτυακές επικοινωνίες και ειδικότερα στο κειμενικό (chat) cybersex, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην απουσία του σώματος. Σαφώς δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι το φυσικό σώμα δεν είναι παρόν, παρόλα αυτά όμως αναδημιουργείται. Γιατί αν και δεν έχουμε φυσικό, απτό σώμα στον κυβερνοχώρο, εντούτοις έχουμε σώμα. Στις κειμενικές συνομιλίες σε διαδικτυακούς χώρους, όπως forums και chat rooms, υπάρχουν πολλές ενδείξεις ανάπλασης των σωμάτων. Τα άτομα περιγράφουν πώς μοιάζει το σώμα τους και πώς αισθάνονται, ενώ παράλληλα δημιουργούν την εικόνα του συνομιλητή τους, με βάση τη περιγραφή που τους δίνει ο ίδιος. Έτσι, ενώ το φυσικό σώμα δεν είναι παρόν στον κυβερνοχώρο, αναπλάθεται.

Στις καθημερινές μας επαφές (πρόσωπο με πρόσωπο), έχουμε την δυνατότητα να γνωρίσουμε το σώμα του συνομιλητή μας. Η ανάγκη αυτή αναβιώνει στις διαδικτυακές επαφές κι αυτό γίνεται εμφανές από τους διαλόγους, που αναπτύσσονται γύρω από την εξωτερική εμφάνιση μεταξύ των συνομιλητών. Για να εμφανιστεί, κατά μία έννοια, το

σώμα στον κυβερνοχώρο πρέπει να παρουσιαστεί μέσω του κειμένου. Η ανάγκη της ύπαρξης του σώματος, εν τη απουσία του, έχει ως αποτέλεσμα την κατασκευή νέων κανόνων επικοινωνίας μεταξύ των συνομιλητών, ώστε το σώμα να μπορέσει να αναδημιουργηθεί μέσω του κειμένου.

Σημαντικό σημείο στην διαδικασία ανάπτυξης του σώματος, είναι η παρουσίαση που κάνει το άτομο για τον εαυτό του, είτε στο προφίλ του είτε κατά τη διάρκεια της συνομιλίας του με ένα ή περισσότερα άτομα. Το άτομο, μπαίνει στη διαδικασία της κατασκευής της εικόνας του εαυτού του, παρουσιάζοντας όποια χαρακτηριστικά το ίδιο επιθυμεί, είτε αυτά είναι αληθή είτε όχι. Αυτή η διαδικασία, της κατασκευής και της επιμέλειας του εαυτού, είναι η λεγόμενη *αυτο-παρουσίαση* του ατόμου. Στον κυβερνοχώρο, υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην αυτό-παρουσίαση του ατόμου από ότι στο φυσικό κόσμο. Μπαίνοντας το άτομο στον κυβερνοχώρο, μπορεί να «κατοικήσει» σε οποιοδήποτε σώμα επιθυμεί, χωρίς κοινωνικά ταμπού. Το σώμα, στον κυβερνοχώρο, δυναμικοποιείται. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο Levy (1999), η δυναμικοποίηση του σώματος είναι μία επανεφεύρεση, μία μετενσάρκωση, ένας πολλαπλασιασμός του ανθρώπου.

Στην παρούσα έρευνα, θα μας απασχολήσει η αναδιαμορφωμένη αντίληψη του ατόμου για το σώμα του στον κυβερνοχώρο (δυναμικό σώμα), καθώς και η σχέση του με το φυσικό του σώμα. Η επιλογή μας να περιοριστούμε στο πλαίσιο του cybersex, βασίζεται στο γεγονός ότι μπορούμε να βιώσουμε πιο έντονα την απουσία και την παρουσία του σώματος κατά τη διάρκεια μίας cybersex εμπειρίας, οπότε και να την κατανοήσουμε πιο εύκολα.

Η διαδικτυακή έρευνα που πραγματοποιήσαμε, βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν 173 μέλη, μίας δημοφιλούς ελληνικής δυναμικής κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτής της κοινότητας, τα μέλη έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση chat υπηρεσίας. Το αντικείμενο των συζητήσεων μεταξύ των μελών δεν προκαθορίζεται, καθώς η κοινότητα ασχολείται με μία πληθώρα θεμάτων και αντικειμένων. Ακριβώς επειδή, υπάρχει ελευθερία σχετικά με το αντικείμενο των συζητήσεων των μελών, υπάρχουν μέλη που κάνουν cybersex με άλλα μέλη, χρησιμοποιώντας την chat υπηρεσία της συγκεκριμένης δυναμικής κοινότητας.

Το ερωτηματολόγιο που ζητήσαμε από τα μέλη της δυναμικής κοινότητας να συμπληρώσουν, απαρτίζεται ερωτήματα που αφορούν την σχέση του ατόμου με το δυναμικό αλλά και το φυσικό του σώμα, την αντίληψη που έχει για το σώμα του και το

σώμα του συνομιλητή του, καθώς και τον ρόλο που διαδραματίζει το δυνητικό σώμα στις cybersex επαφές. Για την διεξαγωγή της έρευνας ήταν πολύτιμη η συνδρομή του διαχειριστή της δυνητικής κοινότητας και φυσικά των μελών της, που χωρίς την πολυάριθμη συμμετοχή τους, η έρευνα δεν θα είχε ολοκληρωθεί.

Το παρόν θέμα, ακριβώς επειδή δεν έχει ερευνηθεί, μέχρι στιγμής, υπό το πρίσμα της Κοινωνιολογίας του Σώματος, χρειάστηκε διεξοδική μελέτη, ώστε να δημιουργήσουμε το κατάλληλο επιστημονικό υπόβαθρο για την ανάπτυξη του. Ωστόσο, θεωρούμε ότι έχουμε συλλέξει ένα αρκετά εμπλουτισμένο και σφαιρικό επιστημονικό υλικό, με βάση το οποίο πραγματοποιήθηκε η κατασκευή του ερωτηματολογίου και η ανάλυση των δεδομένων. Η ανάλυση των δεδομένων είναι ποσοστιαία και τα αποτελέσματα αρκετά ενδιαφέροντα, καθώς έρχονται σε αντίθεση με κάποιες υποθέσεις που έχουν καταγραφεί σε προηγούμενες έρευνες.

Αρχικά, θα παραθέσουμε μία ιστορική αναδρομή, σχετικά με την επιστημονική προσέγγιση του σώματος, την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για το σώμα από τις κοινωνικές επιστήμες και την δημιουργία του επιστημονικού πεδίου της Κοινωνιολογίας του Σώματος. Έπειτα, θα εξετάσουμε τις νέες τεχνολογίες και την ανάπτυξη νέων μορφών σωματοποίησης στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου. Στη συνέχεια, θα επικεντρωθούμε στην μεθοδολογία, το επιστημονικό υλικό και το περιεχόμενο της έρευνας, που πραγματοποιήσαμε με τη χρήση του διαδικτύου. Τέλος, θα εξετάσουμε τα ποσοστιαία αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

2. ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

2.1 Το ανθρώπινο σώμα

Ως *σώμα* θεωρούμε την υλική ύπαρξη, το κορμί, που αποτελείται από σάρκα και οστά. Είναι το σύνολο των οργάνων και των μερών ενός οργανισμού. Αυτή είναι μία καθαρά βιολογική προσέγγιση.

Ο άνθρωπος ταυτίζεται με το σώμα του, καθώς είναι αυτό που του οριοθετεί και περιορίζει τις δυνατότητες και τις δραστηριότητες, ενώ παράλληλα αποτελεί την εικόνα του στους άλλους ανθρώπους, είναι αυτό που βλέπουν και αγγίζουν. Το σώμα είναι ένα από τα βασικά μέσα έκφρασης του ατόμου και του προσδίδει τη μοναδική του ταυτότητα μέσα στην κοινωνία. *Το σώμα είναι κοινό βέβαια στη βιολογική λειτουργία του με όλα τα υπόλοιπα σώματα, είναι μοναδικό όμως ως κοινωνική οντότητα, εφόσον υπόκειται και υλοποιεί την ατομική και συλλογική (κοινωνική) έκφραση και επιθυμία* (Αλεξιάς, 2006, 13). Το ανθρώπινο σώμα, πέρα από δημιούργημα της φύσης, είναι κομμάτι της κοινωνίας την οποία επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτήν.

2.2 Ιστορία του σώματος. Επιστήμες και σώμα

Η ιστορία του σώματος στη Δύση συνδέεται με την *αντιδιαστολή ανάμεσα στο σώμα και το νου, στην ύλη και το πνεύμα, στο πάθος και την εγκράτεια στην επιθυμία, και τον έλεγχο [που] χαρακτηρίζει παλαιότερες αλλά και τρέχουσες αντιλήψεις για το σώμα καθώς και ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών, φιλοσοφικών και θρησκευτικών λόγων και πρακτικών* (Μακρυνιώτη, 2004, 12).

Το σώμα αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας αρκετών επιστημονικών κλάδων. Αρχικά, διερευνήθηκε από τις θετικές επιστήμες, ως βιολογικό αντικείμενο, προσδίδοντας του «αντικειμενική» υπόσταση, καθώς η δομή του είναι κοινή για τα ανθρώπινα σώματα. Σταδιακά καθιερώθηκε στη δυτική επιστημολογία ο καρτεσιανός δυϊσμός, κατά τον οποίο το σώμα διαχωρίζεται από το πνεύμα. Μάλιστα το σώμα είναι υποδεέστερο από το πνεύμα, καθώς το πνεύμα θεωρήθηκε ως η πηγή της ορθολογικής σκέψης, ενώ το σώμα είναι απλώς μία μηχανή στην οποία βρίσκεται ο εαυτός. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, το σώμα να έχει περισσότερο την έννοια του αντικειμένου, με το οποίο μπορούσε να ασχοληθεί επιστημονικά η ιατρική και η βιολογία. Κατά την Grosz (2005) αναπτύχθηκε μία έντονη σωματοφοβία, καθώς αντιμετωπίστηκε το σώμα ως πηγή κινδύνου για το πνεύμα, εγκαθιδρύοντας έναν απρόσωπο και αντικειμενικό επιστημονικό λόγο.

Η καρτεσιανή φιλοσοφική παράδοση επηρέασε αποφασιστικά τις προσεγγίσεις του σώματος ακόμη κι από την πλευρά της κοινωνιολογικής θεώρησης. Οι κοινωνικές επιστήμες γενικότερα, ασχολήθηκαν με την ανθρώπινη δράση ως κοινωνικό φαινόμενο, παραμερίζοντας το ανθρώπινο σώμα.

Από το 19^ο αιώνα και μετά πραγματοποιούνται έρευνες σχετικά με τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου και κατ' επέκταση με τις βιολογικές λειτουργίες του. Μερικοί από τους κύριους αναλυτές της ανθρώπινης σεξουαλικότητας ήταν οι Richard von Krafft-Ebing (1840-1902), Henry Havelock Ellis (1859-1939) και Sigmund Freud (1856-1939). Οι έρευνες, που πραγματοποίησαν και οι τρεις, αφορούσαν κυρίως την εμπειρία επάνω στις αντιδράσεις του σώματος αναφορικά με τη σεξουαλική του φύση. Επιδίωξαν να απελευθερώσουν το σώμα από τους ηθικούς φραγμούς, που καθιερώθηκαν κατά τη Βικτωριανή εποχή, εξηγώντας πολλές από τις σεξουαλικές ανάγκες του ως φυσικές και κατά συνέπεια βιολογικές. Άλλωστε και οι τρεις ήταν γιατροί, οπότε παρατήρησαν το σώμα κυρίως από τη βιολογική του πλευρά. Από την άλλη, ο στόχος τους για απενοχοποίηση του ατόμου απέναντι στις σεξουαλικές του ορμές, έφτασε μέχρι σε ένα ορισμένο σημείο, καθώς και οι ίδιοι ήταν επηρεασμένοι από τις ηθικές νόρμες της εποχής τους (Αντωνοπούλου, 1999).

Η παραδοσιακή Κοινωνιολογία, ασχολείται με τη κοινωνική δράση των ατόμων (ως κοινωνικά υποκείμενα), των ομάδων και των κοινωνιών. Διερευνά επίσης, τις κοινωνικές σχέσεις καθώς και τους θεσμούς και τις δομές μέσα σε μία κοινωνία. Παρόλα αυτά όμως, μέχρι πρότινος, δεν μελετήθηκε το κοινωνικό άτομο υπό το πρίσμα της έκφρασης του σώματος του, με αποτέλεσμα το σώμα να είναι *παρούσα απουσία* (Shilling, 1993, 19) στις περισσότερες κοινωνικές θεωρίες. Έτσι η κοινωνική δράση και οι κοινωνικές σχέσεις μελετούνταν εν τη απουσία του σώματος, καθώς αυτό θεωρήθηκε ως καθαρά βιολογική διάσταση του ανθρώπου, ένα ήδη γνωστό αντικείμενο.

Παρατηρούμε σε αυτό το σημείο, την ισχυρή επιρροή που ασκεί ο καρτεσιανός δυϊσμός, πάνω στον οποίο βασίζεται η μεθοδολογική διάκριση μεταξύ θετικών και κοινωνικών επιστημών. Η προσέγγιση του σώματος από την κοινωνιολογία γίνεται από την σκοπιά του ότι είναι ένα εργαλείο (αποκλειστικά βιολογικό), που το κοινωνικό υποκείμενο το μορφοποιεί δίνοντας του νόημα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τους προσανατολισμούς του (π.χ. ντύσιμο, διατροφή, συμπεριφορές) και του χρησιμεύει παράλληλα ως μέσω επικοινωνίας και έκφρασης.

Ωστόσο, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα τίθεται υπό αμφισβήτηση η καθιερωμένη αντίληψη και πρακτική του ορθολογισμού, από διάφορους διανοούμενους της εποχής, μεταξύ των οποίων είναι οι E. Durkheim, F. Nietzsche, N. Elias, E. Goffman, M. Merleau-Ponty και λίγο αργότερα οι M. Foucault, P. Bourdieu, M. Douglas καθώς και οι φεμινιστικές θέσεις (Μακρυγιώτη, 2004). Οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν ενθάρρυναν τον έντονο προβληματισμό γύρω από την απολυτότητα του καρτεσιανού δυϊσμού, που διείπε τις Δυτικές κοινωνίες, συντελώντας σε μία διαφορετική οπτική γύρω από την αντίληψη του σώματος.

Με την ανάπτυξη των καταναλωτικών κοινωνιών, ήρθε στο προσκήνιο η έννοια του «σωματοποιημένου υποκειμένου», με στόχο τη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση ενός νέου ρεύματος κοινωνιολόγων, οι οποίοι μελετούν την κοινωνιολογία του σώματος. Η απαρχή της μελέτης αυτής, βασίστηκε στην Κοινωνιολογία της Ασθένειας και της Υγείας, όπου κατά τη δεκαετία του 1970, το σώμα μελετάται ως βιολογικό φαινόμενο, αλλά και ως στοιχείο κατανόησης και ανάλυσης συμπεριφορών και στάσεων του ατόμου απέναντι σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις (Αλεξιάς, 2006).

2.2.1 Παράγοντες

Για να αποτελέσει το σώμα αντικείμενο ενδιαφέροντος και μελέτης, και σταδιακά να ξεφύγει από την απλά βιολογική του υπόσταση, συντέλεσαν διάφοροι κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτικοί και πολιτισμικοί παράγοντες. Σημαντικό ρόλο, μεταξύ άλλων, διαδραμάτισαν οι γυναίκες που προσπάθησαν να αποκτήσουν τον έλεγχο πάνω στο σώμα τους από ένα ανδροκρατούμενο ιατρικό επάγγελμα. Βασικότερος εκφραστής αυτού του κινήματος υπήρξε το βιβλίο *Our Bodies. Ourselves* (Boston Women's Health Book Collective, 1989). Επιπλέον, το φεμινιστικό κίνημα ασχολήθηκε και με την πολιτική θέση του φυσικού σώματος, παρουσιάζοντας το και ως μέσο εκμετάλλευσης των γυναικών από τους άντρες (Nettleton, 2002).

Άλλος παράγοντας, είναι οι ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της ιατρικής, της μοριακής βιολογίας, της νευροανατομίας που προκάλεσαν επαναστατικές αλλαγές στις έννοιες και τις πρακτικές της αναπαραγωγής, της μεταμόσχευσης, της μικροχειρουργικής, της πρόληψης, της θεραπείας και της επιμήκυνσης της ζωής (Μακρυγιώτη, 2004), φέρνοντας στο προσκήνιο τη σχέση μεταξύ φυσικού και κοινωνικού σώματος. Επίσης, οι

δημογραφικοί παράγοντες πρόβαλαν την μεταβαλλόμενη φύση των ανθρώπινων σωμάτων, αναδεικνύοντας παράλληλα το ζήτημα της μακροβιότητας (Nettleton, 2002).

Η ανάπτυξη της καταναλωτικής πολιτισμικής πραγματικότητας συντέλεσε στην ενασχόληση των κοινωνικών επιστημών με το σώμα, καθώς μετατράπηκε σε αντικείμενο λατρείας (Featherstone, 1991a· 1991b). Τα πρότυπα που εμφανίζονται στις μετανεοτερικές κοινωνίες έχουν αισθητικό αλλά και εμπορικό ενδιαφέρον. Το σώμα πλέον από παραγωγός προϊόντων μετατρέπεται σε καταναλωτής προϊόντων.

Η εμφάνιση ασθενειών, όπως το AIDS, ανέδειξαν τα όρια μέχρι τα οποία μπορεί να φτάσει η ιατρική τεχνολογία, καθώς, σε μία εποχή που ο άνθρωπος δίνει «μάχη» με τα γηρατειά και τον θάνατο, οι ασθένειες αυτές εμφανίζονται ως παράγοντες που μας υπενθυμίζουν τα όρια των δυνατοτήτων μας. Τέλος, ένας ακόμη παράγοντας ανάπτυξης του ενδιαφέροντος για το σώμα, είναι οι διάφορες ηθικές που το περιβάλλουν, όπως για παράδειγμα η «κακοποίηση» του σώματος από τους καπνιστές που αρνούνται να μπουν σε διαδικασία θεραπείας (Nettleton, 2002).

2.3 Κοινωνιολογία του σώματος

Το σώμα αρχίζει να μελετάται πλέον ιστορικά, προβάλλοντας τις διαφορετικές του νόρμες, που είναι επηρεασμένες από τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε κοινωνίας. Κατά τη δεκαετία του 1980, εμφανίζονται οι πρώτες τάσεις εγκαθίδρυσης της Κοινωνιολογίας του Σώματος ως οροθετημένο γνωστικό αντικείμενο (Turner, 1984, 1987· Frank, 1991).

Η Κοινωνιολογία του Σώματος μπορεί να αναπτύχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, χρειάστηκε όμως να εξετάσει και να αναλύσει κοινωνίες περασμένων αιώνων και διαφορετικών δομών και πολιτισμών, για να μπορέσει να συνθέσει τις θέσεις και τους ορισμούς της. Αρχικά, βασίστηκε στις κοινωνικές διαστάσεις του σώματος, που ανέδειξε η κοινωνική ανθρωπολογία. Στόχος της είναι να επαναπροσδιορίσει το σώμα, ανατρέποντας το καθιερωμένο μοντέλο του καρτεσιανού δυϊσμού, όπου το σώμα εκλαμβάνεται ως χρηστικό αντικείμενο. Επιδιώκεται η ανάδειξη του σώματος σε βασικό συστατικό του κοινωνικού υποκειμένου, του οποίου το σώμα είναι άμεσα εξαρτημένο από το ευρύτερο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο δραστηριοποιείται. Το σώμα πλέον αντιμετωπίζεται ως ενεργό συστατικό της κοινωνίας, καθώς και ως υποκειμενική βίωση της συμμετοχής του στη κοινωνική δράση, η οποία βίωση αναδεικνύεται μέσω της φαινομενολογίας (Williams and Bendelow, 1998· Burkitt, 1999· Crossley, 1995). Κατά

αυτόν τον τρόπο διαμορφώνεται μία σωματοποιημένη κοινωνιολογία (embodied ή corporeal sociology), αναθεωρώντας τις παραδοσιακές θεωρήσεις για το σώμα.

Επίσης, επηρεασμένη από τις αρχές της κοινωνιολογίας της ιατρικής, που ασχολείται με την εκδήλωση, μελέτη και κατανόηση της ασθένειας και της υγείας του σώματος, η κοινωνιολογία του σώματος διεύρυνε τις μελέτες της γύρω από τον κοινωνικό προβληματισμό (Αλεξιάς, 2006). Το σώμα, παύει να είναι ένα παθητικό αντικείμενο και εξελίσσεται σε δυναμικό στοιχείο της κοινωνίας και του υποκειμένου, ξεφεύγοντας από το περιφερειακό ρόλο που του είχε αποδώσει η κοινωνιολογία της ιατρικής.

Σημαντικό θεμέλιο της κοινωνιολογίας του σώματος είναι το κοινωνιολογικό έργο, η *Κοινωνική Κατασκευή της Πραγματικότητας* (Berger and Luckman, 1984). Βασικό του σημείο είναι η παρουσίαση του ατόμου σε ενεργό συντελεστή της μορφοποίησης και κατασκευής της κοινωνίας. Μάλιστα, η ατομική συμπεριφορά, φαίνεται να επηρεάζεται και να καθορίζεται από το κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο έχει αναπτύξει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και νόρμες (διαχρονικά τροποποιημένες). Ο άνθρωπος, αν και κομμάτι της φύσης, δεν λειτουργεί όπως τα υπόλοιπα ζώα. Για να εξασφαλίσει την επιβίωση του έχει αναπτύξει τις ανθρώπινες κοινωνίες, απομακρυσμένες από τη φύση, μέσα σε ένα περιβάλλον διαμορφωμένο από ανθρώπους. Ο άνθρωπος επιδιώκει τις κοινωνικές σχέσεις κι αυτό τον κάνει να συμμορφώνεται και να συμβιβάζεται με τα δεδομένα και τους θεσμούς της κοινωνίας μέσα στην οποία υπάρχει. Είναι ενεργό μέλος της κατασκευής της κοινωνίας του, αλλά πάντα σε συνάρτηση με το κοινωνικό πλαίσιο, ενώ η συμπεριφορά του διαμορφώνεται με βάση τα κοινωνικά πρότυπα. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις οι κοινωνικές συμπεριφορές είναι κατευθυνόμενες από τους άτυπους κανόνες της κοινωνίας. Η θεώρηση αυτή αφορά τη σχέση μεταξύ της κοινωνικής δομής και της κοινωνικής δράσης.

Η βιολογική μειονεξία του ανθρώπου να προσαρμόσει το σώμα του στο φυσικό περιβάλλον, καθώς και να ικανοποιήσει τις σωματικές του ανάγκες έξω από την ανθρώπινη κοινωνία, αναδεικνύουν το σώμα σε κυρίαρχο συστατικό της κοινωνικής διαδικασίας κατασκευής της πραγματικότητας (Turner, 1992). Πέρα από το ότι το σώμα προσδιορίζεται ως βασικό αντικείμενο για τη μελέτη και κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της κοινωνίας, παρουσιάζεται και ως διαλεκτική η σχέση μεταξύ σώματος και εαυτού. Ο άνθρωπος αρχικά «είναι» σώμα (is a body), όπως και όλα τα υπόλοιπα ζώα. Παράλληλα όμως, «έχει» σώμα (has a body), το οποίο μπορεί να διαχειριστεί όπως ο ίδιος επιθυμεί (Αλεξιάς, 2006). Το σώμα, μπορεί να περιορίζει την ανθρώπινη δράση, όμως το

άτομο μπορεί να εκφράζεται μέσα από αυτό, καθώς και να ικανοποιεί τις προσωπικές του ανθρώπινες επιθυμίες.

Το σώμα και η διαχείριση του απεικονίζουν διάφορες πτυχές της εκάστοτε κοινωνίας, σε σχέση με τον εξουσιαστικό κοινωνικό μηχανισμό. Παρατηρούμε ότι οι κοινωνικοί τρόποι διαχείρισης και ελέγχου του σώματος, τροποποιούνται και διαμορφώνονται, στις δυτικές κοινωνίες, ανάλογα με τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς που κυριαρχούν σε κάθε ιστορική κοινωνία. Τα πρότυπα σωματοποίησης που κυριαρχούν σε κάθε κοινωνία, εκφράζουν τις τάσεις, τις κυρίαρχες απόψεις, τους στόχους της κοινωνίας, καθώς και τα όρια και περιθώρια του εξουσιαστικού λόγου (Αλεξιάς, 2006).

Έτσι, κατά την περίοδο της αστικής βιομηχανικής κοινωνίας, που υπερισχύει ο ορθολογισμός, το σώμα ακολουθεί συγκεκριμένα πρότυπα εμφάνισης και έκφρασης, που τείνουν στην ομοιομορφία. Υιοθετώντας το κοινωνικό υποκείμενο το συγκεκριμένο μοντέλο (εμφάνιση και συμπεριφορά εργάτη), δεν έχει περιθώρια παρέκκλισης, καθώς γίνεται άμεσα αντιληπτό από τους μηχανισμούς του κοινωνικού ελέγχου. Το σώμα, πειθαρχεί στις επιβολές της κυρίαρχης τάσης, που στη βιομηχανική κοινωνία ταυτίζεται με την παραγωγική λογική, όπου το σώμα χρησιμοποιείται ως μέρος μίας μηχανής. Το κοινωνικό υποκείμενο δεν σωματοποιείται με βάση τις επιθυμίες του. Έτσι το σώμα του γίνεται ένα άβουλο αντικείμενο (χωρίς συναισθήματα, επιθυμίες), υποχείριο της παραγωγικής διαδικασίας και του ορθολογισμού. Οι προσδοκίες του ορθολογισμού για μεγιστοποίηση της οικονομικής παραγωγής και για ελεγχόμενα, επιτηρούμενα άτομα επιτυγχάνονται μέσω της μοντελοποίησης της σωματοποίησης (Αλεξιάς, 2006).

Η οικονομική κρίση του 1929, καθώς και η έλλειψη καταναλωτικού κοινού, επηρέασε σταδιακά και το μοντέλο του κοινωνικού υποκειμένου. Ο Φορντισμός, εισήγαγε ένα καινούργιο πρότυπο εργάτη, ο οποίος πέρα από παραγωγός είναι πλέον και καταναλωτής (Αλεξιάς, 2006). Αυτό είχε σαν συνέπεια να τροποποιηθεί η μορφή και η αντίληψη του ανθρώπινου σώματος. Το απόλυτα ελεγχόμενο και πειθαρχημένο σώμα, δίνει τη θέση του σε ένα σώμα με επιθυμίες και συναισθήματα. Τα καινούργια κοινωνικά πρότυπα, που εξουσιάζουν το ανθρώπινο σώμα, προσανατολίζουν το άτομο προς τη μαζική κατανάλωση, δίνοντας προτεραιότητα στην εμφάνιση του (συμπεριφορά, ντύσιμο, δίαιτα, άθληση κ.λπ). Το κοινωνικό υποκείμενο, πλέον πέρα από εργάτη, έχει ελεύθερο χρόνο για να ικανοποιήσει (νέες) ανάγκες του σώματος, ακολουθώντας τις νόρμες της κοινωνίας. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι το σώμα χρησιμοποιείται ανάλογα με τις απαιτήσεις των κοινωνιών, για να ικανοποιήσει τις ανάγκες αυτών, ενώ το ίδιο το άτομο,

υιοθετεί τα μοντέλα που του προβάλλουν για να μπορεί να ενταχθεί ομαλά στην ίδια την κοινωνία.

Το καταναλωτικό μοντέλο έφερε στην επιφάνεια την ατομικότητα και ανέδειξε την μοναδικότητα του ατόμου. Το κάθε άτομο, ξεχωριστά, διαμορφώνει το σώμα του με βάση την προσωπική του επιλογή, παρουσιάζοντας τη ταυτότητα που τον εκφράζει ή που επιθυμεί να βλέπουν οι άλλοι, με γνώμονα πάντα τους κοινωνικούς περιορισμούς.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι το σώμα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε κάθε κοινωνία, καθώς απεικονίζει σε μεγάλο βαθμό τις κυρίαρχες τάσεις σχετικά με τον κοινωνικό δράστη και τις κοινωνικές σχέσεις. Μάλιστα ο Turner (1992) χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία ως «σωματική κοινωνία» (somatic society), καθώς το σώμα παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων.

2.4 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της Κοινωνιολογίας του σώματος

Κατά την κοινωνιολογία του σώματος, το σώμα πέρα από βιολογικό αντικείμενο είναι μία σύνθεση πολιτισμικών και ιστορικών χαρακτηριστικών της κοινωνίας, ένα πολυσύνθετο κοινωνικο-βιολογικό φαινόμενο. Μάλιστα, η σχέση μεταξύ βιολογίας και κοινωνιολογίας (του σώματος) δεν είναι σταθερή, αλλά δυναμική, εκφράζοντας τις κοινωνικές τάσεις της κάθε εποχής και λαμβάνοντας τους εκάστοτε προσδιορισμούς της (Αλεξιάς, 2006). Παρακάτω θα ασχοληθούμε με τις βασικές θέσεις θεωρητικών που αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία αναπτύχθηκε ο επιστημονικός κλάδος της κοινωνιολογίας του σώματος.

2.4.1 Erving Goffman

Ο Erving Goffman (1922-1982), μελετώντας την καθημερινή διάδραση μεταξύ των ατόμων μίας κοινωνίας, ασχολήθηκε και με τη σημαντικότητα του σώματος στις συμβολικές και τελετουργικές δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές, θεώρησε ότι παίζουν καθοριστικό ρόλο στην αλληλόδραση μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας (Αλεξιάς, 2006). Το σώμα, πέρα από συμβολική αναπαράσταση και έκφραση κοινωνικών μηνυμάτων, είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας. Συνεπώς, είναι το μέσο με το οποίο εκφράζει τον εαυτό του το υποκείμενο. Μάλιστα, διαχωρίζει ο Goffman τη ταυτότητα του ατόμου, στη δυνητική (virtual) κοινωνική ταυτότητα (το πώς βλέπει το άτομο τον εαυτό του) και στην πραγματική (actual) κοινωνική ταυτότητα (το πώς τον βλέπουν οι άλλοι) (Shilling, 1993).

Ένα από τα σημαντικότερα έργα του Goffman, το οποίο αποτέλεσε βασική επιρροή για την κοινωνιολογία της υγείας και της αρρώστιας και κατ' επέκταση την κοινωνιολογία του σώματος, ασχολείται με το «στίγμα» (Goffman, 1968). Με τον όρο «στίγμα» ο Goffman υποδηλώνει κάποιο απαξιωτικό χαρακτηριστικό του ατόμου. Μπορεί να σχετίζεται με κάποια δυσμορφία, όπως μία μορφή αναπηρίας, με αρνητικά στοιχεία του χαρακτήρα, όπως κάποια νοητική διαταραχή, ή με τη διαφοροποίηση από τις κοινωνικές συλλογικότητες, όπως φυλετική και θρησκευτική. Στην ουσία, αναφέρεται σε μία ασυμφωνία μεταξύ της «δυνητικής» και της «πραγματικής» κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου. Η ασυμφωνία αυτή, εμφανίζεται μεταξύ των κανονιστικών προσδοκιών σχετικά με τα γνωρίσματα ενός ατόμου και αυτών που τελικά εκδηλώνει κατά τη διάρκεια της συναναστροφής του με τους άλλους. Σύμφωνα με τον Goffman, υπάρχει *ένα ιδιαίτερο είδος σχέσης ανάμεσα στο γνώρισμα και το στερεότυπο* (Goffman, 1968, 14). Παρουσιάζει έτσι, μία ιδιαίτερη σχέση μεταξύ γνωρίσματος και στερεοτύπου, που στην εξέλιξη της μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου (Οικονόμου, 2005). Το σώμα, εκπαιδεύεται μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις να λειτουργεί και να ενεργεί με συμβατούς κοινωνικούς τρόπους, ώστε να γίνεται κατανοητό και αποδεκτό από τα υπόλοιπα άτομα. Κατά αυτόν τον τρόπο, το σώμα επηρεάζεται και συνδέεται με τα πρότυπα της κοινωνίας μέσα στην οποία δρα. Όπως για παράδειγμα, *η σωματική κίνηση ενός άντρα να ανοίξει την πόρτα σε μία γυναίκα δεν είναι μόνο συμβολική, αλλά και κατασκευαστική, εφόσον παράγει και ενδυναμώνει την εξουσιαστική σχέση άνδρας-γυναίκα* (Shilling, 1993, 84).

2.4.2 Pierre Bourdieu

Ο Pierre Bourdieu (1930-2002), επιδιώκει να ξεπεράσει τον επιστημολογικό δυϊσμό μεταξύ υποκειμενισμού και αντικειμενισμού, προσπαθώντας παράλληλα να διατηρήσει τα θετικά τους στοιχεία και χαρακτηριστικά.

Η πρακτική αίσθηση κατά τον Bourdieu είναι η κοινωνική αναγκαιότητα που με το πέρασμα των χρόνων έχει μετατραπεί σε φύση, κινητικά σχήματα και σωματικούς αυτοματισμούς. Κατά συνέπεια, οι πρακτικές αισθήσεις δημιουργούνται μέσα στις κοινωνίες και σταδιακά φτάνουν στο σημείο να μην γίνονται αντιληπτές από τον παραγωγό τους. Εμφανίζονται ως ήδη κοινές αισθήσεις, δηλαδή ως πρωταρχική εμπειρία του σώματος, ενώ καλλιεργούνται, κατασκευάζονται και ενσωματώνονται εξελικτικά σε κάθε άτομο ως περιορισμοί των κοινωνικών συνθηκών που βιώνει (Bourdieu, 1990).

Ο Bourdieu μελέτησε τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που αναπαράγει το σώμα, αναδεικνύοντας παράλληλα και τη θέση του ατόμου στην κοινωνική ιεραρχία (Shilling, 1991). Το σώμα, ως υλική υπόσταση, απεικονίζει συμβολικές αξίες και ταξικές ανισότητες. Πέρα από βιολογικό αντικείμενο, ο Bourdieu αντιλαμβάνεται το σώμα και ως ενεργό στοιχείο της παραγωγής και αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς και των ανταγωνιστικών σχέσεων (Αλεξιάς, 2006). Με αυτή του την ιδιότητα, προβάλλεται και η θέση της κάθε ομάδας μέσα στην κοινωνική ιεραρχία.

2.4.3 Norbert Elias

Ο Norbert Elias (1897-1990), μελετά το σώμα μέσα από τη συμμετοχή του στις κοινωνικές σχέσεις και τους τρόπους με τους οποίους αναπαράγει τους ευρύτερους κοινωνικούς στόχους και προσανατολισμούς. Ερευνά τη σχέση του ατομικού σώματος, ως μοναδικότητα μέσα στη σύγχρονη κοινωνία, σε συνάρτηση με το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο (Αλεξιάς, 2006). Κατά τον Elias, το άτομο δεν επιλέγει από μόνο του τον τρόπο συμπεριφοράς και μορφοποίησης του σώματος του, παρά λειτουργεί με γνώμονα τις κοινωνικές επιταγές, κάτι το οποίο παρατηρούμε, για παράδειγμα, στις διατροφικές συνήθειες στις δυτικές κοινωνίες.

Ο ίδιος, μελέτησε την ιστορία του σώματος σε δυτικές κοινωνίες του μεσαίωνα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, σε σχέση με το πώς το άτομο αντιμετωπίζει και διαμορφώνει το σώμα του (Elias, 1982). Παρατήρησε ότι το άτομο, ξεπερνώντας εξελικτικά τις μεσαιωνικές δεισιδαιμονίες, όπου κυριαρχεί η μοιρολατρική αποδοχή της κοινωνικής κατάστασης, αποκτά πλέον την επιθυμία, ως προσωπική επιδίωξη, να αναδειχθεί κοινωνικά και να αυτοπροβληθεί. Σκοπός του γίνεται η αίσθηση της αναγνώρισης από το κοινωνικό του περίγυρο. Μάλιστα, συμπεραίνει ότι το άτομο αποδεχόμενο τα κοινωνικά πρότυπα και νόρμες, αποξενώνεται και σταδιακά αποβάλλει τη φυσική διάσταση του σώματος του. Επίσης, παρατηρεί την τάση του ατόμου να αναδεικνύει τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα του από τους υπόλοιπους ανθρώπους, μέσα από την ίδια την κοινωνικοποίηση. Αυτό συμβαίνει διότι το σώμα εκπαιδεύεται να συμπεριφέρεται κατά αυτόν τον τρόπο στην σύγχρονη δυτική κοινωνία. Καταλήγει όμως, να αποξενώνεται από την υπόλοιπη φύση, καθώς σταδιακά επιδιώκει να αποβάλει τις ζώδεις συμπεριφορές του. Τέλος, το σώμα, κατά τον Elias, είναι αυτό που δίνει τη δράση στο άτομο, αλλά παράλληλα του την περιορίζει (Shilling, 1993).

2.4.4 Michel Foucault

Ο Michel Foucault (1926-1984), ιστορικός, φιλόσοφος και κοινωνιολόγος, στα πλαίσια της Γενεαλογικής μεθόδου (όπως ο ίδιος ονόμασε την μεθοδολογία του), ασχολήθηκε με την έννοια της εξουσίας που αναπτύσσεται στο σύνολο των κοινωνικών σχέσεων. Μελέτησε ιστορικά τις δυτικές κοινωνίες και τις μορφές έκφρασης της εξουσίας που παράγαν, αναδεικνύοντας παράλληλα τον πειθαρχημένο ρόλο του σώματος απέναντι στις εκάστοτε μορφές εξουσίας της κοινωνίας (Foucault, 1976).

Μέσα από το έργο του, ο Foucault, επιχειρεί να αναδείξει τη σημαντικότητα του σώματος και κυρίως της σεξουαλικότητας στους κοινωνικούς λόγους και τις πρακτικές του 19^{ου} αιώνα (Μακρυγιάννη, 2004). Το σώμα, κατά τον Foucault, είναι ο πρώτος αποδέκτης του εξουσιαστικού λόγου και αποτελεί την πρώτη ύλη, πάνω στην οποία μορφοποιούνται οι εξουσιαστικές επιταγές. Η έννοια του σώματος, σε κάθε κοινωνία, είναι κατασκευάσμα του εξουσιαστικού λόγου, ο οποίος στη συνέχεια αναπτύσσει μηχανισμούς ελέγχου και οριοθέτησης του κοινωνικού πλαισίου, μέσα στο οποίο δρα το πειθήνιο σώμα. Η πλαισίωση του μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικά πρότυπα, διαμορφωμένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να το ελέγχουν και να το μορφοποιούν, είναι χαρακτηριστικά που εμφανίζονται σε όλες τις κοινωνίες. Στην εξουσιαστική διαχείριση του σώματος παίρνουν μέρος και οι επιστήμες που σχετίζονται με τη φύση του ανθρώπου (Αλεξιάς, 2006· Foucault, 1982).

Η λεγόμενη «αντικειμενική» γνώση που παράγουν οι επιστήμες του ανθρώπου, ο Foucault υποστηρίζει ότι είναι μία μορφή εξουσιαστικού λόγου, που κατασκευάζει και καθιερώνει μία συγκεκριμένη άποψη για τη λειτουργία, τη δομή και τη μορφή του ανθρώπινου σώματος. Μία πληθώρα επιστημονικών κλάδων, τυποποιούν τις εκφράσεις και τις κοινωνικές συμπεριφορές του σώματος, διαμορφώνοντας κοινωνικά πρότυπα και «πραγματικότητες». Κατά συνέπεια, οι κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται είναι ορθολογικοποιημένες, μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που η έκφραση του σώματος είναι ελεγχόμενη από τους εκάστοτε κοινωνικούς κανόνες και πρότυπα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εφαρμόζεται και ο έλεγχος των συναισθημάτων, ευνοώντας την ανάπτυξη του υπάκουου σώματος και πνεύματος (Αλεξιάς, 2006).

Η σημασία και η ανάγκη να ρυθμιστεί και να επιτηρηθεί η σεξουαλικότητα από τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς, καθιστούν το σώμα ως το κατεξοχήν πολιτικό στόχο, ενώ παράλληλα εμφανίζεται και καθιερώνεται επάνω του όλη η πολιτική τεχνολογία της ζωής (Foucault, 1982· Μακρυγιάννη, 2004). Η αποδοχή των κοινωνικών επιβολών από το άτομο,

εξελικτικά εγκαθίδρυσε την κυριαρχία του νόμου και του επιστημονικά «αντικειμενικού». Καθιερώθηκε έτσι, σταδιακά μία «πραγματικότητα» η οποία υιοθετήθηκε ως γνώση. Κατά τον Foucault, δεν υπάρχει αντικειμενική υπόσταση του σώματος ως οντολογική ύπαρξη κι αυτό διότι υποστηρίζει ότι το «πραγματικό» είναι κατασκευάσμα του εξουσιαστικού λόγου, που με τις τεχνικές του και τις πρακτικές του το παράγει και το καθιερώνει (Αλεξιάς, 2006).

Το σώμα συνεπώς, δεν υπάρχει ως αυθύπαρκτη οντότητα. Είναι ένα αντικείμενο διαχείρισης των εκάστοτε εξουσιαστικών μηχανισμών, οι οποίοι το παράγουν για να ελέγχουν το σύνολο της κοινωνίας μέσα στα διαμορφωμένα πλαίσια, που ευνοούν την ορθολογικοποίηση των συμπεριφορών και των πράξεων των ατόμων, που απαρτίζουν τις δυτικές κοινωνίες. Η πολιτική επένδυση του σώματος συνδέεται, χάρη σε περίπλοκες και αμοιβαίες σχέσεις, με την οικονομική του χρησιμοποίηση. *Το σώμα μετατρέπεται σε χρήσιμη δύναμη μόνον αν γίνει σώμα παραγωγικό και σώμα καθυποταγμένο* (Foucault, 1976, 38).

2.4.5 Φεμινιστικές προσεγγίσεις

Οι φεμινιστικές προσεγγίσεις αναφορικά με το σώμα ποικίλλουν. Παρατηρούμε τρία κύρια ρεύματα στα πλαίσια του φεμινισμού, το φιλελεύθερο, το ριζοσπαστικό και το μεταδομικό.

Τα δύο πρώτα ρεύματα, αρχικά ακολουθούν κοινή γραμμή σχετικά με την πατριαρχική κοινωνία η οποία παρέχει αυξημένα προνόμια στους άντρες. Το αντρικό σώμα είναι το ανώτερο και το αποδεκτό πρότυπο, στο οποίο προσδίδονται χαρακτηριστικά όπως δεξιότητα, υγεία και ορθολογικότητα. Παράλληλα, προκύπτει η σύγκριση με το γυναικείο σώμα, στο οποίο αποδίδονται υποδεέστερα χαρακτηριστικά όπως ανεπάρκεια, φιλασθένεια, έλλειψη ελέγχου και διαισθητική δράση (Οικονόμου, 2005).

Κατά συνέπεια, στην πατριαρχικά οργανωμένη κοινωνία το βιολογικό φύλο (sex) ταυτίζεται με το κοινωνικό φύλο (gender). Οι δύο φεμινιστικές προσεγγίσεις αντιτίθενται σε αυτήν την ταύτιση, καθώς υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό φύλο είναι κοινωνικό προϊόν. Το γυναικείο σώμα δεν είναι βιολογικά κατώτερο από το αντρικό, αλλά παρουσιάζεται ως τέτοιο μέσα από τους πολιτισμικούς και κοινωνικούς προσδιορισμούς (Οικονόμου, 2005). Οπότε η θηλυκότητα και η αρρενωπότητα είναι κατασκευασμένοι κοινωνικοί ρόλοι που δεν σχετίζονται με τα βιολογικά χαρακτηριστικά του γυναικείου και του αντρικού σώματος (Howson 2004· Lupton, 2003).

Η διαφοροποίηση του φιλελεύθερου και του ριζοσπαστικού φεμινισμού έγκειται στις λύσεις που προτείνουν (Annandale, 1998· Shildrick and Price, 1999). Η φιλελεύθερη προσέγγιση στοχεύει στην ισότητα μεταξύ αντρών και γυναικών σε επιμέρους τομείς του κοινωνικού πράττειν. Από την άλλη, η ριζοσπαστική προσέγγιση θεωρεί αδύνατη την επίτευξη της ισότητας μέσα σε μία ήδη δομημένη κοινωνία, στην οποία κυριαρχεί η πατριαρχική προκατάληψη. Θα πρέπει, κατά τον ριζοσπαστικό φεμινισμό, να δοθεί έμφαση στην καταπίεση που δέχονται οι γυναίκες από τον έλεγχο που ασκούν οι άντρες (και κατ' επέκταση η πατριαρχική κοινωνία) στο σώμα τους, στην σεξουαλικότητα τους και στην διαδικασία αναπαραγωγής (Οικονόμου, 2005).

Ο μεταδομικός φεμινισμός από την άλλη, προτείνει την αποδόμηση των δυαδικών κατηγοριοποιήσεων (αρσενικό/θηλυκό, βιολογικό φύλο/κοινωνικό φύλο, κ.ο.κ.). Οι κατηγοριοποιήσεις αυτές, υποστηρίζει, ότι αποτελούν τεχνητά κοινωνικά κατασκευάσματα, που αναπαράγουν τις κοινωνικές διακρίσεις και τον εξουσιαστικό λόγο των πατριαρχικά δομημένων κοινωνιών. Ο μεταδομικός φεμινισμός υποστηρίζει ότι πρέπει να απαλλαγούμε από τις σταθερές και τις βεβαιότητες που χαρακτηρίζουν το σώμα, και να στραφούμε στην ρευστότητα και την μεταβλητότητα των σωματικών ορίων (Οικονόμου, 2005).

2.5 Φαινομενολογία-Σωματοποίηση

Διαπιστώνουμε ότι η μελέτη του ανθρώπινου σώματος, ως κοινωνιολογικό γνωστικό αντικείμενο, προκάλεσε ποικίλες θέσεις και προσεγγίσεις. Ένα βασικό αντικείμενο διαφοροποίησης των θεωρητικών προσεγγίσεων αποτέλεσε και το εάν το σώμα είναι κοινωνικό κατασκεύασμα. Κατά τη Nettleton (2002) υπάρχουν τρία διαφορετικά θεωρητικά ρεύματα: το φυσιοκρατικό (naturalistic), της κοινωνικής κατασκευής (social constructionist) και το φαινομενολογικό (phenomenological). Κατά το φυσιοκρατικό μοντέλο, το σώμα είναι μία «αντικειμενική», βιολογική οντότητα, ανεξάρτητη από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο υπάρχει και δραστηριοποιείται. Αντίθετα, το δεύτερο μοντέλο, υποστηρίζει ότι το σώμα είναι κοινωνικό κατασκεύασμα, συνεπώς εξαρτάται άμεσα από το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται. Τέλος, το φαινομενολογικό μοντέλο υποστηρίζει ότι για την κατανόηση του σώματος, χρειάζεται να το προσεγγίζουμε, μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις, επαφές και αλληλοδράσεις, ως δυναμικό σώμα. Έτσι, φανερώνεται και το νόημα που τα ίδια τα άτομα δίνουν μέσα στην κοινωνία για το σώμα.

Με τη φαινομενολογική προσέγγιση αναδεικνύεται η συμμετοχή του σώματος στη λειτουργία και συγκρότηση της κοινωνίας, καθώς μέσω των σωμάτων και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους, διαμορφώνονται και τα κοινωνικά μοντέλα. Η σωματοποίηση, είναι ένα ενεργό στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων, καθώς μετατρέπει το σώμα από χρηστικό αντικείμενο σε κοινωνικό υποκείμενο δράσης. Έτσι, το ανθρώπινο σώμα, αποκτάει δυναμική υπόσταση, καθώς λαμβάνει ενεργά μέρος στη προσαρμογή, τη παραγωγή και την αναπαραγωγή ποικίλων κοινωνικών στοιχείων και προσανατολισμών (Αλεξιάς, 2006). Είναι αναπόσπαστο κομμάτι του ατόμου, ως βιολογικό στοιχείο, το οποίο μπορεί το ίδιο το άτομο, να το διαχειριστεί ανάλογα με τις επιλογές και τις επιθυμίες του. Εξελίσσεται με βάση τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα του ατόμου και της κοινωνίας.

Σημαντική για τη κοινωνιολογία του σώματος είναι η ιδέα της σωματοποίησης ως διαδικασίας. Δεν έχουμε σώματα, μάλλον σωματοποιούμαστε (become embodied) ως συγκεκριμένοι τύποι ανθρώπων. Η σωματοποίηση μας είναι μία ιστορική κατασκευή (Turner, 1995, 235).

Η τελευταία φράση του Turner αναδεικνύει την σημαντικότητα του σώματος στη κατασκευή του κοινωνικού μοντέλου και τη σχέση αλληλεπίδρασης που υπάρχει μεταξύ σωματοποίησης και κοινωνίας. Παρατηρούμε ότι όσο εξελίσσονται οι κοινωνίες ανάλογα επηρεάζεται αλλά και επηρεάζει η σωματοποίηση του ατόμου. Γεννιούνται διαρκώς νέα μοντέλα σωματοποίησης με αντικειμενικά και υποκειμενικά χαρακτηριστικά. Παρατηρούμε την δυναμική του σώματος μέσα στην κοινωνία, που παύει πλέον να έχει το παθητικό και αμέτοχο ρόλο που του είχε προσδώσει ο ορθολογισμός. Η ενεργητική και δυναμική σωματοποίηση είναι μέρος της ιστορίας των εξελικτικών τροποποιήσεων των κοινωνιών.

Η φαινομενολογία μελετά τη βιωματική διάσταση του σώματος, όπου το σώμα μεθοδολογικά προσεγγίζεται ως τριπλό αντικείμενο, δηλαδή ως σύνολο πολλαπλών διαστάσεων: α) «έχω ένα σώμα» (having a body), όταν βιώνουμε το σώμα μας ως εξωτερικό περιβάλλον, το οποίο μπορούμε να διαχειριστούμε ανάλογα με τις επιθυμίες μας, β) «κάνω ένα σώμα» (doing a body), που αφορά τον έλεγχο που έχουμε επάνω στο σώμα μας, το οποίο προσδιορίζεται ως ένα σύνολο πρακτικών και τεχνικών εμφάνισης και διαχείρισης στο χώρο και το χρόνο, και γ) «είμαι ένα σώμα» (being a body), που αφορά την ασυνείδητη βιωματική σχέση που έχουμε με το σώμα μας, με βάση τις συνήθειες και την κοινωνικοποίηση στις καθημερινές μας κινήσεις, όπως όταν ξαπλώνουμε, καθόμαστε κ.λπ. (Turner, 1992, 40-41).

Ενώ κάποιος μπορεί να αναφέρεται στο αντικειμενικό σώμα, ως κοινωνιολόγοι θα πρέπει να εστιάσουμε στη... σωματοποίηση (bodiment) ως μορφή βίωσης (experientiality) του σώματος. Το σώμα θα πρέπει να προσδιοριστεί τόσο ως αισθητήριο (sensory) όσο και ως σαρκική ύπαρξη (Turner, 1995, 236).

Το σώμα, με βάση τη φαινομενολογία, ξεπερνά τα δεδομένα της παθητικής βιολογικής ύπαρξης. Δεν είναι απλά ένα ορθολογικό σωματοποιημένο αντικείμενο, το οποίο λειτουργεί αποκλειστικά μέσα στους περιορισμούς των δυνατοτήτων που έχει ως φυσικό σώμα. Είναι και κοινωνικό υποκείμενο, καθώς είναι ενεργός παράγοντας της κοινωνίας με αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά χαρακτηριστικά (Αλεξιάς, 2006). Τη σωματοποίηση τη βιώνει το άτομο σε καθημερινή βάση. Επηρεάζεται από κοινωνικές νόρμες και πρότυπα, ενώ παράλληλα ασκεί κι αυτό από την μεριά του τη δική του επιρροή στην κοινωνία. Ξεπερνάει την αμετάβλητη βιολογική του υπόσταση και αντιμετωπίζεται ως ζωντανό υποκείμενο με κοινωνική δράση.

Κατά συνέπεια, θεωρείται αναγκαίο το σώμα να μελετάται με βάση τη βιολογική και την κοινωνική του διάσταση, καθώς και οι δύο παράγοντες επηρεάζουν το σωματοποιημένο υποκείμενο, αμφισβητώντας με τον τρόπο αυτό τον καρτεσιανό δυϊσμό, όπου υπάρχει διάκριση μεταξύ σώματος και πνεύματος.

Το θέμα δεν είναι ότι οι άνθρωποι έχουν ένα σώμα, αλλά ότι εμπλέκονται στην ανάπτυξη των σωμάτων τους στη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, με αυτή τη λογική είναι σώματα. Ακολουθώντας τον N. Elias (1982) θα πρέπει να αποβάλουμε τη στατική άποψη του σώματος ως διαδικασίας, ως μίας πρακτικής σωματοποίησης (bodiment) η οποία εξελίσσεται δυναμικά (Turner, 1995, 236).

Το σώμα δεν εναπόκειται μόνο στους φυσικούς νόμους, αλλά και στο άτομο το οποίο το ορίζει και το διαχειρίζεται με βάση τις επιθυμίες του και τη κοινωνία μέσα στην οποία δρα και της οποίας είναι ενεργό μέλος. Το άτομο είναι αυτό που διαμορφώνει και τροποποιεί, ανάλογα με τη βούληση και τα κοινωνικά του βιώματα, το σώμα του. Επιπλέον, δεν μπορεί να θεωρηθεί το σώμα ως στατικό, καθώς η σωματοποίηση του πραγματοποιείται εξακολουθητικά και διαρκώς ανακατασκευάζεται. Είναι τόσο ζωντανό και μεταβλητό όσο και η κοινωνία που συνεχώς διαμορφώνεται και εξελίσσεται.

Το άτομο δεν μένει αμέτοχο επάνω στις τροποποιήσεις του σώματος του. Σαφώς συντελούν και οι παράγοντες της υγείας, της ηλικίας κ.λπ. που ανάλογα επηρεάζουν το σώμα, το άτομο και την ίδια τη σωματοποίηση του (Αλεξιάς, 2006). Οι φυσικοί και οι

εξωτερικοί παράγοντες αδιαμφισβήτητα περιορίζουν τις επιλογές του ατόμου σε σχέση με την σωματοποίηση του, συντελώντας και επηρεάζοντας τη βούληση του ατόμου.

Στην καθημερινότητα μας θεωρούμε το σώμα μας, με τις φυσικές δυνατότητες του, ως κάτι δεδομένο. Ωστόσο, σε περίπτωση που βιώσουμε μία ασθένεια, που μπορεί να επιφέρει κάποιες σωματικές δυσλειτουργίες ή έντονο πόνο, νιώθουμε το σώμα μας ως κάτι ξεχωριστό, που δεν το ορίζουμε πλέον με βάση τις επιθυμίες μας. Το βιώνουμε ως εξωτερικό περιβάλλον, ως κομμάτι της φύσης (Lurton, 1994).

Το σώμα του ατόμου επίσης, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική του ταυτότητα. Οι επιλογές σωματοποίησης και ο έλεγχος του σώματος και των δραστηριοτήτων του, είναι βασικό στοιχείο στην κοινωνικοποίηση του ατόμου (Kelly and Field, 1996). Η κοινωνική ταυτότητα του ατόμου, επηρεάζεται κι από τη φυσική του εμφάνιση (γένος, χρώμα, σωματότυπος κ.λπ.). Το άτομο έχει πλέον τη δυνατότητα να επιλέγει το ίδιο, εάν επιθυμεί, να τροποποιήσει τη φυσική του εμφάνιση, π.χ. με πλαστική χειρουργική επέμβαση, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα παρέμβασης επάνω του.

Εν ολίγοις, το θεωρητικό πλαίσιο της Σωματοποίησης, βασίζεται στους παρακάτω άξονες: α) το σώμα αναδεικνύεται σε κύριο συστατικό της ταυτότητας του ατόμου, β) οι φυσικές προδιαθέσεις του ανθρώπινου σώματος αναγνωρίζονται ως το απαραίτητο υπόβαθρο για την ανάπτυξη ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά προσδιορισμένων ικανοτήτων και δεξιοτήτων του σώματος, γ) οι τρόποι με τους οποίους τα άτομα εγγράφουν το σώμα τους (σωματοποιούν) τις κοινωνικές πολιτισμικές προδιαγραφές και επιταγές διαμορφώνονται μεν σε συνάρτηση με την κοινωνική αλληλεπίδραση και τα κοινωνικά συστήματα, αλλά διατηρούν τη δυνατότητα να διαφοροποιηθούν από αυτά, να αντιπαρατεθούν σε αυτά και ενδεχομένως να τα μεταβάλουν, δ) οι αισθήσεις αναγνωρίζονται ως σημαντική πηγή γνώσης του ατόμου τόσο για την κοινωνική πραγματικότητα όσο και για το ίδιο το σώμα τους (Μακρυνιώτη, 2001, 32).

Στη σύγχρονη δυτική κοινωνία, το άτομο συχνά ταυτίζει τον εαυτό του με το σώμα του. Βασικό χαρακτηριστικό της καταναλωτικής κοινωνίας είναι η διαμόρφωση ενός σώματος, το οποίο διαρκώς επιδέχεται τροποποιήσεις και αποτελεί το μέσο ικανοποίησης της αυτοεικόνας του ατόμου στη κοινωνία. Τα κοινωνικά πρότυπα που προβάλλονται αφορούν σε μεγάλο βαθμό τον καλλωπισμό του σώματος, με επίκεντρο την αποφυγή της γήρανσης. Το αδύνατο και αθλητικό σώμα, σε συνδυασμό με μία μοντέρνα ένδυση (κάθε χρόνο αλλάζει η μόδα, ώστε το άτομο να βρίσκεται σε μία διαρκή απασχόληση σχετικά με τις

στιλιστικές του επιλογές) ικανοποιούν τις ανάγκες αυτοπροβολής του ατόμου, ώστε να είναι κοινωνικά αρεστό.

Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, ευνόησε την παρεμβολή του ατόμου επάνω στο σώμα του, ενώ η κοινωνική απελευθέρωση σε ζητήματα όπως οι σεξουαλικές επιλογές, έφεραν στο προσκήνιο την ανάπτυξη χειρουργικών επεμβάσεων, που δεν αφορούν πλέον την αποκατάσταση της υγείας του ατόμου. Επικεντρώνονται αποκλειστικά στην αυτονομία του ατόμου να αλλάζει το σώμα του, με βάση την αρέσκεια του και τα κοινωνικά πρότυπα.

2.6 Σεξουαλικότητα και Σωματοποίηση

Η σεξουαλική επαφή είναι μία από τις βασικές βιολογικές λειτουργίες του ανθρώπου, με φυσικό σκοπό την γενετική αναπαραγωγή του είδους. Είναι ένας φυσικός τρόπος μεταβίβασης των γενετικών πληροφοριών από άνθρωπο σε άνθρωπο και από γενιά σε γενιά. Στις μέρες μας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες άλλες μέθοδοι αναπαραγωγής, που βασίζονται στην τεχνολογική και επιστημονική ανάπτυξη. Ωστόσο, η σεξουαλική επαφή παραμένει η μόνη φυσική μέθοδος αναπαραγωγής.

Η σεξουαλική επαφή δεν περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο της αναπαραγωγής. Με το πέρασμα των αιώνων έχουμε φτάσει στο επίπεδο να *αισθανόμαστε σεξουαλική επιθυμία και να βιώνουμε τον οργασμό ως μία ιδιαίτερα έντονη μορφή φυσικής και συναισθηματικής ηδονής. Το σεξ έχει αναχθεί σε σεξουαλικότητα ή μάλλον σε «πολλές μορφές» σεξουαλικότητας* (McNair, 2005, 14). Η «σεξουαλικότητα» ως έννοια, παραπέμπει στην ικανότητα του ατόμου να είναι «σεξουαλικό» και αναπτύχθηκε από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα (Weeks, 2003).

Μελετώντας την ιστορία της σεξουαλικότητας του ανθρώπου, διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο μοντέλο ανθρώπινης σεξουαλικότητας (Foucault, 1982). Κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας, παρατηρούνται διαφορετικές δομές σεξουαλικότητας σε κάθε κοινωνία αλλά και ατομικά, σε κάθε μονάδα της κάθε κοινωνίας. Το άτομο αντιλαμβάνεται τη σεξουαλικότητα του επηρεασμένο από την κουλτούρα της εποχής του και τα κοινωνικά πρότυπα. Ωστόσο, σημαντικό στοιχείο της σεξουαλικότητας του αποτελεί και η προσωπική του επιθυμία (McNair, 2005). Παράλληλα, παρατηρούμε ότι τα σεξουαλικά συναισθήματα του ατόμου εξατομικεύονται. Μάλιστα, εξατομικεύονται με τέτοιο τρόπο που κάθε άτομο διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα, βιώνοντας με μοναδικό τρόπο τη σεξουαλικότητα του (Weeks, 2003).

Πέρα από την αναπαραγωγική διάσταση της σεξουαλικής επαφής, όπου είναι απαραίτητη η ένωση μεταξύ αρσενικού και θηλυκού, υπάρχει η ερωτική έλξη και μεταξύ των ίδιων φύλων, καθώς και από άντρες και γυναίκες που αισθάνονται έλξη απέναντι σε αντικείμενα, ήχους, μυρωδιές κ.α. Κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα αποδόθηκαν από τον επιστημονικό χώρο της σεξολογίας διάφοροι προσδιοριστικοί όροι, σχετικά με την σεξουαλικότητα. Μεταξύ αυτών είναι οι όροι: ετεροφυλόφιλοι, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, φετιχιστές, νυμοφομανείς κ.α. (Foucault, 1982 · McNair, 2005).

Η σεξουαλικότητα δεν είχε διακριτή ύπαρξη όσο η σεξουαλική συμπεριφορά ήταν συνδεδεμένη με την αναπαραγωγή και με τις γενεές (Giddens, 1991, 227). Από τη στιγμή που η ανθρώπινη σεξουαλική επαφή αποδεσμεύτηκε από την αναπαραγωγική της λειτουργία, το άτομο είναι σε θέση, πέρα από τις συμβατικές ηθικές της κάθε κοινωνίας και τα πρότυπα, να πειραματιστεί επάνω στη σεξουαλικότητα του και να αναπτύξει νέες μορφές. Η σεξουαλικότητα έχει αποτελέσει πηγή έμπνευσης διάφορων καλλιτεχνικών ρευμάτων και κλάδων, όπως η ζωγραφική, η γλυπτική, η λογοτεχνία, το θέατρο κ.λπ.

Σημαντικό στοιχείο διαφορετικότητας του ατόμου αποτελούν οι επιστημονικοί όροι βιολογικό φύλο και κοινωνικό φύλο. Στην πρώτη περίπτωση αναφερόμαστε άμεσα στα βιολογικά γνωρίσματα που διαφοροποιούν έναν άντρα και μία γυναίκα (όπως τα γεννητικά όργανα). Το κοινωνικό φύλο, από την άλλη, αφορά τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του άντρα και της γυναίκας, τα οποία έχουν να κάνουν με τα κοινωνικοπολιτικά πρότυπα που κυριαρχούν στην εκάστοτε κοινωνία. Κατά συνέπεια, κάθε άντρας έχει ως βιολογικό φύλο το αρσενικό αλλά ως κοινωνικό φύλο μπορεί να είναι αρσενικός ή θηλυκός, και το αντίστοιχο ισχύει και για τις γυναίκες. Βασικό στοιχείο του προσδιορισμού του κοινωνικού φύλου ενός ατόμου, αποτελούν τα κοινωνικά πρότυπα και η κουλτούρα που κυριαρχούν σε κάθε εποχή και κοινωνία, σε συνδυασμό πάντα με τις επιλογές και επιθυμίες του ατόμου.

Το βιολογικό φύλο του ατόμου, διαμορφώνεται μέσα από την κοινωνικοποίηση του, εκφράζοντας και προσδιορίζοντας το κοινωνικό του φύλο. Τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού φύλου είναι αλληλένδετα με την κοινωνία, της οποίας είναι δημιουργήμα, με αποτέλεσμα να έχει τη δυναμική των διαρκών αλλαγών της.

Σήμερα, η σεξουαλικότητα αποτελεί ιδιότητα του εαυτού μέσα σε ένα αναστοχαστικό και αυτοαναφορικό σχέδιο ζωής. (Giddens, 2005, 15). Αναπτύσσουμε και επινοούμε ποικίλες μορφές σεξουαλικών ταυτοτήτων, απελευθερωμένες από την αναπαραγωγική μας ικανότητα. Με τη κατασκευή και χρήση των διάφορων μεθόδων αντισύλληψης,

αναδεικνύεται η πρόθεση μας για σεξουαλική απόλαυση, αποστασιοποιούμενοι από τις «επιπτώσεις» που έχει η «φυσική» σεξουαλική επαφή.

Η σεξουαλικότητα είναι ένα πεδίο θεμελιώδους πολιτικού αγώνα καθώς και ένα μέσο χειραφέτησης (Giddens, 1993, 181). Σε κάθε μορφή κοινωνίας της ανθρώπινης ιστορίας, το κράτος (στις περισσότερες περιπτώσεις σε συναίνεση με την εκάστοτε θρησκεία) ελέγχει και οριοθετεί τη σεξουαλικότητα και την επιθυμία, με τη κατασκευή νόμων. Οι νόμοι αυτοί μπορούν να αφορούν τα πλαίσια μέσα στα οποία θα είναι αποδεκτή η σεξουαλική πράξη (π.χ. γάμος), παραθέτοντας παράλληλα τις απαγορευτικές σεξουαλικές πρακτικές (Foucault, 1982 · McNair, 2005 · Turner, 2008). Με βάση το φεμινιστικό κίνημα, οι νόμοι αυτοί εξυπηρετούν την πατριαρχική άρχουσα τάξη, αποσκοπώντας στην πειθαρχία των μελών της κοινωνίας. Η σεξουαλική επαφή αποτελεί συστατικό της διαμόρφωσης της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, που κατά βάση κυριαρχούν οι άντρες. Με τον τρόπο αυτό, οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι, καθώς και άλλες σεξουαλικά παρεκκλίνουσες ομάδες, υπέστησαν διάφορους περιορισμούς και σε αρκετές περιπτώσεις περιθωριοποιήθηκαν από το σύνολο της κοινωνίας και διώχθηκαν (McNair, 2005).

Η σεξουαλική επανάσταση, ήταν απόρροια της σεξουαλικής καταπίεσης των ατόμων. Ωστόσο, η σεξουαλική απελευθέρωση στο Δυτικό κόσμο συνδυάστηκε με την ανάπτυξη νέων καταναλωτικών ομάδων, ενισχύοντας την οικονομία. Οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι αποτελούν σημαντικό παράγοντα της καταναλωτικής και κατ' επέκταση οικονομικής ανάπτυξης¹. Μάλιστα κατά τον Turner (2008), αυτό που επιτυγχάνει ο καπιταλισμός είναι η εμπορευματοποίηση των φαντασιώσεων και των απολαύσεων. Το σεξ έχει εμπορευματοποιηθεί με διάφορες μορφές. Πέρα από την αγορά διάφορων σχετικών προϊόντων και υπηρεσιών, το συναντάμε σε διαφημίσεις, ταινίες, βιντεοκλίπ κ.λπ. Το σεξ πουλάει, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί μία τεράστια βιομηχανία γύρω από το αυτό, η οποία αναπτύσσεται οικονομικά σε όλες τις μεταμοντέρνες δυτικές κοινωνίες (McNair, 2005 · Turner, 2008).

Η σεξουαλική επανάσταση, που εκτυλίχτηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αντιμετώπισε τη δεκαετία του 1980 την εμφάνιση σεξουαλικά μεταδιδόμενων νόσων, μεταξύ των οποίων το AIDS, μία ασθένεια που θεωρήθηκε μάστιγα της εποχής. Ο θανατηφόρος ιός HIV, πέρα από τα εκατομμύρια θύματα του, επέφερε και μία αλλαγή στη προσέγγιση της σεξουαλικότητας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, εντάχθηκε στη

---

¹ Για περισσότερα βλ. McNair, 2002, σσ.20-21.

βασική ιατρική εκπαίδευση η ανοιχτή αναπαράσταση και ανάλυση της σεξουαλικής συμπεριφοράς (McNair, 2005, 22). Δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την ενημέρωση και την πρόληψη όλων των ενεργών σεξουαλικά κοινωνικών ομάδων, καθώς διαπιστώθηκε ότι η σεξουαλική ζωή του καθενός, πέρα από ιδιωτική υπόθεση, αφορά και την συλλογική μας επιβίωση (McNair, 2005).

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, να συναντάμε τα θέματα γύρω από την σεξουαλικότητα και τις ασφαλείς σεξουαλικές δραστηριότητες, σε ένα ευρύ καλλιτεχνικό, εμπορικό και δημοσιογραφικό φάσμα. Διανύουμε μία περίοδο όπου μπορούμε ελεύθερα να προβληματιζόμαστε και να εκφραζόμαστε σχετικά με θέματα που αφορούν τις σεξουαλικές συμπεριφορές, ενώ πριν μερικές δεκαετίες η σεξουαλικότητα αποτελούσε κοινωνικό ταμπού. *Η επανάσταση στα μέσα ενημέρωσης έχει συμβάλει στην ανάπτυξη μίας λιγότερο ελεγχόμενης, περισσότερο εμπορευματοποιημένης και πιο πλουραλιστικής σεξουαλικής κουλτούρας (σε ό,τι αφορά την ποικιλία των μορφών σεξουαλικότητας που μπορεί να περιλάβει) και έτσι έχει προωθήσει τον «εκδημοκρατισμό της επιθυμίας»* (McNair, 2005, 32).

Η σεξουαλική επαφή ενέχει απόλυτα την συμμετοχή των σωμάτων, καθώς και την ικανοποίηση τους. Η σωματοποίηση στο πλαίσιο της σεξουαλικότητας είναι ευρεία και ποικιλόμορφη. Από την ένδυση ως τις κινήσεις του σώματος και από την σεξουαλική κουλτούρα ως τους κοινωνικοπολιτικούς περιορισμούς, η σωματοποίηση του ατόμου είναι το επίκεντρο των δραστηριοτήτων αυτών. Το άτομο σωματοποιείται με γνώμονα τα κοινωνικά πρότυπα που λαμβάνει σε συνάρτηση με τις προσωπικές του επιθυμίες και επιλογές.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στις ημέρες μας παίζει η εικόνα. Η εικόνα στην οθόνη, στις αφίσες, στις τέχνες, στα έντυπα, στον καθρέφτη, η εικόνα που παρουσιάζουμε ως σωματοποιημένα υποκείμενα στα μάτια των άλλων. Διανύουμε την εποχή της ηδονοβλεψίας, χωρίς όμως αυτό να θεωρείται ανήθικο. Η αναπαράσταση της σεξουαλικότητας του ατόμου σωματοποιείται και αποτελεί κουλτούρα των σύγχρονων Δυτικών κοινωνιών.

Κατά την «σεξουαλική παράδοση», το βιολογικό φύλο αποτελούσε τη μοίρα, το πεπρωμένο του ατόμου. Οι επιθυμίες του ατόμου συνδέονταν άρρηκτα με το βιολογικό του φύλο (Weeks, 2003). Η δυναμική των φεμινιστικών και των ομοφυλοφιλικών κινημάτων είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων μορφών σωματοποίησης και μοντέλων κοινωνικών φύλων. Το ισχυρό ανδρικό πρότυπο κλυδωνίστηκε, με αποτέλεσμα να αλλάξουν σταδιακά τα δεδομένα της πατριαρχικής κοινωνίας.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο έχουν αλλάξει αρκετά τα δεδομένα γύρω από την έννοια της οικογένειας, του γάμου, του ρόλου της γυναίκας-νοικοκυράς. Η παραδοσιακή αντίληψη ότι οι γυναίκες μπορούν να αποτελούν αντικείμενο πόθου, αλλά οι ίδιες δεν επιτρέπεται να επιθυμούν, κατέρρευσε μαζί με τη Βικτωριανή οικογένεια (Turner, 2008). Με την αύξηση του αριθμού των γυναικών στο εργατικό δυναμικό των δυτικών χωρών και την ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος, διευρύνθηκαν οι δυνατότητες των γυναικών να ζήσουν ως ανεξάρτητα, οικονομικά, πολιτικά και σεξουαλικά όντα (McNair, 2005, 55). Ταυτόχρονα αναπτύχθηκε και η αγορά των γυναικείων προϊόντων και υπηρεσιών, με κυρίαρχο στόχο την επίτευξη της ομορφιάς. Τα πρότυπα εμφάνισης μίας ιδανικής γυναίκας, δυναμικής, ανεξάρτητης, καλλιεργημένης, πετυχημένης, ερωτικής κ.λπ. προκάλεσαν την ανάπτυξη μίας σωρείας νέων χαρακτηριστικών του γυναικείου κοινωνικού φύλου, το οποίο διαρκώς αναδιαμορφώνεται.

Η σεξουαλικά καταπιεσμένη γυναίκα των προγενέστερων κοινωνιών, απέκτησε υπόσταση και άποψη σχετικά με το σώμα της και με τις σεξουαλικές της δραστηριότητες. Εναντιώθηκε στο μισογυνισμό και την εκμετάλλευση, κυριαρχώντας η ίδια στις επιθυμίες και τις επιλογές της. Με την αντισύλληψη κατάφερε να διαχωρίσει την ερωτική της ζωή από τη μητρότητα, στοχεύοντας κυρίως στην σεξουαλική της ικανοποίηση.

Ο αγώνας των ομοφυλοφίλων από την άλλη, σχετίζεται κυρίως με την ελευθερία της σεξουαλικής επιλογής του ατόμου. Στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα οι ομοφυλόφιλοι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή των κοινωνικών προτύπων γύρω από την σεξουαλικότητα και την σωματοποίηση του ατόμου. Αντιστάθηκαν στην ετεροφυλοφιλική καταπίεση, δημιουργώντας μία δική τους κοινότητα με ελευθεριακή σεξουαλική κουλτούρα (McNair, 2005). Μάλιστα, μέσα από τους αγώνες τους κατάφεραν να επιτρέπονται (σε κάποιες δυτικές χώρες) οι γάμοι μεταξύ ομοφυλοφίλων και η υιοθεσία παιδιών. Γενικά, έχουν ανοίξει πολλά θέματα γύρω από τις έννοιες σεξουαλικότητα, ηθική, νομιμότητα. Επιπλέον, η ομοφυλοφιλική κουλτούρα εισχώρησε σε πολλούς τομείς, επηρεάζοντας σταδιακά και τα πρότυπα σωματοποίησης ανδρών και γυναικών.

Το πρότυπο εμφάνισης της σύγχρονης δυτικής γυναίκας, καθώς και η ενεργή παρουσία των ομοφυλοφίλων, επηρέασε το ανδρικό πρότυπο. Το κυρίαρχο αντρικό κοινωνικό πρότυπο της πατριαρχικής κοινωνίας, βρέθηκε ανάμεσα σε δύο ισχυρά κινήματα. Σταδιακά, οι άντρες προσαρμόστηκαν στα νέα δεδομένα, διαμορφώνοντας τα δικά τους χαρακτηριστικά. *Οι οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές αλλαγές που επέφερε η πρόοδος στις διακριτές αλλά εφραπτόμενες σφαίρες των δικαιωμάτων των γυναικών και των*

ομοφυλοφίλων συνέβαλαν στην ανάπτυξη πολλών μορφών στρέιτ ανδρισμού που ένας νέος άντρας θα μπορούσε να υιοθετήσει (McNair, 2005, 71). Παρατηρούμε ότι όλες οι κοινωνικές ομάδες αλληλοεπηρεάζονται, δημιουργούν νέες συμπεριφοριστικές τάσεις και κατασκευάζουν νέα πρότυπα, αναδιαμορφώνοντας διαρκώς τα κοινωνικά μοντέλα της κοινωνίας τους.

Η σεξουαλική απελευθέρωση (η οποία δεν έχει επιτευχθεί απόλυτα και σε όλες τις δυτικές κοινωνίες και με την ίδια ένταση) εμπορευματοποιήθηκε αρκετά γρήγορα. Το γυμνό και το πορνό έχουν εισχωρήσει στο λεγόμενο life style, αποτελώντας μία νέα τάση σεξουαλικότητας και σωματοποίησης. Η σύγχρονη αναπαράσταση του σώματος σε διαφημίσεις, τηλεοπτικά reality, πασαρέλες, περιοδικά κ.λπ. εκφράζει σε αρκετά έντονο βαθμό την σεξουαλικότητα. Παρατηρούμε μία έντονη τάση των ατόμων να ταυτίζονται με τα πρότυπα των διαφημίσεων και των διάφορων διάσημων προσωπικοτήτων, ενώ παράλληλα έχει εμφανιστεί μία έντονη τάση των ατόμων για αυτοπροβολή. Η συμμετοχή μεγάλου αριθμού ατόμων σε reality shows είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ο συμμετέχων έχει ως βασικό σκοπό, πέρα από το έπαθλο, την αυτοπροβολή, χαρακτηριστικό του σύγχρονου δυτικού ατόμου.

Περιοδικά, τηλεοπτικές εκπομπές, βιντεοκλίπ, ταινίες κ.λπ. διαχειρίζονται τη σεξουαλικότητα του ατόμου, κατασκευάζοντας νέα πρότυπα αισθητικής. Η κουλτούρα του σεξ είναι παντού και πουλάει. Ωστόσο, δεν είναι μόνο η κουλτούρα του σεξ. Γενικότερα παρατηρούμε ότι η δυτική κουλτούρα σεξουαλικοποιείται. *Η σεξουαλικοποίηση της κουλτούρας σχετίζεται με την ευρεία κοινωνική αλλαγή όσο και με τις καινοτόμες νέες τεχνολογίες και τις εμπορικές επιταγές – των οποίων υπήρξε αποτέλεσμα* (McNair, 2005, 203).

Σταδιακά, ξεπεράσαμε την ανηθικότητα του πορνό, που κυριαρχούσε ως άποψη μέχρι πριν δύο δεκαετίες, ενώ παράλληλα αναπροσδιόρισαμε το πορνό με βάση τις κυρίαρχες τάσεις της εποχής. Έτσι, συναντάμε σήμερα σε ποικίλους ιστοχώρους διάφορα βίντεο κοριτσιών, τα οποία οικειοθελώς κάνουν στριπτίζ μπροστά σε μία web camera, γνωρίζοντας ότι μπορεί να τις παρακολουθήσουν πολλοί άγνωστοι χρήστες του διαδικτύου.

Η μεταμοντέρνα εποχή έχει αναδείξει πολλές διαφορετικότητες του ατόμου σε σχέση με τη σεξουαλικότητα και τη σωματοποίηση του. Φαίνεται, μάλιστα, ότι ο καθορισμός του σώματος μας διαρκώς απομακρύνεται από αυτό που ορίζει το βιολογικό μας φύλο (Turner, 2008). Έχουμε περάσει σε νέες συμπεριφορές, οι οποίες με τη σειρά τους θα δώσουν τη θέση τους σε άλλες, που θα εκφράζουν την εποχή τους. Η σεξουαλικότητα του ατόμου,

μοναδική και παράλληλα κοινή (καθώς επηρεάζεται από τα κοινωνικά πρότυπα), μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους. Η ελευθερία της σεξουαλικότητας του ατόμου μπορεί να εκφραστεί και μέσω του διαδικτύου.

Το διαδίκτυο ως νέο τεχνολογικό μέσο επικοινωνίας και πληροφόρησης, αποτελεί πηγή έκφρασης των νέων σεξουαλικών τάσεων. Η δυνατότητα της χρήσης της ψευδωνυμίας δίνει την ελευθερία σε πάρα πολλούς χρήστες του να εκφράσουν την σεξουαλικότητα τους, μέσα σε δυνητικές κοινότητες στις οποίες οι ίδιοι έχουν επιλέξει να είναι μέλη. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα μελετήσουμε τις νέες μορφές σωματοποίησης που έκαναν την εμφάνισή τους με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, καθώς και μία από τις μορφές σεξουαλικής αλληλεπίδρασης που συναντάμε στο διαδίκτυο, το κειμενικό (chat) cybersex.

3. ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ & ΣΩΜΑ. ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΣΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

3.1 Κυβερνοχώρος – Σώμα

Με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, προκύπτουν νέα δεδομένα στη μελέτη της κοινωνιολογίας του σώματος. Τα κύρια ζητήματα της κοινωνικής δομής σε σχέση με τη δράση, τα μοντέλα που υιοθετεί το άτομο (με τη σύμπραξη του) με βάση τις κοινωνικές επιταγές, η ταύτιση του ατόμου με το σώμα του, η επέμβαση επάνω στο σώμα του και οι επιλογές σωματοποίησης του με βάση τα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες του, όπως και πολλές άλλες δραστηριότητες και φαινόμενα, που εξετάστηκαν και μελετήθηκαν για την κατανόηση του ανθρώπινου σώματος, ως κοινωνικό στοιχείο, παίρνουν νέα τροπή και χαρακτηριστικά μέσα στον κυβερνοχώρο.

Το διαδίκτυο, ένα πλέγμα επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών και δεδομένων, εξελικτικά μετατρέπεται στο νέο «χώρο» μελέτης της κοινωνιολογίας του σώματος (και όχι μόνο). Η ανάπτυξη σχέσεων που δεν βασίζονται στις έννοιες του χρόνου και του χώρου, παρουσιάζουν νέες μορφές αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων, φαινομενικά ανεξάρτητες από τα κοινωνικά πρότυπα. Η ανωνυμία και η αποσωματοποίηση του ατόμου, μέσα σε ένα «χώρο» που έχει την ελευθερία επιλογής της κοινότητας μέσα στην οποία θα ενταχθεί, από την οποία μπορεί να αποκοπεί οποιαδήποτε στιγμή το θελήσει, έχει σημαντικό αντίκτυπο στην προσωπική ταυτότητα που θα διαμορφώσει. Η δυνατότητα πολλαπλών ταυτοτήτων, καθώς και η απομάκρυνση ή όχι (ανάλογα με τη προσωπική του επιλογή) από τον «εαυτό» της καθημερινής του ζωής, είναι στοιχεία που απασχολούν τις κοινωνικές επιστήμες.

Σαφώς, βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη δυνητικών σχέσεων και ταυτοτήτων είναι η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Συνεπώς, αφορά μία συγκεκριμένη μερίδα ατόμων, που διαρκώς αυξάνεται. Στις μέρες μας, μπορεί σε κάποιες κοινωνίες (σε παγκόσμιο επίπεδο) να θεωρείται προνόμιο των λίγων, όμως η καθιέρωση του σε εργασιακούς χώρους (δημόσιους και ιδιωτικούς), καθώς και σε εκπαιδευτικούς (σχολεία, πανεπιστήμια), πολύ σύντομα θα το καταστήσουν προσβάσιμο σε όλους. Η επικοινωνία με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, η ανάπτυξη κοινοτήτων και νέων μορφών αλληλεπίδρασης σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα στον κυβερνοχώρο, τείνουν στην εγκαθίδρυση: *α) μίας νέας ποιότητας σχέσεων, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την*

εντονότερη αποπροσωποποίηση των κοινωνικών επαφών σε σχέση με σήμερα και β) μίας ιδιόμορφης μορφής συνύπαρξης και επικοινωνίας, η οποία λειτουργεί σε ένα παγκόσμιο επίπεδο, υπερβαίνοντας τους παραδοσιακούς περιορισμούς του χώρου και του χρόνου (Αλεξιάς, 2006, 314).

Ο χρήστης, δεν παύει να είναι μέλος μίας κοινωνίας, οπότε και κάτοχος μίας κατασκευασμένης ταυτότητας (επηρεασμένης από τις επιταγές της κοινωνίας που ανήκει και από τις επιλογές του ίδιου). Με την είσοδο του στον κυβερνοχώρο, έχει τη δυνατότητα να αποβάλει στοιχεία του «εγώ» του, που καταπιεστικά έχει υιοθετήσει για να συμβαδίσει με τα κοινωνικά πρότυπα. Η αίσθηση της ελευθερίας που του προσδίδει η ανωνυμία (ή ψευδωνυμία), του επιτρέπει να εκδηλώσει πολλαπλές ταυτότητες και να εκφραστεί, αποστασιοποιημένος από το σώμα του και από τις κοινωνικές επιταγές. Παρόλα αυτά όμως, εντάσσεται σε μία νέα κοινότητα, η οποία αναπτύσσει, μέσα από την αλληλεπίδραση των ατόμων καθώς και τις κρατικές επιβολές, νέες νόρμες και πρότυπα κοινωνικών σχέσεων, μέσα σε ένα παγκόσμιο πλέον εξουσιαστικό πλαίσιο. *Με αυτόν τον τρόπο καταφέρνει ειρηνικά και ήπια να κατασκευάζει ένα μανδύα νομιμότητας και νομιμοποίησης, εφόσον τη στιγμή που κάποιος αποδέχεται τη χρήση του μέσου, νομιμοποιεί τόσο την ύπαρξη του και τη σχέση του με αυτό όσο και το φορέα ή την κουλτούρα που το εφηύρε και το χρησιμοποιεί (Αλεξιάς, 2006, 316).*

Ποιος είναι όμως ο ρόλος του ανθρώπινου σώματος μέσα στον κυβερνοχώρο, όπου το άτομο αλληλεπιδρά αποσωματοποιημένο; Η δυνατότητα παραγωγής πολλαπλών ταυτοτήτων, απομακρύνει το άτομο από την ατομική ταυτότητα που έχει κατασκευάσει με βάση την ιστορία, την παράδοση, τον πολιτισμό και άλλων κοινωνικών παραγόντων. Ακόμη, αποδεσμεύεται από τα χαρακτηριστικά του βιολογικού του σώματος, όπως φύλλο, χρώμα, σωματική διάπλαση, που όπως αναφέραμε αποτελούν βασικό στοιχείο σύστασης της ατομικής ταυτότητας του ατόμου. Όπως χαρακτηριστικά διατυπώνει ο C. Rosado (2001), *ο Κυβερνοχώρος προσφέρει τη δυνατότητα να υπερβούμε τις παραδοσιακές προσεγγίσεις της ανθρώπινης ταυτότητας, οι οποίες εστιάζουν σε επιφανειακά στοιχεία όπως η φυλή, το έθνος και το γένος, και αντιθέτως (μας προσφέρει τη δυνατότητα) να εστιαστούμε στις ιδέες και τις κοινές αξίες (Αλεξιάς, 2006, 321).* Παρόλα αυτά όμως, το σώμα υπάρχει. Ακόμη κι εάν το άτομο επιδιώκει να προσδώσει μία διαφορετική (δυνητική) εικόνα του εαυτού, δίνει αξία στη σχέση που έχει με το σώμα του και την επιθυμία του για τροποποίηση και διαμόρφωση ενός νέου σώματος.

Η επαφή μέσα στο διαδίκτυο επιτυγχάνεται με πολλαπλούς τρόπους, καθώς τα πολυμέσα δίνουν τη δυνατότητα οπτικοακουστικής επικοινωνίας (κάμερα, μικρόφωνο, οθόνη, κίνηση, ήχος κ.λπ.). Πραγματοποιείται μία εναλλακτική μορφή επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων-χρηστών, τα οποία επικοινωνούν αναπαριστώντας τις φυσικές κοινωνικές σχέσεις (Chareonwongsak, 2002). Τα άτομα, σε πραγματικό χρόνο, μπορούν να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να έρθουν σε επαφή, ενώ το βιολογικό τους σώμα μπορεί να είναι απών. Η επαφή των σωμάτων μπορεί πλέον να πραγματοποιηθεί μέσω δυνητικών σωμάτων, μίας τύπου ψευδαίσθησης της ύπαρξης μέσα σε ένα εικονικό περιβάλλον. Η αναπαράσταση του βιολογικού σώματος, σαφώς παρεκκλίνει κατά πολύ από την έννοια και τη σημασία του πραγματικού βιολογικού σώματος.

Οι δυνητικές σχέσεις, δεν βασίζονται στην εμφάνιση του βιολογικού σώματος (όχι πάντα) και στη μεταξύ τους επαφή. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι χρήστες δεν έχουν δει ποτέ τα άτομα με τα οποία επικοινωνούν. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις των forum, όπου τα μέλη της κοινότητας, γνωρίζονται μεταξύ τους μέσω των ψευδωνύμων (nickname) που έχουν επιλέξει ως αναγνωριστικό, ενώ το πιθανότερο είναι να μην έχουν γνωρίσει ποτέ ο ένας τον άλλο από κοντά (Gwinneil, 1998). Συνεπώς, δεν δίνεται βαρύτητα στην ηλικία, το φύλο και τα υπόλοιπα σωματικά χαρακτηριστικά του ατόμου, παρά είναι αρκετή η συμμετοχή του στην κοινότητα με τη δυνητική ταυτότητα που έχει κατασκευάσει.

Μελετώντας την ιστορία των κοινωνικών σχέσεων, καταλαβαίνουμε ότι μεταβάλλονται και διαμορφώνονται ανάλογα με τα δεδομένα της κάθε εποχής, επηρεασμένες πάντα από τις κοινωνικές επιταγές. Η παγκοσμιοποίηση, που έκανε αρχικά την εμφάνιση της μέσω της οικονομίας (πολυεθνικές), επηρέασε τις κοινωνικές δομές και σχέσεις, καθώς το νέο «παγκόσμιο» πρότυπο, βασίστηκε στα πρότυπα των δυτικών κοινωνιών, με κύριο στόχο τη μαζική κατανάλωση. Η κουλτούρα της παγκοσμιοποίησης, φαίνεται να έχει βρει χώρο εφαρμογής και έκφρασης, κι αυτός είναι ο κυβερνοχώρος. Η απουσία συνόρων και τοπικών περιορισμών, έδωσε τη θέση του σε ένα «χώρο» όπου τα άτομα, ανταλλάσσουν πληροφορίες και δεδομένα, αλληλεπιδρούν και αναπτύσσουν προσωπικές σχέσεις, δημιουργούν κοινότητες και οργανώνονται, ενώ αποδέχονται την απουσία του χρόνου και του χώρου, στοιχεία απαραίτητα για την σύναψη κοινωνικών επαφών στον φυσικό κόσμο. Αυτό έχει σαν απόρροια την εμφάνιση και ανάπτυξη ενός νέου υποκειμένου, με διαφορετικά χαρακτηριστικά, το οποίο διαμορφώνει την ή τις ταυτότητες του με βάση τα δεδομένα και τα πρότυπα που του παρέχουν οι νέες τεχνολογίες. *Το αποτέλεσμα είναι ένα*

υποκείμενο το οποίο έχει μορφοποιηθεί και συνεχίζει να επανα-μορφοποιεί νέες σχέσεις με την τεχνολογία, η οποία έχει γίνει προσδιοριστική για την ανάπτυξή του (Worthington, 2002, 193).

Παράλληλα όμως ο κυβερνοχώρος δεν παράγει απλώς μια νέα μορφή επαφής, επικοινωνίας και διαμόρφωσης κοινωνικών σχέσεων αλλά αναπαράγει πολιτισμικά στοιχεία και εξουσιαστικές σχέσεις από τις δυτικές κοινωνίες στις οποίες εμφανίσθηκε και λειτουργεί (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση, 9). Παρατηρούμε λοιπόν, μία σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των κοινωνικών προτύπων που διαμορφώνονται στον κυβερνοχώρο και στη φυσική κοινωνία. Η σχέση όμως που υπάρχει μεταξύ τους, κάθε άλλο παρά στατική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Η δυναμική που έχουν οι νέες τεχνολογίες, έχει αναγνωριστεί από τις κοινότητες καθώς και από τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, την επιδίωξη περιορισμού των ελευθεριών που παρέχει το διαδίκτυο και την κατασκευή ενός νέου μοντέλου προστασίας των «παγκόσμιων πολιτών» του κυβερνοχώρου. Άραγε, το διαδίκτυο είναι ανεξάρτητο από τους μηχανισμούς εξουσίας; Προφανώς δεν είναι, όμως η ευρύτητα του περιεχομένου του, το καθιστά σε κάποιες περιπτώσεις ανεξέλεγκτο. Η ποσότητα των δεδομένων που ανταλλάσσονται καθημερινά από έναν τεράστιο αριθμό χρηστών, δεν μπορεί να ελέγχεται, όπως δεν μπορεί να ελέγχεται και το περιεχόμενο των συνομιλιών μεταξύ των κατοίκων μίας πόλης. Ακριβώς επειδή δεν μπορεί να ελέγχεται, μπορεί να κατευθύνεται. Αυτό πραγματοποιείται με την ανάπτυξη προτύπων, κανόνων και ιδεολογιών.

Μέχρι στιγμής, είδαμε το βιολογικό σώμα να είναι φαινομενικά απών από τις δυνητικές σχέσεις. Όμως δεν παύει το σώμα και η βιολογική του βάση (φύλο, χρώμα, κατασκευή, κατάσταση υγείας κλπ.) [να] αποτελεί το πλαίσιο επάνω στο οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις για τη συμμετοχή στις δικτυακές δυνητικές σχέσεις, αναφορικά με την υιοθέτηση των διαφορετικών ατομικών ταυτοτήτων, οι οποίες τις περισσότερες φορές δεν έχουν καν γένος (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση, 10).

Με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου, εμφανίζονται νέες μορφές σωματοποίησης, όπως τα μετα-σώματα, τα δυνητικά σώματα και τα avatars. Παρακάτω θα δούμε περιληπτικά τις μορφές αυτές, ενώ θα επικεντρωθούμε περισσότερο στα δυνητικά σώματα.

3.1.1 Μετα-σώματα (post-human)

Το μετα-σώμα (posthuman), είναι ένας όρος που συνδέει την ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη με τη σωματοποίηση (Rutsky, 1999). Τα μετα-σώματα, είναι ανθρώπινα σώματα που έχουν δεχτεί παρέμβαση στη βιολογική τους δομή, όπως για παράδειγμα κάποια μεταμόσχευση οργάνου ή μία πλαστική επέμβαση. Η συνεργασία της ιατρικής με την τεχνολογία, προσδίδει νέα αντίληψη για το βιολογικό σώμα και τις επιλογές της παρέμβασης σε αυτό (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση). Η σωματοποίηση του ατόμου, υπό το πρίσμα των νέων τεχνολογικών δυνατοτήτων, ξεπερνάει τα δεδομένα που είχαμε για τη φύση του σώματος. Ο σκοπός των επεμβάσεων επάνω στο σώμα, δεν αφορά μόνο την βελτίωση της υγείας του ανθρώπου ή την παράταση του θανάτου και της γήρανσης του, αλλά και την επιλογή του ίδιου του ανθρώπου να επεμβαίνει επάνω στο βιολογικό του σώμα και να το ελέγχει.

Η δυναμική της διαχείρισης του σώματος από τον άνθρωπο, του προσδίδει και την αίσθηση της κυριαρχίας επάνω στη φύση του. Σταδιακά αποδίδεται μία μηχανιστική προσέγγιση του σώματος, το οποίο αν και βιολογικό μπορεί ο άνθρωπος να το χειριστεί ως τροποποιήσιμο αντικείμενο. Σημαντικό στοιχείο παρέμβασης του ανθρώπου επάνω στη φύση του, είναι οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής μέσω της αποκωδικοποίησης του γονιδιακού υλικού (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση). Ο άνθρωπος, μπορεί πλέον να αποφασίζει για το τι φύλο θα έχει το παιδί που θα φέρει στο κόσμο, καθώς και να έχει βελτιωμένη δομή, αποτρέποντας τυχόν «λάθη της φύσης».

Ως μετα-σώματα, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε και τους κυβερνο-οργανισμούς (cyborgs) που έχουν ως βάση τον άνθρωπο. Η έννοια των cyborgs είναι αρκετά αμφιλεγόμενη, καθώς ο προσδιορισμός τους δεν έχει οριοθετηθεί απόλυτα (Biocca, 1997). Κατά βάση, θεωρείται η εμφύτευση τεχνητών στοιχείων στο ανθρώπινο σώμα, όπως για παράδειγμα, ένα τεχνητό πόδι. Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ μηχανής και ανθρώπου, έχει επηρεάσει έντονα την αντίληψη για το βιολογικό σώμα. Το άτομο, έχει πλέον τη δυνατότητα να διαμορφώσει το σώμα του πέρα από τα φυσικά του πρότυπα, επεμβαίνοντας στη βιολογική του δομή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα επέμβασης πάνω στη βιολογική δομή του σώματος είναι ο Stelarc (Στέλιος Αρκαδίου), ο οποίος αποτελεί πρότυπο ανθρώπου που εκφράζει την επιθυμία να κυριαρχεί επάνω στο σώμα και να το ελέγχει. Σε μία από τις επεμβάσεις που έχει πραγματοποιήσει στο φυσικό του σώμα, πρόσθεσε ένα τρίτο χέρι (Engström and Selinger, 2007), αναδεικνύοντας τις νέες

δυνατότητες που παρέχουν η τεχνολογία σε συνάρτηση με την ιατρική, καθώς και την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ βιολογικού σώματος και μηχανής.

Τα μετα-σώματα, θεωρούνται από αρκετούς ως η νέα μορφή σωματοποίησης του μέλλοντος, που θα επηρεάσει τη λειτουργία και τη δομή του βιολογικού σώματος, καθώς και τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση (Bostrom, 2005).

3.1.2 Avatar

Μέσα στον κυβερνοχώρο αναπτύσσονται νέες μορφές παρουσίασης και αντίληψης του σώματος. Η διάδραση μεταξύ των χρηστών, στις περισσότερες περιπτώσεις, πραγματοποιείται εν τη απουσία του σώματος. Οι χρήστες δεν δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη παρουσία του βιολογικού τους σώματος, καθώς δεν υπάρχει η έννοια της φυσικής τους παρουσίας. Στα πλαίσια του κυβερνοχώρου αναπτύσσεται μία νέα μορφή υπόστασης, το δυνητικοποιημένο σώμα (virtual body). Πέρα από την ταυτότητα που δημιουργεί και προβάλλει ο χρήστης στο διαδίκτυο, έχει τη δυνατότητα να την πλαισιώσει μέσα σε ένα δυνητικοποιημένο σώμα, του οποίου τα χαρακτηριστικά θα τον αντιπροσωπεύουν. Είναι μία μεταφορά του φυσικού σώματος στο δυνητικό περιβάλλον, ενός σώματος που τα χαρακτηριστικά του επαφίενται στην κρίση και επιλογή του χρήστη. Δεν είναι επηρεασμένο από γονιδιακά στοιχεία, ούτε εκτίθεται στον χρόνο. Η νέα αναπαράσταση του «εγώ» του χρήστη, λαμβάνει χώρο στις δυνητικές κοινότητες που δραστηριοποιείται, δίνοντας του την αίσθηση ότι έχει μία «φυσική» παρουσία (Casanueva and Blake, 2000).

Ανεξάρτητο, πλέον το άτομο από το φυσικό του σώμα, το οποίο δεν το έχει επιλέξει, έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει και να πλάσει το δικό του μοντέλο μέσα στον κυβερνοχώρο, ένα είδωλο, το λεγόμενο avatar. Το avatar είναι η δυνητική αναπαράσταση του χρήστη, η οποία εκφράζει το πώς θέλει το άτομο να είναι το σώμα του, αναδεικνύοντας και πτυχές της ταυτότητας του. Κατά την Barbara Becker (1997), μέσω του avatar, το άτομο εκφράζει και αναδεικνύει την επιθυμία του να ελέγχει το σώμα του, χαρακτηρίζοντας το ως μία μορφή «τεχνητού αυτοσχεδιασμού».

Ακριβώς επειδή γεννάται η αίσθηση του αληθινού και του υπαρκτού, η εμπύθιση στο δυνητικό σώμα και κατ' επέκταση δυνητικό περιβάλλον, κάνει το άτομο να αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα avatars, με συμπεριφορά επηρεασμένη από τις πρόσωπο με πρόσωπο σχέσεις (Becker and Mark, 1999). Παρατηρούμε τα avatars να κάθονται το ένα μπροστά στο άλλο όταν «μιλάνε», ακολουθώντας κανόνες των πρόσωπο με πρόσωπο επαφών. Επίσης, οι περισσότεροι χρήστες επιλέγουν να σχεδιάσουν το avatar τους με νεανικά

χαρακτηριστικά, ενώ παράλληλα φαίνεται να είναι ιδιαίτερα επηρεασμένοι και από τα κοινωνικά πρότυπα τη φυσικής τους κοινωνίας (γυμνασμένα, αδύνατα σώματα κ.ο.κ.) (Kirkpatrick, 2007).

Το avatar, ως μορφή σωματοποίησης, υπάγεται στην κατηγορία του δυνητικού σώματος, την οποία θα αναλύσουμε παρακάτω.

3.1.3 Δυνητικό σώμα (virtual body)

Το δυνητικό σώμα, δηλαδή το εν δυνάμει σώμα, οφείλει την ύπαρξη του στην ανάπτυξη του διαδικτύου. Το άτομο-χρήστης, από τη στιγμή που μπαίνει στον κυβερνοχώρο παρουσιάζει την ανάγκη της παρουσίας, της αίσθησης της ύπαρξης μέσα σε αυτόν. Το δυνητικό σώμα, δεν είναι απαραίτητα η αναπαράσταση του φυσικού σώματος (avatar). Για αυτόν ακριβώς το λόγο, δίνεται η αίσθηση της απουσίας του σώματος με την έννοια της υλικής υπόστασης και με την έννοια ενός δομημένου και σχεδιασμένου σώματος. Τι σημαίνει όμως ο όρος «δυνητικό» (virtual); Κατά τον Levy, ο οποίος έχει δώσει μία φιλοσοφική απόδοση στον όρο δυνητική πραγματικότητα, *[το δυνητικό δεν είναι ένας] ιδιαίτερος τρόπος του είναι ... [αλλά μια] διαδικασία μετασχηματισμού ενός τρόπου του είναι σ' έναν άλλο* (Levy, 1999, 16). Μπορούμε, δηλαδή, να την εκλάβουμε ως μία διαδικασία μετάβασης από το υπαρκτό ή από το εν δυνάμει υπαρκτό προς το δυνητικό. *Το δυνητικό συνεπώς δεν είναι η επιλογή μιας δυνατότητας αλλά μια δυναμική διαδικασία παραγωγής του νέου, το οποίο βρίσκεται τη στιγμή εμφάνισης του προβλήματος όχι στο πλαίσιο και στα όρια του δυνατού άλλα έξω από αυτά* (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση, 17).

Η δυνητικοποίηση, στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, δεν αφορά μόνο το σώμα. Αφορά την πληροφορία, τις μορφές επικοινωνίας, τη γνώση, την οικονομία και γενικότερα τα διάφορα κοινωνικά μοντέλα συμπεριφοράς και προτύπων. *Όπως και η δυνητικοποίηση των πληροφοριών, των γνώσεων, της οικονομίας και της κοινωνίας, η δυνητικοποίηση των σωμάτων σήμερα αποτελεί μία νέα περίοδο στην περιπέτεια της αυτοδημιουργίας στην οποία εμπλέκεται το είδος μας* (Levy, 1999, 36). Συνεπώς, η επιθυμία της παρουσίας του είναι, μέσα στις δυνητικές κοινότητες που δραστηριοποιείται το άτομο, εκφράζει την ανάγκη της ανάπλασης του εγώ, με τα δεδομένα και τις δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο. Η κοινωνικοποίηση, με οποιαδήποτε μορφή και σκοπό, εντός του κυβερνοχώρου, ευνοεί και την κατασκευή της αυτό-παρουσίασης.

Μάλιστα, κατά τον Levy *...η δυνητικοποίηση αναλύεται ουσιαστικά ως αλλαγή ταυτότητας, ως πέρασμα από μία επιμέρους λύση σε μία γενική προβληματική ή ως μετασχηματισμός*

μίας ειδικής και οριοθετημένης δραστηριότητας σε μία λειτουργία που τελείται εκτός τόπου, εκτός συγχρονισμού και συλλογικά. Η δυνητικοποίηση του σώματος δεν είναι λοιπόν, μία αποσάρκωση αλλά μία επανεφεύρεση, μία μετενσάρκωση, ένας πολλαπλασιασμός, μία ανυσηματοποίηση (vectorialisation) του ανθρώπου (Levy, 1999, 43). Το άτομο, κατά την διαδικασία διάδρασης με άλλους χρήστες του διαδικτύου, πλάθει την δυνητική του ταυτότητα, η οποία προσαρμόζεται στα χαρακτηριστικά της εκάστοτε κοινότητας, παρουσιάζοντας σε κάθε περίπτωση άλλες πτυχές της δυνητικής του προσωπικότητας. Ο χρήστης, μπαίνει σε μία διαδικασία δημιουργίας του εγώ του, ανάλογα με το πώς θέλει να το παρουσιάσει. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, το άτομο γνωρίζει και νέες πτυχές της προσωπικότητας του, είναι ένα είδος γνωριμίας με τον εαυτό, καθώς στον κυβερνοχώρο αισθάνεται ελεύθερος να εκφραστεί, υπό τη μάσκα της ανωνυμίας.

Το δυνητικό σώμα είναι μία νέα μορφή σωματοποίησης, απαραίτητο συστατικό για την αλληλεπίδραση και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων εντός του κυβερνοχώρου. Η ατομική αναπαράσταση, καθώς και η γνωριμία με άλλα δυνητικά σώματα, πραγματώνεται και από τη φυσική ύπαρξη του ατόμου αλλά και από την δυνητική του παρουσία. Αυτός ο διπλός τρόπος διάδρασης, αναδεικνύει την ταυτόχρονη συμμετοχή των δύο μορφών πραγματικότητας (Green, 1997). Κατά την Becker (2000), το δυνητικό σώμα διασταυρώνεται με το βιολογικό, καθώς το πρώτο είναι δημιούργημα του ατόμου, το οποίο είναι επηρεασμένο από τα κοινωνικά πρότυπα. Κατ' επέκταση ασκεί επιρροή το ένα στο άλλο.

Το άτομο, μέσα στο δυνητικό περιβάλλον, αποκτάει πολυδιάστατη μορφή και η σωματοποίηση του απελευθερώνεται από το μονοδιάστατο βιολογικό του σώμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι παύει να είναι ιδιαίτερο και μοναδικό ως ύπαρξη το άτομο. Κατά κάποιο τρόπο δημιουργεί πολλές μοναδικότητες του «εαυτού» του, στα πλαίσια των διαδικτυακών σχέσεων και των προτύπων που τους διακατέχουν, ενώ παράλληλα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη βιολογική του υπόσταση. Ανακαλύπτει εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης του εαυτού του εντός των δυνητικών κοινοτήτων, με τη χρήση των διαδικτυακών τεχνολογιών. Δεν λειτουργεί ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα δυνητικά σώματα, καθώς το ένα αλληλεπιδρά με το άλλο, επηρεάζοντας τις επιλογές και τα κίνητρα. Οπότε είναι μία συλλογική ανάπλαση του φυσικού εγώ στο δυνητικό εγώ.

Η δυνατότητα επανεφεύρεσης και διαμόρφωσης της δυνητικής ταυτότητας του ατόμου, του δίνει, για πρώτη φορά, την αίσθηση ότι μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα από το βιολογικό του σώμα, το οποίο δεν το έχει επιλέξει και είναι υποχρεωμένο να συνυπάρξει

μαζί του και να ταυτιστεί με αυτό. Η αίσθηση της μη οριοθετημένης και ελεγχόμενης υπόστασης, η ελευθερία επιλογής, μακριά από τις κοινωνικές επιβολές, δίνει στο άτομο την δυνατότητα συμμετοχής σε δυνητικές κοινότητες της αρεσκείας του και παράλληλα την υιοθέτηση πολλαπλών ταυτοτήτων. Στην καθημερινότητα του το άτομο, είναι επιφορτισμένο από οριοθετημένους κοινωνικού ρόλους, οι οποίοι επηρεάζουν και επηρεάζονται από τη βιολογική του υπόσταση. Στον κυβερνοχώρο, δημιουργεί μία πολυμορφική δυνητική ταυτότητα, που είναι ελαστική και ευέλικτη και προσαρμόζεται ανάλογα με τις απαιτήσεις και νόρμες της δυνητικής κοινότητας στην οποία συμμετέχει (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση). Κάθε δυνητική υπόσταση του ατόμου, δεν είναι απαραίτητο να είναι συνδεδεμένη με τις υπόλοιπες και παράλληλα δεν είναι απαραίτητο να έχει κάποια εξελικτική συνέχεια. Μπορεί να αλλάζει και να προσαρμόζεται ανάλογα με τις επιλογές και τις διαθέσεις του ίδιου του ατόμου, χωρίς να παρεμβάλει ο γνώμονας της μονομερούς ταύτισης με την εκάστοτε δυνητική του υπόσταση.

Επιπρόσθετα, βασικό στοιχείο για τη δομή της δυνητικής σωματοποίησης του ατόμου είναι η απουσία του χρονικού, του χωρικού και του βιολογικού περιορισμού (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση). Οι περιορισμοί αυτοί, πάνω στους οποίους στηρίζονται οι φυσικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, ταυτίζουν το άτομο με το βιολογικό του σώμα (ηλικία, φύλο, χρώμα, καταγωγή, σωματότυπος, εμφάνιση, κίνηση κ.ο.κ.). Στον κυβερνοχώρο, το άτομο λειτουργεί ανεξάρτητα από την εξωτερική του εμφάνιση, καθώς οι σχέσεις που αναπτύσσονται, δεν δίνουν προτεραιότητα στα χαρακτηριστικά του βιολογικού σώματος. Ακόμη και στις περιπτώσεις που αποτελεί κύριο θέμα της δυνητικής κοινότητας, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, δεν έχει τη σημαντικότητα που έχει στις παραδοσιακές σχέσεις. Άλλωστε, το άτομο έχει τη δυνατότητα να παρουσιάσει τα φυσικά του χαρακτηριστικά όπως ο ίδιος τα αντιλαμβάνεται ή ακόμη να παρουσιάσει ένα διαφορετικό σώμα, της αρεσκείας του. *Το δυνητικοποιημένο σώμα (virtual body) αποτελεί την προσπάθεια κατασκευής του εαυτού έτσι όπως τον φαντάζομαι προκειμένου στη συνέχεια να συμμετέχω με ένα καινούργιο πρόσωπο σε νέες κοινωνικές σχέσεις στον κυβερνοχώρο* (Αλεξιάς, υπό δημοσίευση, 20).

Η αναπαράσταση του φυσικού σώματος, με τη χρήση των διαδικτυακών τεχνολογιών, μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη χρήση avatar, η δομή του οποίου εξαρτάται άμεσα από τις δυνατότητες που παρέχει το εκάστοτε δυνητικό περιβάλλον (από ανδρείκελο, μέχρι μία εικόνα μερικών εκατοστών), με το ψευδώνυμο που μπορεί να αποδίδει κάποια φανταστικά ή μη χαρακτηριστικά του βιολογικού σώματος (ψευδώνυμο όπως: σωματαράς, κουκλίτσα,

τίγρης κ.α.), ή ακόμη με την αυτο-παρουσίαση του ατόμου παραθέτοντας στο προφίλ του κάποια στοιχεία της φυσικής του υπόστασης (π.χ ύψος, φύλο, ηλικία, κ.α.). Σε κάθε περίπτωση, ο χρήστης μπορεί να δώσει κάποια χαρακτηριστικά του σώματος που θέλει να γνωρίσουν τα μέλη της κοινότητας στην οποία συμμετέχει. Τα κίνητρα του, για την παρουσίαση της δυνητικής του υπόστασης, οι επιλογές του και οι πεποιθήσεις του σχετίζονται με τις ευκαιρίες (δυνατότητες) που του παρέχει το εκάστοτε δυνητικό περιβάλλον και ο σκοπός συμμετοχής στην δυνητική κοινότητα.

3.2 Cybersex

Το διαδίκτυο αποτελεί μέρος της καθημερινής συνήθειας εκατομμυρίων χρηστών παγκοσμίως. Μάλιστα, με βάση τα στατιστικά δεδομένα για τους χρήστες του διαδικτύου, από την Internet World Stats (2009), η Ευρώπη συγκεντρώνει το 24.1% του συνολικού πληθυσμού των χρηστών του διαδικτύου παγκοσμίως. Τα στατιστικά στοιχεία επίσης, δείχνουν ότι το 52% των Ευρωπαίων είναι χρήστες του διαδικτύου, ενώ το 45.9% των Ελλήνων είναι χρήστες του διαδικτύου και αποτελούν το 1.2% του συνόλου των Ευρωπαίων χρηστών². Οι χρήστες του διαδικτύου παγκοσμίως, περνάνε μέσα στον κυβερνοχώρο τη δική τους κουλτούρα. Ωστόσο, και ο κυβερνοχώρος παράγει κουλτούρα και διαμορφώνει νέες τάσεις, με ραγδαίους ρυθμούς. Παράγωγο της κουλτούρας του κυβερνοχώρου, στον τομέα της σεξουαλικότητας και της σωματοποίησης των χρηστών, είναι το cybersex.

Εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως, ανεξαρτήτου ηλικίας, φύλου, κοινωνικής θέσης, εθνικότητας, δεσμευμένοι και αδέσμευτοι, χρησιμοποιούν το διαδίκτυο με σκοπό να κάνουν νέες γνωριμίες, να φλερτάρουν, να συμμετέχουν σε σεξουαλικού περιεχομένου συζητήσεις, να γνωρίσουν δυνητικούς ερωτικούς συντρόφους, να δουν εικόνες πορνό κ.α. (Cronin and Davenport, 2001 · Joinson, 2003 · Whitty, 2003b). Γενικά, πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ως μέσο για να ικανοποιήσουν διάφορες σεξουαλικές τους επιθυμίες και να εκφράσουν την σεξουαλικότητα τους.

Στις μέσω υπολογιστών επικοινωνίες (computer mediated communication, CMC) υπάρχει μία σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ των χρηστών, η οποία προσδιορίζεται ανάλογα με τις προθέσεις τους. Το cybersex πραγματοποιείται στο πλαίσιο των CMC, κατά συνέπεια η

---

² Τα δεδομένα αυτά καταγράφηκαν στις 30 Σεπτεμβρίου 2009 (Internet World Stats, 2009)

αλληλεπίδραση των χρηστών είναι βασικό συστατικό του. Ωστόσο ο ορισμός του *cybersex* δεν έχει οριστεί απόλυτα.

Ένας από τους ορισμούς που του έχουν προσδώσει, είναι ότι το *cybersex* είναι «κάθε μορφή σεξουαλικής εμπειρίας που πραγματοποιείται μέσω υπολογιστή ή μέσω διαδικτύου» (Schneider και Weiss, 2001, σ.7). Με τον ορισμό αυτό δίνεται μία αρκετά γενική και ασαφής εικόνα του *cybersex*, καθώς χάνει την έννοια της αλληλεπίδρασης. Κατά τους Cooper και Griffin-Shelley (2002), από την άλλη, το *cybersex* είναι μία υποκατηγορία των online σεξουαλικών δραστηριοτήτων (online sexual activities).

Οι online σεξουαλικές δραστηριότητες, περιέχουν όλο το εύρος των σεξουαλικών δραστηριοτήτων, που μπορεί να αφορούν την ενημέρωση, το εμπόριο, την υποστήριξη κ.α. καθώς και την εύρεση ερωτικού συντρόφου (Cooper and Griffin-Shelley, 2002 · Döring, 2009) σε ένα ευρύ φάσμα των online υπηρεσιών και εφαρμογών (π.χ. websites, online chat rooms, forums) (Döring, 2009). Το *cybersex*, από την άλλη, προσδιορίζεται ως η συμμετοχή σε σεξουαλικής ικανοποίησης δραστηριότητες, που πραγματοποιούνται με τη χρήση του διαδικτύου. Για παράδειγμα, είναι η παρακολούθηση ερωτικών βίντεο, εικόνων, η ανταλλαγή σεξουαλικών φωτογραφιών, η συμμετοχή σε σεξουαλικούς διαλόγους, όπου για παράδειγμα οι συμμετέχοντες ανταλλάσσουν φαντασιώσεις σχετικές με την μεταξύ τους ερωτική συνεύρεση, και άλλα, που μπορεί όλα αυτά να συνδυάζονται με αυνανισμό (Cooper and Griffin-Shelley, 2002).

Σε γενικές γραμμές, το *cybersex* συμβαίνει σε πραγματικό χρόνο. Συνήθως, συμμετέχουν δύο άτομα που πληκτρολογούν μηνύματα ο ένας στον άλλο, χρησιμοποιώντας chat υπηρεσίες, όπως το Microsoft Messenger (msn) και το ICQ (Cooper and Griffin-Shelley, 2002). Μπορεί επίσης, να πραγματοποιηθεί σε chat rooms που φιλοξενούν διάφορες δυναμικές κοινότητες, όπου μπορούν οι συμμετέχοντες να δημιουργήσουν ένα ιδιωτικό chat room, στο οποίο θα έχουν πρόσβαση μόνο οι ίδιοι καθώς και τα άτομα που θα προσκαλέσουν και θα επιλέξουν να συμμετέχουν σε αυτό. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων μπορεί να εμπλουτίζεται με την ανταλλαγή δεδομένων με ερωτικό περιεχόμενο (φωτογραφίες, βίντεο, εικόνες κ.α. είτε προσωπικά, είτε δεδομένα που βρίσκουν στο διαδίκτυο) (Cooper and Griffin-Shelley, 2002 · Daneback, Cooper and Mensson, 2005 · Waskul, 2002).

Στις *cybersex* επαφές, που στηρίζονται στην CMC, οι φυσικές ενδείξεις του σώματος του ατόμου (όπως η επικοινωνία με τα μάτια, το χαμόγελο, το άγγιγμα) είναι περιορισμένες ή/και απύσες. Από την άλλη, οι σωματικές ενδείξεις είναι σημαντικές για την έναρξη

μίας σεξουαλικής επαφής μεταξύ ατόμων που βρίσκονται σε φυσικό περιβάλλον. Αυτό έχει ως συνέπεια την ανάπτυξη νέων μεθόδων παρουσίασης των σωματικών ενδείξεων στο κειμενικό (chat) cybersex, ικανοποιώντας με αυτόν τον τρόπο μία φυσική ανάγκη των συμμετεχόντων. Η πιο διαδεδομένη μέθοδος, είναι η περιγραφή της εμφάνισης του σώματος ή των κινήσεων του, μέσω του κειμένου, συχνά με την προσθήκη κάποιων emoticons (Whitty, 2003b).

Αναφορικά με τις εκφράσεις του προσώπου, που απεικονίζουν τη διάθεση του ατόμου, οι χρήστες έχουν επινοήσει νέους κώδικες επικοινωνίας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα emoticons (emotion+icons). Τα emoticons είναι σχέδια που γίνονται από γραμματικά σύμβολα και αποτελούν μια εναλλακτική μορφή έκφρασης (χαμόγελο ☺, κλείσιμο του ματιού ;), φιλί :* κ.α.), ως υποκατάστατα της γλώσσας του σώματος (Whitty, 2003b).

Παρόλα αυτά, δεν μπορούν να αναπαρασταθούν όλες οι εκφράσεις του σώματος, γιατί απλά δεν υπάρχει το φυσικό σώμα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αλλάζει και ο τρόπος επαφής των ατόμων. Οι χρήστες μπορούν να δημιουργήσουν κώδικες επικοινωνίας, όπως ο η/φ/τ (ηλικία/φύλο/τοποθεσία) κώδικας (Greenfield and Subrahmanyam, 2003), για να μοιραστούν πληροφορίες της ταυτότητας τους, επιταχύνοντας και τη μεταξύ τους γνωριμία. Τέτοιου τύπου κώδικες και συντομογραφίες είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στις διαδικτυακές κειμενικές συνομιλίες.

Οι σεξουαλικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του διαδικτύου, όπως υποστηρίζει η Döring (2009), δεν θα πρέπει να περιγράφονται ως μία μορφή «εικονικής ψευδο-σεξουαλικότητας» ως μία ελλιπής αναπλήρωση του «πραγματικού σεξ», μπαίνοντας σε αντιπαράθεση δηλαδή με το «πραγματικό σεξ». Είναι μία εναλλακτική μορφή σεξουαλικής έκφρασης, το περιεχόμενο της οποίας εξαρτάται από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Το cybersex, «γεννήθηκε» μέσα από την αλληλεπίδραση των χρηστών του διαδικτύου και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κάτι αφύσικο ή ανήθικο (Carvalho and Gomes, 2003; Döring, 2000; Ross, Rosser and Stanton, 2004). Άλλωστε με βάση τη Διακήρυξη των Σεξουαλικών Δικαιωμάτων (Döring, 2009), δεν υπάρχουν συγκεκριμένες σεξουαλικές συμπεριφορές που θα έπρεπε να κρίνονται ως ανήθικες, εφόσον δεν υπάρχει ένδειξη εξαναγκασμού, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Επιπλέον, σε σύγκριση με το επί πληρωμή σεξ, το cybersex πραγματοποιείται (συνήθως) με την κοινή συγκατάθεση των συμμετεχόντων, που έχουν ως σκοπό την ικανοποίηση κάποιων σεξουαλικών τους επιθυμιών. Η δυννητική τους επαφή μπορεί να κρατήσει για μικρό χρονικό διάστημα (μίας μόνο επαφής) ή μπορεί να διαρκέσει και περισσότερο

(ακόμα και να αποτελέσει την βάση για μία offline σχέση), ανάλογα πάντα με τις προθέσεις και επιθυμίες των συμμετεχόντων (Döring, 2009).

Συνήθως, τα άτομα που κάνουν cybersex είναι άγνωστα μεταξύ τους και γνωρίζονται πρώτη φορά στον κυβερνοχώρο. Οι μεταξύ τους συζητήσεις ποικίλλουν και το εύρος τους είναι από φλερτ μέχρι «βρώμικες» συνομιλίες, δίνοντας πολύ λεπτομερειακές περιγραφές για την πράξη της συνουσίας. Αυτός ο τρόπος του «δυνητικού» σεξ, επιτρέπει στα άτομα να εξερευνήσουν τη σεξουαλικότητα τους, να δοκιμάσουν νέα πράγματα που δεν έχουν ακόμα δοκιμάσει εκτός διαδικτύου, ή σε άλλες περιπτώσεις δεν έχουν την πρόθεση να δοκιμάσουν εκτός διαδικτύου (Daneback, Cooper and Månsson, 2005). Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η διαδικτυακή επικοινωνία είναι ο πιο εύκολος, ανεμπόδιστος και προσιτός τρόπος να συναντήσει κανείς ένα νέο δυνητικό σύντροφο (Döring, 2009).

Κατά την Whitty (2007) τα κίνητρα που έχουν οι χρήστες για να συμμετάσχουν σε online σεξουαλικές εμπειρίες είναι ποικίλα. Ένα σημαντικό κίνητρο είναι ο μεγάλος αριθμός ατόμων που συμμετέχει σε διάφορους χώρους του διαδικτύου με σκοπό την εύρεση ερωτικού συνομιλητή. Κάθε ένας, μπορεί να ψάξει ανάμεσα σε πολυάριθμους διαδικτυακούς χώρους, που του ταιριάζουν, για πιθανούς συνομιλητές, των οποίων ο αριθμός είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Έτσι, του δίνεται η δυνατότητα να επιλέξει μέσα από μία πληθώρα συνομιλητών αυτούς που τον ελκύουν, με αρκετά συνοπτικές διαδικασίες, μία δυνατότητα που δεν θα είχε στην καθημερινότητα του. Άλλο κίνητρο κατά την Whitty είναι η κατασκευή του δυνητικού προφίλ. Ο χρήστης έχει την δυνατότητα να επιλέξει το προφίλ που θα παρουσιάσει, προσελκύνοντας άτομα που θα τον επιλέξουν με βάση τα χαρακτηριστικά που ίδιος έχει επιλέξει να τον ταυτοποιούν. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να αναζητήσει το άτομο που επιθυμεί να συνομιλήσει μαζί του, με βάση τα χαρακτηριστικά που τον ενδιαφέρουν, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλές πιθανότητες να γνωρίζονται άτομα που ταιριάζουν μεταξύ τους (Whitty, 2007 · Whitty, 2008 · Piazza and Bering, 2009).

Επιπλέον, σε γενικές γραμμές, το διαδίκτυο αποτελεί ένα ασφαλές περιβάλλον, ανάλογα πάντα με το πώς το διαχειρίζεται ο κάθε ένας (Piazza and Bering, 2009 · Whitty, 2008). Ανεξάρτητα από τον δυνητικό χώρο που θα επιλέξουν τα άτομα για να έρθουν σε επαφή, στο cybersex απουσιάζουν διάφορες αρνητικές καταστάσεις, όπως η άσκηση φυσικής βίας, η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη και η μετάδοση σεξουαλικών νοσημάτων, που μπορούν να συμβούν μόνο σε πρόσωπο με πρόσωπο συνθήκες (Döring, 2009). Επίσης, το κειμενικό cybersex είναι μία δραστηριότητα που πραγματοποιείται με την συμμετοχή τουλάχιστον

δύο ατόμων. Δεν μπορεί να ταυτιστεί με την αυτό-ικανοποίηση, καθώς εμπεριέχει την αλληλεπίδραση των ατόμων, την ανάπτυξη συναισθηματικής οικειότητας ενώ παράλληλα, τα άτομα μπορούν ελεύθερα να εκφράσουν τις σεξουαλικές τους επιθυμίες (Döring, 2009 · McKenna, Green and Smith, 2001). Μέσω της ανωνυμίας-ψευδωνυμίας το άτομο αισθάνεται απελευθερωμένο από τα κοινωνικά πρότυπα της σεξουαλικότητας και μπορεί να εκφράσει ελεύθερα τις σεξουαλικές του τάσεις, που πιθανόν να έκρυβε στην καθημερινότητα του, με το φόβο της απόρριψης, αναπτύσσοντας έτσι και το συναίσθημα της αυτό-εκτίμησης (McKenna, Green and Smith, 2001).

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, το διαδίκτυο δίνει στους χρήστες του τη δυνατότητα της ανωνυμίας και κατά συνέπεια της αυτο-παρουσίασης. Οπότε, ένας χρήστης μπορεί να δηλώσει όποια χαρακτηριστικά ο ίδιος επιθυμεί, αλλάζοντας τα η/και παραποιώντας τα εφόσον το θελήσει (όπως φύλο, ηλικία, βάρος, ύψος κ.ο.κ.). Αυτή ακριβώς η ελευθερία της αυτό-παρουσίασης του, μετατρέπει το άτομο σε απόλυτο κυρίαρχο του δυνητικού του σώματος. Βιώνει αρχικά την αποσωματοποίηση και στη συνέχεια περνάει στο στάδιο της διαμόρφωσης του δυνητικού *εγώ*. Τη δυνατότητα αυτή δεν την εκμεταλλεύονται όλοι και στον ίδιο βαθμό. Δεν είναι απαραίτητο ο χρήστης να κατασκευάσει μία ακραία μετάλλαξη του πραγματικού *εγώ* με το δυνητικό. Απλώς, έχει τη δυνατότητα να το πραγματοποιήσει, καθώς βρίσκεται στον κυβερνοχώρο, όπου το *σώμα* του είναι ευμετάβλητο, ανάλογα με τις προσωπικές του επιθυμίες.

Ωστόσο, το cybersex δεν είναι αποσωματοποίηση αυτό καθ' εαυτό. Η σεξουαλική προσομοίωση βιώνεται σε σωματικό επίπεδο και φυσικά γνωρίσματα και σωματικές αντιδράσεις απεικονίζονται μέσω των κειμενικών μηνυμάτων. Το cybersex, επιτρέπει στους συμμετέχοντες να παρουσιάσουν τους εαυτούς τους με μία πιο ελκυστική όψη, κάτι το οποίο δεν θα ήταν πιθανό σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση. Η κατασκευή μίας προσωπικής δυνητικής παρουσίας σε ένα διαδικτυακό χώρο, δίνει τη δυνατότητα σε άτομα, που διαφορετικά μπορεί να θεωρούνταν μη σεξουαλικά στον φυσικό κόσμο, να μπορούν να βιώσουν την έντονη σεξουαλική επιθυμία από άλλους. Μέσα στον κυβερνοχώρο, κάθε φυσικό μειονέκτημα μπορεί απλά να εξαφανιστεί (Döring, 2009).

Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των συμμετεχόντων σε μία cybersex εμπειρία, μπορεί να διαρκέσει όσο οι ίδιοι επιθυμούν, χωρίς να υπάρχει καμία δέσμευση μεταξύ τους (Döring, 2009). Με τον ίδιο εύκολο τρόπο που ξεκινάει μπορεί και να τελειώσει. Συνήθως, είναι περιστασιακές σχέσεις, με βασικό κίνητρο την σεξουαλική ικανοποίηση των ατόμων. Οι συμμετέχοντες βιώνουν μία ελεύθερη ερωτική σχέση και δυνητική επαφή, χωρίς την

ύπαρξη δέσμευσης. Άλλωστε, σε πολλές περιπτώσεις οι συμμετέχοντες επικοινωνούν ταυτόχρονα με πάνω από ένα άτομα, σε προσωπικά chats με τον καθένα.

Το cybersex, πέρα από την συνεύρεση άγνωστων μεταξύ τους ατόμων, μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μίας ήδη υπαρκτής σχέσης. Ζευγάρια που ζουν σε διαφορετική τοποθεσία, δεν έχουν την δυνατότητα να έρχονται καθημερινά σε επαφή. Με τη χρήση των μέσω υπολογιστών επικοινωνιών (CMC) έχουν ένα μέσο ερωτικής συνεύρεσης, διατηρώντας την μεταξύ τους επαφή διαδικτυακά. Επιπλέον, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ένας ασφαλής τρόπος σεξουαλικού πειραματισμού. Με το cybersex, οι χρήστες δεν έχουν καμία ανασφάλεια γύρω από ζητήματα αθέμιτων εγκυμοσυνών ή αφροδίσιων νοσημάτων. Μπορεί ακόμα να λειτουργήσει και ως ένας εναλλακτικός τρόπος συνεύρεσης περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων (π.χ. ομοφυλόφιλοι) (Leiblum, 2001; Leiblum and Döring, 2002; Tepper and Owens, 2002). Το cybersex μπορεί να είναι αυτοσκοπός ή να αποτελέσει ένα πρώτο βήμα για μία πραγματική γνωριμία πρόσωπο με πρόσωπο (Barak and Fisher, 2002).

Οι χρήστες του διαδικτύου, φαίνεται ότι «ανοίγονται» πιο εύκολα και γρήγορα online από ότι στην εκτός διαδικτύου ζωή. Είναι πιο άνετοι στο να φανερώσουν τα συναισθήματα και τις επιθυμίες τους (Rosen, et. al. 2008). Εξαιτίας της ανωνυμίας και της απομακρυσμένης επικοινωνίας, τα άτομα αισθάνονται ασφαλή να εκφραστούν, «κρυμμένοι» πίσω από μια οθόνη (Walther, 1996). Κάτι που μπορεί να πάρει μήνες ή και χρόνια σε μία εκτός διαδικτύου σχέση, μπορεί να εκφραστεί και να πραγματοποιηθεί μέσα ίσως και σε μερικά λεπτά online. Όπως επισημαίνουν οι Cooper και Sportolari (1997) η αντίληψη της εμπιστοσύνης, της οικειότητας και της αποδοχής έχουν την δυνατότητα να ενθαρρύνουν τους online χρήστες να χρησιμοποιούν αυτές τις σχέσεις ως μία βασική πηγή συντροφικότητας και συνεύρεσης με άλλα άτομα. Κατά τον Walther (1996) και την Turkle (1996) αρκετοί χρήστες αισθάνονται πιο άνετα με τα άτομα που επικοινωνούν μέσω διαδικτύου, παρά με τα άτομα που είναι μαζί στην πραγματική τους ζωή. Σε έρευνα του ο Joinson (2004), διαπίστωσε ότι τα άτομα αυτό-αποκαλύπτονται πιο εύκολα με τη χρήση της CMC (ακόμα και σε μη ρομαντικές συναντήσεις), παρά σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση. Πέρα από το ότι ανοίγονται με πιο μεγαλύτερη άνεση στο διαδίκτυο, είναι σημαντικό και το περιεχόμενο των συζητήσεων που κάνουν. Ο Walther (1993) παρατήρησε ότι οι χρήστες των CMC ανταλλάσσουν μεταξύ τους ερωτήσεις για ιδιαίτερα προσωπικά θέματα. Θέματα που σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση δύσκολα να διατύπωναν.

Άλλοι «ελκυστικοί» παράγοντες που επισημαίνει ο/η Schneider (2000) είναι ότι το cybersex είναι νόμιμο και προσιτό για ένα μοναχικό άτομο (χωρίς να χρειάζεται να βγει από το σπίτι του), ανέξοδο και χωρίς το ρίσκο σεξουαλικά μεταδιδόμενων ασθενειών. Είναι επίσης ιδανικό για «απιστίες», καθώς δεν αφήνει εμφανή ίχνη σεξουαλικής δραστηριότητας.

Είναι γεγονός, ότι το cybersex εμπεριέχει και κάποιους κινδύνους. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει η πιθανότητα εκδήλωσης συμπτωμάτων εθισμού, γνωστή ως «cybersex εξάρτηση» (Schwartz and Southern, 2000). Σε τέτοιες περιπτώσεις συχνά παρατηρείται μία τάση υπερβολικής κατανάλωσης υλικού με σεξουαλικό περιεχόμενο (όπως online πορνογραφία, online sex shops · Daneback et al., 2006). Η εθισμένη χρήση online πορνό υλικού είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται κυρίως στους άντρες, ενώ ο εθισμός στο cybersex φαίνεται να αφορά εξίσου και τα δύο φύλα (Ferree, 2003).

Άλλο ένα στοιχείο που εμφανίστηκε μαζί με το cybersex είναι η λεγόμενη online απιστία ή cyberinfidelity, που κυρίως επηρεάζει τη σχέση παντρεμένων ή ατόμων σε μόνιμη σχέση. Μπορεί να προκληθεί μία εσωτερική κρίση στο ζευγάρι καθώς μπορεί να θεωρηθεί ότι το cybersex είναι μία μορφή απιστίας (Hertlein and Piercy, 2006 · Mileham, 2007 · Young, 2006). Ωστόσο, αυτό αφορά την αντίληψη που έχουν τα άτομα για τις online σεξουαλικές δραστηριότητες και την ένταση με την οποία πραγματοποιούνται. Υπάρχουν και ζευγάρια τα οποία δεν δίνουν ιδιαίτερη αξία σε τέτοιου τύπου επαφές. Κατά συνέπεια, εναπόκειται και στην ιδιοσυγκρασία του ζευγαριού. Από την άλλη, το cybersex μπορεί να περάσει και στη σφαίρα της online σεξουαλικής παρενόχλησης, όπου δεν πραγματοποιείται πλέον με την κοινή συγκατάθεση των συμμετεχόντων (Barak, 2005). Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα σοβαρό όταν αφορά ανήλικους χρήστες.

Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των ατόμων που εισάγουν στον κυβερνοχώρο την προσωπική και κοινωνική τους κουλτούρα και της κυβερνοκουλτούρας (cyberculture), είναι μία σχέση αλληλεπίδρασης. Οι νέες τάσεις και τακτικές που κατασκευάζονται μέσα στο κυβερνοχώρο, πηγάζουν από αυτήν την σχέση. Κατά την Döring, *η διαδικτυακή σεξουαλικότητα μπορεί να έχει επιδράσεις σε σεξουαλικές συμπεριφορές και ταυτότητες* (Döring, 2009, 1090). Οι επιδράσεις αυτές δεν επηρεάζουν μόνο τη διαδικτυακή ταυτότητα του ατόμου αλλά μπορεί να το επηρεάσουν και σε ένα πιο γενικό επίπεδο, όπως την σεξουαλική κοινωνικοποίηση των εφήβων και την σχέση των κοινωνικών φύλων.

Το cybersex με βάση το σκοπό των συμμετεχόντων χωρίζεται κατά την Döring (2009) σε δύο μορφές. Στο online σεξ και στο offline σεξ. Στην πρώτη περίπτωση η επαφή

πραγματοποιείται μόνο στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, ενώ στη δεύτερη, η γνωριμία που πραγματοποιείται μέσω του διαδικτύου, οδηγεί στην πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση, με σκοπό την σαρκική επαφή. Έπειτα, το cybersex μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με βάση τη μορφή της διαδικτυακής επικοινωνίας.

Οι πιο διαδεδομένες μορφές cybersex κατά την Döring (2000) είναι το *virtual reality-based cybersex*, το *video-based cybersex* και το *text-based cybersex*. Πέρα από αυτές τις τρεις θα προσθέσουμε ακόμα μία, το cybersex σε MMOG (Massively Multiplayer Online Games). Η πρώτη περίπτωση αφορά μία εφαρμογή, η οποία ακόμα βασίζεται σε σενάρια επιστημονικής φαντασίας, καθώς οι τεχνολογίες ακόμα δεν έχουν φτάσει στα κατάλληλα επίπεδα για να πραγματοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα, είναι η αλληλεπίδραση δύο σωμάτων εξ αποστάσεως, με τη χρήση ειδικής στολής και κράνους που θα έχουν τη δυνατότητα να προσδώσουν στο άτομο που θα τα φορά την αίσθηση ότι βρίσκεται σε ένα δυνητικό περιβάλλον με τη χρήση τρισδιάστατων, οπτικοακουστικών και απτικών μέσων (Blair, 1998). Οι υπόλοιπες τρεις μορφές cybersex, το video-based cybersex, το cybersex σε MMOG και το text-based cybersex πραγματοποιούνται ήδη στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου.

Στο video-based cybersex οι συμμετέχοντες επικοινωνούν με τη χρήση web camera σε πραγματικό χρόνο και ενώ είναι συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο. Είναι μία σχετικά μοντέρνα εφαρμογή, όπου οι συμμετέχοντες έχουν ως κοινό σκοπό το cybersex. Πέρα από διαλόγους, έχουν τη δυνατότητα να δουν ο ένας τον άλλον, ολόκληρο ή κάποιο μέρος του σώματος που επιθυμεί ο καθένας να δείξει. Επιπλέον, κάποιοι βγάζουν τα ρούχα τους, χορεύουν και γενικά ερωτοτροπούν με τους δικούς τους τρόπους επιλογής, με γνωστά ή άγνωστα άτομα.

Τα MMOGs είναι online παιχνίδια διάδρασης. Υπάρχουν πολλές κατηγορίες MMOGs με πολλές δυνατότητες. Μεταξύ αυτών, υπάρχουν κάποια στα οποία οι παίκτες-χρήστες υποδύονται κάποιο ρόλο, που σχετίζεται με το σενάριο του παιχνιδιού (MMORPG, Massively Multiplayer Online Role-Playing Games) ή διαμορφώνουν τον προσωπικό τους δυνητικό χαρακτήρα, το avatar, και κοινωνικοποιούνται (MMOSG, Massively Multiplayer Online Social Games). Είναι συνήθως τρισδιάστατα δυνητικά περιβάλλοντα στα οποία οι παίκτες-χρήστες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Οι παίκτες-χρήστες συναναστρέφονται μεταξύ τους και αναπτύσσουν σχέσεις. Οι διάλογοι που πραγματοποιούνται μεταξύ τους μπορούν σε κάποιες περιπτώσεις να έχουν και ερωτικό περιεχόμενο.

Σε πολλά MMOGs δίνεται η δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ των σωμάτων των avatar, όπως το Second Life (<http://secondlife.com/>), όπου οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν μία δυνητική επαφή. Υπάρχουν δυνητικοί κόσμοι, όπως το Red Light Center (<http://www.redlightcenter.com/>), όπου οι παίκτες-χρήστες έχουν ως βασικό σκοπό το cybersex. Κατασκευάζουν το προσωπικό τους είδωλο με το οποίο κοινωνικοποιούνται με τα υπόλοιπα είδωλα (avatars) και αναπτύσσουν σχέσεις. Πέρα από το μεταξύ τους κειμενικό διάλογο, έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν μία δυνητική σεξουαλική επαφή του είδωλου τους με κάποιο άλλο ή/και άλλα. Σε αυτούς τους κόσμους ο χρήστης έχει εικόνα και ήχο, ανάλογα με τις τεχνολογικές δυνατότητες του δυνητικού κόσμου. Είναι μία ψηφιακή εμπειρία, όπου ο παίκτης-χρήστης ταυτίζεται με το είδωλο του και κατά κάποιο τρόπο προσομοιώνεται.

Ωστόσο, η πιο διαδεδομένη μορφή cybersex πραγματοποιείται μέσω κειμενικής επικοινωνίας. Το text-based cybersex είναι ένας διάλογος που αναπτύσσεται σε πραγματικό χρόνο, μεταξύ δύο συνήθως ατόμων, οι οποίοι μπορεί να είναι άγνωστοι μεταξύ τους. Συνήθως, είναι στο πλαίσιο κάποιου chat room, όπου άτομα με ψευδώνυμα επιλέγουν να γνωριστούν μεταξύ τους. Περιγράφουν ο κάθε ένας τα χαρακτηριστικά του σώματος του, τις επιθυμίες του και κάνουν δυνητικό σεξ. Στην περίπτωση του κειμενικού cybersex, οι συμμετέχοντες δεν έχουν εικόνα του συνομιλητή τους (εκτός εάν ανταλλάξουν κάποιες φωτογραφίες) και γενικότερα δεν λειτουργεί καμία αίσθηση παρά μόνο η φαντασία, η οποία βασίζεται κυρίως στις περιγραφές των δύο συμμετεχόντων. Οι συμμετέχοντες εκφράζονται δακτυλογραφώντας και προσελκύουν τον συνομιλητή τους μόνο μέσω των γραπτών μηνυμάτων τους. Είναι μία ιδιαίτερα διαδεδομένη μορφή cybersex, η οποία θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία.

4. ΕΡΕΥΝΑ

4.1 Μεθοδολογία. Η αναπαράσταση του σώματος στο cybersex

4.1.1 Σχεδιασμός της έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την έρευνα που πραγματοποιήσαμε για το δυνητικοποιημένο σώμα στην περίπτωση του cybersex με τη χρήση chat επικοινωνίας. Μελετώντας αρχικά το θεωρητικό πλαίσιο, γύρω από την κοινωνιολογία του σώματος, τις νέες μορφές σωματοποίησης στο κυβερνοχώρο και έπειτα την σεξουαλικότητα και σωματοποίηση στο cybersex, στη συνέχεια ασχοληθήκαμε με τον σχεδιασμό της έρευνας. Ο σχεδιασμός της έρευνας πραγματοποιήθηκε έπειτα από μελέτη σχετικών κοινωνιολογικών εγχειριδίων. Για την διευκόλυνση μας, καταλήξαμε στην άποψη να ακολουθήσουμε το μοντέλο ενός εγχειριδίου, ώστε να έχουμε πιο ξεκάθαρο πλάνο. Τα στάδια της έρευνας μας στηρίχθηκαν στο μοντέλο που προτείνει ο Javeau Claude (1996), με την παρακάτω μορφή:

1. Προσδιορισμός του αντικειμένου έρευνας.
2. Επιλογή των υλικών μέσων που θα διατεθούν στους πραγματοποιούντες την έρευνα
3. Προηγούμενες έρευνες.
4. Καθορισμός του αντικειμενικού σκοπού της έρευνας και των υποθέσεων εργασίας.
5. Καθορισμός του πληθυσμού ή του πεδίου έρευνας.
6. Κατασκευή του δείγματος.
7. Σύνταξη του πλάνου του ερωτηματολογίου.
8. Δοκιμή του πλάνου του ερωτηματολογίου.
9. Σύνταξη του οριστικού ερωτηματολογίου.
10. Υλοποίηση της έρευνας.
11. Κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων.
12. Ανίχνευση των ερωτηματολογίων.
13. Επαλήθευση του δείγματος και ανάλυση δεδομένων.
14. Τελική σύνταξη.³ (Javeau, 1996, 51-53)

Το αντικείμενο μελέτης μας, σε γενικές γραμμές, αφορά την ερωτική συνεύρεση ατόμων με τη χρήση του διαδικτύου και την αντίληψη που έχουν για το σώμα τους και το σώμα

---

³ Παρακάμφαμε το στάδιο της Εκπαίδευσης των ερευνητών-συντακτών, καθώς δεν σχετίζεται με την δική μας έρευνα.

του συνομιλητή τους. Αυτό μας οδήγησε κατευθείαν στην επιλογή να πραγματοποιήσουμε την έρευνα μας στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, όπου και λαμβάνουν χώρα αυτού του τύπου οι ερωτικές επαφές. Αρχικά αναζητήσαμε σχετικές έρευνες που έχουν γίνει στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου. Η εύρεση τους αποδείχθηκε μία αρκετά χρονοβόρα διαδικασία, ενώ παράλληλα διαπιστώσαμε ότι το αντικείμενο ενδιαφέροντος μας δεν έχει ερευνηθεί ιδιαίτερα από την σκοπιά που το μελετάμε. Σαφώς έχουμε στηρίζει τη δομή του ερωτηματολογίου μας σε παρόμοιες και παρεμφερείς έρευνες, ωστόσο υπάρχουν σημεία τα οποία βασίστηκαν σε ερωτήματα που μας δημιουργήθηκαν, με βάση τη μελέτη μας, με σκοπό να έχουμε δεδομένα πάνω σε θέματα που μας απασχόλησαν. Αυτό το στάδιο της έρευνας, αποτέλεσε το πιο δύσκολο σημείο της και το πιο χρονοβόρο. Η συλλογή των ερευνών που μελετήσαμε έγινε μέσω της αναζήτησης υλικού από επιστημονικά άρθρα, που βρήκαμε με τη χρήση των μηχανών αναζήτησης, σε αναγνωρισμένα επιστημονικά περιοδικά και ιστοχώρους. Έπειτα, περάσαμε στο στάδιο διατύπωσης του αντικειμενικού σκοπού της έρευνας και των υποθέσεων⁴ που αναπτύχθηκαν με βάση τη μελέτη μας.

Μελετώντας σχετικές έρευνες, που έγιναν με τη χρήση του διαδικτύου, θεωρήσαμε ως καταλληλότερη μέθοδο έρευνας, την συμπλήρωση ερωτηματολογίου από άτομα που έχουν συμμετάσχει σε cybersex εμπειρίες. Το ζήτημα που τέθηκε ήταν πώς θα μπορούσαμε να βρούμε ένα αρκετά μεγάλο, αριθμητικά, δείγμα, ώστε η ποσοτική μας έρευνα να έχει ένα όσο το δυνατόν αξιόπιστο αποτέλεσμα. Καταλήξαμε στην εύρεση μίας δυνητικής κοινότητας, στα πλαίσια της οποίας τα μέλη της θα έχουν την δυνατότητα κειμενικής επικοινωνίας (chat) με σκοπό το cybersex.

Η επιλογή μας να πραγματοποιήσουμε την έρευνα σε μία κοινότητα, στηρίχθηκε στο γεγονός ότι κάθε κοινότητα απαρτίζεται από άτομα που οικειοθελώς συμμετέχουν σε αυτή, έχουν κάποιους κοινούς σκοπούς και αναπτύσσουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά μέσα από τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Με τον τρόπο αυτό, έχουμε τη δυνατότητα να μελετήσουμε την κοινότητα και τα χαρακτηριστικά της, αποκτώντας μία πιο συγκεκριμένη άποψη αναφορικά με το δείγμα μας. Ακόμα και η δομή του ερωτηματολογίου μας επηρεάστηκε από την κοινότητα στην οποία απευθυνόμαστε.

Αρχικά, κάναμε έρευνα στον κυβερνοχώρο για την εύρεση ελληνικών δυνητικών κοινοτήτων που τα μέλη τους κάνουν cybersex. Οι περισσότερες κοινότητες που βρήκαμε είχαν αρκετά απρόσωπο χαρακτήρα, καθώς πέρα από την ερωτική συνεύρεση, τα μέλη δεν

---

⁴ Για περισσότερα, βλ. ενότητες 4.1.2 & 4.1.3.

είχαν άλλα κοινά και παράλληλα, δεν υπήρχαν πουθενά τα στοιχεία των διαχειριστών, για έρθουμε σε επαφή μαζί τους. Επίσης, υπήρχαν και άλλες κοινότητες που οι χρήστες του διαδικτύου μπορούσαν να συμμετάσχουν στα chat rooms, χωρίς να προαπαιτείται η εγγραφή τους ως μέλη. Βασικό μας ζητούμενο ήταν μία ελληνική δυνητική κοινότητα που θα είναι δυναμική, οι χρήστες θα είναι μέλη και θα έχουμε έτσι τη δυνατότητα να μελετήσουμε τα χαρακτηριστικά της κοινότητας, για να έχουμε μία σφαιρική εικόνα και άποψη για τα μέλη της.

Οι ελληνικές δυνητικές κοινότητες που βρήκαμε να πληρούν τα χαρακτηριστικά που θέλαμε ήταν δύο. Η επόμενη κίνηση μας, ήταν να έρθουμε σε επαφή με τους διαχειριστές τους, στέλνοντας τους ένα ηλεκτρονικό μήνυμα ως αρχική προσέγγιση. Δηλώσαμε αρχικά την ακαδημαϊκή μας ταυτότητα, την επιθυμία μας να πραγματοποιήσουμε την έρευνα μας στο πλαίσιο της κοινότητας τους, καθώς και το γεγονός ότι η συγκεκριμένη έρευνα υπόκειται στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας. Ενημερώσαμε τους διαχειριστές ότι θέλαμε τα μέλη της κοινότητας τους να συμπληρώσουν ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο. Επιπλέον, περιγράψαμε συνοπτικά το θέμα της έρευνας, ώστε σε περίπτωση που ενδιαφέρονται να τους στείλουμε μία εκτενή παρουσίαση της. Δώσαμε στους διαχειριστές, των δύο κοινοτήτων, ένα χρονικό περιθώριο 15 ημερών, για να το σκεφτούν και να μας απαντήσουν θετικά ή αρνητικά.

Η ύπαρξη μόνο δύο υποψήφιων κοινοτήτων, μείωσε τις πιθανότητες θετικής ανταπόκρισης από τους διαχειριστές των δυνητικών κοινοτήτων. Με βάση το δεδομένο αυτό, σκεφτήκαμε διάφορες εναλλακτικές λύσεις, που θα ακολουθούσαμε στην περίπτωση που δεν θα είχαμε κάποια θετική απάντηση. Ωστόσο, η ανταπόκριση από τον διαχειριστή της μίας κοινότητας ήταν άμεση, οπότε δεν χρειάστηκε να αλλάξουμε το πλάνο της έρευνας. Οι διαχειριστές της άλλης κοινότητας δεν μας απάντησαν.

Η επόμενη μας κίνηση ήταν να έρθουμε σε επαφή με τον διαχειριστή της δυνητικής κοινότητας που ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόταση μας. Η επικοινωνία μας αρχικά βασίστηκε στη χρήση των ηλεκτρονικών ταχυδρομείων (e-mail) και στην πορεία, σε περιπτώσεις που κρίναμε αναγκαία, ήρθαμε σε τηλεφωνική επικοινωνία μαζί του και σε μία περίπτωση είχαμε και μία συνάντηση πρόσωπο με πρόσωπο. Είναι γεγονός, ότι η ανταπόκριση του διαχειριστή ήταν πάντα άμεση και αρκετά εποικοδομητική, καθώς μας έδωσε όλες τις πληροφορίες που του ζητήσαμε, με σεβασμό απέναντι στην ανωνυμία των μελών της κοινότητας του. Η δυνητική κοινότητα είναι η neolaia.gr, της οποίας μέλη είναι

κυρίως νέα άτομα. Η περιγραφή και τα στατιστικά της στοιχεία θα αναπτυχθούν σε επόμενη ενότητα.

Στη συνέχεια, μελετήσαμε τη δυναμική κοινότητα neolaia.gr, παρατηρώντας τις δραστηριότητες που έχουν δυνατότητα να πραγματοποιήσουν τα μέλη της, τα στατιστικά της δεδομένα (από αυτά που μας έδωσε ο διαχειριστής της) και γίναμε μέλη, για να δούμε εκ των έσω τα χαρακτηριστικά της κοινότητας. Έπειτα, αρχίσαμε τη διαδικασία σχεδίασης του ερωτηματολογίου.

Η δομή του ερωτηματολογίου στηρίζεται στη μελέτη σχετικών ερευνών και στην υπόθεση της έρευνας μας. Κατηγοριοποιήσαμε τις θεματικές ενότητες, πάνω στις οποίες θέσαμε τα ερωτήματα και δημιουργήσαμε μία μεγάλη λίστα ερωτήσεων. Επιλέξαμε τις βασικότερες, άλλες τις συμπύξαμε, καταλήγοντας στο βασικό σκελετό του ερωτηματολογίου. Έπειτα από τις βασικές διορθώσεις που κάναμε, περάσαμε στο στάδιο της δοκιμής του ερωτηματολογίου.

Το αρχικό ερωτηματολόγιο, που κατασκευάσαμε, το συμπλήρωσαν άτομα της επιλογής μας, με σκοπό να μας διατυπώσουν κάποιες επισημάνσεις και παρατηρήσεις, σχετικά με το περιεχόμενο του. Για την σφαιρικότερη άποψη των ατόμων για το ερωτηματολόγιο, το διαμορφώσαμε στο syurveymonkey.com, ηλεκτρονική υπηρεσία που παρέχει έτοιμες πλατφόρμες διαμόρφωσης και φιλοξενίας ερωτηματολογίων. Έπειτα, στείλαμε το σύνδεσμο που οδηγούσε στο ερωτηματολόγιο σε συνολικά 15 άτομα. Μετά από μερικές μέρες μας απάντησαν συνολικά 10 άτομα. Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις τους, διαμορφώσαμε την τελική μορφή του ερωτηματολογίου και το αποστείλαμε εκ νέου στα άτομα που μας είχαν απαντήσει. Στη συνέχεια αναρτήθηκε στην κεντρική σελίδα του neolaia.gr ένα άρθρο, που στείλαμε στον διαχειριστή, για την παρουσίαση της έρευνας στα μέλη του. Το ερωτηματολόγιο το απέστειλε ο διαχειριστής του neolaia.gr στα μέλη της δυναμικής κοινότητας στις 19/10. Η λήξη της διάθεσης του ερωτηματολογίου στα μέλη του neolaia.gr, ορίστηκε στις 19/11, ένα μήνα μετά την ανάρτηση του. Σε χρονικό διάστημα ενός μήνα, συλλέξαμε 173 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια.

Το ερωτηματολόγιο, θα το εξετάσουμε σε επόμενη ενότητα, με βάση τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια, ενώ παράλληλα θα μελετήσουμε και τα υπόλοιπα, όπου οι συμμετέχοντες σταμάτησαν σε κάποιο σημείο, που πιθανόν θα αναδεικνύουν κάποια ενδιαφέροντα στατιστικά δεδομένα. Η ανάλυση του δείγματος που θα κάνουμε θα είναι ποσοστιαία.

4.1.2 Προσδιορισμός του αντικειμένου έρευνας. Επιλογή των υλικών μέσων που θα διατεθούν στους πραγματοποιούντες την έρευνα

Το αντικείμενο της παρούσας έρευνας, αφορά την αναπαράσταση του σώματος στο cybersex. Στο πρώτο μέρος της εργασίας, μελετήσαμε το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο αναπτύχθηκε η έρευνα. Εξετάσαμε την αναπαράσταση του σώματος στον κυβερνοχώρο, μέσα από τις διάφορες μορφές του και επικεντρωθήκαμε περισσότερο στη σωματοποίηση του ατόμου κατά τη διάρκεια του cybersex. Το cybersex, ως μία νέα μορφή ερωτικής έκφρασης και επαφής, έχει ήδη ερευνηθεί. Αυτό που μελετάμε στην παρούσα έρευνα είναι το δυνητικοποιημένο σώμα στην περίπτωση του cybersex με τη χρήση chat επικοινωνίας.

Πιο συγκεκριμένα, θα επικεντρωθούμε στη σχέση που έχει το άτομο με το σώμα του και με το σώμα του συνομιλητή του, κατά τη διάρκεια μίας cybersex εμπειρίας. Θα εξετάσουμε την αυτό-παρουσίαση του ατόμου στη δυνητική κοινότητα, αλλά και κατά τη διάρκεια μίας cybersex επαφής, το πώς αντιλαμβάνεται την δυνητική παρουσία του συνομιλητή του, τις σχέσεις που αναπτύσσει και πώς αντιλαμβάνεται την αναπαράσταση του *σώματος* στις cybersex επαφές, τη δυνητική του σωματοποίηση και σεξουαλικότητα. Αυτά είναι τα βασικά θέματα, πάνω στα οποία στηρίζεται το αντικείμενο της έρευνας μας, που στη συνέχεια θα αποτελέσουν τη βάση του ερωτηματολογίου μας.

Το κύριο υλικό μέσο για την πραγματοποίηση της έρευνας είναι το διαδίκτυο. Οι διαδικτυακές υπηρεσίες που θα χρησιμοποιήσουμε έχουν χαμηλό κόστος. Πέρα από τη σύνδεση στο διαδίκτυο, η μόνη υπηρεσία που χρειάστηκε να πληρώσουμε είναι η [surveymonkey.com](https://www.surveymonkey.com), με μηνιαίο κόστος περίπου 14€. Η κατασκευή του ερωτηματολογίου στην πλατφόρμα του [surveymonkey.com](https://www.surveymonkey.com) ξεκίνησε στις 23/9, ημερομηνία έναρξης του λογαριασμού μας και έληξε στις 23/12, που συλλέξαμε όλο το υλικό που χρειαζόμασταν. Θα μπορούσαμε και στις 23/11 να λήξουμε τον λογαριασμό, ωστόσο το διατηρήσαμε ένα μήνα επιπλέον για να είμαστε σίγουροι ότι έχουμε όλο το υλικό της έρευνας.

Το [surveymonkey.com](https://www.surveymonkey.com), μας διευκόλυνε ιδιαίτερα στη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, καθώς παρέχει πολλές δυνατότητες μορφοποίησης της εμφάνισης αλλά και κατασκευής του ερωτηματολογίου. Επιπλέον, φιλοξένησε το ερωτηματολόγιο μας στους servers του, παραχωρώντας μας μοναδική ηλεκτρονική διεύθυνση. Τέλος, χρησιμοποιήσαμε και βασιστήκαμε στα στατιστικά δεδομένα, που αυτόματα δημιουργούνται, με βάση τα δεδομένα των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τους συμμετέχοντες. Με αυτόν τον τρόπο εξοικονομήσαμε πολύτιμο χρόνο, καθώς η μορφοποίηση του ερωτηματολογίου

πραγματοποιήθηκε σε ένα απόγευμα και παράλληλα, τα ποσοστιαία στατιστικά δεδομένα ήταν έτοιμα με τη λήξη της διάθεσης του ερωτηματολογίου στα μέλη του neolaia.gr.

Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, μας διευκόλυνε στη μεταξύ μας επικοινωνία αλλά και με τον διαχειριστή. Με την ίδια υπηρεσία (e-mail) ο διαχειριστής του neolaia.gr απέστειλε στα μέλη της κοινότητας του την ηλεκτρονική διεύθυνση του ερωτηματολογίου.

Κατά συνέπεια, με τη χρήση του διαδικτύου εξοικονομήσαμε χρόνο και το συνολικό κόστος μας ήταν περίπου 42€. Επιπλέον, η συμβολή του διαχειριστή της κοινότητας του neolaia.gr ήταν ιδιαίτερα σημαντική, καθώς απαντούσε άμεσα σε όλες μας τις ερωτήσεις και ήταν πιστός στο χρονοδιάγραμμα της έρευνας μας.

4.1.3 Προηγούμενες έρευνες. Καθορισμός του αντικειμενικού σκοπού της έρευνας και των υποθέσεων εργασίας.

Οι νέες τεχνολογίες, όπως το διαδίκτυο, έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας και που σχετιζόμαστε με τους άλλους: ο τρόπος που σκεφτόμαστε, η φύση της σεξουαλικότητάς μας, η μορφή των κοινοτήτων μας και των ίδιων των ταυτοτήτων μας (Turkle, 1996). Συχνά συναντάμε το διαδίκτυο σε μελέτες που αφορούν την κατασκευή των μεταμοντέρνων ταυτοτήτων. Σύμφωνα με την Turkle, η επιρροή του διαδικτύου δεν μπορεί να διαχωριστεί από το πολιτιστικό πλαίσιο του ατόμου, στο οποίο τα όρια μεταξύ *πραγματικού και δυνητικού, ζωντανού και άψυχου, μοναδικού και πολλαπλού εαυτού* (Turkle, 1996, 10) σταδιακά εξαλείφονται.

Οι Holloway και Valentine (2003) δίνουν έμφαση στη συμβιωτική σχέση μεταξύ των on-line και off-line κόσμων, θεωρώντας ότι η συμπεριφορά κάποιου σε έναν κόσμο έχει επιπτώσεις και στον άλλο. Επίσης θεωρούν ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών από τους νέους είναι ισορροπημένη αλλά και περίπλοκη και βασικός σκοπός της είναι το άτομο να *αναπτύξει και να ενισχύσει και τις on-line και τις off-line κοινωνικές σχέσεις που μπορούν να ανοίξουν το μυαλό του σε έναν ευρύτερο... κόσμο* (Holloway και Valentine, 2003, 155).

Η ανάπτυξη των νέων μορφών κοινωνικών σχέσεων, σε μεμονωμένο και συλλογικό επίπεδο, έχει χαρακτηρίσει τη παγκόσμια μεταμοντέρνα περίοδο (Castells, 2000· Giddens, 1992· Beck 1999). Ο Giddens (1992) περιγράφει μια νέα σεξουαλικότητα στη παγκόσμια μεταμοντέρνα εποχή, η οποία έχει τις επιπτώσεις της στην έννοια της οικειότητας μεταξύ των ατόμων. Το άτομο είναι *απελευθερωμένο από τις ανάγκες της αναπαραγωγής* (Giddens, 1992, 2). Στην περίπτωση των δυνητικών κοινοτήτων που έχουν ως σκοπό την γνωριμία και την επαφή μεταξύ των μελών τους, το άτομο-χρήστης δεν είναι υποχρεωμένο να

δεσμευτεί με κάποιο συγκεκριμένο σύντροφο. Μπορεί να κάνει περιστασιακές επαφές με ένα ή και περισσότερα άτομα ταυτόχρονα, χωρίς αυτό να αποτελεί κάποιο κοινωνικό ταμπού ή να ενοχλεί τους συνομιλητές του.

Όταν αναφερόμαστε στις διαδικτυακές επικοινωνίες και ιδιαίτερα στο κειμενικό (chat) cybersex, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην απουσία του σώματος στον κυβερνοχώρο. Μάλιστα, υπάρχουν θεωρητικοί οι οποίοι ελαχιστοποιούν την σημασία του σώματος στο διαδίκτυο, καθώς και την ανάγκη για φυσική έλξη. Πιο συγκεκριμένα, η Levine ισχυρίζεται ότι *η ομορφιά του εικονικού μέσου είναι ότι το φλερτ βασίζεται στα λόγια, στη γοητεία και στην αποπλάνηση, όχι στη φυσική έλξη και ένδειξη* (Levine, 2000, 565). Επίσης, οι Rollman, Krug και Parente (2000) υποστηρίζουν ότι *εξαλείφοντας τον χρόνο, την απόσταση, και το σώμα, οι αρχιτέκτονες του διαδικτύου έχουν δημιουργήσει ένα ανεμπόδιστο μέσο που ενώνει το μυαλό και το πνεύμα* (Rollman et al., 2000, 161). Η McRae, από την άλλη, έχει καθορίσει το cybersex ή το δυνητικό σεξ ως *έναν γενικό όρο για την ερωτική αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων των οποίων τα σώματα δεν μπορούν ποτέ να έρθουν σε επαφή* (McRae, 1996, 243).

Στις συζητήσεις για το cybersex, οι θεωρητικοί υπογραμμίζουν συχνά την ιδέα ότι τα άτομα μπορούν να συμμετέχουν σε ένα δυνητικό σεξ χωρίς την πραγματική παρουσία των σωμάτων. Όσον αφορά τις ερωτικές σχέσεις στο διαδίκτυο, ο Gwinnell (1998) υποστηρίζει ότι *μερικοί εραστές του Διαδικτύου καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αγαπούν ο ένας τον άλλον, προτού να συναντηθούν ακόμη και χωρίς να συναντηθούν ποτέ* (Gwinnell, 1998, 89). Από την άλλη, υπάρχουν και θεωρητικοί που πιστεύουν στην ύπαρξη του σώματος στον κυβερνοχώρο, εκφράζοντας μία εναλλακτική άποψη. Μεταξύ άλλων, ο Clark θεωρεί ότι *στο δυνητικό περιβάλλον, μπορούμε να υπάρξουμε είτε σε ασώματα (disembodied) είτε σε κυβερνοχωρική (cyberspatial) μορφή* (Clark, 1997, 86). Επιπλέον, στην έρευνα της Whitty (2007), φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες πίστευαν ότι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό από όλα όσα παρουσίαζαν, ήταν η εξωτερική εμφάνιση του εαυτού τους. Παρατηρούμε λοιπόν μία εστίαση των θεωρητικών στο θέμα της σωματοποίησης online.

Όσον αφορά τον κυβερνοχώρο, σαφώς δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι το φυσικό σώμα δεν είναι παρόν, παρόλα αυτά όμως το πραγματικό σώμα αναδημιουργείται. Γιατί αν και δεν έχουμε φυσικό, απτό σώμα στον κυβερνοχώρο, εντούτοις έχουμε σώμα. Στις κειμενικές συνομιλίες στα forum ή στα chat rooms, υπάρχουν πολλές ενδείξεις ανάπλασης των σωμάτων. Για παράδειγμα, οι χρήστες περιγράφουν πώς μοιάζει το σώμα τους και πώς

αισθάνονται. Ως εκ τούτου, αν και το φυσικό σώμα δεν είναι παρών στον κυβερνοχώρο, δεν παύει να παίζει το ρόλο του (Whitty, 2003a · Whitty, 2003b · Whitty, 2005).

Κατά την αλληλεπίδραση των ατόμων στον κυβερνοχώρο με τη χρήση μόνο της κειμενικής επικοινωνίας – είναι γεγονός ότι πλέον πολλά άτομα κάνουν χρήση υπηρεσιών όπως webcam, όπου μπορούν να δουν online το πραγματικό σώμα του συνομιλητή τους – το σώμα δεν είναι φυσικά παρόν. Δεν υπάρχει ένα πραγματικό φυσικό σώμα για να παράγει, για παράδειγμα, τις μη λεκτικές ενδείξεις σεξουαλικού ενδιαφέροντος. Για να εμφανιστεί, κατά μία έννοια, το σώμα στον κυβερνοχώρο πρέπει να παρουσιαστεί μέσω του κειμένου. Οι χρήστες του διαδικτύου έχουν δημιουργήσει νέες μορφές και κώδικες επικοινωνίας, με σκοπό να εκφράζουν τα συναισθήματά τους (όπως τα emoticons) και να περιγράφουν την δυνητική τους παρουσία (Piazza and Bering, 2009 · Whitty, 2003b). Η ανάγκη της ύπαρξης του σώματος, εν τη απουσία του, έχει ως αποτέλεσμα την κατασκευή κωδικών επικοινωνίας μεταξύ των συνομιλητών, ώστε το σώμα να μπορέσει να αναδημιουργηθεί μέσω του κειμένου και τα άτομα να βιώσουν τις online επαφές τους με την ίδια ένταση που τις βιώνουν και offline (Whitty, 2003a · Whitty, 2003b · Whitty, 2005).

Το άτομο, με τη συμμετοχή του σε δυνητικές κοινότητες συνεύρεσης ατόμων, μπαίνει στη διαδικασία να δημιουργήσει το προσωπικό του προφίλ και να αποφασίσει, ποιες πληροφορίες θα αποκαλύψει και πώς θα τις αποκαλύψει για να δημιουργήσει μια όσο το δυνατό πιο ελκυστική εντύπωση στα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας. Αυτή η διαδικασία της κατασκευής και της επιμέλειας του εαυτού είναι ένα βασικό συστατικό οποιασδήποτε κοινωνικής αλληλεπίδρασης και θεωρείται ευρέως ως η αυτο-παρουσίαση του ατόμου (Baumeister, 1982 · Goffman, 1959).

Βασικό στοιχείο της αυτό-παρουσίασης του ατόμου, και κατ' επέκταση της κατασκευής της δυνητικής του ταυτότητάς, είναι η δημιουργία ψευδωνύμου ή αλλιώς όνομα χρήστη (Subrahmanyam, Greenfield, and Tynes, 2004). Το όνομα χρήστη (nickname) εξυπηρετεί διάφορες λειτουργίες. Η κύρια λειτουργία ενός ονόματος χρήστη, πέρα από τη δημιουργία προσωπικού λογαριασμού, είναι η καθιέρωση της online ταυτότητας του ατόμου, η οποία επιτρέπει στους υπόλοιπους χρήστες να το αναγνωρίζουν. Οι χρήστες, δίνουν μεγάλη έμφαση στη σημασία του ονόματος κάποιου χρήστη (Wallace, 2001). Η Barnes (2003), υποστηρίζει ότι οι χρήστες θεωρούν το όνομα χρήστη μια επέκταση του εαυτού τους. Αυτό συμβαίνει, διότι είναι το όνομα που επιλέγουν οι ίδιοι για να τους ταυτοποιεί, χωρίς να τους έχει επιβληθεί. Η επιλογή του ονόματος χρήστη, είναι μία καθαρά προσωπική

διαδικασία του ατόμου, το οποίο γνωρίζει ότι θα αποτελεί την πρώτη του εικόνα-εντύπωση στα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας.

Ενδιαφέρον έχει ότι σε μια εξέταση 260 ονομάτων μελών, η Barnes (2003) διαπίστωσε ότι σχεδόν τα μισά από τα ονόματα, κωδικοποιήθηκαν ως «ονόματα σχετικά με τον εαυτό», αναδεικνύοντας ότι η πλειοψηφία των χρηστών που συμμετείχαν στην έρευνα, είχε επιλέξει ονόματα που ήταν μια αντανάκλαση, κατά κάποιο τρόπο, της προσωπικότητάς τους ή μερικών φυσικών ή προσωπικών χαρακτηριστικών τους. Έτσι η Barnes, υποστηρίζει ότι το όνομα χρήστη, δεν είναι απλά ένα προσδιοριστικό, αλλά μια συνειδητή αντανάκλαση του εαυτού.

Η αυτο-παρουσίαση, είναι μια δημιουργική διαδικασία που επηρεάζεται από το ίδιο το άτομο που την κατασκευάζει-παρουσιάζει, καθώς και από το πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μέσα στην οποία λαμβάνει χώρα. Περιλαμβάνει την παρουσίαση των επιλογών του ατόμου, σχετικά με το ποιές πληροφορίες θα παρουσιάσει, τι θα αποκρύψει και κατά πόσο θα μπει στη διαδικασία της εξαπάτησης (Schlenker, 2002 Schlenker and Pontari, 2000). Όπως σημειώνουν η DePaulo και οι συνεργάτες της (2003), οι ανησυχίες που προκαλεί η διαμόρφωση της αυτο-παρουσίαση είναι και το επικρατέστερο κίνητρο του ατόμου, για να μπει στη διαδικασία να δώσει κάποια ψευδή στοιχεία. Μπορεί ένα άτομο κατά τη διάρκεια της δημιουργίας της αυτο-παρουσίασης του, επιδιώκοντας να εμφανιστεί συμπαθές στους υπόλοιπους, να παραλλάξει κάποια στοιχεία-χαρακτηριστικά του, ώστε να αυξήσει τις πιθανότητες να προσελκύσει τους δυνητικούς συνομιλητές του (Feldman, Forrest and Happ, 2002).

Είναι γεγονός, ότι online υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην φαντασιακή και επιλεκτική αυτό-παρουσίαση, από ότι off-line. Οι on-line συμμετέχοντες, μπορούν να κατοικήσουν σε οποιοδήποτε σώμα επιθυμούν, νεανικό σώμα, ελκυστικό σώμα ή ακόμα και σώμα του αντίθετου φύλου. Τα βασικά στάδια της δυνητικής σωματοποίησης του ατόμου, είναι η κατασκευή της δυνητικής του ταυτότητας, η δημιουργία προσωπικού ψευδωνύμου και η κειμενική παρουσίαση του σώματος του, και όλα αυτά σε συνάρτηση με το σκοπό της δυνητικής του ύπαρξης.

Επομένως, ενώ το σώμα δεν είναι φυσικά παρόν, κατά τη διάρκεια των on-line αλληλεπιδράσεων, ασκεί επιρροή στις online επαφές. Σε αυτό το «δυνητικό χώρο», οι συμμετέχοντες μπορούν να παίξουν με ποικίλες ταυτότητες, συμπεριλαμβανομένης και της φυσικής τους ταυτότητας (Whitty, 2003b).

Ελλείπει της άμεσης φυσικής επαφής μεταξύ των συνομιλητών, τα χαρακτηριστικά όπως το ύψος, το βάρος και η ηλικία μπορούν να παραποιηθούν εύκολα, οι φωτογραφίες να μονταριστούν και η κοινωνική θέση και το εισόδημα να παρουσιαστούν με αναληθή στοιχεία (Madden and Lenhart, 2006). Σε έρευνα των Gibbs, Ellison και Heino (2006), αναφέρεται ότι το 86% των ατόμων που συμμετείχαν σε μία δυνητική κοινότητα συνεύρεσης ατόμων, θεωρούν ότι πολλοί συμμετέχοντες παραποιούν τη φυσική τους εμφάνιση. Επιπλέον, αρκετά άτομα θεωρούν την εξαπάτηση ως το μεγαλύτερο μειονέκτημα των online συναντήσεων (Madden and Lenhart, 2006).

Η ανωνυμία ή ψευδωνυμία στο διαδίκτυο, δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να επιλέξουν και να κατασκευάσουν μία δυνητική ταυτότητα. Συχνά, οι χρήστες στην κατασκευή του προφίλ τους επιδιώκουν να συνδυάσουν την ελκυστική εντύπωση με την φυσική τους παρουσία, ώστε να μην ξεφεύγουν τελείως από τον πραγματικό τους εαυτό και παράλληλα να προσελκύουν τους δυνητικούς τους συνομιλητές (Gibbs et al., 2006 · Whitty, 2007). Με τον τρόπο αυτό, τους δίνεται και η ελευθερία να εξερευνήσουν νέους «δυνητικούς εαυτούς», τους οποίους δεν θα μπορούσαν εκφράσουν και να στηρίξουν με την ίδια άνεση στην καθημερινότητα τους, εξαιτίας των κοινωνικών προτύπων και περιορισμών (Bargh, Fitzsimons and McKenna, 2003).

Κατά συνέπεια, οι χρήστες του διαδικτύου, έχουν τη δυνατότητα της επιλεκτικής αυτό-παρουσίασης (Bargh et al., 2002 · McKenna et al., 2002 · Walther et al., 2001). Κατά τον Walther και τους συνεργάτες του (2001), το άτομο, σε offline συνθήκες, ενώ τείνει στο να ακολουθεί κάποια στρατηγική στην παρουσίαση του εαυτού του, στην CMC (Computer Mediated Communication) η διαχείριση της παρουσίασης του εαυτού είναι πιο ευμετάβλητη και μπορεί να πραγματοποιηθεί με μεγαλύτερη ευκολία, έχοντας μεγαλύτερο έλεγχο το άτομο επάνω της. Μάλιστα, ισχυρίζονται ότι online, τα άτομα μπορούν να επωφεληθούν από την κειμενική επικοινωνία και την εξαποστάσεως αλληλεπίδραση, αναπτύσσοντας επίπεδα έλξης, που στις offline αλληλεπιδράσεις δεν θα ήταν εφικτές.

Τα αποτελέσματα ερευνών αποκαλύπτουν ότι η διαδεδομένη ανησυχία, σχετικά με τη εμφάνιση της εξαπάτησης στα online ραντεβού, δικαιολογείται μόνο εν μέρει. Στην έρευνα που πραγματοποίησε η Whitty (2007), περίπου τα μισά άτομα του δείγματος (51%) παραποιούν τα χαρακτηριστικά του εαυτού τους, χωρίς όμως να έχουν κάποια κακόβουλη πρόθεση, καθώς θεωρούν ότι μπορεί να υπερβάλλουν για κάποια στοιχεία τους, όμως δεν χρησιμοποιούν κατάφορα ψεύδη. Η ίδια το χαρακτηρίζει αυτό ως ένα τρόπο προσέλευσης δυνητικών συνομιλητών. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες πίστευαν ότι και οι υπόλοιποι

ακολουθούσαν την ίδια τακτική στην κατασκευή του προφίλ τους. Τα στοιχεία τα οποία δήλωσαν ότι παραποίησαν οι συμμετέχοντες, αφορούσαν την ηλικία, το βάρος, την κοινωνικο-οικονομική τους θέση και τα ενδιαφέροντα τους.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα της Whitty, εξήγησαν ότι η κατασκευή ενός προφίλ είναι μία δυναμική διαδικασία. Μάλιστα, μέσα από τις συνεντεύξεις τους φάνηκε ότι πειραματίζονται κατά τη διάρκεια της κατασκευής του προφίλ τους, με το ποια φωτογραφία θα ανεβάσουν και πώς θα περιγράψουν τον εαυτό τους, ώστε να είναι πιο ελκυστικοί στα άλλα μέλη, που θα δουν το προφίλ τους. Επίσης, υπήρξαν συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι ξανα-διαμόρφωσαν το προφίλ τους, με σκοπό να προελκύσουν τα άτομα που επιθυμούσαν.

Η εξαπάτηση στην έρευνα των Toma, Hancock και Ellison (2008) πράγματι παρατηρήθηκε ως συχνό φαινόμενο. Το 81% των συμμετεχόντων είπαν ψέματα τουλάχιστον για ένα από τα χαρακτηριστικά τους. Το βάρος ήταν πολύ συχνά αναληθές, ακολουθώντας το ύψος, και λιγότερο η ηλικία. Για εκείνους που παραδέχτηκαν ότι είπαν ψέματα για κάποιο στοιχείο, το μέγεθος της εξαπάτησης κι εδώ ήταν συνήθως μικρό. Η μέση εξαπάτηση για το ύψος ήταν μόνο 2.09% του πραγματικού ύψους των συμμετεχόντων, 5.5% του πραγματικού βάρους των συμμετεχόντων, και 1.4% της πραγματικής ηλικίας των συμμετεχόντων. Είναι αξιοσημείωτο, ότι πολλές από αυτές τις ψευδής πληροφορίες θα ήταν δύσκολο να γίνουν αντιληπτές και σε μία πρόσωπο με πρόσωπο επαφή (Toma, Hancock and Ellison, 2008).

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν επίσης, ότι ήταν λιγότερο ακριβείς στις φωτογραφίες τους. Είναι γεγονός ότι, οι φωτογραφίες μπορούν να ενισχυθούν εύκολα κατά τη διάρκεια της λήψης τους, αλλά και μετά από αυτή, μέσω της διαμόρφωσης του χώρου, της στάσης του ατόμου, του φωτισμού, της δομής, ή με τη χρήση σχετικού προγράμματος (π.χ., PhotoShop) (Toma, Hancock and Ellison, 2008).

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η ψευδωνυμία σε μία δυνητική κοινότητα είναι το αρχικό χαρακτηριστικό ενός μέλους. Εάν το άτομο έχει κάποια φωτογραφία του στο προφίλ του, η φωτογραφία θα αποτελέσει το αμέσως επόμενο χαρακτηριστικό του στοιχείο, για την αναγνώριση του από τα υπόλοιπα μέλη (Toma et al., 2008). Στην περίπτωση που ένα άτομο αναρτήσει στο προφίλ του μία φωτογραφία του, η οποία απεικονίζει με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά του, είναι πολύ πιθανό να μην παραλλάξει ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά στο προφίλ, καθώς θα είναι αναγνωρίσιμο από οικεία του και γνωστά του άτομα. Η φωτογραφία του θα συνδέεται άμεσα με την πραγματική του φυσιογνωμία και έτσι θα

λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας για το ίδιο, να χρησιμοποιήσει ψευδή στοιχεία στο προφίλ του (Donath and Boyd, 2004).

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που δηλώνουν τα άτομα στην CMC, είναι το κοινωνικό τους φύλο, το οποίο σε μερικές περιπτώσεις είναι δύσκολο να εξακριβωθεί (Rollman, Krug and Parente, 2000). Έτσι, ενώ η ηλικία και το χρώμα του δέρματος συχνά τροποποιούνται σε online περιβάλλοντα, η αλλαγή του δυνητικού κοινωνικού φύλου είναι λιγότερο συνηθισμένη. Σε έρευνα που πραγματοποίησαν ο Cooper και οι συνεργάτες του (1999), μόνο το 1% των ατόμων αλλάζουν το κοινωνικό τους φύλο όταν μπαίνουν στο διαδίκτυο για cybersex.

Εξετάζοντας τα δύο κοινωνικά φύλα, άντρας γυναίκα, παρατηρούμαι μέσα από επιστημονικές έρευνες, ότι υπάρχουν κάποιες διαφορές. Μελετώντας κάποιες παλαιότερες offline έρευνες, φάνηκε ότι οι γυναίκες προτιμούν άντρες με υψηλή κοινωνικο-οικονομική θέση (π.χ. Buss and Barnes, 1986 · Kenrick, Sadalla, Groth and Trost, 1990 · Townsend and Wasserman, 1997 · Lance, 1998 · Woll and Cozby, 1987). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι άντρες να επιδεικνύουν την κοινωνική τους θέση μέσα από ακριβά ρούχα, αυτοκίνητα και το επάγγελμα (Buss and Shackelford, 1997). Ωστόσο, οι παραδοσιακές διαφορές μεταξύ των κοινωνικών φύλων, στο θέμα του πρότυπου που τους ελκύει, δεν είναι απόλυτα δεδομένες.

Κατά τους Buss και Schmitt (1993), τα άτομα έχουν την τάση, κάποιες φορές, να παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους, με σκοπό να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες του αντίθετου φύλου. Συνεπώς, με βάση τις παραπάνω έρευνες οι άνδρες θα αναδεικνύουν την κοινωνική τους θέση (π.χ., εκπαίδευση, επάγγελμα, καριέρα), για να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες των γυναικών και οι γυναίκες, αντίστοιχα, την ηλικία και την εξωτερική τους εμφάνιση.

Ωστόσο, υπάρχουν και offline έρευνες (όπως, Ellis and Symons, 1990 · Townsend, 1993) που οι άντρες δεν παρουσίασαν, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες, την επιθυμία αναζήτησης ελκυστικών εμφανισιακά ατόμων. Επιπλέον, οι γυναίκες δεν εξέφρασαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άντρες, ότι επιθυμούν να βρουν κάποιο άτομο με υψηλή κοινωνικο-οικονομική θέση. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η Whitty (2007) στην online έρευνα που διεξήγαγε. Μάλιστα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι έλκονταν από έξυπνα και ειλικρινή άτομα, ελπίζοντας ότι το προφίλ των συνομιλητών τους στηριζόταν στην πραγματική τους ταυτότητα. Καταλήγει, μάλιστα, στο συμπέρασμα ότι οι τα άτομα online, έλκονταν περισσότερο από άτομα που αναδεικνύουν τον

«πραγματικό» τους εαυτό. Οι συμμετέχοντες, σχετικά με την εμφάνιση του συνομιλητή τους, ανησυχούσαν περισσότερο για το πώς θα είναι το άτομο εμφανισιακά και για το πώς θα συμπεριφέρονταν στην πρώτη τους πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες επιθυμούσαν να γνωρίσουν από κοντά το άτομο, το οποίο τους ενδιέφερε, σε σύντομο χρονικό διάστημα (σε αντίθεση με την έρευνα των McKenna et al., 2002).

Στην έρευνα της, η Whitty (2007), παρατήρησε ότι περισσότερο οι γυναίκες από ότι οι άντρες του δείγματος της, είχαν φωτογραφία στο προφίλ τους, και σε γενικές γραμμές επέλεξαν «glamour» φωτογραφίες, όπως η ίδια τις χαρακτήρισε. Αυτό θεωρεί ότι στηρίζεται στο γεγονός, ότι οι άντρες, περισσότερο από τις γυναίκες, σε πρόσωπο με πρόσωπο επαφές, εγείρονται σεξουαλικά από εικονικά ερεθίσματα (βλ. επίσης, Ellis and Symons, 1990 · Townsend, 1993). Από τη στιγμή που οι άντρες, φαίνεται να προτιμούν νέες και ελκυστικές γυναίκες (Buss, 1994 · Lance, 1998 · Woll and Cozby, 1987), οι γυναίκες, έχουν την τάση να δίνουν βαρύτητα στα χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης, με σκοπό να φαίνονται ελκυστικές στους άντρες. Ένα άλλο ενδιαφέρον δεδομένο που προέκυψε από την έρευνα της Whitty, είναι ότι οι γυναίκες ψεύδονταν περισσότερο από τους άντρες σχετικά με την εμφάνιση τους ή χρησιμοποιούσαν παλαιότερες φωτογραφίες τους. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με βάση το γεγονός ότι οι άντρες φαίνεται να ενδιαφέρονται περισσότερο για άτομα που έχουν ελκυστική εξωτερική εμφάνιση. Συμπερασματικά, οι γυναίκες, έχουν περισσότερους λόγους να παραποιούν τα χαρακτηριστικά της εμφάνισης τους.

Από την άλλη, στην έρευνα της Toma και των συνεργατών της (2008), οι άντρες παράλλαξαν στοιχεία που αφορούσαν την κοινωνική τους θέση, προφανώς για να είναι πιο επιθυμητοί από τις γυναίκες. Σε αντίθεση με την έρευνα της Whitty (2007), σε αυτήν την έρευνα, οι γυναίκες δεν έδειξαν να παραλλάσουν την ηλικία και τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης, ώστε να είναι πιο ελκυστικές εμφανισιακά, χαρακτηριστικό που θεωρείται ελκυστικό για τους άντρες (Toma et al., 2008).

Στην ίδια έρευνα (Toma et al., 2008), φάνηκε ότι οι άντρες στο προφίλ τους παραποιούσαν το ύψος τους, ενώ οι γυναίκες το βάρος τους. Εξίσου ενδιαφέρον στοιχείο αυτής της έρευνας, είναι ότι η ηλικία δεν παραποιήθηκε ιδιαίτερα από κανένα από τα δύο φύλα. Οι ίδιοι οι ερευνητές, εξηγούν το φαινόμενο αυτό, με βάση το γεγονός ότι το βάρος και το ύψος μπορούν να αλλάξουν (π.χ. αδυνάτισμα, τακούνια), όμως η ηλικία είναι κάτι που δεν μπορεί να παραποιηθεί σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση. Επίσης, επισημαίνουν, ότι τα άτομα τα οποία παραποιούν ένα χαρακτηριστικό τους, δεν σημαίνει ότι παραποιούν

και τα υπόλοιπα. Άλλωστε αυτό μπορεί να επηρεάζει και τις αναλογίες του σώματος του ατόμου. Για παράδειγμα, αν κάποιος δήλωνε ότι είναι πιο ψηλός από το πραγματικό του ύψος, θα ήταν περιττό να μειώσει το βάρος του και αντίστροφα.

Κατά τον Rosen και τους συνεργάτες του (2008), τα άτομα χρησιμοποιούν διαφορετικά κριτήρια, για ένα πιθανό σύντροφο, όταν είναι online και όταν είναι offline. Τα άτομα που βγαίνουν ραντεβού σε φυσικό περιβάλλον επικεντρώνονται, σύμφωνα με την ίδια μελέτη, στην προσωπικότητα και στο μορφωτικό επίπεδο του συνομιλητή τους. Από την άλλη, στις online επαφές, επικεντρώνονται στην επικοινωνιακή ικανότητα και επινοητικότητα του συνομιλητή τους. Σαφώς, η φυσική έλξη που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ των ατόμων, που βρίσκονται στον ίδιο χώρο, είναι διαφορετική από την έλξη με την CMC.

Σε άλλες έρευνες, καταγράφεται στα αποτελέσματα των δειγμάτων, ότι οι γυναίκες κάνουν περισσότερο cybersex από ότι οι άντρες (Cooper et al., 1999 · Daneback et al., 2005). Ωστόσο, σε άλλη έρευνα (Boies, 2002), τα αποτελέσματα του δείγματος (με μέσο όρο ηλικίας τα 20 χρόνια) έδειξαν ότι οι άντρες, που έμπαιναν σε chat room με σκοπό το cybersex, ήταν περισσότεροι από τις γυναίκες. Επίσης, το cybersex είναι ιδιαίτερα δημοφιλές μεταξύ των ομοφυλόφιλων και των bisexual αντρών (Ross et al., 2004 · Træen et al., 2006).

Μεταξύ των υποθέσεων που κατέγραψαν οι Piazza και Bering (2009), είναι ότι οι άντρες, κυρίως, θα μπου σε chat rooms με σκοπό την μίας φορές επαφή, με κύριο στόχο την σεξουαλική τους ικανοποίηση, ενώ οι γυναίκες, κυρίως, θα μπου σε chat rooms για να φλερτάρουν. Επίσης, ότι οι άντρες έχουν μικρότερες απαιτήσεις, στο θέμα της ελκυστικότητας του συνομιλητή, ως βασικής σημασίας, από ότι οι γυναίκες, όταν αναζητούν online σεξουαλικές επαφές ή όταν κανονίζουν να συναντηθούν offline με σκοπό το σεξ.

Ωστόσο, είναι σημαντικό, σε αυτό το σημείο, να επισημάνουμε το γεγονός, ότι κάθε έρευνα που παραθέσαμε σχετικά με την αυτό-παρουσίαση του ατόμου, την δυνητική του σωματοποίηση, την παραποίηση των χαρακτηριστικών του, την σύγκριση των δύο κοινωνικών φύλων και γενικά τα κίνητρα διαμόρφωσης της δυνητική του ύπαρξης, πραγματοποιείται με διαφορετική μεθοδολογία, αφορά διαφορετικές κοινωνικές και εθνοτικές ομάδες ατόμων και διαφέρουν χρονολογικά. Οι πιο κοντινές στα δικά μας δεδομένα έρευνες, είναι της Whitty (2007) και της Toma και των συνεργατών της (2008), ωστόσο διεξήχθησαν στο πλαίσιο μίας διαδικτυακής κοινότητας εύρεσης συντρόφου (online dating). Υπάρχει διαφορά στο πώς ένα άτομο προσεγγίζει κάποιον με σκοπό να

γνωριστούν πρόσωπο με πρόσωπο και διαφορετικά όταν έχει σκοπό το cybersex. Βέβαια, το κατά πόσο διαφέρουν, θα φανεί από τα αποτελέσματα της έρευνας μας.

Επίσης, στον τομέα της σεξουαλικότητας στο διαδίκτυο, η Döring (2009) υπογραμμίζει ότι υπάρχει ελλιπές επιστημονικό υλικό. Οι περισσότερες επιστημονικές έρευνες εστιάζουν σε μεμονωμένες ομάδες χρηστών, όπως τους έφηβους (Boies, Knudson and Young, 2004), ή σε μεμονωμένα φαινόμενα, όπως η απιστία στο διαδίκτυο (Hertlein and Piercy, 2006), η σεξουαλική παρενόχληση online (Barak, 2005), η αποτροπή του HIV με τη χρήση του διαδικτύου (Rietmeijer and Shamos, 2007), η επιρροή της διαδικτυακής πορνογραφίας στο γάμο και στην οικογένεια (Manning, 2006), κ.α.⁵.

Σε γενικές γραμμές, είδαμε παραπάνω, πώς το σώμα «υπάρχει» μέσα στο διαδίκτυο. Η ανάγκη των χρηστών να βιώσουν την ύπαρξη του σώματος ακόμα και σε ένα «χώρο» που δεν έχει υλική υπόσταση, ευνοεί την ευρηματικότητα του ατόμου να δημιουργεί νέες μεθόδους ανάπλασης του σώματος μέσα στον κυβερνοχώρο, ανάλογα πάντα με τα μέσα που έχει στη διάθεση του. Το απελευθερωμένο δυνητικό σώμα όμως, φαίνεται να μην είναι απόλυτα ελεύθερο, καθώς οι καθημερινές επιρροές που επιδέχεται από τα κοινωνικά πρότυπα των ελκυστικών σωμάτων, επηρεάζουν ακόμα και τη δυνητική του υπόσταση. Έτσι, παρότι το άτομο έχει τη δυνατότητα να πλάσει το πρότυπο που το ίδιο θα ήθελε να έχει, το πρότυπο αυτό συνήθως ταυτίζεται με το κυρίαρχο κοινωνικό πρότυπο, με βάση τις προσδοκίες του αντίθετου φύλου.

Οι αλλαγές όμως που πραγματοποιεί το άτομο στο δυνητικοποιημένο του σώμα, σε σύγκριση με το πραγματικό, όπως είδαμε και σε παραπάνω έρευνες, δεν είναι συνήθως ακραίες. Πιθανόν το άτομο ακόμα και στις περιπτώσεις που γνωρίζει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να έρθει σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση, με το άτομο που συνομιλεί, παρόλα αυτά ο κορμός της παρουσίας του εαυτού του στηρίζεται στα πραγματικά του χαρακτηριστικά. Κατά συνέπεια, λειτουργεί πάντα με γνώμονα το φυσικό του σώμα.

Επιπλέον, από τη στιγμή που τα άτομα που συμμετέχουν σε δυνητικές κοινότητες, με σκοπό την ερωτική συνεύρεση, θεωρούν ότι πολλοί συνομιλητές τους παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους, εν γνώσει τους συνομιλούν με άτομα, τα οποία μπορεί να παρουσιάζουν ένα φανταστικό εαυτό, που δεν θα έχει, ίσως, καμία σχέση με τον πραγματικό εαυτό. Πολύ πιθανό να μην τους ενδιαφέρει πώς πραγματικά είναι η

---

⁵ Για περισσότερα βλ. Döring, 2009, σ. 1090.

πραγματική εμφάνιση του ατόμου με το οποίο συνομιλούν, παρά αρκούνται στη φανταστική-κατασκευασμένη εικόνα που τους δίνουν.

Με βάση τη μελέτη που κάναμε στις έρευνες που παρουσιάσαμε παραπάνω, γεννιούνται ποικίλα ερωτήματα και θέματα, σε σχέση με τη δυνητική σωματοποίηση του ατόμου και τη σεξουαλικότητα του. Μέσα από το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας, θα επιδιώξουμε να δώσουμε κάποιες απαντήσεις σχετικά με την διαδικασία που ακολουθεί το άτομο στην κατασκευή της αυτο-παρουσίασης του, τον βαθμό εκμετάλλευσης της ψευδωνυμίας και της νέας του ταυτότητας, σε συνάρτηση πάντα με το σώμα του, πραγματικό και δυνητικό. Κατά πόσο θεωρεί ότι οι συνομιλητές του παρουσιάζουν ένα διαφορετικό *εαυτό* από το πραγματικό τους και κατά πόσο αυτό επηρεάζει την cybersex εμπειρία. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε την αξία των σχέσεων, εάν υπάρχει διάθεση για συνέχιση της συνομιλίας σε άλλες υπηρεσίες επικοινωνίας (που μπορεί να τους παρέχουν περισσότερες δυνατότητες ή μεγαλύτερη διάρκεια στην επαφή) και πρόθεση για πρόσωπο με πρόσωπο επαφή των συνομιλητών. Έπειτα, θα επικεντρωθούμε στην αντίληψη που έχουν οι συμμετέχοντες για το *σώμα* κατά τη διάρκεια του cybersex. Πιο συγκεκριμένα, πώς βιώνουν το δικό τους σώμα, το σώμα του συνομιλητή τους καθώς και τη διαδικασία του cybersex. Επιπλέον, θα δούμε κατά πόσο θεωρούν ότι η εξωτερική εμφάνιση παίζει σημαντικό ρόλο στην σεξουαλική τους ζωή offline και online. Τέλος, θα εξετάσουμε την πρόθεση των συμμετεχόντων, να ενέχουν οι chat επικοινωνίες τους, χαρακτηριστικά cybersex επαφών. Επίσης, θα εξετάσουμε το ενδεχόμενο συνδεσιμότητας του ψευδωνύμου τους με επίθετα που σχετίζονται με την σωματοποίηση ή τη σεξουαλικότητα τους.

4.1.4 Καθορισμός του πληθυσμού ή του πεδίου έρευνας. Κατασκευή του δείγματος.

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, καθώς το αντικείμενο μας σχετίζεται με την ερωτική επαφή ατόμων μέσω του διαδικτύου. Η επιλογή μας να χρησιμοποιήσουμε για δείγμα τον πληθυσμό μίας δυνητικής κοινότητας, μας οδήγησε στη μελέτη των δυνητικών κοινοτήτων. Αρχικά, θα εξετάσουμε τι είναι η *δυνητική κοινότητα* και στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε στα χαρακτηριστικά της κοινότητας του neolaia.gr.

Βασικό χαρακτηριστικό του διαδικτύου είναι η εξάλειψη των αποστάσεων, καθώς και της έννοιας του χώρου, που ευνοεί την επικοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο και την συνένωση διαφορετικών πολιτισμών (Constant, Kiesler and Sproull, 1994). Μέσα στον κυβερνοχώρο, αναπτύσσονται κοινότητες, τα μέλη των οποίων μοιράζονται τα κοινά τους

ενδιαφέροντα και ανταλλάσσουν ελεύθερα τις απόψεις τους (Suler, 2005). Οι έντονοι ρυθμοί και τα απαιτητικά εργασιακά περιβάλλοντα δεν επιτρέπουν εύκολα την κοινωνικοποίηση. Με την επιλογή της διαδικτυακής κοινωνικοποίησης, το άτομο απολαμβάνει το πλεονέκτημα του να μπορεί να έρθει σε επαφή με άλλα άτομα, ανά πάσα στιγμή το επιθυμεί, καθώς δεν υπάρχει χρονικός και χωρικός περιορισμός. Μία δυνητική κοινότητα συγκροτείται με όρους κοινωνικής δικτύωσης.

Ο Turner (1982), πρότεινε ένα γνωστικό ορισμό της κοινωνικής ομάδας, που υποστηρίζει ότι η αντίληψη της ιδιότητας του μέλους, σε κάποια κοινή κοινωνική ταυτότητα, είναι καθοριστική για τη συγκρότηση μιας ομάδας. Κατά συνέπεια, τα μέλη των δυνητικών κοινοτήτων βιώνουν την αίσθηση του «εμείς» και του «ανήκειν» σε μία ομάδα, που μοιράζονται κάποια κοινά ενδιαφέροντα και συμφέροντα (Turner, 1982 · McKenna and Green, 2002). Επιπλέον, κάποιος μπορεί να αισθάνεται μέλος μιας δυνητικής κοινότητας, χωρίς την απαίτηση τα υπόλοιπα πρόσωπα της ομάδας να είναι φυσικά παρόντα.

Τα μέλη των δυνητικών κοινοτήτων μπορούν να είναι απολύτως ανώνυμα, να γνωρίζονται μόνο μέσα από τα ψευδώνυμά τους και χωρίς να εμπλέκονται πτυχές της κοινωνικής τους ταυτότητας ή ο τόπος όπου βρίσκονται. Παρά το γεγονός αυτής της απομακρυσμένης επικοινωνίας και παρά το ότι τα μέλη είναι φυσικά απομονωμένα, όταν μαζεύονται σε κοινό δυνητικό χώρο, όπως forum, MUD ή chat room, βιώνουν το συναίσθημα της ύπαρξης οικειότητας και δεσμού. Ένας χρήστης μπορεί να είναι μέλος πολλών δυνητικών κοινοτήτων, κάθε μία από τις οποίες θα αφορά τα διάφορα ενδιαφέροντα του.

Οι δυνητικές κοινότητες διαφέρουν από τις παραδοσιακές ομάδες. Η επικοινωνία μέσω γραπτού κειμένου, η απουσία κοινωνικού διαχωρισμού και η ευκαιρία του να κατασκευάζεις ή να κρύβεις στοιχεία της προσωπικότητας σου, είναι χαρακτηριστικά που συναντάμε στις δυνητικές κοινότητες (Suler, 1996). Οι σχέσεις όμως που δημιουργούνται μέσα σε αυτές, προσομοιάζουν χαρακτηριστικά των διαπροσωπικών σχέσεων της φυσικής ζωής.

Οι διαδικτυακές σχέσεις, χαρακτηρίζονται από συχνότητα, συντροφικότητα, εθελοντισμό, αμοιβαιότητα, οικειότητα και διάρκεια στο χρόνο (Duck 1983· Perlman and Fehr 1987 · Blumstein and Kollock 1988 · Feld 1982). Πολλοί θεωρούν πως οι σχέσεις αυτές υφίστανται μόνο στο διαδίκτυο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, άτομα που ήδη γνωρίζονται, επικοινωνούν διαδικτυακά, και άτομα που γνωρίζονται μέσα από τη συμμετοχή τους σε δυνητικές κοινότητες, συναντιούνται σε πραγματικές συνθήκες (Wellman, Carrington and Hall 1988 · Wellman and Tindall 1993).

Συνοψίζοντας, δυνητικές κοινότητες είναι οι κοινότητες που αναπτύσσονται από ένα σύνολο ατόμων, που συνδέονται μέσω του διαδικτύου και αναπτύσσουν χαρακτηριστικά αμοιβαίας υποστήριξης, πληροφόρησης και επικοινωνίας, που αναδύθηκαν μέσα από την ανάπτυξη του διαδικτύου. Επιπλέον, οι δυνητικές κοινότητες, είναι ανεπηρέαστες από τις έννοιες του χρόνου και του χώρου. Η επαφή των μελών συνήθως γίνεται με τη χρήση ψευδώνυμων, τα οποία και αποτελούν το νέα ονόματα των χρηστών. Αυτό πολλές φορές ενθαρρύνει τα μέλη, να ανοίγονται με μεγαλύτερη ευκολία και να συζητάνε με άνεση για τα θέματα που τους απασχολούν. Ο τρόπος συμπεριφοράς, στις κοινότητες του διαδικτύου, βασίζεται στους στόχους και στους άτυπους κανόνες συμπεριφοράς της κάθε κοινότητας.

Η δυνητική κοινότητα του neolaia.gr, πάνω στην οποία διεξήχθη η παρούσα έρευνα, είναι μία κοινότητα νέων που λειτουργεί από το 2007. Είναι σε πλατφόρμα blog (συγκεκριμένα wordpress), το οποίο δίνει τη δυνατότητα στον διαχειριστή να λειτουργεί δωρεάν τον ιστότοπο του, να τον διαμορφώσει και να το διαχειριστεί με τα εργαλεία που του παρέχει η υπηρεσία που τον φιλοξενεί, καθώς και να ορίσει την προσβασιμότητα των χρηστών του διαδικτύου.

Οι επισκέπτες και τα μέλη της κοινότητας μπορούν να ενημερωθούν για μία πληθώρα θεμάτων. Πιο συγκεκριμένα, μπορούν να πληροφορηθούν γύρω από κοινωνικά, εκπαιδευτικά, ψυχαγωγικά και τεχνολογικά θέματα, με μία μεγάλη λίστα επιλογών το κάθε ένα. Από την κεντρική σελίδα, ενημερώνονται για τα επίκαιρα θέματα που αφορούν πολιτικά ζητήματα, κοινωνικά, θέματα γύρω από την παιδεία, τις νέες τεχνολογίες, μουσική, διακοπές, αθλητισμό, διαδίκτυο, κινηματογράφο, τηλεπικοινωνίες και βιβλία.

Οι υπόλοιπες δραστηριότητες της κοινότητας βρίσκονται στον τομέα της ψυχαγωγίας, όπου οι χρήστες μπορούν να παρακολουθήσουν βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις στο NeolaiaTV, τις οποίες παρουσιάζει ο διαχειριστής της κοινότητας, να συμμετάσχουν στο neolaia friends (που λειτουργεί ως θυγατρικός ιστότοπος) που έχει κοινά χαρακτηριστικά και δυνατότητες με το facebook, να κάνουν chat, να βρουν ταξιδιωτικούς προορισμούς, να κλείσουν αεροπορικά εισιτήρια και ξενοδοχεία, να μάθουν για τον καιρό, να ακούσουν το neolaia.gr radio, να παίξουν παιχνίδια και να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς που διοργανώνει το neolaia.gr. Επίσης, έχουν τη δυνατότητα να γίνουν οι ίδιοι συντάκτες, συμμετέχοντας ενεργά στη διαμόρφωση του περιεχομένου του neolaia.gr. Η κοινότητα του neolaia.gr δίνει τη δυνατότητα στα μέλη της να έρθουν μεταξύ τους σε επαφή, να γνωριστούν και να ανταλλάξουν τις απόψεις τους.

Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός, ότι ενώ όποιος χρήστης θέλει, χωρίς να έχει κάνει λογαριασμό στο neolaia.gr, έχει τη δυνατότητα να έχει πρόσβαση σε όλους τους χώρους του (ακόμα και στην chat υπηρεσία), παρόλα αυτά τα μέλη της κοινότητας φτάνουν συνολικά (μαζί με το neolaia friends) τα 8000 μέλη και κάθε μέρα αυξάνονται.

Τα στατιστικά δεδομένα που μας παραχώρησε ο διαχειριστής του neolaia.gr, είναι ότι έχει γύρω στις 50 νέες εγγραφές την ημέρα. Το bounce rate του site (δείκτης που δείχνει πόσοι μπαίνουν μέσα και κάνουν μόνο ένα κλικ και μετά φεύγουν) είναι στο 40%. Οι ηλικίες των μελών του neolaia.gr σε ποσοστιαίες μονάδες είναι:

16-18: 23%

18-24: 37%

24-28: 31%

28+: 9%

Επίσης το 55% των μελών είναι άντρες και το 45% είναι γυναίκες.

Στο chat του neolaia.gr μπαίνουν καθημερινά 1500 άτομα περίπου, εκ των οποίων οι 600 το βρίσκουν μέσα από την μηχανή αναζήτησης του Google. Οι υπόλοιποι είναι direct users του neolaia.gr. Κατά μέσο όρο, το 20% από τα άτομα που συμμετέχουν στην υπηρεσία του chat είναι μέλη.

Άλλα στατιστικά δεδομένα που μας παραχώρησε ο διαχειριστής, είναι ότι 6/10 μέλη του neolaia.gr βάζουν φωτογραφία στο προφίλ τους. Παρόλα αυτά τη φωτογραφία και γενικά τα στοιχεία που δίνει το μέλος στο προφίλ του, δεν μπορούν να τα δουν οι υπόλοιποι κατά τη διάρκεια του chatting. Για να έχουν πρόσβαση στο προφίλ του μέλους, θα πρέπει το ίδιο να δώσει το δικαίωμα πρόσβασης, εκείνη τη στιγμή, και να επιτρέψει στον συνομιλητή του να δει το προφίλ του.

Σε γενικές γραμμές, είναι μία νεανική κοινότητα που περιλαμβάνει μία πληθώρα θεματικών ενοτήτων, ενώ παράλληλα είναι δυναμική, καθώς τα μέλη της συμμετέχουν ενεργά, με αποτέλεσμα μέσα από τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση να ανα-διαμορφώνεται διαρκώς.

4.1.5 Σύνταξη του πλάνου του ερωτηματολογίου. Δοκιμή του πλάνου του ερωτηματολογίου. Σύνταξη του οριστικού ερωτηματολογίου. Υλοποίηση της έρευνας.

Το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου βασίστηκε στη γενική υπόθεση που πραγματοποιήσαμε με βάση το υλικό που συλλέξαμε. Έπειτα από τις βασικές διορθώσεις που κάναμε, περάσαμε στο στάδιο της δοκιμής του ερωτηματολογίου. Το αρχικό

ερωτηματολόγιο που κατασκευάσαμε το συμπλήρωσαν άτομα της επιλογής μας, με σκοπό να μας διατυπώσουν κάποιες επισημάνσεις και παρατηρήσεις, σχετικά με το περιεχόμενο του. Το ερωτηματολόγιο το διαμορφώσαμε στην πλατφόρμα του sygneymonkey.com, με σκοπό, τα άτομα που θα συμμετείχαν στη διαδικασία της δοκιμής του ερωτηματολογίου, να έχουν την πλήρη εικόνα του. Έπειτα (24/9/09), στείλαμε σε 8 άτομα (4 γυναίκες και 4 άντρες) το σύνδεσμο που οδηγούσε στο ερωτηματολόγιο. Τους ζητήσαμε:

A. Να χρονομετρήσουν πόσα λεπτά τους πήρε για να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο.
B. Να μας πουν κατά την γνώμη τους, εάν οι ερωτήσεις είναι κατανοητές ή μη, αν κάτι τους ενόχλησε, τους κούρασε, ακόμα και κάποιο ορθογραφικό που μπορεί να μας ξέφυγε.
Γ. Επίσης, μπορούσαν να διατυπώσουν σχόλια και διορθώσεις στο σχεδιαστικό κομμάτι (και από άποψη δομής-σειράς των ερωτήσεων και από άποψη εμφάνισης του), με γνώμονα την καλύτερη κατανόηση και το πιο ευχάριστο περιβάλλον.

Τα σχόλια τους μας τα έστειλαν μέσω e-mail, ώστε να είναι πιο εύκολη η συλλογή και η καταγραφή τους. Το περιεχόμενο των απαντήσεων που έδωσαν στο δοκιμαστικό ερωτηματολόγιο δεν προστέθηκε στο δείγμα της έρευνας μας και αμέσως μετά τις διορθώσεις που κάναμε στο ερωτηματολόγιο, τα δεδομένα τους διαγράφηκαν.

Τους δώσαμε τη δυνατότητα να μπορούν να μπουν όσες φορές επιθυμούσαν στο ερωτηματολόγιο, ούτως ώστε να έχουν την άνεση να εξετάσουν το ερωτηματολόγιο. Μεταξύ των ατόμων που επιλεκτικά δώσαμε το σύνδεσμο του ερωτηματολογίου είναι και ο διαχειριστής του neolaia.gr.

Έπειτα, στις 1/10/09, το στείλαμε σε άλλα 7 άτομα (3 γυναίκες και 4 άντρες) καθώς είχαμε λάβει μέχρι αυτή την ημερομηνία 4 απαντήσεις. Μετά από μερικές μέρες μας απάντησαν συνολικά 10 άτομα. Οι αρνητικές παρατηρήσεις που δεχτήκαμε αφορούσαν κάποιες ερωτήσεις που ζητούσαν ανάπτυξη. Αυτές τις αφαιρέσαμε καθώς και κάποιες άλλες, που θεωρήσαμε ότι δεν θα έχουν κάποιο «στατιστικό» ενδιαφέρον. Προσθέσαμε στη θέση τους μία ομάδα άλλων ερωτήσεων. Σε πρώτη φάση, ο μέσος όρος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου υπολογίστηκε στα 11 λεπτά. Μετά τη προσθαφαίρεση των ερωτήσεων που κάναμε, το στείλαμε στα 10 άτομα που μας είχαν απαντήσει και ο μέσος όρος βγήκε 8,5 λεπτά. Επιπλέον, τα σχόλια όλων ήταν θετικά.

Το ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε ενότητες, ώστε κάθε ομάδα ερωτήσεων να σχετίζεται με κάποιο συγκεκριμένο αντικείμενο της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο η δομή των ερωτήσεων έχει μία συνέχεια, ούτως ώστε οι συμμετέχοντες ομαλά να περνάνε από

την μία ενότητα στην άλλη. Πιο συγκεκριμένα, η δομή του ερωτηματολογίου είναι η παρακάτω:

Δημογραφικά στοιχεία

Τα δημογραφικά στοιχεία που ζητήσαμε να μας δώσουν είναι φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, επάγγελμα, άτομα με αναπηρία, σεξουαλική προτίμηση, αν έχουν αναρτήσει στο προφίλ τους φωτογραφία. Συνεχίζει μία υποκατηγορία σχετικά με τα άτομα που έχουν φωτογραφία, εάν είναι προσωπική ή κάποιας άλλης μορφής (φίλου, άγνωστου, ανθρωποειδές, ζώο, φυτό, σύμβολο, άλλο⁶) και σε περίπτωση που έχουν δική τους ή φίλου τους αν φαίνονται με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά τους.

Αυτό-παρουσίαση

Σε αυτή την ενότητα εξετάζουμε την αυτό-παρουσίαση τους στη κοινότητα του neolaia.gr. Τους ρωτάμε εάν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά (όπως: ηλικία, φύλο, βάρος, ύψος, σωματότυπο). Στην περίπτωση που δεν τα παραθέτουν, τους ρωτάμε ποια χαρακτηριστικά παραποίησαν από τα παραπάνω, και στη συνέχεια τους ζητάμε να μας δώσουν τα αληθινά τους χαρακτηριστικά και τα κατασκευασμένα. Ακριβώς επειδή στο chat του neolaia.gr ο συνομιλητής τους δεν μπορεί να δει το προφίλ τους χωρίς την δική τους έγκριση, τους ρωτάμε εάν υπάρχουν περιπτώσεις που έχουν παρουσιάσει άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχουν στο προφίλ τους. Σε περίπτωση που τα παραποιούν τους ρωτάμε με βάση ποιο κριτήριο το κάνουν και επιλέγουν μεταξύ τεσσάρων απαντήσεων (αυτό που θεωρούν ότι θα αρέσει στον συνομιλητή τους, αυτό που θεωρούν ως ιδανικό πρότυπο σώματος, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που τους δίνει ο συνομιλητής). Στη συνέχεια ρωτάμε σε ποια χαρακτηριστικά τους δίνουν κυρίως μεγαλύτερη έμφαση, όταν κάνουν cybersex, έχοντας τη δυνατότητα να επιλέξουν μέχρι και δύο απαντήσεις (σώμα, χαρακτήρα, μόρφωση, επάγγελμα, άλλο). Ποια χαρακτηριστικά τους αποφεύγουν κυρίως να παρουσιάσουν, μέχρι δύο απαντήσεις (σώμα, χαρακτήρα, μόρφωση, επάγγελμα, άλλο).

Παρουσίαση συνομιλητή

Τους ζητάμε να μας παραθέσουν ποιά είναι συνήθως η πρώτη ερώτηση που κάνουν (ανάπτυξης). Εάν παίζει σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους για να κάνουν cybersex (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, απόλυτα). Σε ποια χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους δίνουν κυρίως μεγαλύτερη έμφαση (μέχρι και δύο απαντήσεις),

---

⁶ Στις απαντήσεις που τους δίνεται η επιλογή άλλο, οι συμμετέχοντες είναι υποχρεωμένοι να συμπληρώσουν την προσωπική τους απάντηση.

επιλέγοντας μεταξύ σώμα, χαρακτήρα, μόρφωση, επάγγελμα και άλλο. Εάν υπάρχει περίπτωση να σταματήσουν την επικοινωνία μαζί του εάν δεν τους αρέσει κάποιο χαρακτηριστικό της εμφάνισης του συνομιλητή τους (ποτέ, σπάνια, μερικές φορές, συνήθως, πάντα). Εάν θεωρούν ότι οι περισσότεροι από αυτούς που κάνουν cybersex τους παρουσιάζουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης (ποτέ, σπάνια, μερικές φορές, συνήθως, πάντα). Εάν τους ενδιαφέρει να μάθουν αν όντως ο συνομιλητής τους παρουσιάζει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης (ναι, όχι). Εάν απαντήσουν ναι τότε με ποιόν τρόπο συνήθως επιδιώκουν να μάθουν τα πραγματικά του χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης.

Online σχέσεις

Τους ρωτάμε εάν έχουν επιδιώξει ποτέ να γνωριστούν καλύτερα με κάποιο συνομιλητή τους (ναι, όχι). Αν απαντήσουν «ναι», τους ρωτάμε αν χρησιμοποιούν κάποια άλλη διαδικτυακή υπηρεσία (μέχρι και δύο απαντήσεις), επιλέγοντας μεταξύ: όχι συνεχίζουμε στο chat του neolaia.gr, μέσω msn, e-mail, τηλεφώνου, άλλο. Εάν έχουν συναντηθεί ποτέ πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιο συνομιλητή τους (ναι, όχι). Αν απαντήσουν ναι, τους ρωτάμε εάν το άτομο/τα άτομα που συνάντησαν ήταν διαφορετικό/α από αυτό που περίμεναν (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, τελείως). Επιπλέον, εάν ένιωσαν κάπως αμήχανα για το εάν θα αρέσουν στον άλλο (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ). Στην περίπτωση που απάντησαν αρνητικά, στο εάν έχουν συναντηθεί πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιον, τότε τους ρωτάμε ποια είναι η βασική αιτία, επιλέγοντας μεταξύ: δεν ενδιαφέρομαι για στενές επαφές, δεν βρήκα κάποιον/α να μου προκαλέσει το ενδιαφέρον, αισθάνομαι αμήχανα για την εμφάνιση μου, φοβάμαι τις συναντήσεις με άτομα που γνωρίζω από chat room, άλλο λόγο.

Αντίληψη του σώματος

Κατά τη διάρκεια μίας chat επικοινωνίας, τους ρωτάμε εάν αισθάνονται ότι βρίσκονται σε ένα άλλο «χώρο» (ναι, όχι, κάτι το ενδιάμεσο). Εάν παρατηρούν διαφορές μεταξύ της πραγματικής και της εικονικής παρουσίας του σώματος τους (ναι, όχι, κάτι το ενδιάμεσο). Εάν το cybersex το βιώνουν ως κάτι: πραγματικό, φαντασικό, κάτι ενδιάμεσο. Εάν κατά τη διάρκεια του cybersex (μέσω chat) περιγράφουν στον συνομιλητή τους κάποιες κινήσεις του σώματος τους (ναι, όχι). Εάν απαντήσουν θετικά, τους ρωτάμε εάν συνήθως, οι κινήσεις του σώματος που περιγράφουν κατά τη διάρκεια του cybersex: συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο, είναι μέρος μίας φαντασικής κατάστασης, είναι κάτι μεταξύ των δύο παραπάνω. Το σώμα του άλλου εάν το βιώνουν ως κάτι: πραγματικό, φαντασικό, και τα

δύο. Εάν το σώμα τους το βιώνουν, κατά τη διάρκεια του cybersex, ως: πραγματικό, φανταστικό, και τα δύο. Εάν θεωρούν ότι παίζει ρόλο στη σεξουαλική τους ζωή η εξωτερική τους εμφάνιση (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, απόλυτα). Εάν θεωρούν ότι παίζει ρόλο στο cybersex η εξωτερική τους εμφάνιση (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, απόλυτα).

Στοιχεία μέλους

Στην τελευταία ενότητα, τους ρωτάμε πόσο καιρό είναι μέλη στη κοινότητα του neolaia.gr (μερικές μέρες-μία βδομάδα, 1 μήνα-2μήνες, 3μήνες-6μήνες, 7μήνες-11μήνες, 1 χρόνο-1χρόνο και κάποιους μήνες). Πόσο τακτικά κάνουν chat (κάθε μέρα, 5 φορές την εβδομάδα, 3 φορές την εβδομάδα, 1 φορά την εβδομάδα, 1 φορά στις 15, 1 φορά το μήνα). Εάν στις chat επικοινωνίες ο σκοπός τους είναι το cybersex (πάντα, συνήθως, μερικές φορές, σπάνια, ποτέ). Τέλος, εάν επιθυμούν μπορούν να μας δώσουν το ψευδώνυμο τους (ανάπτυξης).

Στο εισαγωγικό κείμενο του ερωτηματολογίου ενημερώνουμε τους συμμετέχοντες, αρχικά για την ακαδημαϊκή μας ταυτότητα και για το αντικείμενο της έρευνας, το οποίο αναφέρεται αποκλειστικά στην κειμενική επικοινωνία (chat), ώστε να μην το συγχέουν με άλλες μορφές cybersex (π.χ. μέσω webcam). Στη συνέχεια, ζητάμε από το δυνητικό δείγμα, να συμμετάσχουν μόνο όσοι έχει προσωπική εμπειρία cybersex. Τους ενημερώνουμε ότι δυνατότητα πρόσβασης έχουν μόνο τα μέλη του neolaia.gr και μόνο μία φορά το καθένα. Επιπλέον, τους ζητάμε να είναι ειλικρινείς στις απαντήσεις τους, καθώς δεν πρόκειται να δημοσιεύσουμε κανένα από τα προσωπικά τους στοιχεία, επισημαίνοντας ότι η δημοσίευση θα αφορά τα συνολικά αποτελέσματα του δείγματος. Επιπλέον, τους διευκρινίζουμε ότι είναι υποχρεωτικό να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις, εκτός από αυτές που είναι ανάπτυξης, που είναι προαιρετικές. Τέλος, τους ενημερώνουμε ότι οι ερωτήσεις που ακολουθούν είναι πολλαπλών επιλογών, με εξαίρεση κάποιες που μπορεί να χρειαστεί να συμπληρώσουν την απάντησή σας.

Οι συμμετέχοντες, για να περάσουν από τη μία ενότητα ερωτήσεων στην άλλη, είναι υποχρεωμένοι να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις, εκτός από τις δύο ερωτήσεις που είναι ανάπτυξης: ποια είναι συνήθως η πρώτη ερώτηση που κάνουν και ποιο είναι το ψευδώνυμο τους. Επιλέξαμε οι δύο ερωτήσεις ανάπτυξης να μην είναι υποχρεωτικές, διότι θεωρήσαμε ότι μπορεί οι συμμετέχοντες να μην έχουν διάθεση να μας δώσουν ατομικές απαντήσεις, που μπορεί να τους δίνουν την αίσθηση της ταυτοποίησης τους με τις απαντήσεις (παρότι τους διαβεβαιώσαμε ότι δεν πρόκειται να δημοσιευτεί καμία

μεμονωμένη απάντηση). Επιπλέον, θεωρήσαμε απαραίτητο να δώσουμε κάποιο κίνητρο στα μέλη του neolaia.gr, για να συμμετάσχουν στην έρευνα. Το κίνητρο αυτό, είναι η δημοσίευση των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου στην κοινότητα τους.

Στις 13/10 ανέβασε ο διαχειριστής στην κεντρική σελίδα του neolaia.gr το άρθρο που του στείλαμε για την παρουσίαση του περιεχομένου της έρευνας στα μέλη του, το οποίο παρέμεινε μέχρι τις 20/10. Το ερωτηματολόγιο το απέστειλε σε μορφή ηλεκτρονικού συνδέσμου (link) ο διαχειριστής του neolaia.gr στα ηλεκτρονικά ταχυδρομεία (e-mail) των μελών της δυνητικής κοινότητας στις 19/10. Όπως έχουμε προαναφέρει, στην κοινότητα του neolaia.gr έχουν πρόσβαση όλοι οι χρήστες του διαδικτύου, χωρίς να είναι απαραίτητο να είναι εγγραμμένοι ως μέλη. Η ενημέρωση των μελών μέσω των ηλεκτρονικών τους ταχυδρομείων, έγινε με σκοπό να εξασφαλίσουμε την συμμετοχή μόνο όσων είναι μέλη του neolaia.gr. Μέσα σε 24 ώρες μπήκαν 157 άτομα και το συμπλήρωσαν οι 71. Ο ρυθμός ανάγνωσης και συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου μειώθηκε τις επόμενες μέρες.

Τα μέλη της κοινότητας είχαν δικαίωμα να συμπληρώσουν μόνο μία φορά το ερωτηματολόγιο. Σε περίπτωση που κάποιο μέλος ξεκινούσε τη διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, ακόμα κι αν δεν το ολοκλήρωνε, δεν είχε δικαίωμα πρόσβασης άλλη φορά, με βάση το IP του. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώξαμε κάθε μέλος να έχει μόνο μία φορά δυνατότητα συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, επιδιώκοντας την εγκυρότητα της διαδικασίας συλλογής του δείγματος. Η λήξη της διάθεσης του ερωτηματολογίου στα μέλη του neolaia.gr ορίστηκε στις 19/11, συμπληρώνοντας ένα μήνα μετά την ανάρτηση του. Σε αυτό το χρονικό διάστημα, συλλέξαμε 173 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια από τα 377.

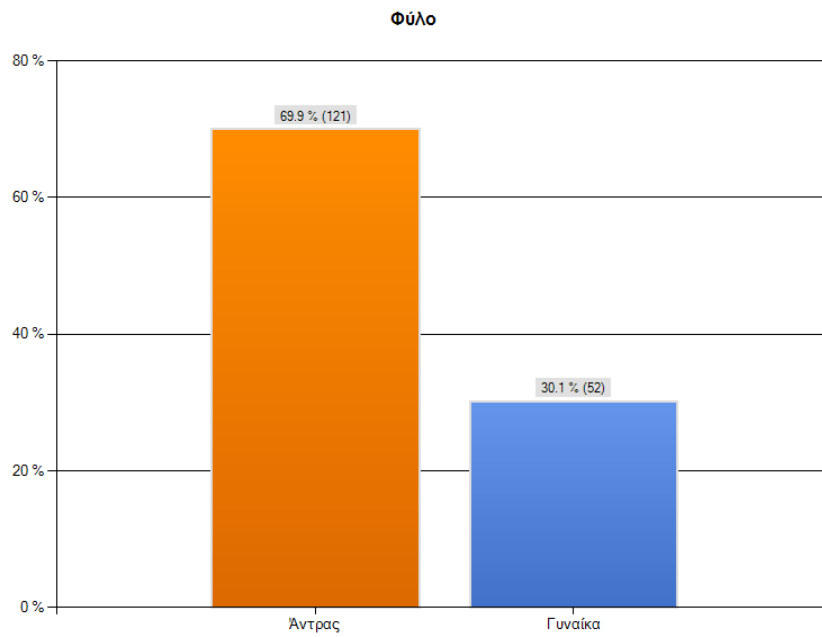
4.1.6 Κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων. Ανάλυση των δεδομένων.

Δημογραφικά Στοιχεία

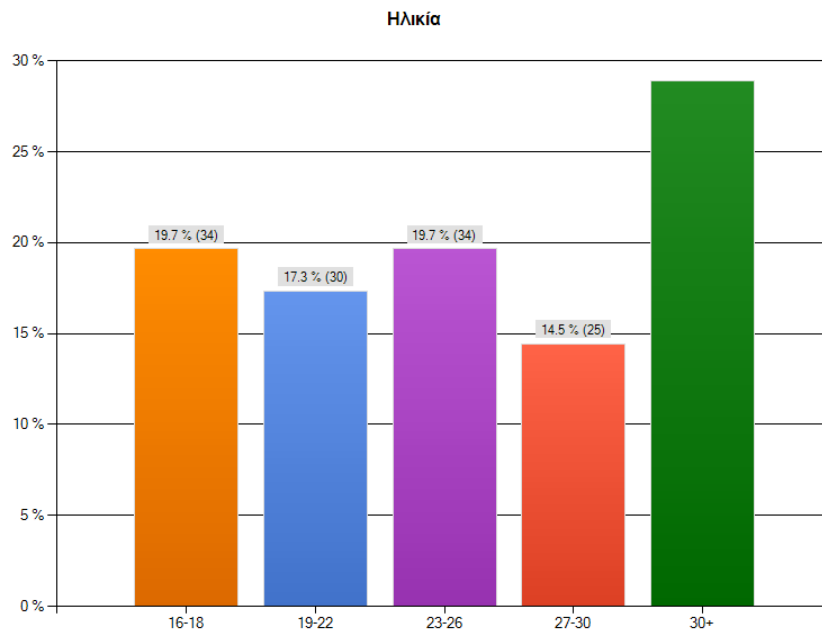
Στη παρούσα έρευνα, που πραγματοποιήσαμε στο πλαίσιο της δυνητικής κοινότητας του neolaia.gr, οι άντρες συμμετείχαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες. Μάλιστα, οι άντρες είναι περισσότεροι κατά 39,8% ποσοστιαίες μονάδες από τις γυναίκες. Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο των συμμετεχόντων είναι 173 άτομα, εκ των οποίων το 69,9% είναι άντρες (121 άτομα) και το 30,1% (52 άτομα) είναι γυναίκες (Γράφημα 4.1α). Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες, όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.2α, δήλωσαν ότι

είναι άνω 30 χρονών με ποσοστό 28,9%, αντίθετα με τις προσδοκίες μας, με βάση τα στατιστικά δεδομένα που μας παραχώρησε ο διαχειριστής του neolaia.gr⁷.

Γράφημα 4.1α

Γράφημα 4.2α

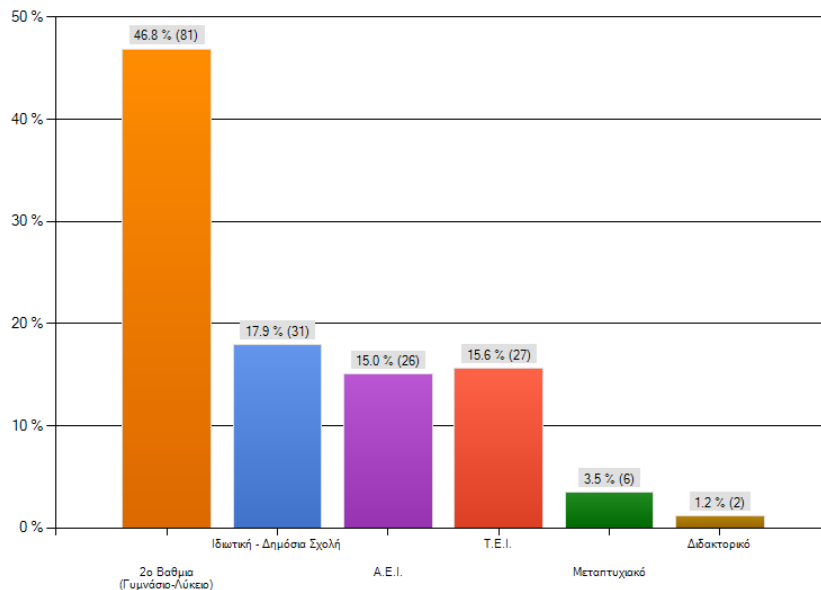

⁷ Βλ. ενότητα 4.1.4 Καθορισμός του πληθυσμού ή του πεδίου έρευνας.

Οι υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες είναι κοντά, όπως βλέπουμε και στο Γράφημα 4.2α, με ισοβαθμία μεταξύ των ομάδων 16-18 και 23-26 με το ποσοστό των 19,7% έκαστη. Ωστόσο, οι τρεις πρώτες ομάδες, από 16-26, αποτελούν συνολικά το 56,7% του δείγματος και οι δύο επόμενες, από 27 έως 30 και άνω, αποτελούν το 43,4% του δείγματος. Το γεγονός ότι επιλέξαμε να μην χρησιμοποιήσουμε συγκεκριμένες ομάδες για τα άτομα άνω των 30 χρονών, σχετίζεται με τα στατιστικά δεδομένα που μας παραχώρησε ο διαχειριστής της κοινότητας του neolaia.gr, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των μελών ήταν μεταξύ 18-28, ενώ οι άνω των 28 είχαν το ποσοστό των 9%⁸. Ωστόσο στην παρούσα έρευνα, η συμμετοχή των μελών που είναι άνω των 30, έχει το μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Γράφημα 4.3α

Εκπαίδευση

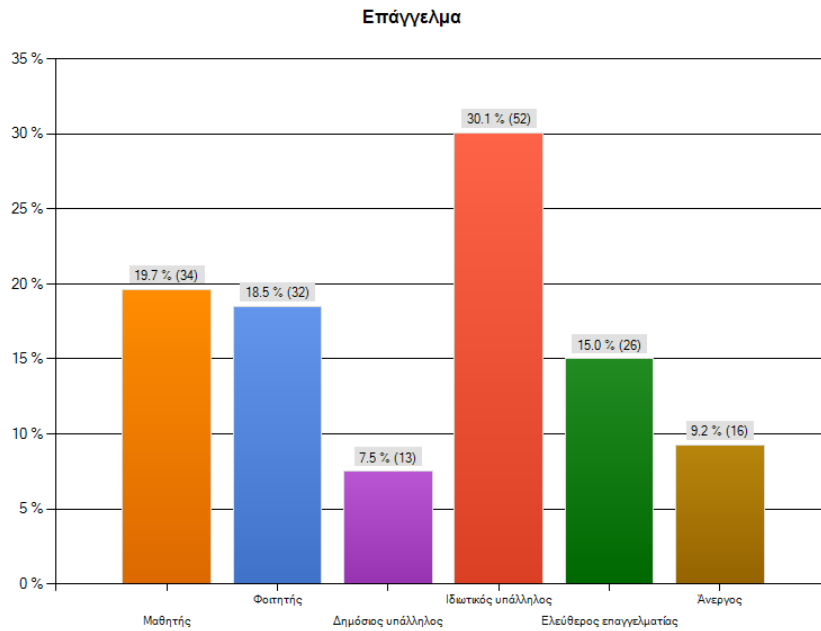

Το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων μας διαφαίνεται σχετικά χαμηλό, καθώς το 46,8% δήλωσαν δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που σημαίνει ότι είναι τελειόφοιτοι Γυμνασίου ή Λυκείου. Μέσα σε αυτό το ποσοστό είναι και το 19,7% των ηλικιών 16-18, γεγονός που σημαίνει ότι το υπόλοιπο 27,1% ανήκει στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Ωστόσο, το ποσοστό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβάνοντας και τις Ιδιωτικές και Δημόσιες Σχολές, αποτελεί το 48,5% των συμμετεχόντων (1,7% μεγαλύτερο ποσοστό από αυτό της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Μάλιστα, από το 48,5% των ατόμων

⁸ Για περισσότερα βλ. ενότητα 4.1.4 Καθορισμός του πληθυσμού ή του πεδίου έρευνας.

με τριτοβάθμια εκπαίδευση, το 17,9% είναι Ιδιωτικής ή Δημόσιας Σχολής. Τα μικρότερα ποσοστά έχουν οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού διπλώματος, με ποσοστά 3,5% και 1,2% αντιστοίχως. Με βάση το μορφωτικό τους επίπεδο, τα δεδομένα του παρακάτω Γραφήματος 4.4α, που αφορά το επάγγελμα των συμμετεχόντων, είναι αναμενόμενα.

Γράφημα 4.4α

Αναφορικά με το επάγγελμα των συμμετεχόντων, το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, με ποσοστό 30,1%, ενώ το μικρότερο ποσοστό είναι δημόσιοι υπάλληλοι, με 7,5% και ακολουθούν με 9,2% οι άνεργοι. Οι μαθητές (19,7%) και οι φοιτητές (18,5%) είναι σε κοντινά σχετικά ποσοστά, με 1,2% ποσοστιαία διαφορά, ενώ ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες, με ποσοστό 15%.

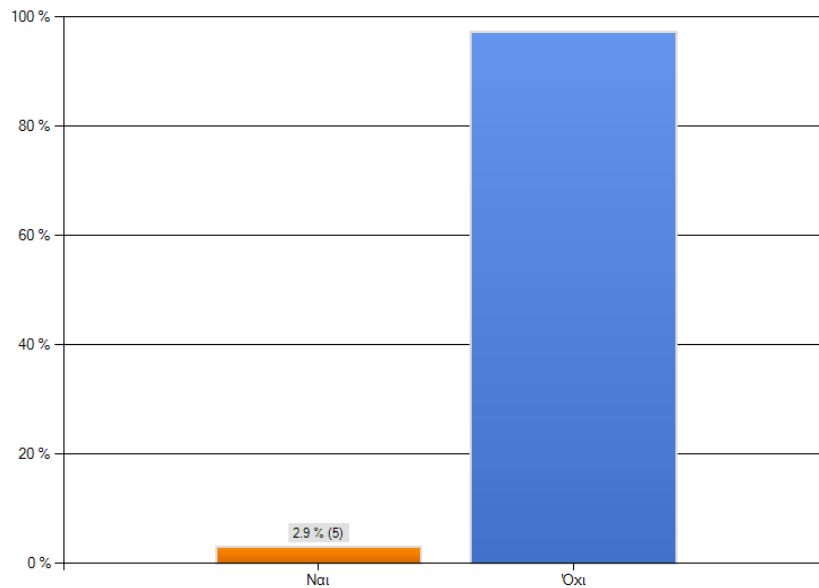
Το ποσοστό που δήλωσε ότι είναι μαθητές (19,7%), αντιστοιχεί απόλυτα με την ηλικιακή ομάδα των 16-18, που έχουν ακριβώς το ίδιο ποσοστό. Περίπου το ίδιο ισχύει και με την ηλικιακή ομάδα των 19-22 (17,3%), καθώς βλέπουμε ότι οι φοιτητές έχουν ποσοστό 18,5% και σαφώς κάποιος που δήλωσε φοιτητές μπορεί να βρίσκεται στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Στην ερώτηση αν είναι άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ), μόνο το 2,9% απάντησε θετικά, με το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων, που συμπλήρωσαν όλο το ερωτηματολόγιο, να έχουν δώσει αρνητική απάντηση (Γράφημα 4.5α). Εδώ θα έχει ενδιαφέρον, να δούμε στο σύνολο των συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που σταμάτησαν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, εάν το ποσοστό των ατόμων που δήλωσαν ότι είναι

ΑμεΑ είναι μεγαλύτερο. Οι ερωτήσεις που ακολουθούν, έπειτα από αυτές που υπάγονται στην κατηγορία των δημογραφικών στοιχείων, και αφορούν το σώμα, μπορεί να τους αποθάρρυναν να συνεχίσουν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

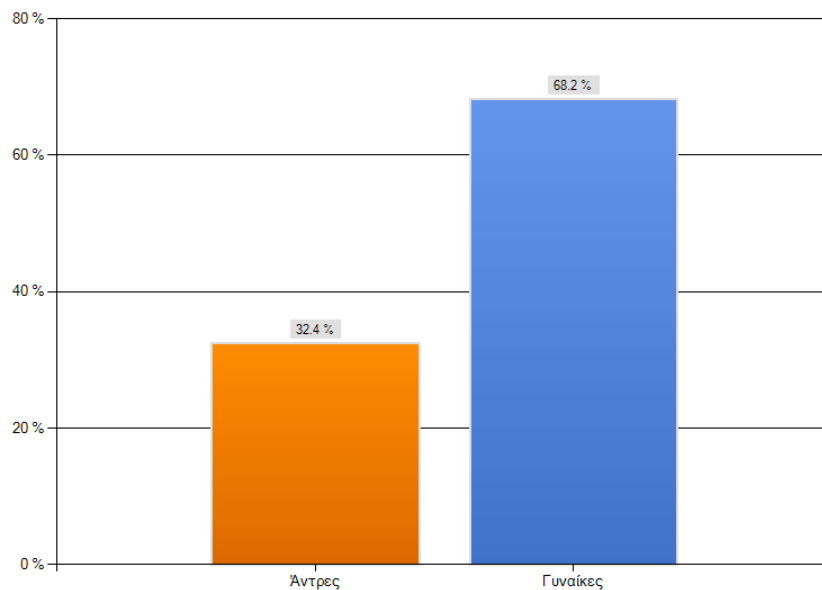
Γράφημα 4.5α

Είσαστε άτομο με αναπηρία (ΑμεΑ);

Γράφημα 4.6α

Σεξουαλική προτίμηση (μπορείτε να επιλέξετε πάνω από μία επιλογές)

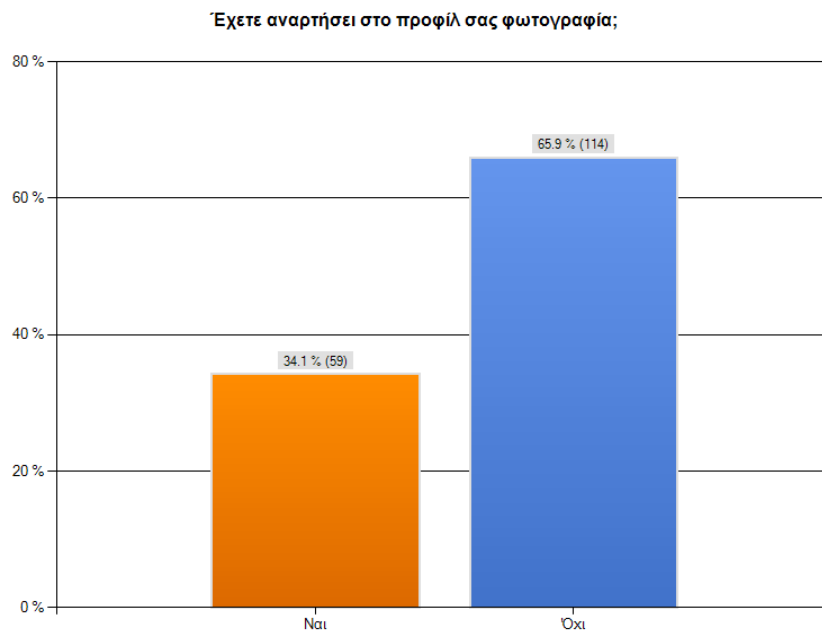

Στο παραπάνω Γράφημα 4.6α, αναγράφεται η σεξουαλική προτίμηση των συμμετεχόντων, όπου τους έχουμε δώσει τη δυνατότητα να επιλέξουν και τις δύο επιλογές, στην περίπτωση

που η σεξουαλική τους προτίμηση ενέχει και τα δύο φύλα (bisexual). Κρίναμε σωστό να τους δώσουμε αυτή την επιλογή, διότι η χρήση όρων «ομοφυλόφιλος» ή «bisexual», θεωρήσαμε ότι θα ταυτοποιούσε τα άτομα, γεγονός που μπορεί να ήταν αποτρεπτική επιλογή για κάποιους.

Τα αποτελέσματα που έχουμε από την ερώτηση 6 είναι ότι το 68,2% των συμμετεχόντων επέλεξε τις γυναίκες και το 32,4% τους άντρες. Στην επόμενη ενότητα θα δούμε αναλυτικά τις επιλογές των δύο φύλων.

Γράφημα 4.7α

Το τελευταίο δημογραφικό στοιχείο, που ζητήσαμε από τους ερωτηθέντες, είναι το εάν έχουν αναρτήσει στο προφίλ τους φωτογραφία. Χρησιμοποιήσαμε την λέξη «φωτογραφία» και όχι «avatar», διότι στη διαδικασία κατασκευής του προφίλ στη κοινότητα του neolaia.gr, τα μέλη είχαν ως επιλογή την ανάρτηση «φωτογραφίας», ασχέτως εάν έχουν την δυνατότητα να ανεβάσουν στο προφίλ τους μία οποιαδήποτε εικόνα, που θα επιλέξουν να τους αντιπροσωπεύει. Επιπλέον, βάλαμε την ερώτηση αυτή στα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων, διότι, όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα⁹, η εικόνα-φωτογραφία αποτελεί σημαντικό στοιχείο του ατόμου στο προφίλ, καθώς με βάση αυτό, πέρα από το ψευδώνυμο που έχει επιλέξει, τα υπόλοιπα μέλη το αναγνωρίζουν. Ωστόσο, δεν συμπεριλάβαμε σε αυτή την ομάδα ερωτήσεων την παράθεση

⁹ Πιο συγκεκριμένα βλ. Ενότητα 4.1.2.

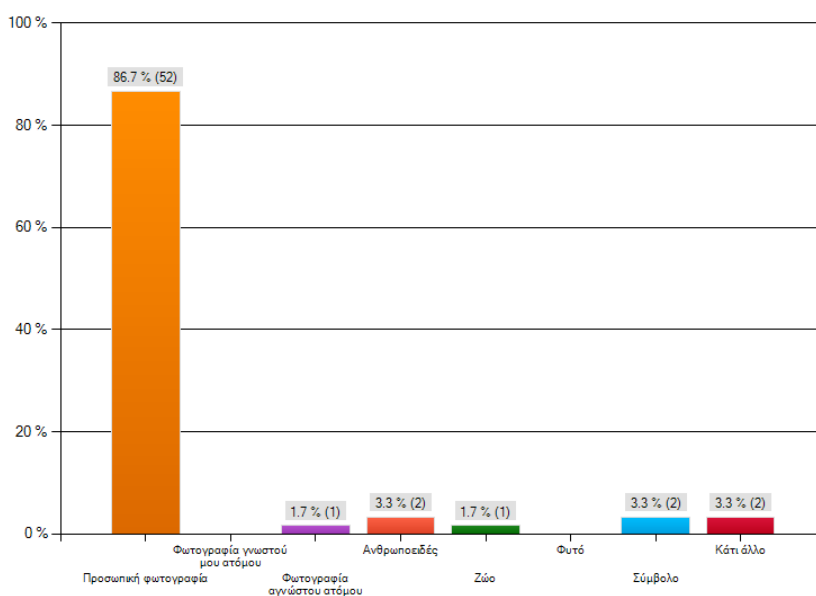
του ψευδωνύμου τους, διότι θεωρήσαμε ότι το άτομο δεν είναι ακόμα εξοικειωμένο με το ερωτηματολόγιο και μπορεί να συντελέσει ως αποτρεπτικός παράγοντας για τη συνέχιση του ερωτηματολογίου. Για το λόγο αυτό, τους ζητήσαμε να γράψουν το ψευδώνυμο τους (προαιρετικά) στο τέλος του ερωτηματολογίου, εκεί όπου τους ζητάμε κάποια στοιχεία αναφορικά με τη συμμετοχή τους στην δυνητική κοινότητα του neolaia.gr, που θα δούμε παρακάτω.

Με βάση τα δεδομένα που βλέπουμε στο Γράφημα 4.7α, το 65,9% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι δεν έχουν αναρτήσει φωτογραφία και το 34,1%, σχεδόν το 1/3 του δείγματος, ότι έχουν αναρτήσει φωτογραφία. Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων δεν έχει αναρτημένη κάποια φωτογραφία, σημαίνει ότι αποφεύγουν να απεικονίσουν την δυνητική τους παρουσία με βάση την πραγματική. Αυτό μας οδηγεί και στο συμπέρασμα ότι μπορεί να παραποιούν κάποια χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους ή κατά τη διάρκεια της chat συνομιλίας τους με κάποιο άτομο. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν αποδεικνύεται με βάση τα στατιστικά δεδομένα που προέκυψαν από σχετικές ερωτήσεις που ακολουθούν.

Στη συνέχεια, τα άτομα που δήλωσαν ότι έχουν αναρτήσει φωτογραφία, τους ζητήθηκαν κάποιες διευκρινήσεις, σχετικά με το είδος και την ποιότητα της φωτογραφίας που έχουν αναρτήσει.

Γράφημα 4.8α

Τί παρουσιάζει η φωτογραφία;

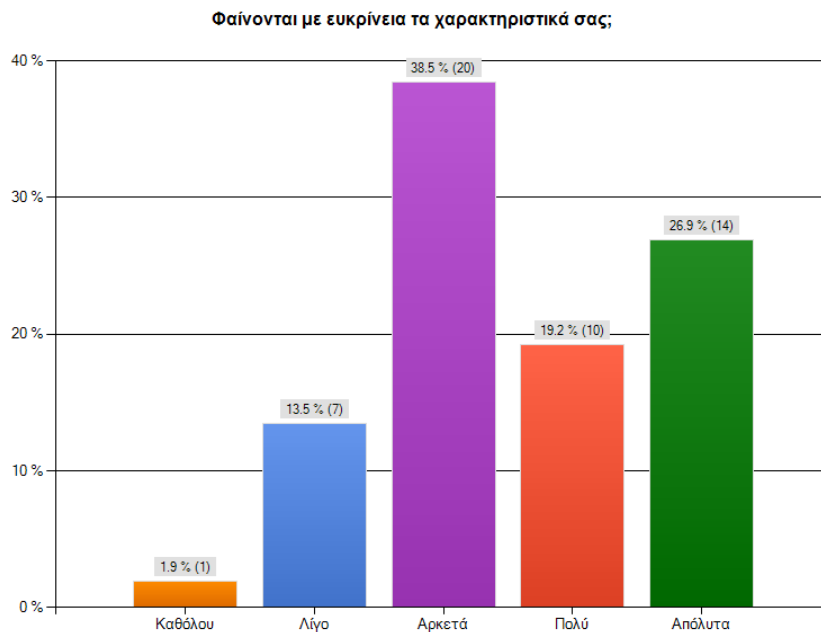

Παρατηρώντας τα δεδομένα του Γραφήματος 4.8α, βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μελών του neolaia.gr (86,7%), από αυτούς που έχουν αναρτήσει κάποια εικόνα στο προφίλ τους, έχουν ανεβάσει προσωπική φωτογραφία. Μηδενικές είναι οι επιλογές «φωτογραφία γνωστού μου ατόμου» και «φυτό», ενώ τις υπόλοιπες τις επέλεξαν από 1 έως 2 άτομα. Βλέπουμε ότι τα άτομα που αναρτούν εικόνα-avatar στη συγκεκριμένη δυναμική κοινότητα, επιλέγουν, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό, προσωπική φωτογραφία, η οποία απεικονίζει τον πραγματικό τους εαυτό και τους καθιστά αναγνωρίσιμους σε οικεία και γνωστά τους άτομα.

Στη συνέχεια, τα άτομα που δήλωσαν ότι έχουν αναρτήσει προσωπική φωτογραφία, ερωτήθηκαν κατά πόσο φαίνονται με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά τους στην φωτογραφία που ανάρτησαν στο προφίλ τους. Σε γενικές γραμμές, παίζει σημαντικό ρόλο εάν η φωτογραφία, που αναρτούν τα άτομα, αναδεικνύει τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης με ευκρίνεια.

Γράφημα 4.9α

Όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.9α, το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων (38,5%) που ρωτήθηκαν για το αν φαίνονται με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά τους στη φωτογραφία που ανάρτησαν στο προφίλ τους, απάντησε «αρκετά». Επιπλέον, παρατηρώντας το Γράφημα 4.9α, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες επέλεξαν από «αρκετά» μέχρι «απόλυτα» (26,9%). Το συνολικό ποσοστό αυτών των επιλογών πλησιάζει το 85% περίπου (για την ακρίβεια είναι 84,6%). Αυτό το στατιστικό δεδομένο έχει ιδιαίτερο

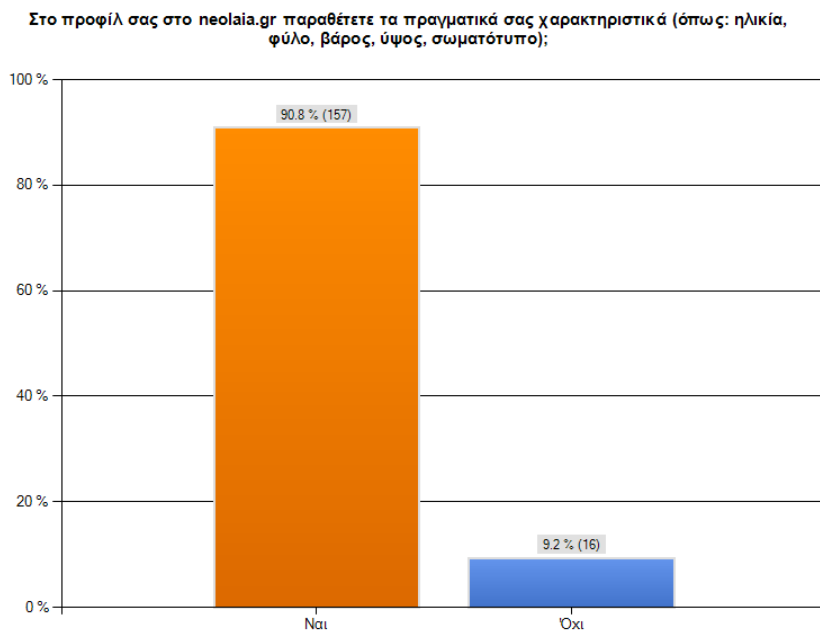
ενδιαφέρον, καθώς από προηγούμενες έρευνες που μελετήσαμε, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην παραποίηση των φωτογραφιών. Πιο συγκεκριμένα, έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της έρευνας της Toma και των συνεργατών της (2008), όπου οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι οι φωτογραφίες τους ήταν λιγότερο ακριβείς. Επιπλέον, η επιλογή «καθόλου» επιλέχθηκε από ένα μόνο άτομο, ενώ το «λίγο» με ποσοστό 13,5%, από 7 άτομα.

Ωστόσο, θεωρούμε ότι όπως οι συμμετέχοντες της Whitty (2007), έτσι και οι δικοί μας συμμετέχοντες θα επέλεξαν ποιά φωτογραφία τους θα αναρτήσουν. Η ταυτοποίηση τους με μία εικόνα τους είναι ένας σημαντικός παράγοντας, καθώς όλοι οι χρήστες, μέσα από την προσωπική τους διαδικασία κατασκευής τους προφίλ τους, επιθυμούν να είναι ελκυστικοί στους υπόλοιπους.

Αυτό-παρουσίαση

Η επόμενη ενότητα του ερωτηματολογίου, αφορά την αυτό-παρουσίαση του ατόμου στην δυναμική κοινότητα του neolaia.gr, στο προφίλ του αλλά και κατά τη διάρκεια της συνομιλίας του με άλλα άτομα. Αρχικά ρωτάμε τους συμμετέχοντες εάν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους.

Γράφημα 4.10α

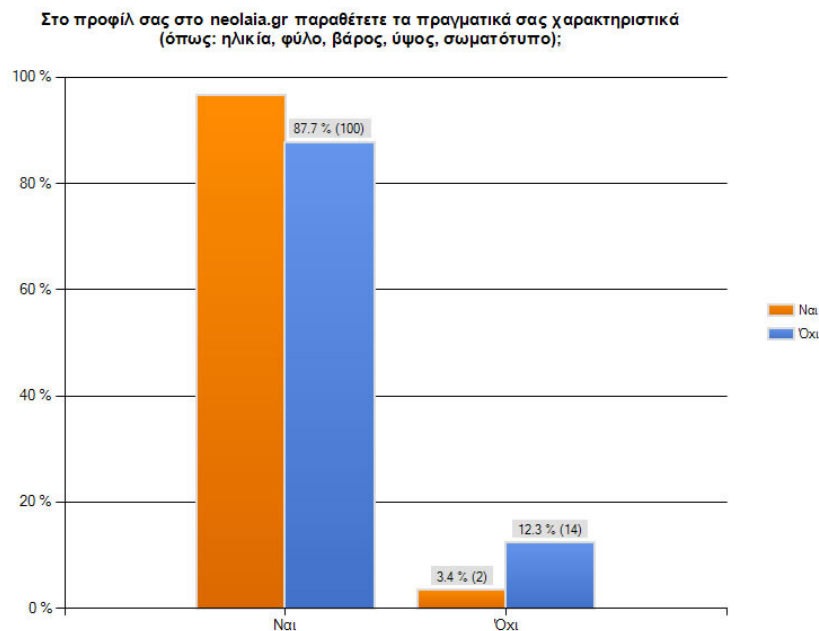

Το 90,8% δήλωσε ότι παραθέτει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά. Ένα πολύ μικρό ποσοστό, το 9,2%, παραδέχεται ότι παραποιεί τα χαρακτηριστικά του στο προφίλ του. Σε αυτή την περίπτωση τα αποτελέσματα έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την έρευνα της

Toma και των συνεργατών της (2008) και της Whitty (2007), όπου στην πρώτη περίπτωση το 81% παραποίησε τουλάχιστον ένα χαρακτηριστικό του και στη δεύτερη το 51%. Το σημαντικό ζήτημα που προκύπτει εδώ είναι ότι στην περίπτωση των δύο παραπάνω ερευνών οι συμμετέχοντες ήταν μέλη δυνητικών κοινοτήτων online dating, σε αντίθεση με την δυνητική κοινότητα του neolaia.gr, που τα μέλη δεν έχουν κάποιο προκαθορισμένο σκοπό στην μεταξύ τους επαφή, πέρα από τη μεταξύ τους πρόθεση για επικοινωνία, που μπορεί να εξελιχθεί σε cybersex εμπειρία. Ίσως, επειδή δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο κίνητρο αρχικά, για να παραποιήσουν τα χαρακτηριστικά τους, τα μέλη του neolaia.gr δεν συνηθίζουν να παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους. Άλλωστε, στο προφίλ τους έχουν πρόσβαση μόνο όσοι οι ίδιοι επιλέγουν.

Ωστόσο, σε επόμενη ενότητα (4.1.8 Παρατηρήσεις), θα εξετάσουμε εάν κάποια από τα άτομα που απάντησαν αρνητικά στην παραπάνω ερώτηση, όταν είδαν την ερώτηση που ακολουθεί, που τους ζητάει να παραθέσουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά σε αντιδιαστολή με τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν στο προφίλ τους, αν σταμάτησαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Γράφημα 4.10δ

Όπως έχουμε προαναφέρει, η φωτογραφία αποτελεί το αμέσως επόμενο αναγνωριστικό στοιχείο του μέλους μιας κοινότητας, μετά το ψευδώνυμο. Σε αυτό το σημείο, θα έχει ενδιαφέρον να δούμε κατά πόσο τα άτομα, τα οποία έχουν αναρτήσει φωτογραφία, αποτρέπονται από το να δηλώσουν ψευδή ή παραποιημένα στοιχεία στο προφίλ τους. Με

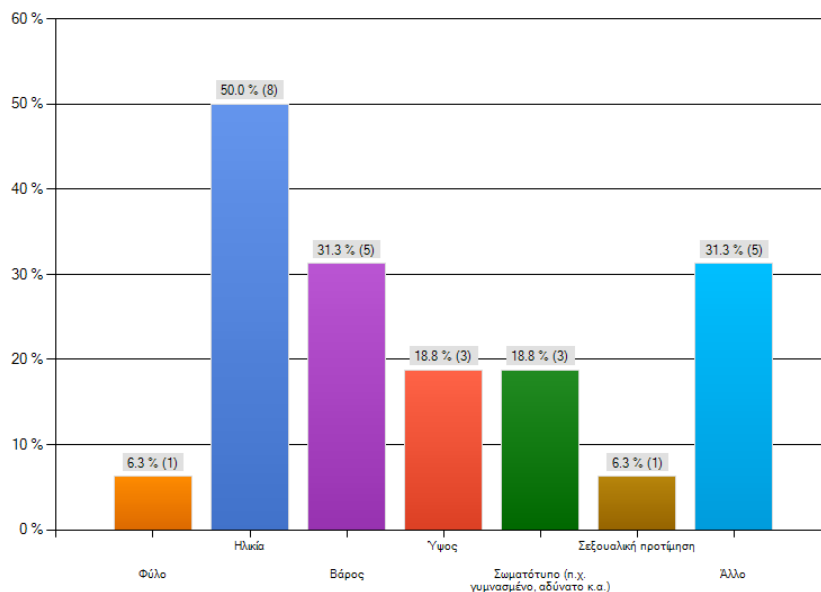
αυτόν τον τρόπο, θα δούμε και κατά πόσο ισχύει στη δική μας έρευνα η άποψη των Donath και Boyd (2004), που παραθέσαμε στην ενότητα 4.1.3 Προηγούμενες έρευνες, ότι η ανάρτηση κάποιας προσωπικής φωτογραφίας στο προφίλ, λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας για τη χρήση ψεύτικων ή παραποιημένων στοιχείων.

Όπως βλέπουμε στο παραπάνω Γράφημα 4.10δ, όπου με πορτοκαλί χρώμα είναι όσοι έχουν παραθέσει φωτογραφία στο προφίλ τους και με μπλε όσοι δεν έχουν, τα ποσοστά διαφέρουν. Έτσι, μόνο το 3,4% (2 άτομα) των συμμετεχόντων, που δήλωσαν ότι έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους, δήλωσαν ότι δεν έχουν παραθέσει τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους. Υπάρχει μία ποσοστιαία διαφορά, της τάξεως του 8,9%, με τα άτομα που δεν ανάρτησαν φωτογραφία, γεγονός που αναδεικνύει, ως ένα βαθμό, ότι όντως λειτουργεί αποτρεπτικά η χρήση φωτογραφίας στο προφίλ του ατόμου.

Οι επόμενες πέντε ερωτήσεις που ακολουθούν, αφορούν τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι δεν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους. Τα 16 άτομα, δηλαδή το 9,2% των συμμετεχόντων, ρωτήθηκαν ποια είναι τα χαρακτηριστικά που έχουν παραποιήσει, με τη δυνατότητα να επιλέξουν από μία έως όλες τις επιλογές (Γράφημα 4.11α). Για το λόγο αυτό, ενώ οι συμμετέχοντες αυτής της ερώτησης είναι 16, οι απαντήσεις είναι 26. Το μεγαλύτερο ποσοστό, όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.11α, το έχει η «ηλικία», με 50%. Στην συνέχεια ισοβαθμούν το «βάρος» με την επιλογή «άλλο», με 31,3%.

Γράφημα 4.11α

Ποιά χαρακτηριστικά σας έχετε παραποιήσει;

Το «ύψος» και ο «σωματότυπος» είναι στο 18,8% και τέλος το «φύλο» και η «σεξουαλική» προτίμηση, είναι στο 6,3%, που παραπέμπουν σε μοναδικές απαντήσεις. Τα αποτελέσματα μας, έρχονται σε αντίθεση με αυτά της έρευνας της Toma και των συνεργατών της (2008), καθώς ως επικρατέστερο στοιχείο παραποίησης αναδεικνύουν το βάρος, έπειτα το ύψος και τέλος την ηλικία. Από την άλλη, η αλλαγή του κοινωνικού φύλου δηλώθηκε μόνο από ένα άτομο, έχοντας το ποσοστό του 6,3%, συμφωνώντας με την έρευνα του Cooper και των συνεργατών του (1999), που δείχνει ότι μόλις το 1% δήλωσε άλλο φύλο από αυτό που είναι.

Η επιλογή «άλλο», δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να πληκτρολογήσουν το χαρακτηριστικό που παραποίησαν και το οποίο δεν συμπεριλαμβάνεται στις επιλογές που τους δώσαμε. Τα δύο εξ αυτών έχουν κάποιο ενδιαφέρον, καθώς τα υπόλοιπα τρία είναι απαντήσεις αποφυγής. Στην μία περίπτωση, το άτομο δηλώνει την «ταυτότητα» του, οπότε προφανώς δεν δίνει στο προφίλ του το ονοματεπώνυμο του και ίσως προσωπικά στοιχεία όπως τοποθεσία. Στην άλλη περίπτωση, δηλώνει «αναπηρία», κατά συνέπεια έχουμε την περίπτωση ενός ατόμου, το οποίο εκμεταλλεύεται την ανωνυμία του, αποκρύπτοντας ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του, χωρίς να σημαίνει ότι λείπει ψέματα.

Στη συνέχεια, ζητάμε από τους ίδιους συμμετέχοντες να μας παραθέσουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά και έπειτα τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν στο προφίλ τους. Με βάση τα δεδομένα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, φάνηκε ότι ενώ τους ζητήσαμε να απαντήσουν μόνο στις ερωτήσεις που αφορούν τα στοιχεία που δήλωσαν ότι έχουν παραποιήσει, στην «ηλικία» έχουμε 9 από τους 8 που είχαν απαντήσει, στο «βάρος» 9 από τους 5 που είχαν απαντήσει, στο «ύψος» 9 από τους 3 και στο «σωματότυπο» 5 από τους 3.

Από τα άτομα που συμπλήρωσαν τη πραγματική τους ηλικία και την ηλικία που παραθέτουν στο προφίλ τους, τρεις απαντήσεις έχουν ενδιαφέρον. Στη μία περίπτωση έχουμε κάποιον που είναι 55 και δηλώνεται ως 40, έχοντας μεγάλη απόκλιση από την πραγματική του ηλικία. Στη δεύτερη περίπτωση ένα άτομο που είναι 16 και δηλώνει 18. Εδώ η απόκλιση είναι μικρή, ωστόσο είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς από ανήλικο, το άτομο γίνεται ενήλικο. Στην τρίτη περίπτωση έχουμε ένα άτομο που δηλώνει 25 ενώ είναι 28. Η απόκλιση είναι μικρή και ίσως και σχετικά μικρής σημασίας. Μέσα από αυτές τις τρεις επιλογές αναδεικνύεται η σημασία που δίνουν τα άτομα στην CMC, στην ηλικία.

Στο βάρος, οι απαντήσεις που έχουν ενδιαφέρον είναι ουσιαστικά δύο (σε μία περίπτωση η διαφορά είναι στο 1 κιλό, οπότε είναι αμελητέα). Στην πρώτη περίπτωση, το άτομο

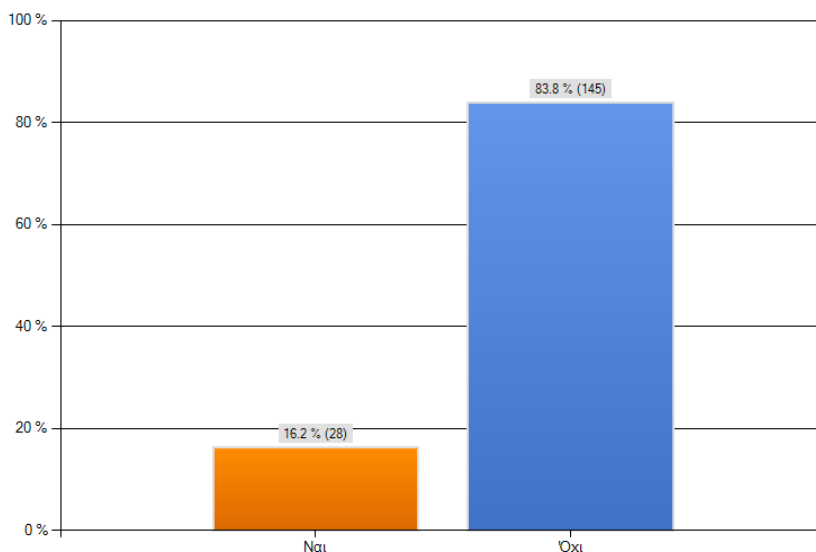
δηλώνει 65 ενώ είναι 70, οπότε είναι σχετικά μικρή η απόκλιση. Στην δεύτερη περίπτωση είναι 110 και δηλώνει 70. Εδώ η απόκλιση είναι πολύ μεγάλη, καθώς έχει διαφορά 40 κιλών. Πολύ πιθανό, να παρουσιάζεται το άτομο ως αδύνατο, ενώ στην πραγματικότητα είναι υπέρβαρο.

Στο ύψος έχουμε τρεις ενδιαφέρουσες περιπτώσεις. Στην πρώτη, το άτομο είναι 1.60 και δηλώνει 1.70, που έχει μεγάλη απόκλιση από το πραγματικό του ύψος. Στη δεύτερη περίπτωση από 1.65 δηλώνει 1.70, που είναι μία μεσαίου μεγέθους απόκλιση, η οποία σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση προφανώς να μην γινόταν αντιληπτή. Στην τρίτη περίπτωση, δηλώνει 1.70 ενώ είναι 1.86., οπότε μιλάμε για μία αρκετά μεγάλη απόκλιση, η οποία ακόμα και σε περίπτωση που το άτομο, σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση, φορούσε τακούνια για να αυξήσει την εικόνα του ύψους του, θα γινόταν αντιληπτή η διαφορά πραγματικής και δυνητικής εμφάνισης. Στην περίπτωση του σωματότυπου, μία περίπτωση έχει ενδιαφέρον, όπου ενώ έχει κανονικό σωματότυπο, δηλώνει γυμνασμένο.

Η ερώτηση που βλέπουμε στο παρακάτω Γράφημα 4.16α, απευθύνεται σε όλους τους συμμετέχοντες. Όπως προαναφέραμε, τα μέλη του neolaia.gr επιλέγουν τα ίδια για το εάν θα δει κάποιος το προσωπικό τους προφίλ ή όχι, κατά τη διάρκεια της chat συνομιλίας τους. Κατά τη διάρκεια μίας chat συνομιλίας, τα άτομα έχουν την δυνατότητα να παραποιήσουν τα χαρακτηριστικά τους, ανάλογα με την κατάσταση.

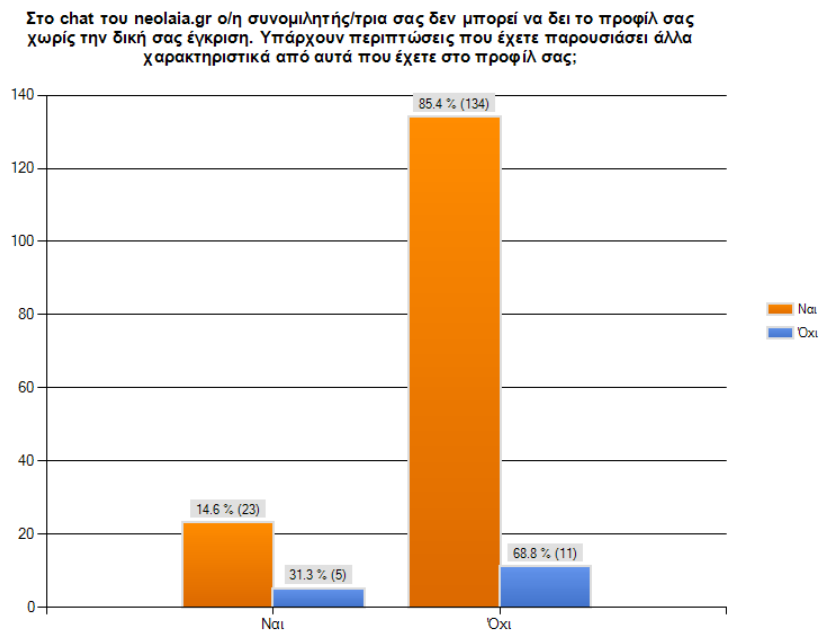
Γράφημα 4.16α

Στο chat του neolaia.gr ο/η συνομιλητής/τρια σας δεν μπορεί να δει το προφίλ σας χωρίς την δική σας έγκριση. Υπάρχουν περιπτώσεις που έχετε παρουσιάσει άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχετε στο προφίλ σας;

Κι εδώ, οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους απάντησαν αρνητικά, με ποσοστό 83,8%. Το ποσοστό είναι μικρότερο από αυτό που παρουσιάστηκε στην ερώτηση σχετικά με την παραποίηση των χαρακτηριστικών τους στο προφίλ τους (90,8%), κατά 7% ποσοστιαίες μονάδες. Μάλιστα, σε αυτή τη περίπτωση υπάρχει ακόμα μεγαλύτερη ευελιξία στην κατασκευή του δυναμικού εαυτού, καθώς αλλάζοντας συνομιλητή μπορούν να αλλάξουν και αυτό-παρουσίαση. Για το λόγο αυτό, δεν επικεντρωθήκαμε στη διαφορά που έχουν με το πραγματικό τους εαυτό, αλλά με βάση πιο κριτήριο το κάνουν. Ωστόσο, το 16,2% είναι ένα ποσοστό σχετικά σημαντικό, που ταυτίζεται με την άποψη των Feldman, Forrest και Harr (2002), ότι το άτομο έχοντας την πρόθεση να παρουσιαστεί ελκυστικό στον συνομιλητή του, μπαίνει στη διαδικασία να παραλλάξει κάποια χαρακτηριστικά του. Σε αυτό το σημείο, θα έχει ενδιαφέρον να δούμε δύο επιπλέον γραφήματα, σχετικά με την παραπάνω ερώτηση. Στην πρώτη περίπτωση, θα εξετάσουμε εάν τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν έχουν παραθέσει τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους, εάν ακολουθούν την ίδια τακτική και κατά τη διάρκεια της chat συνομιλίας τους. Στη δεύτερη περίπτωση, θα δούμε εάν τα άτομα, που έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους, παραποιούν ή όχι τα χαρακτηριστικά τους όταν κάνουν chat με κάποιο συνομιλητή τους.

Γράφημα 4.16ε

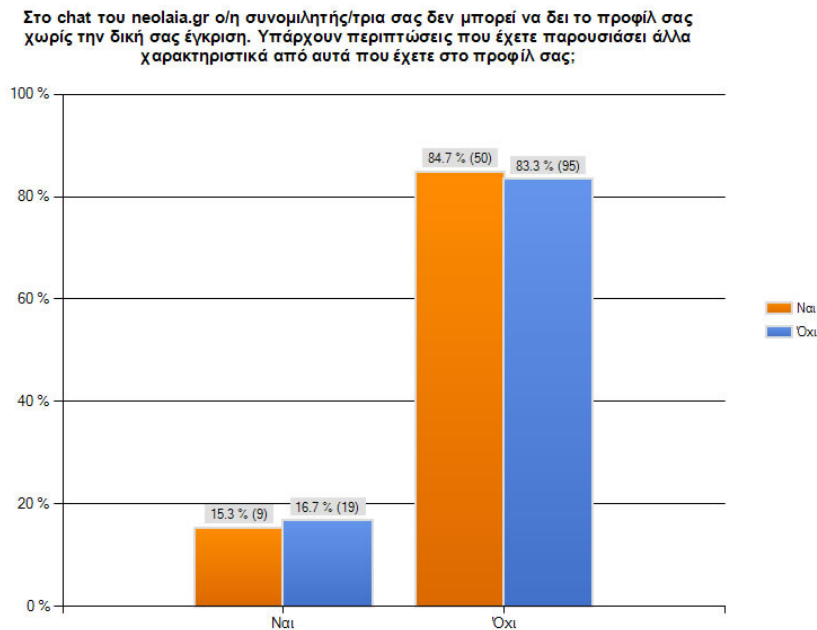

Με το πορτοκαλί χρώμα είναι τα άτομα που παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους και με το μπλε αυτοί που δεν το κάνουν. Εξαιτίας του μικρού αριθμού ατόμων (16) που δήλωσαν ότι δεν παραθέτουν τα πραγματικά τους

χαρακτηριστικά στο προφίλ τους, θεωρούμε ότι το παραπάνω, Γράφημα 4.16ε, θα έπρεπε να είναι με βάση τον αριθμό των ατόμων και όχι με βάση το ποσοστό, καθώς αλλοιώνεται η εικόνα του δείγματος.

Έτσι, παρατηρούμε ότι μόνο οι 5 από τους 16 δήλωσαν ότι παρουσιάζουν άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχουν δηλώσει στο προφίλ τους, κατά τη διάρκεια μίας chat συνομιλίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, είναι άτομα που δήλωσαν ότι δίνουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους. Κατά αυτόν τον τρόπο, προσθέτοντας το σύνολο των ατόμων που δήλωσαν ότι έχουν παραποιήσει τα χαρακτηριστικά τους είτε στο προφίλ είτε κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους φτάνουμε στους 39 συμμετέχοντες (εκ των οποίων μόνο οι 5 το πραγματοποιούν και στις δύο περιπτώσεις), φτάνοντας στο ποσοστό του 22,5% του συνόλου των συμμετεχόντων. Μετά τα αποτελέσματα και αυτής της ερώτησης, διαφαίνεται και πάλι η αντίθεση μας με τα αποτελέσματα των δύο σχετικών ερευνών (Toma et al., 2008 · Whitty, 2007) που μελετήσαμε. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι το συνολικό ποσοστό των ατόμων που παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους, είναι μικρότερο από το αναμενόμενο.

Γράφημα 4.16δ

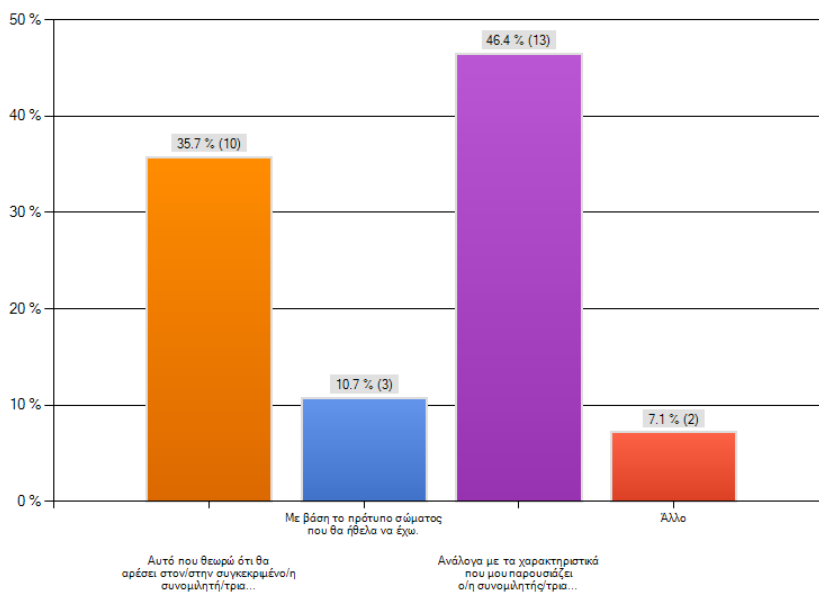
Στο παραπάνω Γράφημα 4.16δ, με πορτοκαλί χρώμα είναι όσοι έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους και με μπλε όσοι δεν έχουν. Παρατηρούμε, ότι ο αριθμός (9) των ατόμων που έχουν αναρτήσει φωτογραφία τους στο προφίλ, είναι μικρότερος από

αυτών των ατόμων που δεν έχουν (19). Είναι όμως πιο μεγάλος συγκριτικά με τον αριθμό των ατόμων, που δήλωσαν στην ερώτηση 10 (βλ. Γράφημα 4.10δ), ότι δεν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά, που έφτανε μόλις τους 2. Αυτό συμβαίνει, διότι το άτομο αισθάνεται μεγαλύτερη ελευθερία όταν γνωρίζει ότι ο συνομιλητής του δεν έχει καμία εικόνα του ατόμου του (είτε μέσα από την περιγραφή που δίνει στο προφίλ του, είτε μέσα από κάποια φωτογραφία του), και συνεπώς η σωματοποίηση του είναι ακόμα πιο εύλικτη.

Γράφημα 4.17α

Με τι γνώμονα συνήθως τα παραποιείτε;

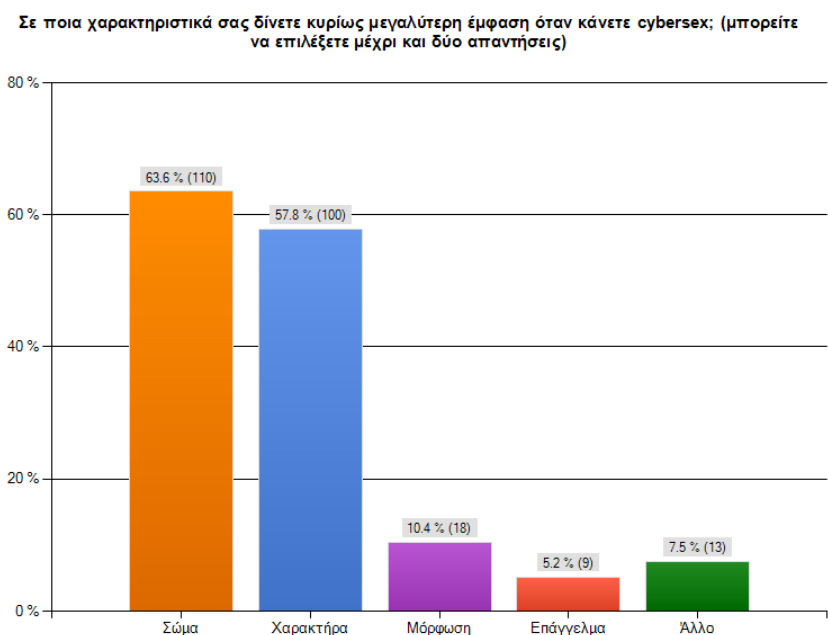

Το 16,2% του συνόλου των συμμετεχόντων στην έρευνα, που απάντησε ότι παραποιεί τα χαρακτηριστικά του κατά τη διάρκεια μίας chat συνομιλίας, ερωτήθηκε με τι γνώμονα συνήθως τα παραποιεί. Οι επιλογές που τους δώσαμε ήταν τέσσερις. Οι περισσότεροι, με ποσοστό 46,4%, δήλωσαν ότι το κάνουν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους. Επηρεάζεται, δηλαδή, το άτομο από τα χαρακτηριστικά του ατόμου με το οποίο συνομιλεί. Το 35,7% δήλωσε ότι το κάνει ανάλογα με αυτό που θεωρεί ότι θα αρέσει στο συνομιλητή του. Δηλαδή το άτομο επηρεάζεται από τις προσδοκίες του συνομιλητή του, επιδιώκοντας να είναι αρεστό. Με βάση τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης, συμφωνούμε με τη θέση κάποιων ερευνητών, που θεωρούν ότι το άτομο παραποιεί τα χαρακτηριστικά του με σκοπό να γίνει ελκυστικό απέναντι στο άτομο με το οποίο συνομιλεί (όπως, Feldman, Forrest and Happ, 2002, Gibbs et al., 2006, Whitty, 2007 και Buss and Schmitt, 1993). Έτσι, η αυτό-παρουσίαση του

ατόμου είναι περισσότερο ευμετάβλητη (Walther et al., 2007), αποκτώντας το άτομο μεγαλύτερο έλεγχο επάνω στην δυνητική του παρουσίαση, με τη χρήση πάντα της ψευδωνυμίας.

Ωστόσο, χαμηλό είναι το ποσοστό (10,7%) των ατόμων που δήλωσαν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους με βάση το πρότυπο σώματος που θα ήθελαν να έχουν. Αυτό αναδεικνύει και πάλι την σημαντικότητα που έχει για το άτομο το τι επιθυμεί ο συνομιλητής του, παρά το πώς το ίδιο θα ήθελε να ήταν, με βάση τα κοινωνικά πρότυπα ελκυστικότητας του ατόμου. Τέλος, οι δύο απαντήσεις ανάπτυξης που έχουμε, δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

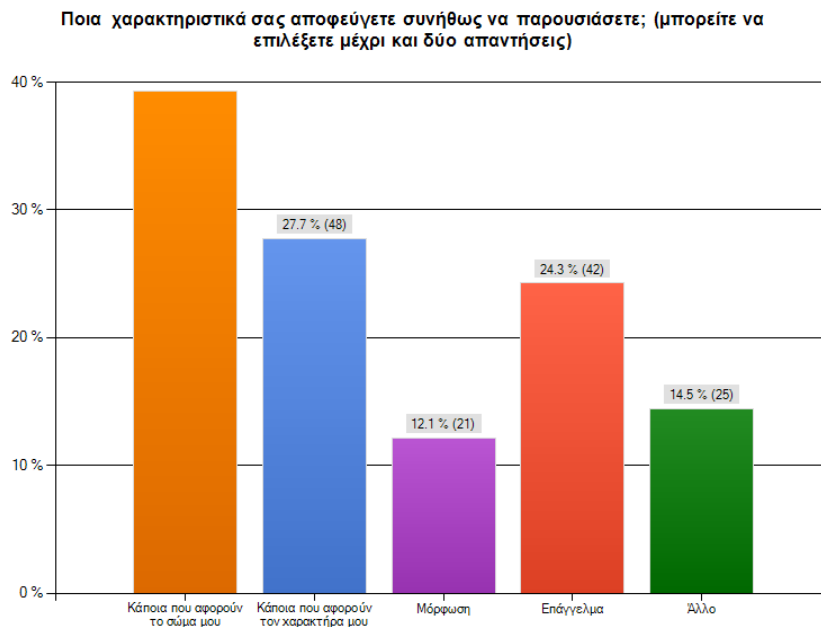
Γράφημα 4.18α

Στη συνέχεια, όλοι οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν σε ποιά χαρακτηριστικά τους δίνουν μεγαλύτερη έμφαση όταν κάνουν cybersex, έχοντας τη δυνατότητα να επιλέξουν μέχρι δύο απαντήσεις. Οι κυρίαρχες απαντήσεις, όπως βλέπουμε και στο Γράφημα 4.18α, είναι το «σώμα», με 63,6% και ο «χαρακτήρας», με 57,8%. Κατά συνέπεια, τα άτομα δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην εμφάνιση τους και στο χαρακτήρα τους. Ακολουθεί η «μόρφωση» με 10,4%, η επιλογή «άλλο» (ανάπτυξης) με 7,5% και τέλος το «επάγγελμα» με μόλις 5,2%. Από τις 13 απαντήσεις ανάπτυξης, οι τέσσερις έχουν κάποιο ενδιαφέρον, οι οποίες είναι: μάτια, γνώσεις σχετικά με το σεξ, μυαλό και πρόσωπο. Σε αυτό το σημείο, φαίνεται να συμφωνούμε με την έρευνα της Whitty (2007),

όπου οι συμμετέχοντες δήλωσαν ως σημαντικό χαρακτηριστικό τους την εξωτερική τους εμφάνιση.

Γράφημα 4.19α

Έπειτα, ρωτάμε τους συμμετέχοντες ποια χαρακτηριστικά τους αποφεύγουν συνήθως να παρουσιάσουν, δίνοντας τους πέντε επιλογές, εκ των οποίων μπορούσαν να επιλέξουν μέχρι δύο. Το 39,3% επέλεξαν την απάντηση «κάποια που αφορούν το σώμα μου» και το 27,7% «κάποια που αφορούν τον χαρακτήρα μου». Κοντά στο ποσοστό του «χαρακτήρα» είναι το «επάγγελμα» με 24,3%, ενώ ακολουθεί η επιλογή «άλλο» (ανάπτυξης) με 14,5% και μόλις το 12,1% απάντησε την «μόρφωση». Από τις 25 απαντήσεις που πληκτρολόγησαν οι συμμετέχοντες, που επέλεξαν την απάντηση «άλλο», επτά έχουν ενδιαφέρον. Πιο συγκεκριμένα οι απαντήσεις αυτές είναι: σχέση, όνομα, κάποια από τα χόμπι μου, τόπος κατοικίας, οικογενειακά, αναπηρία, πρόσωπο και αναλόγως.

Παρατηρούμε στα παραπάνω δεδομένα, ότι το σώμα και ο χαρακτήρας έχουν, όπως και στη προηγούμενη ερώτηση, τα μεγαλύτερα ποσοστά. Κατά συνέπεια, τα άτομα ακολουθούν μία επιλεκτική αυτό-παρουσίαση, εκμεταλλευόμενοι την ψευδωνυμία τους, (συμφωνώντας σε αυτό το σημείο με τους Bargh et al., 2002, McKenna et al., 2002, Walther et al., 2001, Gibbs et al., 2006 και Whitty 2007). Η τακτική της παράληψης κάποιων, ίσως, αδύναμων σημείων δεν συνεπάγεται ότι τα άτομα λένε ψέματα ή ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους. Επιδιώκουν να εμφανιστούν πιο ελκυστικοί με βάση τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά.

Παρουσίαση συνομιλητή

Αυτή η ενότητα ερωτήσεων, ξεκινάει ζητώντας από τους συμμετέχοντες, να μας πληκτρολογήσουν την πρώτη ερώτηση που κάνουν στον δυνητικό τους συνομιλητή. Από τους 173 συμμετέχοντες, οι 35 δεν συμπλήρωσαν κάποια απάντηση. Η ερώτηση αυτή, επειδή ήταν ανάπτυξης, θεωρήσαμε ότι δεν χρειαζόταν να είναι υποχρεωτική. Ωστόσο, δεν αναγραφόταν πουθενά ότι είναι προαιρετική, παρόλα αυτά υπήρξαν άτομα που την απέφυγαν.

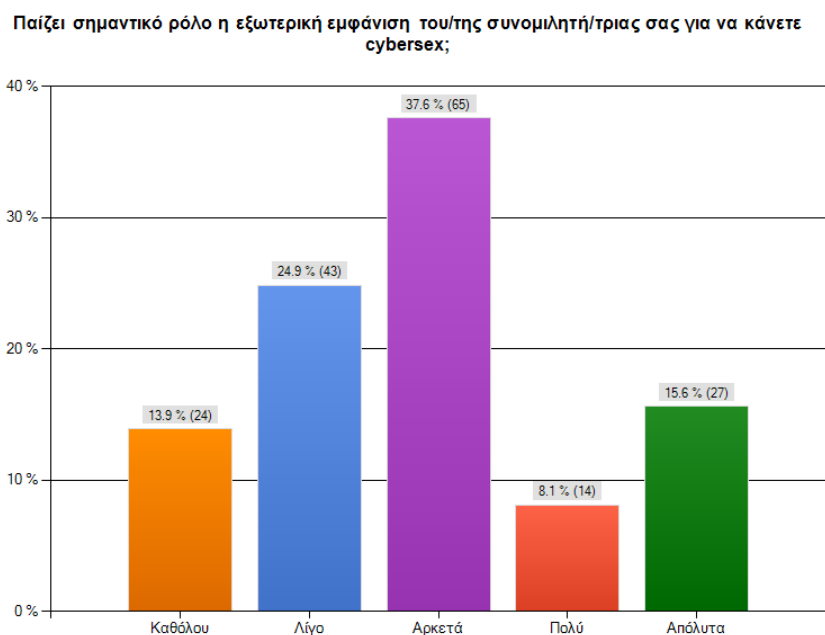
Μέσα από τις απαντήσεις που πληκτρολόγησαν οι συμμετέχοντες, σχετικά με το «ποια είναι συνήθως η πρώτη ερώτηση που κάνετε», παρατηρήσαμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις ήταν γραμμένες οι απαντήσεις με λατινικούς χαρακτήρες (γνωστοί ως greeklish, παράγωγο των λέξεων greek+english), με ελληνικούς χαρακτήρες (σε κάποιες περιπτώσεις ανορθόγραφα) και με συντομογραφίες. Οι συντομογραφίες μπορεί να ήταν απλά το πρώτο γράμμα μίας λέξης, η οποία εννοούνταν, όπως : «Αρο p k poso», όπου το «p» σημαίνει «που» και το «k» «και», ή «t knс??...ps s lene» όπου χρησιμοποιούνται μερικά γράμματα της λέξης, η οποία γίνεται κατανοητή από τα συμφραζόμενα. Πιο διαδεδομένα ήταν τα greeklish, η χρήση των οποίων ευνοεί την αποφυγή ορθογραφικών λαθών και αυξάνει την ταχύτητα με την οποία πληκτρολογούν ένα μήνυμα. Η κωδικοποιημένη μορφή επικοινωνίας (Piazza and Bering, 2009 · Whitty, 2003b), όπως οι συντομογραφίες και τα greeklish, φαίνεται να είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στις chat επικοινωνίες. Πολλοί συμμετέχοντες μπορεί να μην πληκτρολόγησαν ακριβώς με τον τρόπο με τον οποίο γράφουν κατά τη διάρκεια μίας chat συνομιλίας, καθώς βρίσκονταν σε διαδικασία συμπλήρωσης ερωτηματολογίου. Ωστόσο, αρκετοί ήταν αυτοί που χρησιμοποίησαν τις παραπάνω κωδικοποιήσεις.

Το περιεχόμενο των περισσότερων ερωτήσεων που δήλωσαν ότι κάνουν οι συμμετέχοντες, σε μία πρώτη επαφή με ένα δυνητικό συνομιλητή τους, αφορούσαν την ηλικία, την κλασική ερώτηση που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητα μας οι έλληνες «τι κάνεις;», το όνομα και τον τόπο κατοικίας. Παρατηρούμε ότι η ηλικία είναι το κυρίαρχο ζητούμενο, ώστε, όπως έγραψε και ένας συμμετέχοντας, να μιλήσουν ανάλογα στον συνομιλητή τους, ίσως και να τον απορρίψουν. Επειδή η ηλικία φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο στις chat επαφές, είναι πιθανό οι συμμετέχοντες να επηρεάζονται και για αυτό να έχουν την τάση να παραποιούν πρωτίστως την ηλικία τους.

Επιπλέον, πολύ συχνά είδαμε να ρωτάνε το όνομα του δυνητικού τους συνομιλητή. Ακριβώς επειδή, στις δυνητικές κοινότητες χρησιμοποιούν τα μέλη ψευδώνυμα, αντί των

πραγματικών τους ονομάτων, συχνά ζητάνε να μάθουν το αληθινό όνομα του συνομιλητή τους. Με αυτόν τον τρόπο, ίσως να αναπτύσσεται η αίσθηση της οικειότητας και της εμπιστοσύνης. Τέλος, σημαντικό ρόλο παίζει και ο τόπος κατοικίας του ατόμου. Είναι γεγονός, ότι ο συνομιλητής τους μπορεί να βρίσκεται σε οποιοδήποτε μέρος της Γης. Μαθαίνοντας την τοποθεσία στην οποία βρίσκεται το άτομο, μπορεί να βρουν κοινά στοιχεία (όπως γνωστούς, εμπειρίες κ.α.), ή ακόμη και να θέλουν να δουν την απόσταση η οποία τους χωρίζει (ως θετικό ή αρνητικό στοιχείο, ανάλογα με τις προσδοκίες τους). Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις, μπορεί η καταγωγή του ατόμου να το ταυτοποιήσει, με βάση κάποια τοπικά χαρακτηριστικά των ατόμων της περιοχής του.

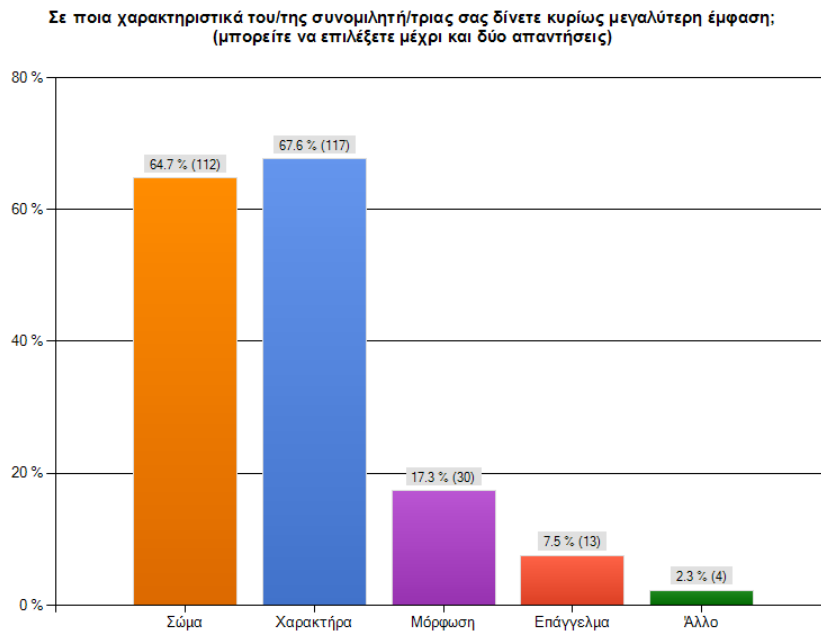
Γράφημα 4.21α

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες απαντούν στο ερώτημα, αν παίζει σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους για να κάνουν cybersex. Όπως βλέπουμε παραπάνω, οι συμμετέχοντες θεωρούν «αρκετά» σημαντική την εξωτερική εμφάνιση των συνομιλητών τους, με ποσοστό 37,6%, έπειτα ακολουθεί η επιλογή «λίγο» με 24,9%, η επιλογή «απόλυτα» με 15,6%, «καθόλου» με 13,9% και τέλος «πολύ» με 8,1%. Παρατηρώντας το Γράφημα 4.21α, φαίνεται ότι η κλίση των περισσότερων είναι μεταξύ των επιλογών «καθόλου» και «αρκετά». Ωστόσο, και το ποσοστό των ατόμων που δήλωσαν ότι είναι «απόλυτα» σημαντική, είναι αρκετά μεγάλο, 15,6%, όντας μεγαλύτερο και από το «καθόλου», που είναι 13,9%.

Όπως και στην ερώτηση, για το ποιά χαρακτηριστικά του εαυτού τους θεωρούν σημαντικά, έτσι κι στο Γράφημα 4.22α, αναφέρονται το «σώμα» και ο «χαρακτήρας». Μόνο που σε αυτήν την ερώτηση η επιλογή του «σώματος» (64,7%) είναι λίγο μικρότερη από του «χαρακτήρα» (67,6%), αντίθετα με τα δεδομένα της ερώτησης 18 (Γράφημα 4.18α), που τα ποσοστά είναι 63,6% για το «σώμα» και 57,8% για τον «χαρακτήρα». Επίσης, η μόρφωση έχει μεγαλύτερο ποσοστό, 17,3%, από αυτό που διαφάνηκε στην ερώτηση 18, που ήταν 10,4%.

Γράφημα 4.22α

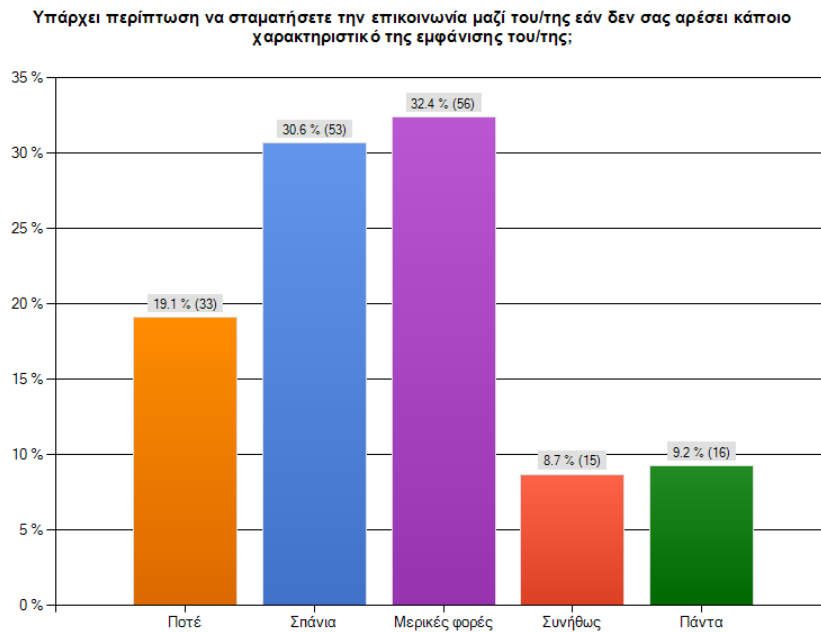

Τα υπόλοιπα ποσοστιαία στατιστικά στοιχεία, που παίρνουμε από την παραπάνω ερώτηση σχετικά με τις επιλογές επάγγελμα και άλλο (ανάπτυξης), είναι με 7,5% και 2,3% αντίστοιχα. Από τις τέσσερις απαντήσεις που δόθηκαν στην επιλογή «άλλο», οι τρεις έχουν ενδιαφέρον. Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες θεωρούν τα μάτια, την ευστροφία και το πρόσωπο του συνομιλητή τους, ως τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του.

Οι συμμετέχοντες, στην ερώτηση εάν θα σταματούσαν την επικοινωνία με τον συνομιλητή τους σε περίπτωση που δεν τους άρεσε κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής εμφάνισης του (Γράφημα 4.23α), το 32,4% είπε «μερικές φορές» και το 30,6% «σπάνια». Το 19,1% δήλωσε ότι «ποτέ» δεν θα σταματούσε για αυτό το λόγο την επικοινωνία του με κάποιον συνομιλητή του, ενώ οι επιλογές «συνήθως» και «πάντα» επιλέχθηκαν με ποσοστά 8,7% και 9,2% αντίστοιχα.

Παρατηρώντας το Γράφημα 4.23α, είναι φανερό ότι η επικρατέστερη τάση των συμμετεχόντων είναι από «ποτέ» μέχρι και «μερικές φορές», καλύπτοντας ένα ποσοστό της τάξεως του 82,1%. Εδώ φαίνεται, η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή να μην αποτρέπει την συνέχιση της συνομιλίας. Ωστόσο, υπάρχουν και τα ποσοστά του «συνήθως» και «πάντα», που αγγίζουν το 8,7% και 9,2% αντίστοιχα, γεγονός που σημαίνει ότι για κάποια άτομα παίζει καθοριστικό ρόλο η εξωτερική παρουσία που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους.

Γράφημα 4.23α

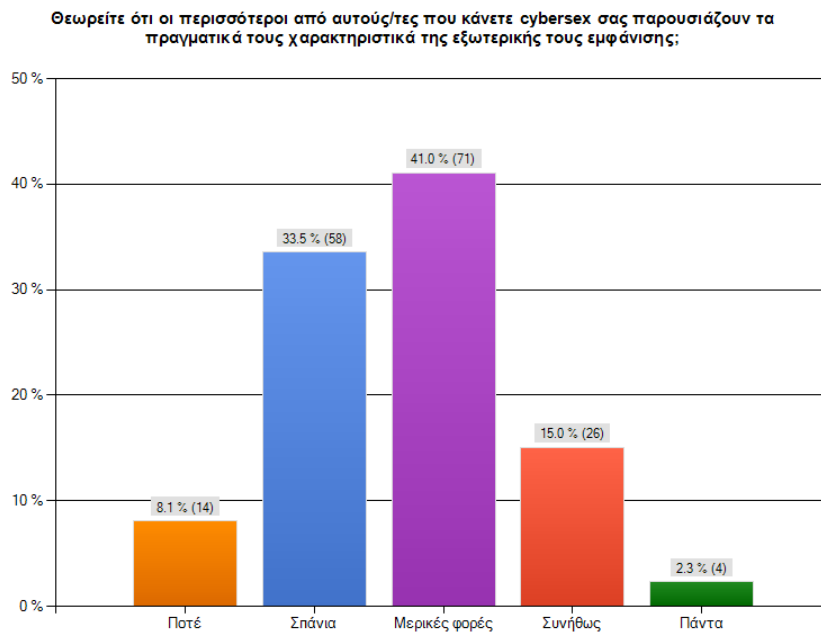

Στην ερώτηση που ακολουθεί (Γράφημα 4.24α), οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες απάντησαν από «σπάνια» (33,5%) μέχρι μερικές φορές (41,0%), σε συνολικό ποσοστό 74,5%. Το 15% θεωρεί ότι «συνήθως» τους παρουσιάζουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά. Με βάση αυτά τα αποτελέσματα, συμπεραίνουμε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν πιστεύουν απόλυτα στην παρουσίαση που δίνουν οι συνομιλητές τους, συμφωνώντας, ως ένα βαθμό, σε αυτό το σημείο με την έρευνα των Gibbs, Ellison και Heino (2006)¹⁰. Ωστόσο, δεν είναι στον ίδιο βαθμό που φάνηκε στην έρευνα της Whitty (2007), όπου οι συμμετέχοντες πίστευαν ότι όπως οι ίδιοι, έτσι και οι υπόλοιποι παραποιούν τα στοιχεία τους. Επίσης, η άποψη των συμμετεχόντων μας έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα που είχαμε σχετικά με την παραποίηση των

¹⁰ Πιο συγκεκριμένα βλ. σ. 60.

χαρακτηριστικών των μελών στο προφίλ τους ή κατά τη διάρκεια της συνομιλίας, που φτάνει στο 22,5% των συμμετεχόντων. Είναι ένα σημαντικό ποσοστό, όμως δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στην καχυποψία των ατόμων, καθώς το 77,5% δήλωσε ότι δεν παραποιεί ποτέ τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής του εμφάνισης. Επιπλέον, οι ακραίες απαντήσεις «ποτέ» και «πάντα» έφτασαν στα ποσοστά του 8,1% και του 2,3% αντίστοιχα, με το τελευταίο να έχει πολύ μικρή ισχύ.

Γράφημα 4.24α

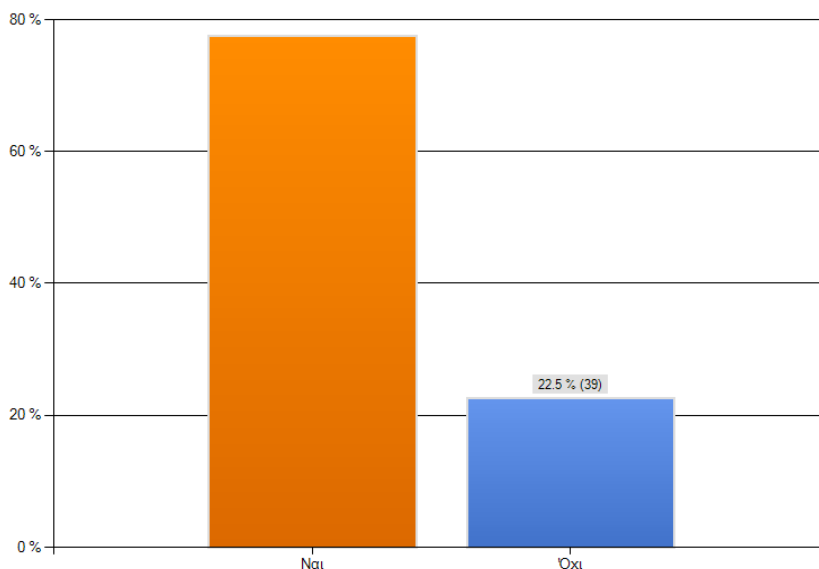
Το 77,5% των συμμετεχόντων, δήλωσε ότι ενδιαφέρεται να μάθει αν ο συνομιλητής του παρουσιάζει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά (Γράφημα 4.25α). Ωστόσο, υπάρχει και ένα 22,5%, το οποίο δεν ενδιαφέρεται. Προφανώς αρκείται στην δυνητική εικόνα που του παρουσιάζει ο συνομιλητής του.

Το 77,5% των συμμετεχόντων, που δήλωσαν ότι θέλουν να μάθουν αν ο συνομιλητής τους τους παρουσιάζει τα πραγματικά χαρακτηριστικά της εξωτερικής του εμφάνισης, το ρωτήσαμε με ποιόν τρόπο συνήθως το επιδιώκει (Γράφημα 4.26α). Οι επιλογές που δώσαμε είναι τέσσερεις, με την τελευταία να είναι ανάπτυξης, σε περίπτωση που δεν τους καλύπτουν οι άλλες τρεις επιλογές. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους (44,4%), οι συμμετέχοντες ζητάνε φωτογραφία από το συνομιλητή τους, για να έχουν μία πιο ασφαλή άποψη για την εικόνα του. Το 30,4% ζητάει να κάνουν χρήση webcam, μέσω της οποίας θα μπορούσαν να έχουν μία πιο πλήρη άποψη για το άτομο με το οποίο επικοινωνούν.

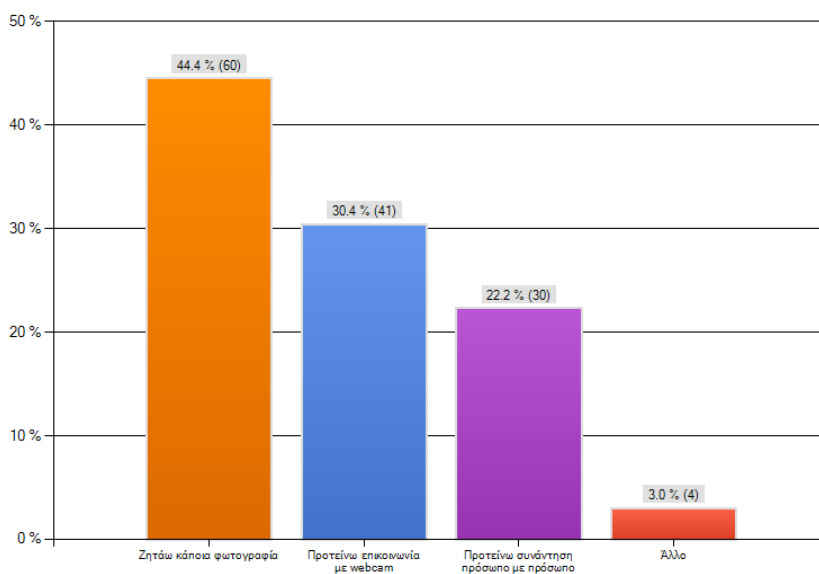
Γράφημα 4.25α

Σας ενδιαφέρει να μάθετε αν όντως ο/η συνομιλητής/τρια σας παρουσιάζει τα πραγματικά του/της χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης;

Γράφημα 4.26α

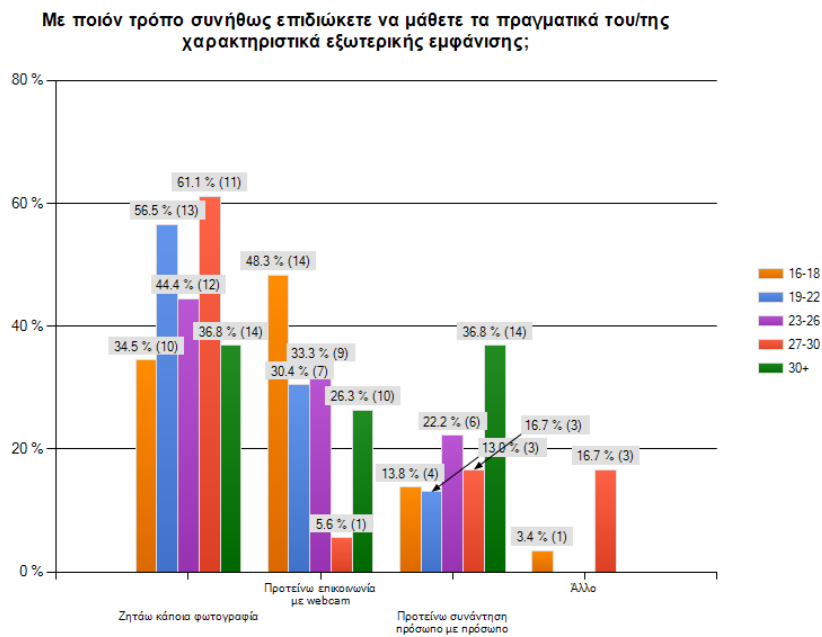
Με ποιόν τρόπο συνήθως επιδιώκετε να μάθετε τα πραγματικά του/της χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης;

Έπειτα, υπάρχουν και τα άτομα (22,2%) τα οποία ζητάνε συνάντηση σε πραγματικό χρόνο για να ξέρουν ακριβώς με ποιο άτομο συνομιλούν. Το 3%, επέλεξε την απάντηση «άλλο», πληκτρολογώντας τις απαντήσεις τους: μέσα από την κουβέντα, στην ευχέρεια του άλλου, ζητάει πάνω από 2 φωτογραφίες. Σε γενικές γραμμές, οι συμμετέχοντες φαίνεται ότι έχουν την τάση να επιβεβαιώνουν τα στοιχεία που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους, ώστε

να έχουν μία ξεκάθαρη άποψη για το «ποιός πραγματικά είναι;». Η δυνητική σωματοποίηση του ατόμου, σε αυτή τη περίπτωση φαίνεται να είναι περιορισμένη από την απαίτηση των περισσότερων να γνωρίζουν για τα πραγματικά χαρακτηριστικά τους. Ίσως για αυτόν τον λόγο και οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες δεν μπαίνουν στη διαδικασία της παραποίησης των χαρακτηριστικών τους, καθώς σε μία πρόταση που θα δεχτούν από τον συνομιλητή τους, για αποδεικτικά στοιχεία, θα βρεθούν εκτεθειμένοι. Εξετάζοντας την παραπάνω ερώτηση και με βάση την ηλικία των συμμετεχόντων, όπως βλέπουμε και στο Γράφημα 4.26γ, το μεγαλύτερο ποσοστό (48,3%) των ατόμων με ηλικία μεταξύ 16 και 18 ετών, δήλωσαν ότι επιδιώκουν να μάθουν τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους, προτείνοντας του τη χρήση webcam. Από ότι φαίνεται, η χρήση webcam είναι περισσότερο διαδεδομένη μεταξύ των εφήβων. Επίσης, τα περισσότερα άτομα που δήλωσαν ότι προτείνουν πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση είναι άνω των 30, προφανώς όντας πιο εξοικειωμένοι με την ιδέα της γνωριμίας με ένα άγνωστο άτομο, με έναν πιο παραδοσιακό και σίγουρο τρόπο.

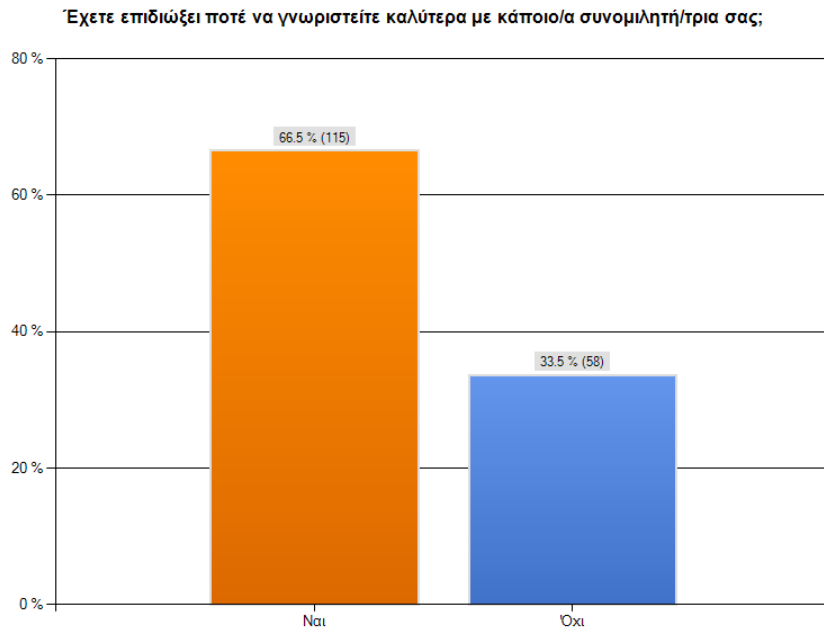
Γράφημα 4.26γ

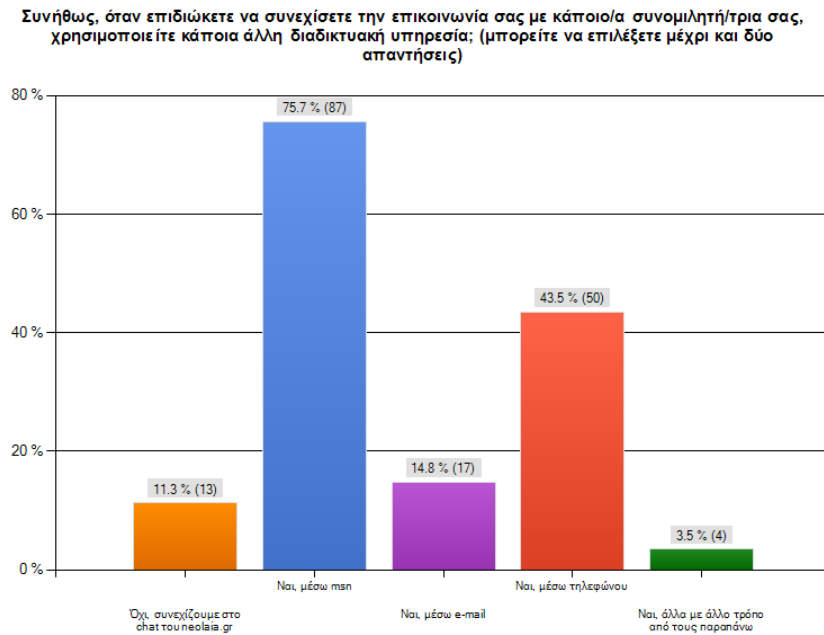
Online σχέσεις

Αυτή η ενότητα των ερωτήσεων, ξεκινάει με την ερώτηση «έχετε επιδιώξει ποτέ να γνωριστείτε καλύτερα με κάποιο συνομιλητή σας;». Το 66,5% των συμμετεχόντων απάντησε θετικά, ενώ το 33,5% απάντησε αρνητικά. Τα άτομα που απάντησαν θετικά πέρασαν στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.28α.

Γράφημα 4.27α

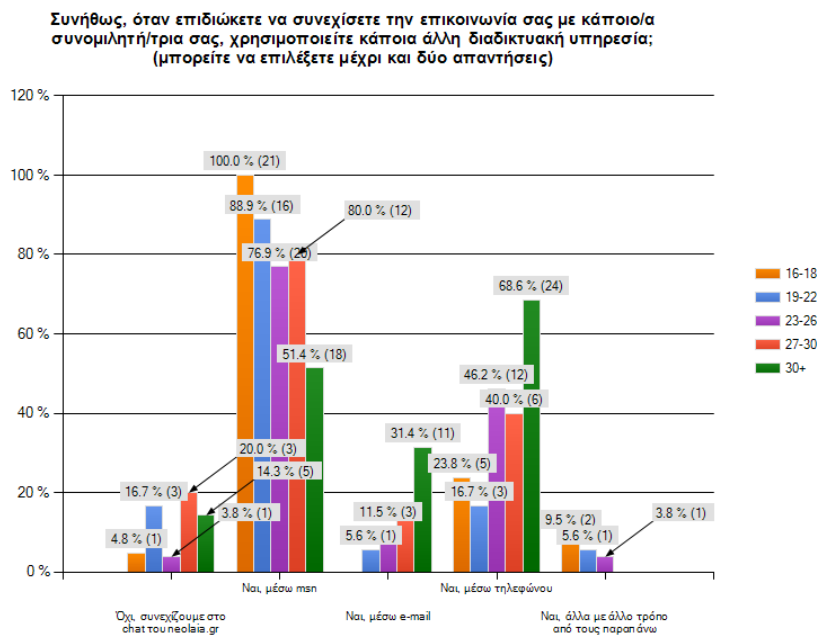
Γράφημα 4.28α

Το επικρατέστερο μέσο που προτείνουν, για να συνεχίσουν την επικοινωνία τους με τον συνομιλητή τους, είναι το msn με ποσοστό 75,7%. Μέσω αυτής, της ιδιαίτερα δημοφιλούς υπηρεσίας, οι χρήστες έχουν την δυνατότητα ανταλλαγής δεδομένων (όπως φωτογραφίες, μουσική, κ.α.), της χρήσης webcam και της φωνητικής επικοινωνίας, ενώ παράλληλα μπορούν να συνεχίσουν την επικοινωνία τους, διατηρώντας τα στοιχεία του ατόμου που

τους ενδιαφέρει μέσα στη λίστα επαφών τους. Το επόμενο μέσο είναι το τηλέφωνο, με 43,5%. Το τηλέφωνο είναι ίσως το πιο διαδεδομένο μέσο επικοινωνίας, ιδιαίτερα με την εξάπλωση των κινητών τηλεφώνων, όπου ο κάθε ένας έχει το προσωπικό του νούμερο. Με αυτόν τον τρόπο, η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων μπορεί να διατηρηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, αποθηκεύοντας το νούμερο του τηλεφώνου του άλλου. Επιπλέον, το 14,8% δήλωσε μέσω e-mail, το 11,3% συνεχίζει στο chat του neolaia.gr και το μικρότερο ποσοστό, 3,5% προτείνει άλλο τρόπο. Ο άλλος τρόπος που προτείνουν είναι το Facebook. Από το 43,5% των συμμετεχόντων, που δήλωσαν ότι προτείνουν να συνεχίσουν την συνομιλία τους μέσω τηλεφώνου, είναι κυρίως άνω των 30, αποτελώντας και την επικρατέστερη επιλογή της ηλικιακής τους ομάδας, με 68,6% (Γράφημα 4.28γ). Το τηλέφωνο είναι ο πλέον παραδοσιακός και δημοφιλής τρόπος επικοινωνίας, κάτι που φαίνεται να ενστερνίζονται τα άτομα άνω των 30 ετών.

Γράφημα 4.28γ

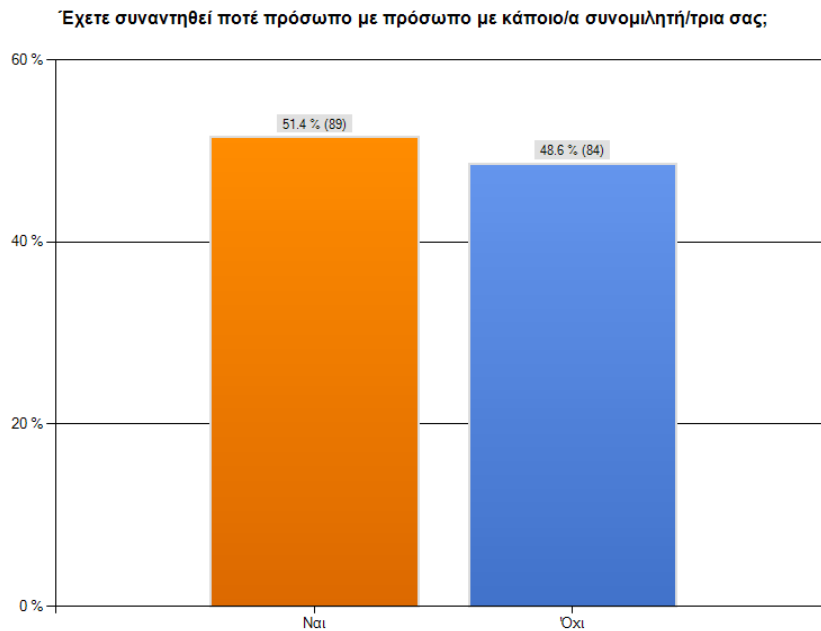

Το 51,4% των συμμετεχόντων, δήλωσε ότι έχει συναντηθεί σε πραγματικό χρόνο με κάποιο συνομιλητή του (Γράφημα 4.29α). Με απόκλιση 2,8% (και συγκεκριμένα με διαφορά 5 ατόμων), απάντησαν ότι δεν έχουν συναντηθεί.

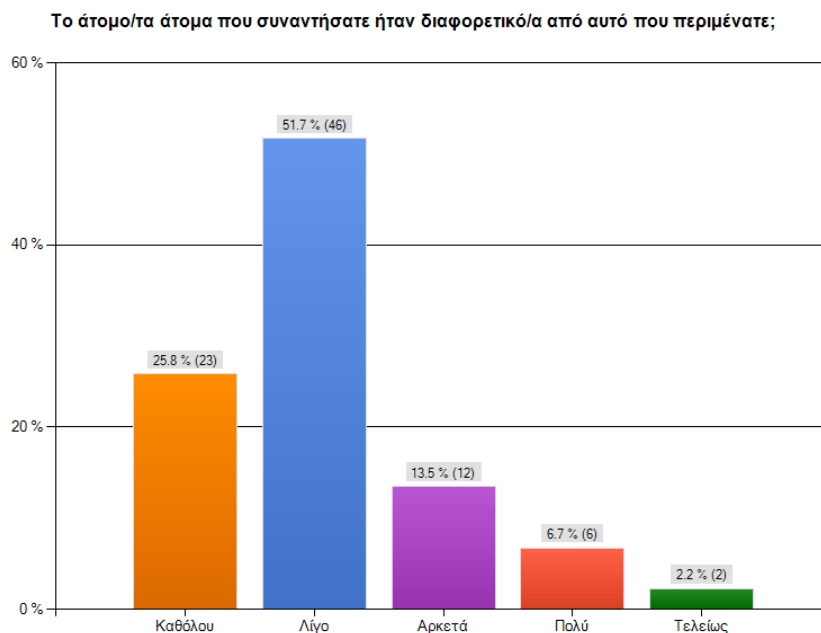
Από το 51,4% των συμμετεχόντων, που απάντησαν ότι έχουν συναντηθεί πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιο συνομιλητή τους, το 51,7% δήλωσε ότι το άτομο που συνάντησε διέφερε «λίγο» από αυτό που περίμενε (Γράφημα 4.30α). Το 25,8% που ακολουθεί, δήλωσε ότι δεν διέφερε «καθόλου» και το 13,5% «αρκετά». Παρατηρούμε, ότι το

μεγαλύτερο ποσοστό είναι από το «καθόλου» μέχρι το «λίγο», αποτελώντας το 77,5% των 89 απαντήσεων. Αυτό το αποτέλεσμα, ενισχύει την άποψη ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν παραποιούν σε μεγάλο βαθμό (ίσως και καθόλου) την εξωτερική τους εμφάνιση. Οι επιλογές «πολύ» και «τελείως» σημείωσαν τα ποσοστά 6,7% και 2,2% αντίστοιχα.

Γράφημα 4.29α

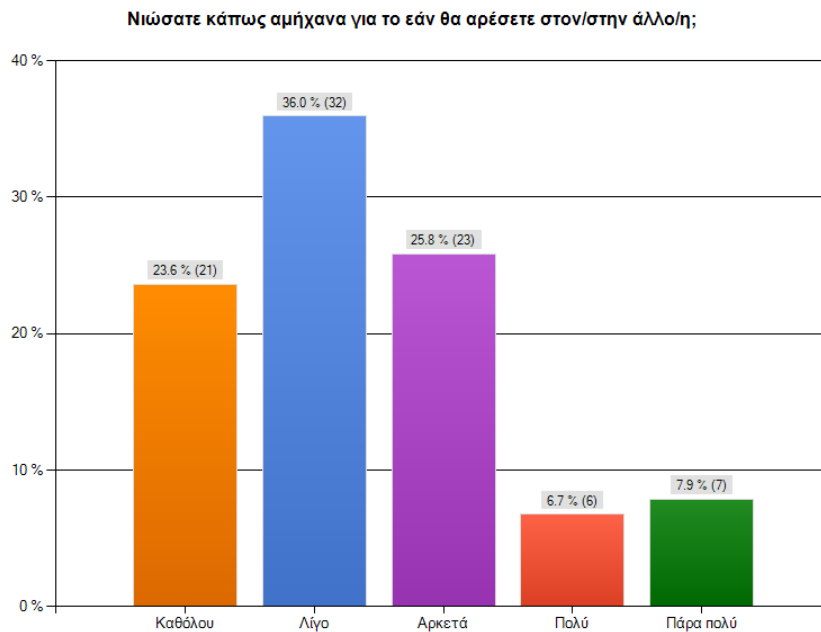

Γράφημα 4.30α

Στο παρακάτω Γράφημα 4.31α, φαίνεται ότι οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες έχουν αυτοπεποίθηση για τον εαυτό τους, καθώς οι περισσότερες απαντήσεις ήταν μεταξύ «καθόλου» και «αρκετά», με επικρατέστερο το «λίγο». Πιο συγκεκριμένα, το 36% απάντησε «λίγο», το 25,8% «αρκετά» και το 23,6% «καθόλου». Οι άλλες δύο επιλογές, «πάρα πολύ» και «πολύ», επιλέχθηκαν από το 7,9% των συμμετεχόντων και το 6,7% αντιστοίχως.

Γράφημα 4.31α

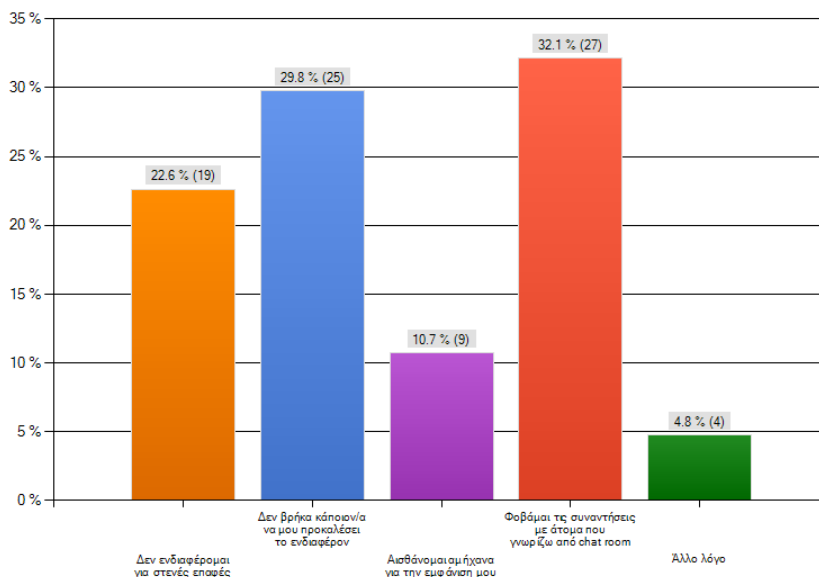

Στο 48,6% των συμμετεχόντων, που δεν έχει συναντηθεί ποτέ με κάποιο συνομιλητή του πρόσωπο με πρόσωπο, τέθηκε το ερώτημα «ποια είναι η βασική αιτία» (Γράφημα 4.32α). Το 32,1% απάντησε πως φοβάται τις συναντήσεις με άτομα που γνωρίζει από chat room, ακολουθώντας το «δεν βρήκα κάποιον να μου προκαλέσει το ενδιαφέρον», με 29,8%, και το «δεν ενδιαφέρομαι για στενές επαφές», με 22,6%. Το 10,7% δήλωσε ότι αισθάνεται αμήχανα για την εμφάνιση του και το 4,8% για «άλλο λόγο». Στις δύο από τις τέσσερις απαντήσεις ανάπτυξης, οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι δεν έχουν αρκετό χρόνο και ότι δεν βρήκαν κάποιο άτομο που να ενδιαφέρεται για συνάντηση. Το ποσοστό του 32,1%, θα είχε ενδιαφέρον να το εξετάσουμε και υπό το πρίσμα της ηλικιακής ομάδας.

Στο Γράφημα 4.32γ, βλέπουμε ότι την επιλογή «φοβάμαι τις συναντήσεις με άτομα που γνωρίζω από chat room», την έχουν επιλέξει κυρίως άτομα της ηλικιακής ομάδας 16-18. Τα άτομα άνω των 30, όπως και αυτά μεταξύ 27-30, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους δήλωσαν ότι δεν βρήκαν κάποιον να τους προκαλέσει το ενδιαφέρον.

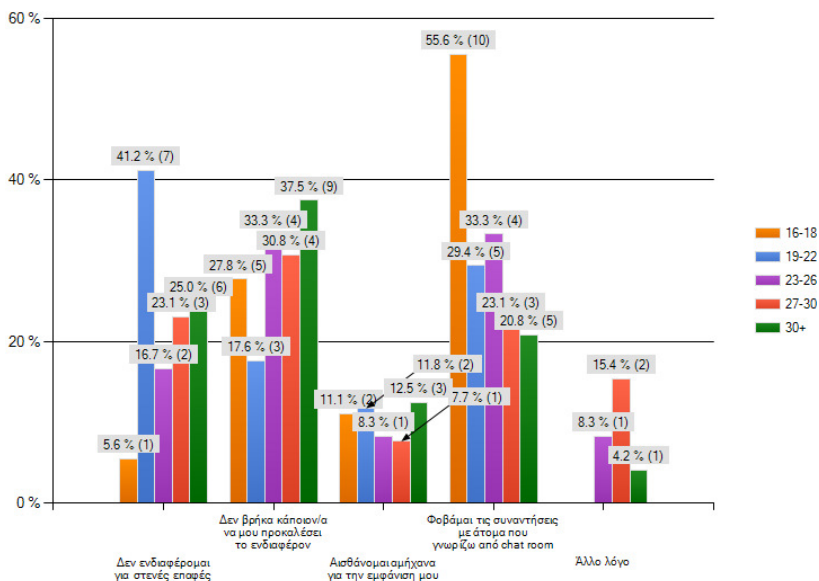
Γράφημα 4.32α

Ποια είναι η βασική αιτία;

Γράφημα 4.32γ

Ποια είναι η βασική αιτία;

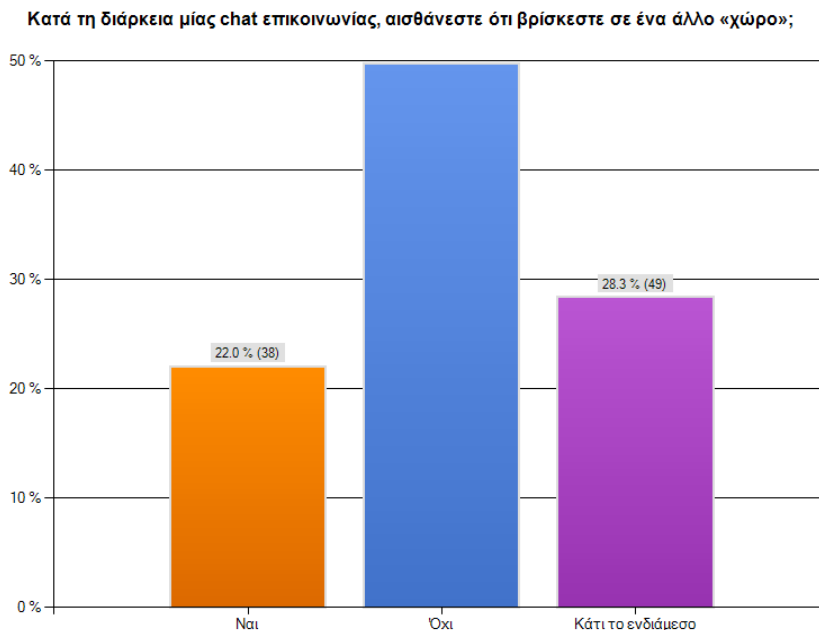

Η ηλικιακή ομάδα των 23-26, έχουν επιλέξει ισάριθμα τις δύο παραπάνω επιλογές. Από την άλλη, οι συμμετέχοντες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 19-22, επέλεξαν την απάντηση «δεν ενδιαφέρομαι για στενές επαφές». Έτσι, τα περισσότερα άτομα που επέλεξαν την τέταρτη επιλογή, που ήταν και η επικρατέστερη με ποσοστό 32,1%, ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 16-18. Είναι λογικό τα άτομα αυτής της ηλικίας να είναι

επιφυλακτικά, στο να έρθουν σε πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση με άτομα που γνωρίζουν μέσω chat rooms.

Αντίληψη του σώματος

Γράφημα 4.33α

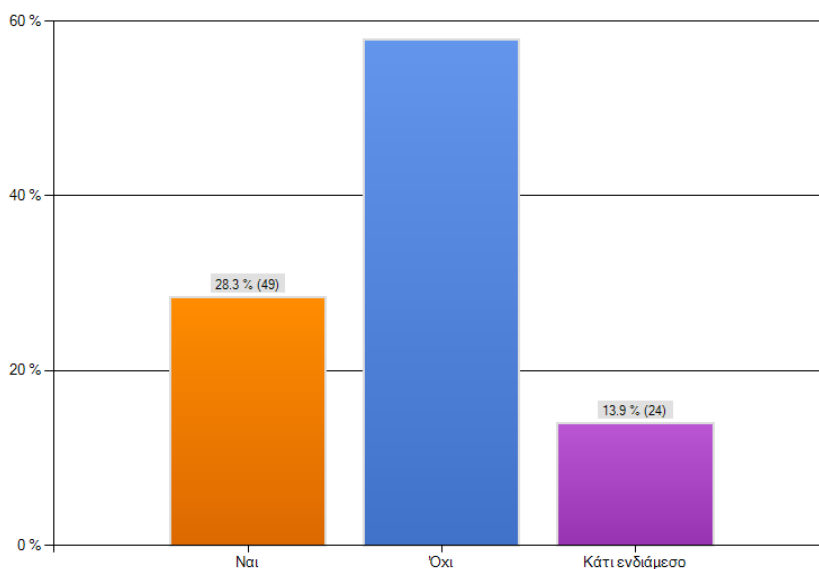
Περνώντας στην επόμενη ενότητα, οι ερωτηθέντες απάντησαν εάν κατά τη διάρκεια μίας chat επικοινωνίας αισθάνονται ότι βρίσκονται σε άλλο «χώρο». Σε αυτή την ερώτηση θελήσαμε να δούμε την αντίληψη που έχουν τα άτομα για την αίσθηση του «χώρου», όταν βρίσκονται στον κυβερνοχώρο. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, με ποσοστό 49,7%, δήλωσε ότι δεν αισθάνεται ότι βρίσκεται σε άλλο «χώρο» και το 28,3%, ότι το βιώνει κάπου ενδιάμεσα, μεταξύ πραγματικού και μη «χώρου». Με την ερώτηση αυτή, θελήσαμε να δούμε κατά πόσο τα άτομα εμβυθίνονται μέσα στο δυνητικό περιβάλλον που δημιουργούν με τον συνομιλητή τους. Ξεκάθαρα οι περισσότεροι δηλώνουν ότι δεν αισθάνονται να βρίσκονται σε άλλο «χώρο».

Στην ερώτηση που βλέπουμε στον Γράφημα 4.34α, οι συμμετέχοντες, με ποσοστό 57,8%, δήλωσαν ότι δεν παρατηρούν διαφορές μεταξύ της πραγματικής και της δυνητικής παρουσίας του σώματος τους. Το 28,3% δήλωσε ότι παρατηρεί διαφορές και το 13,9% ότι βρίσκεται κάπου στο ενδιάμεσο. Χρησιμοποιήσαμε τον όρο «εικονική» παρουσία, γιατί θεωρήσαμε ότι οι συμμετέχοντες δεν θα κατανοούσαν τον όρο «δυνητική». Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση, συμπεραίνουμε ότι οι συμμετέχοντες, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους δεν φαίνεται να εμβυθίνονται στην δυνητική τους παρουσία.

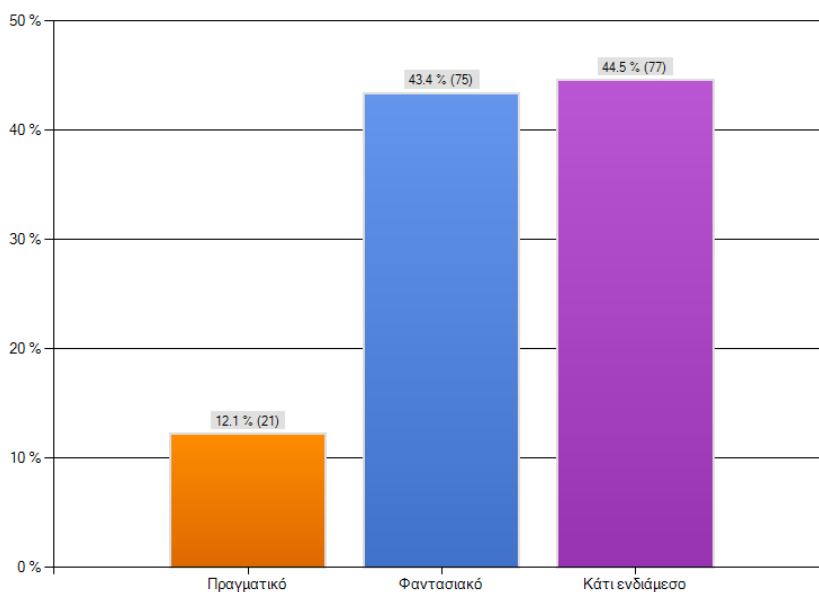
Γράφημα 4.34α

Παρατηρείτε διαφορές μεταξύ της πραγματικής και της εικονικής παρουσίας του σώματος σας;

Γράφημα 4.35α

Το cybersex το βιώνετε ως κάτι:

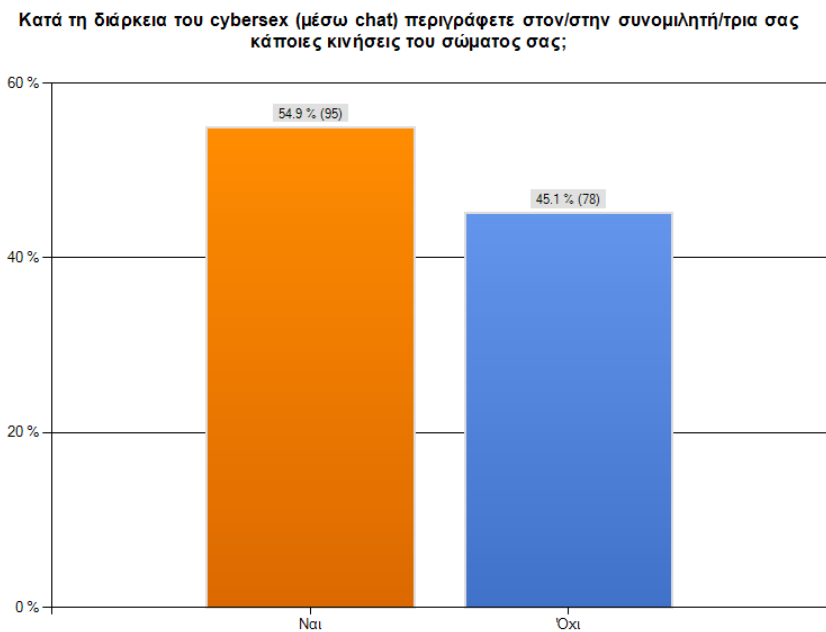
Στη συνέχεια, τους ρωτάμε πώς βιώνουν το cybersex (Γράφημα 4.35α). Οι συμμετέχοντες, με ποσοστό 44,5%, δήλωσαν ότι βιώνουν το cybersex ως κάτι μεταξύ φανταστικού και πραγματικού, ενώ με ποσοστό 43,4%, ότι το βιώνουν ως «φανταστικό». Μόλις το 12,1% υποστήριξε ότι το βιώνει ως «πραγματικό». Παρότι είδαμε στις προηγούμενες ερωτήσεις να υπερισχύει η τάση του πραγματικού, όσον αφορά το σώμα τους και τον χώρο, ωστόσο

το cybersex, ως εμπειρία, το θεωρούν από «φανταστικό» μέχρι κάτι μεταξύ πραγματικού και φανταστικού.

Όπως έχουμε ήδη πει, στις cybersex επαφές, οι φυσικές ενδείξεις του σώματος του ατόμου είναι περιορισμένες ή απύσες. Οι σωματικές ενδείξεις, από την άλλη, είναι σημαντικές για την έναρξη μίας σεξουαλικής επαφής. Οι ανάγκες που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης των ατόμων ευνόησαν την ανάπτυξη νέων μεθόδων παρουσίασης των σωματικών ενδείξεων στο κειμενικό (chat) cybersex. Κατά την Whitty (2003b), η πιο διαδεδομένη μέθοδος, είναι η περιγραφή της εμφάνισης του σώματος ή των κινήσεων του, μέσω του κειμένου.

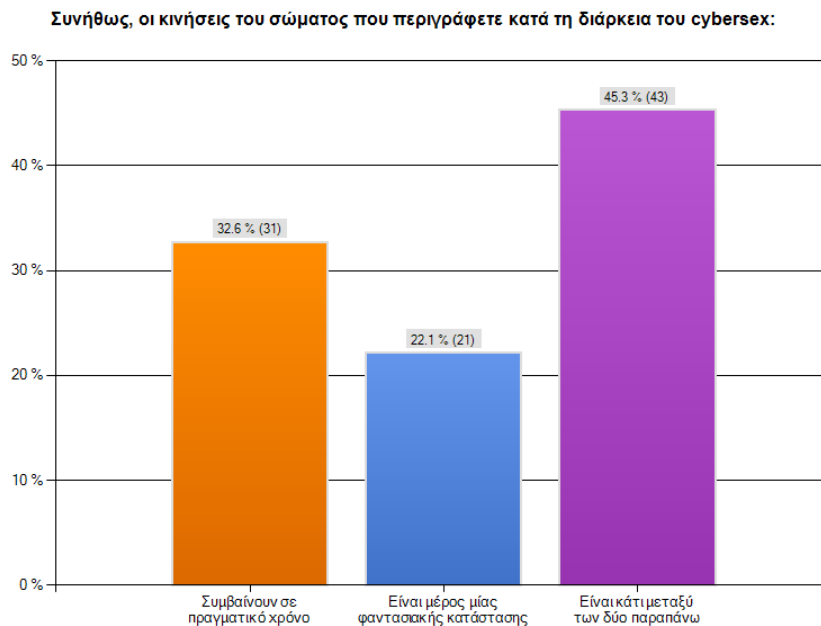
Σε αυτή τη φάση του ερωτηματολογίου, ρωτάμε τους συμμετέχοντες εάν κατά τη διάρκεια του cybersex, με chat επικοινωνία, περιγράφουν στον/στην συνομιλητή/τρια σας κάποιες κινήσεις του σώματος τους. Το 54,9% των συμμετεχόντων απάντησε θετικά και το 45,1% αρνητικά. Το cybersex ως ερωτική διαδικασία, είναι πολύ πιθανό να εμπεριέχει και κάποιες περιγραφές αναφορικά με το σώμα. Πέρα από την περιγραφή των εξωτερικών χαρακτηριστικών των ατόμων, μπορεί να γίνεται αναφορά και σε κινήσεις και στάσεις του σώματος.

Γράφημα 4.36α

Τα άτομα που απάντησαν θετικά (54,9%) στην προηγούμενη ερώτηση, τους ρωτήσαμε σχετικά με τις κινήσεις του σώματος που περιγράφουν κατά την διάρκεια του cybersex, δίνοντας τους τρεις επιλογές.

Γράφημα 4.37α

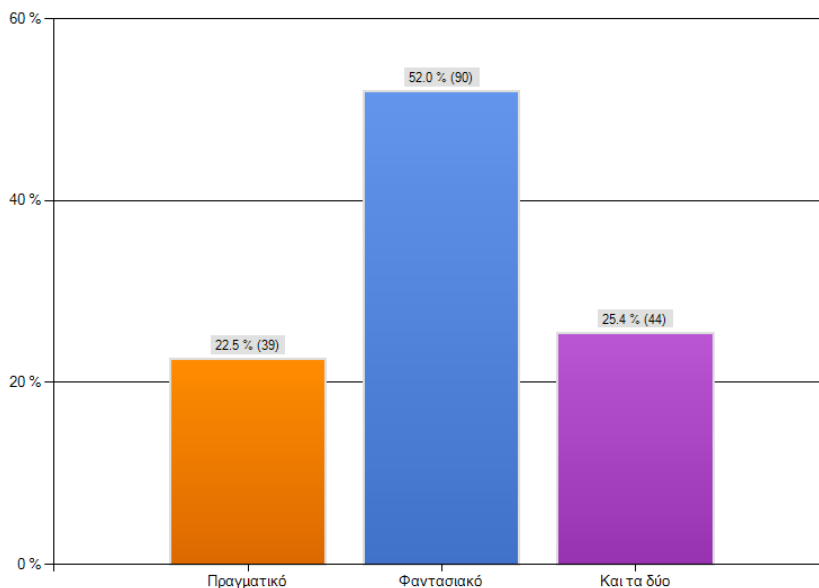

Το 45,3%, δήλωσε ότι οι κινήσεις αυτές είναι κάτι μεταξύ πραγματικού και φανταστικού. Το 32,6% μας είπε ότι «συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο» και το 22,1% ότι «είναι μέρος μίας φανταστικής κατάστασης». Το σώμα, σε αυτή τη φάση της επικοινωνίας των συνομιλητών εμφανίζεται ενεργητικό, καθώς επηρεάζεται από το περιεχόμενο της συνομιλίας. Η σεξουαλική περιγραφή, στην οποία τα άτομα συμμετέχουν, μπορεί να περάσει από το λεκτικό στο ενεργητικό, με το σώμα να αντιδρά ανάλογα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες των ατόμων.

Έπειτα, ρωτήσαμε όλους τους συμμετέχοντες, πώς βιώνουν το σώμα του άλλου, δίνοντας τους τρεις επιλογές (Γράφημα 4.38α). Το 52% των ερωτηθέντων, δήλωσε ότι το βιώνει ως κάτι «φανταστικό», το 25,4% ως κάτι μεταξύ πραγματικού και φανταστικού και το 22,5% ως «πραγματικό». Βλέπουμε ότι σχετικά με το σώμα του συνομιλητή τους δημιουργείται μία φανταστική εικόνα για τα περισσότερα άτομα. Όσο ζωντανή και να είναι η περιγραφή του συνομιλητή για το σώμα του, δεν παύει να αναπαρίσταται στο μυαλό του ατόμου, ανάλογα με το πώς το ίδιο το φαντάζεται. Ωστόσο, υπάρχουν και άτομα, τα οποία βιώνουν το σώμα του συνομιλητή τους ως «πραγματικό». Η αίσθηση της πραγματικής παρουσίας του άλλου, αναδεικνύει και την εμπύθιση που βιώνουν ορισμένα άτομα κατά την διάρκεια του cybersex.

Γράφημα 4.38α

Το σώμα του/της άλλου/άλλης το βιώνετε ως:

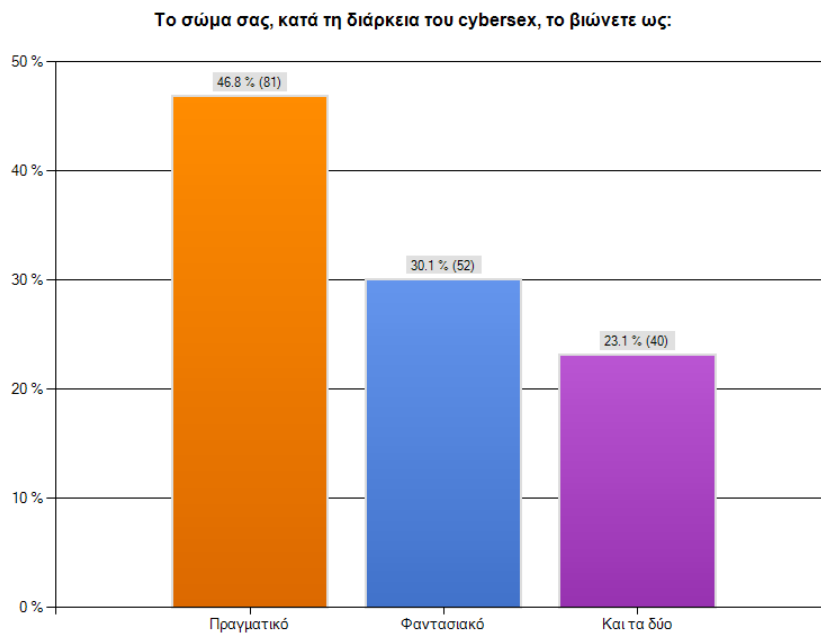

Αναφορικά με το δικό τους σώμα, όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.39α, οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι το βιώνουν ως «πραγματικό» σε ποσοστό 46,8%, ως «φανταστικό» το 30,1% και το 23,1% ως κάτι μεταξύ πραγματικού και φανταστικού. Το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων δήλωσε ότι βιώνει το σώμα του ως «φανταστικό» έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Παρότι δήλωσαν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, ότι δεν βρίσκουν διαφορές μεταξύ δυνητικής και πραγματικής παρουσίας του σώματος τους (Γράφημα 4.34α), το 30,1% δήλωσε ότι βιώνει το σώμα του ως «φανταστικό». Συνδυαστικά και με τις απαντήσεις που μας έδωσαν για το πώς βιώνουν το cybersex, που η πλειοψηφία βρίσκεται μεταξύ των απαντήσεων «φανταστικό» και «κάτι ενδιάμεσο», κατανοούμε ότι τα άτομα μπαίνουν σε μία διαδικασία φαντασίωσης, ακόμα και για το δικό τους σώμα. Η δυνητική τους σωματοποίηση, τους επιτρέπει να ξεφύγουν από τα όρια του πραγματικού τους σώματος και να βιώσουν την δυνητική τους παρουσία. Ακριβώς επειδή δεν υπάρχει πραγματική επαφή των σωμάτων, τα δυνητικά σώματα γίνονται κομμάτι της δυνητικής τους σεξουαλικότητας, εκφράζοντας την φαντασίωση στην οποία εμβυθίνονται οι συνομιλητές. Με τον τρόπο αυτό, το σώμα απενοχοποιείται από την σεξουαλική πράξη στην οποία συμμετέχει μέσα από τη δυνητική του σωματοποίηση.

Παρόλα αυτά, το 46,8% βιώνει το σώμα του ως «πραγματικό», το 52% το σώμα του άλλου ως «φανταστικό», το 54,9% περιγράφει κινήσεις του σώματος του κατά τη διάρκεια του cybersex και 44,5% βιώνει το cybersex ως «φανταστικό». Με βάση αυτά τα δεδομένα,

θεωρούμε ότι οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες έχουν αίσθηση του πραγματικού τους σώματος κατά τη διάρκεια μίας cybersex εμπειρίας, του οποίου η δυνητική σεξουαλικότητα εκφράζεται φαντασιακά, σε συνδυασμό με το δυνητικό και παράλληλα φαντασιακό σώμα του συνομιλητή. Η δυνητική σωματοποίηση, σε μεγάλο βαθμό, ταυτίζεται με το πραγματικό σώμα του ατόμου. Στη συνέχεια, το δυνητικό του σώμα συμμετέχει σε μία φαντασιακή σεξουαλική δραστηριότητα, επηρεάζοντας το φυσικό σώμα ακόμα και σε πραγματικό χρόνο.

Γράφημα 4.39α

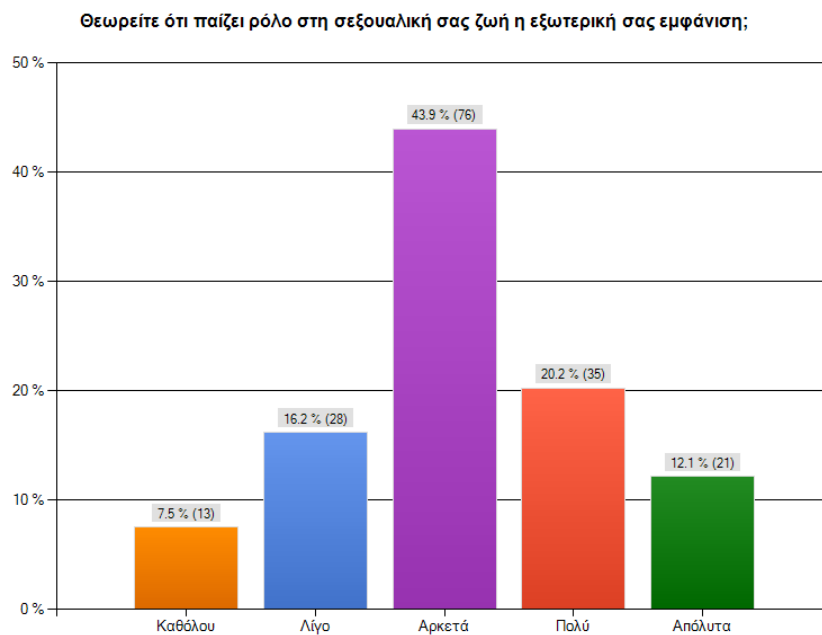

Έπειτα, όπως βλέπουμε και στο Γράφημα 4.40α, τους ρωτήσαμε εάν θεωρούν ότι παίζει ρόλο στη σεξουαλική τους ζωή η εξωτερική τους εμφάνιση. Το 43,9% δήλωσε «αρκετά», αποτελώντας την επικρατέστερη άποψη των συμμετεχόντων, ακολουθώντας το 20,2% με την επιλογή «πολύ». Οι απαντήσεις «λίγο» και «απόλυτα» σημείωσαν τα ποσοστά 16,2% και 12,1% αντίστοιχα. Τέλος, η επιλογή «καθόλου» επιλέχθηκε από το 7,5% των συμμετεχόντων.

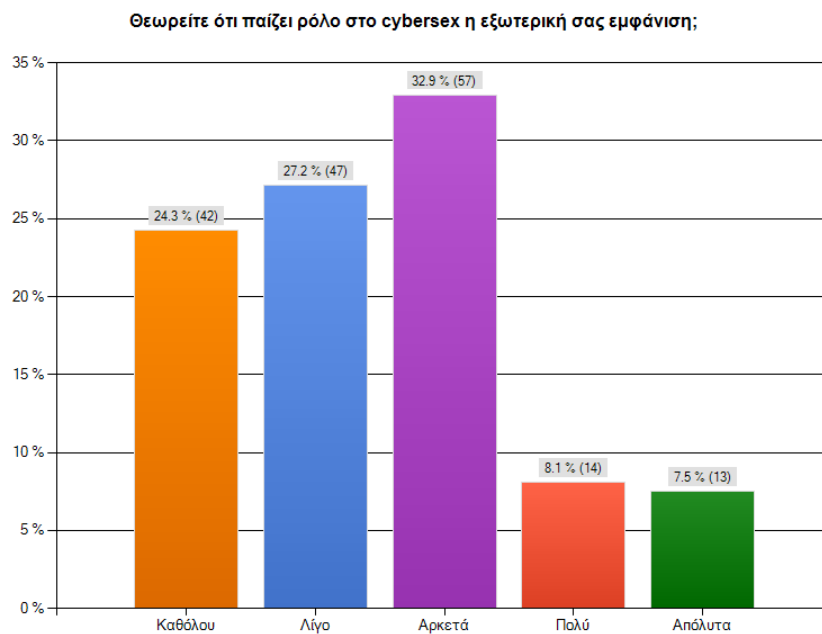
Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της ερώτησης που βρίσκεται στο Γράφημα 4.40^α, με αυτά της προηγούμενης ερώτησης, στο Γράφημα 4.41α, βλέπουμε ότι η τάση είναι μεταξύ «καθόλου» και «αρκετά», συμπληρώνοντας οι τρεις επιλογές το 84,4% των απαντήσεων. Πιο συγκεκριμένα, το 32,9% πιστεύει «αρκετά», το 27,2% «λίγο» και το 24,3% «καθόλου», αποτελώντας τις επικρατέστερες απαντήσεις. Το 8,1% δήλωσε «πολύ» και το 7,5% «απόλυτα». Παρατηρούμε ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν σημαντική την εξωτερική

εμφάνιση τους στην σεξουαλική τους ζωή στον πραγματικό κόσμο περισσότερο από ότι στο cybersex.

Γράφημα 4.40α

Γράφημα 4.41α

Στα δεδομένα που έχουμε από τις ερωτήσεις 21 και 23, οι συμμετέχοντες, όπως είδαμε, απάντησαν μεταξύ «λίγο» και «αρκετά», με ποσοστό που φτάνει συνολικά το 62,5%, στην

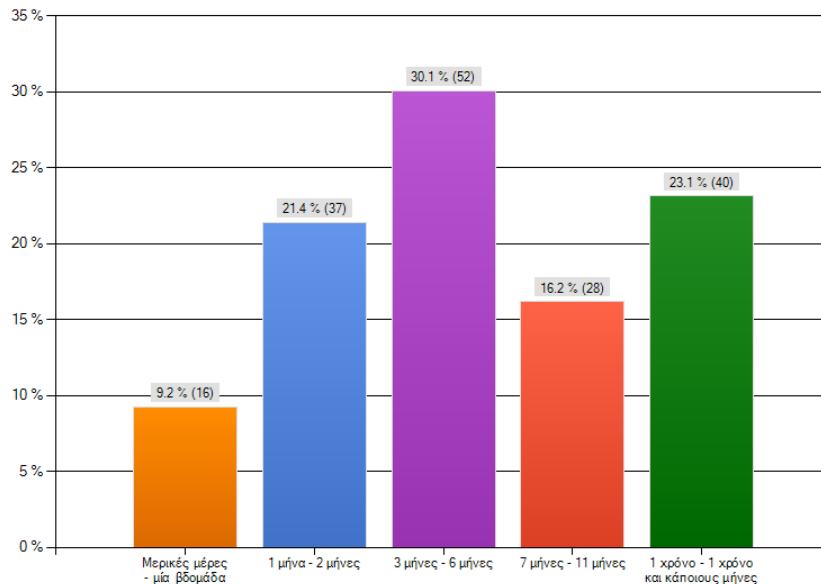
ερώτηση 21¹¹ και στο ερώτημα 23¹², από «σπάνια» μέχρι «μερικές φορές», με συνολικό ποσοστό 63%. Συμπεραίνουμε ότι τα άτομα που κάνουν cybersex, ενδιαφέρονται για την πραγματική εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους¹³, πιθανών για να έχει την «εικόνα» του ατόμου με το οποίο συνομιλεί. Δεν είναι όμως και το βασικότερο στοιχείο της δυναμικής σεξουαλικής τους επαφής. Καθώς, κι εάν δεν του άρεσε κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής του εμφάνισης, πολύ συνήθως δεν διακόπτουν την επαφή.

Κατά τον ίδιο τρόπο, καθώς η σχέση αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται σε μία δυναμική κοινότητα ευνοεί την καθιέρωση κάποιων συνηθειών μεταξύ των μελών, τα άτομα κρίνουν ότι η εξωτερική τους εμφάνιση παίζει ρόλο στο cybersex, αλλά όχι και καταλυτικό. Όπως ισχυρίζεται και ο Walther με τους συνεργάτες του (2001), μέσα από την εξαποστάσεως αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται μεταξύ των ατόμων που κάνουν χρήση της CMC, δημιουργούνται και διαμορφώνονται άλλα επίπεδα έλξης, που στην καθημερινότητα τους τα άτομα δεν θα είχαν την δυνατότητα να βιώσουν.

Στοιχεία μέλους

Γράφημα 4.42α

Πόσο καιρό είστε μέλος στη κοινότητα του neolaia.gr;

¹¹ Σχετικά με το εάν παίζει ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους όταν κάνουν cybersex, βλ. σ.93

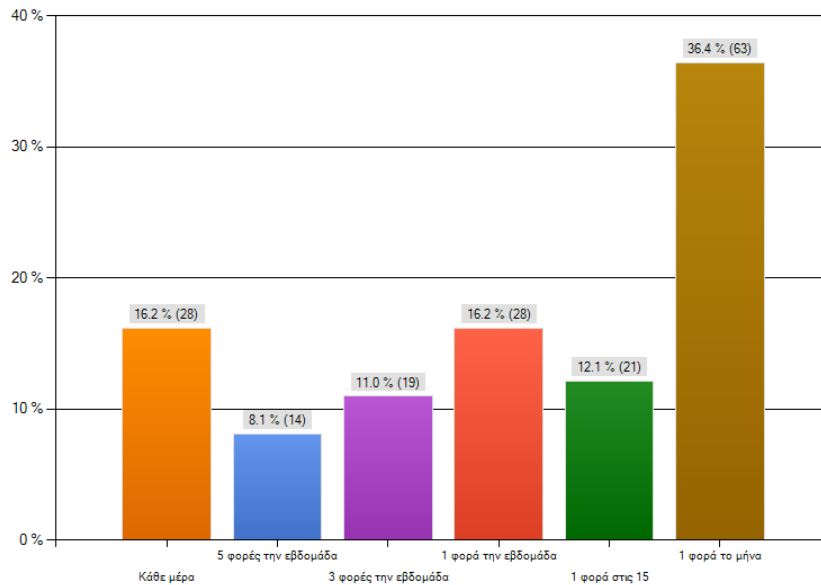
¹² Αν υπάρχει περίπτωση να σταματήσουν την επικοινωνία με το συνομιλητή τους εάν δεν τους άρεσει κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής του εμφάνισης, βλ. σ.95.

¹³ Άλλωστε και στην ερώτηση 25, το 77,5% δήλωσε ότι θέλει να ξέρει αν ο συνομιλητής του του παρουσιάζει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά, βλ. σ.97.

Στην τελευταία ενότητα ερωτήσεων, ζητήσαμε κάποιες πληροφορίες σχετικά με τα στοιχεία μέλους των συμμετεχόντων. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων, με ποσοστό 30,1%, είναι μέλη της δυνητικής κοινότητας του neolaia.gr από 3-6 μήνες, το 23,1% από 1 χρόνο και πάνω και το 21,4% από 1 μέχρι 2 μήνες. Από 7 έως 11 μήνες είναι το 16,2% και το 9,2% από μερικές μέρες έως και μία βδομάδα. Σε γενικές γραμμές φαίνεται, ότι η δυνητική κοινότητα που εξετάσαμε, έχει σταθερά μέλη και επιπλέον διαρκώς αποκτά καινούργια μέλη.

Γράφημα 4.43α

Πόσο τακτικά κάνετε chat;

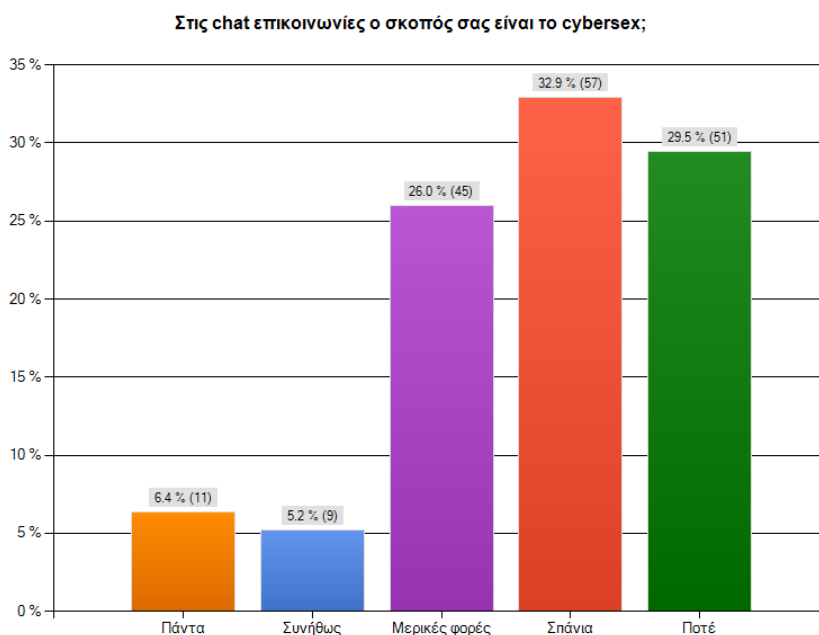
Στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.43α, το 36,4% δήλωσε ότι κάνει chat μία φορά το μήνα, αποτελώντας και την επικρατέστερη τάση και ακολουθούν με ποσοστό 16,2% οι επιλογές «κάθε μέρα» και «μία φορά την εβδομάδα». Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι κάνουν chat «μία φορά στις 15 μέρες» με 12,1%, «τρεις φορές την εβδομάδα» με ποσοστό 11% και τέλος, το 8,1% κάνει chat «πέντε φορές την εβδομάδα». Κατά συνέπεια, δεν συνηθίζουν οι περισσότεροι να μπαίνουν συχνά στην κοινότητα του neolaia.gr με σκοπό να κάνουν chat. Ωστόσο, υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων που μπαίνουν σε καθημερινή βάση.

Με το παρακάτω Γράφημα 4.44α, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες συνήθως δεν μπαίνουν στο chat του neolaia.gr με σκοπό το cybersex. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι μπορεί να ξεκινάει μία κουβέντα με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων για

διάφορα θέματα, καθώς και για να φλερτάρουν και τελικά να καταλήγει η συνομιλία σε cybersex εμπειρία.

Γράφημα 4.44α

Όπως έχουμε προαναφέρει, το όνομα χρήστη είναι ένα βασικό στοιχείο της δυνητικής ταυτότητας του μέλους μίας δυνητικής κοινότητας, στο οποίο τα μέλη συνήθως δίνουν μεγάλη σημασία (Wallace, 2001 · Subrahmanyam, Greenfield and Tynes, 2004). Ιδιαίτερα στην δυνητική κοινότητα που εξετάζουμε, αποτελεί και το πρωταρχικό στοιχείο του ατόμου, καθώς δεν μπορεί να δει κανείς το προφίλ του, χωρίς τη δική του έγκριση. Όταν το άτομο βρίσκεται σε διαδικασία εύρεσης συνομιλητή, θα τον επιλέξει μέσα από μία λίστα ψευδωνύμων. Το πιο πιθανό είναι να επιλέξει κάποιον που θα του τραβήξει την προσοχή. Συμφωνώντας με την Barnes (2003), θεωρούμε ότι το ψευδώνυμο δεν είναι μόνο ένα προσδιοριστικό στοιχείο του ατόμου, αλλά μία συνειδητή αντανάκλαση του εαυτού, καθώς το ίδιο το άτομο το κατασκευάζει, γνωρίζοντας ότι το ταυτοποιεί.

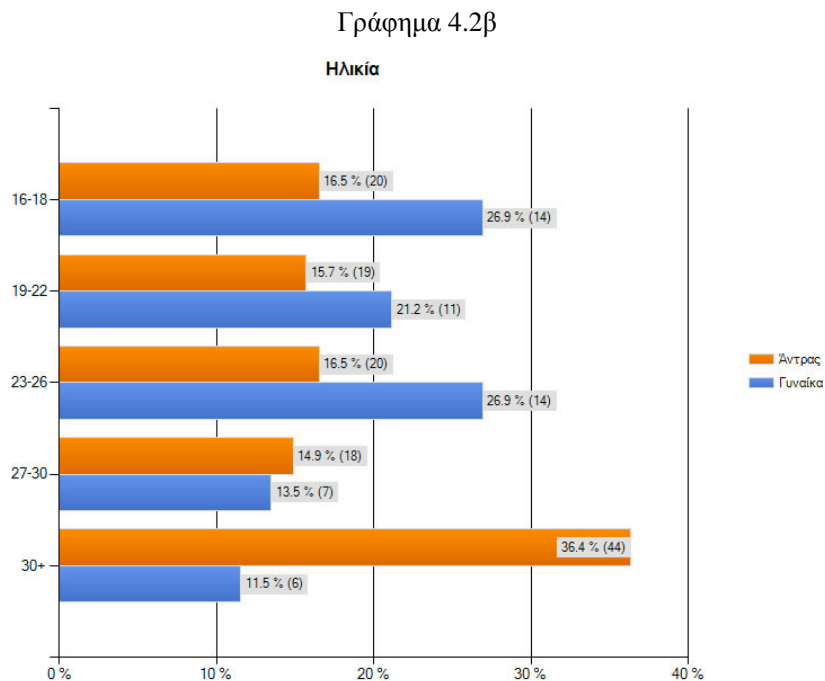
Τα ψευδώνυμα των 58 ατόμων, που δέχτηκαν να μας δώσουν το ψευδώνυμο τους, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής. Τα 49 από τα 58, δηλαδή το 84,5% των ψευδωνύμων ενέχουν κάποια κοινά στοιχεία, με βάση τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν. Τα υπόλοιπα είτε είναι κάποιο σχόλιο του συμμετέχοντα, είτε δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν, καθώς δεν μπορούμε να τα αποκωδικοποιήσουμε με βεβαιότητα. Από τα 49 που μπορούμε να αποκωδικοποιήσουμε, τα 25, δηλαδή το 51%, αφορά επίθετα που προσδίδουν κάποια χαρακτηριστικά στο άτομο. Το υπόλοιπο 49%,

ενέχει στοιχεία (πιθανών) του πραγματικού τους ονόματος. Τα 12 από 58, δηλαδή 20,7% των ψευδώνυμων, ενέχουν στο ψευδώνυμο τους κάποιον αριθμό, που μπορεί να παραπέμπει στην χρονολογία γέννησης, στην ηλικία που είχε το άτομο όταν έγινε μέλος στην δυνητική κοινότητα του peolaia.gr ή στην χρονολογία που έγινε μέλος, στον αριθμό της θύρας κάποιας ποδοσφαιρικής ομάδας παραπέμποντας μας στην αγαπημένη του ομάδα. Από τα 12 αυτά ψευδώνυμα, τα 9 συγκαταλέγονται στην κατηγορία των ψευδώνυμων με όνομα. Επιπλέον, τα 53 από τα 58 ψευδώνυμα και σχόλια (91,4%), είναι γραμμένα με λατινικούς χαρακτήρες.

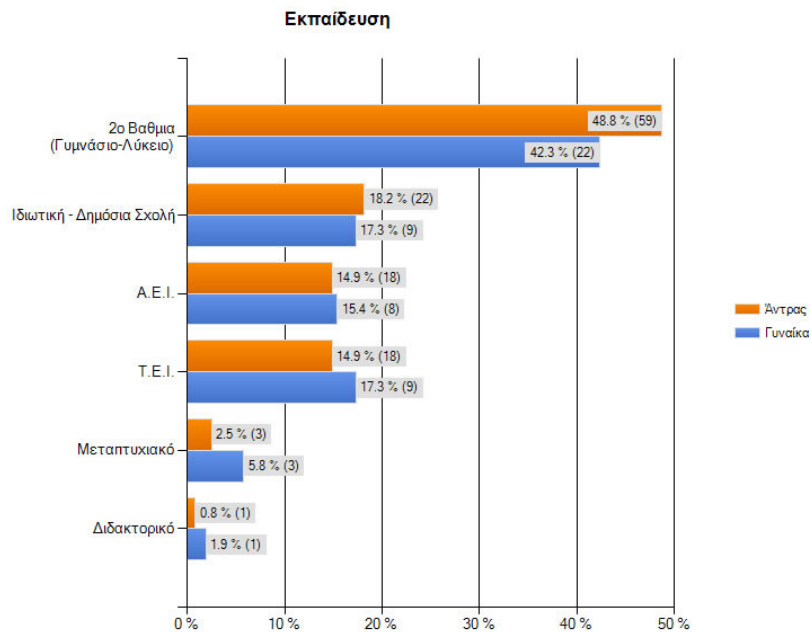
4.1.7 Ανάλυση με βάση το φύλο

Δημογραφικά Στοιχεία

Σε αυτή την ενότητα, προσεγγίζουμε το δείγμα μας με βάση το φύλο. Όπως ήδη γνωρίζουμε, το 69,9% των συμμετεχόντων είναι άντρες και το 30,1% γυναίκες. Παρατηρώντας το Γράφημα 4.2β, βλέπουμε ότι το 36,4% των αντρών είναι άνω των 30, ενώ το ποσοστό του 26,9% των γυναικών έχουν ισάριθμοι οι ηλικίες από 16-18 και από 23-26.

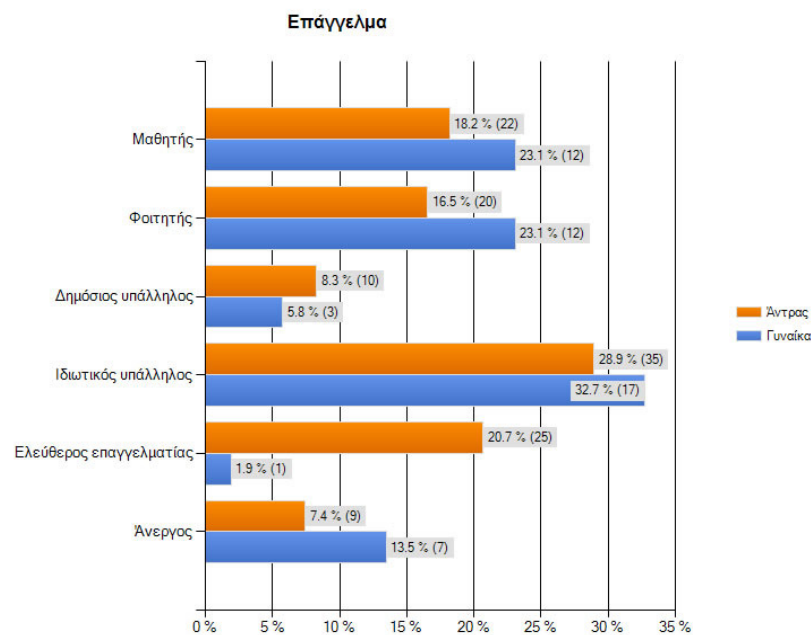

Γράφημα 4.3β

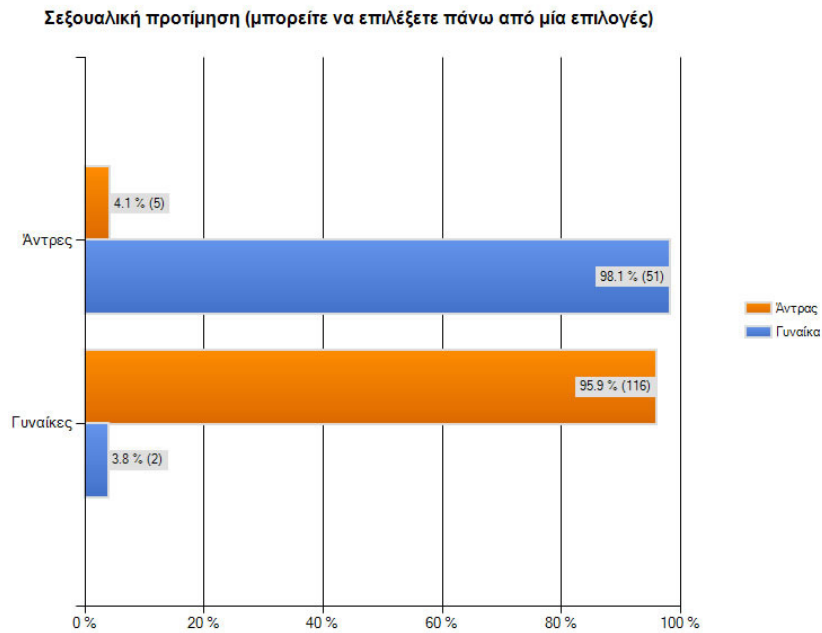
Το 48,8% των αντρών είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως και οι γυναίκες σε ποσοστό 42,3%. Γενικά τα ποσοστά των δύο φύλων στον τομέα της εκπαίδευσης είναι αρκετά κοντά, όπως φαίνεται και στο Γράφημα 4.3β. Ωστόσο, οι γυναίκες σε μεγάλο ποσοστό είναι μεταξύ 16-18, οπότε δικαιολογείται το μορφωτικό τους επίπεδο, εν αντιθέσει με τους άντρες που στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι άνω των 30.

Γράφημα 4.4β

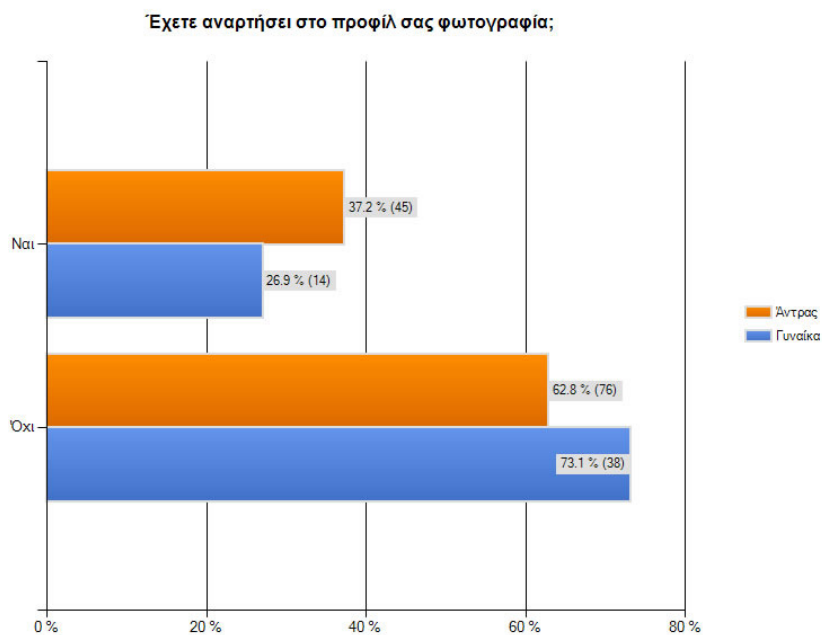

Στο επάγγελμα, βλέπουμε ότι και τα δύο φύλα συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό τους στην επιλογή «ιδιωτικός υπάλληλος», με τους άντρες να είναι στο 28,9% και τις γυναίκες στο 32,7%. Στη μόνη επιλογή που συναντάμε μεγάλη διαφορά είναι αυτή του «ελεύθερου επιχειρηματία» που υπερέχουν κατά πολύ οι άντρες. Στην ερώτηση αν είναι ΑμεΑ, έχουμε 2 γυναίκες που απάντησαν θετικά και 3 άντρες.

Γράφημα 4.6β

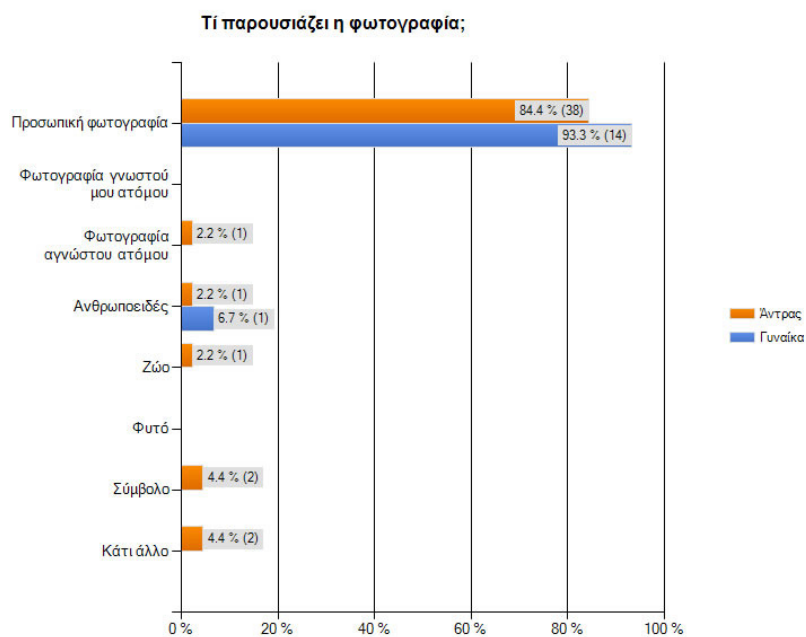
Γράφημα 4.7β

Στη σεξουαλική προτίμηση, το 4,1% των αντρών απάντησαν ότι τους αρέσουν οι άντρες και το 95,9% οι γυναίκες (Γράφημα 4.6β). Από την άλλη οι γυναίκες με ποσοστό 98,1% δήλωσαν ότι τους αρέσουν οι άντρες και το 3,8% οι γυναίκες. Μεταξύ των ατόμων που επέλεξαν άτομο του ίδιου φύλου, υπάρχει μία περίπτωση που έχουν επιλεγεί και τα δύο φύλα, καθώς τους δώσαμε αυτή την δυνατότητα.

Οι άντρες, με ποσοστό 62,8% (Γράφημα 4.7β), δήλωσαν ότι δεν έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους και οι γυναίκες με ποσοστό 73,1%. Ερχόμαστε, κατά συνέπεια σε αντίθεση με την έρευνα της Whitty (2007), με βάση την οποία, περισσότερο οι γυναίκες από ότι οι άντρες, αναρτούν φωτογραφία στο προφίλ τους.

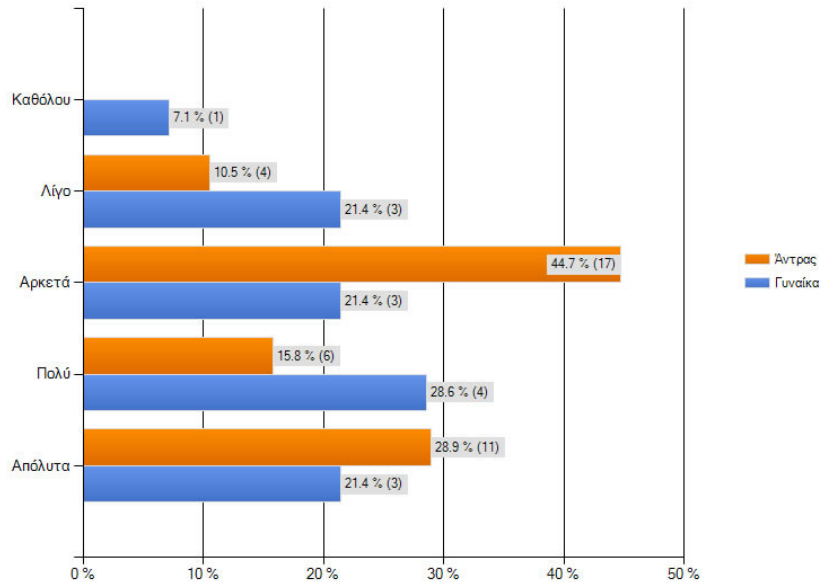
Γράφημα 4.8β

Το 37,2% των αντρών και το 26,9% των γυναικών, που δήλωσαν ότι έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους, απάντησαν με 84,4% και 93,3% αντίστοιχα, ότι η φωτογραφία που παρουσιάζουν είναι προσωπική φωτογραφία. Από αυτούς, το 44,7% των αντρών δήλωσε ότι φαίνονται με αρκετή ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά τους στην φωτογραφία (Γράφημα 4.9β). Οι γυναίκες με ποσοστό 28,6% δήλωσαν ότι φαίνονται με «πολύ» ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά τους.

Γράφημα 4.9β

Φαίνονται με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά σας;

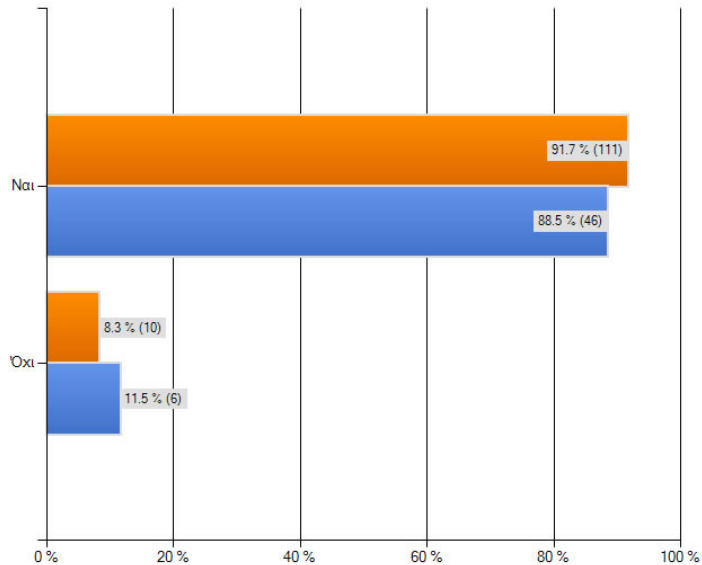

Αυτο-παρουσίαση

Στο Γράφημα 4.10β βλέπουμε ότι οι γυναίκες φαίνεται να παραποιούν λίγο περισσότερο τα χαρακτηριστικά τους, με βάση τα μεταξύ τους στατιστικά δεδομένα. Αριθμητικά οι άντρες είναι περισσότεροι, όμως αναλογικά είναι οι γυναίκες. Έτσι, το 11,5% των γυναικών δηλώνουν ότι δεν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους και οι άντρες με ποσοστό 8,3%. Συμφωνώντας, έτσι, σε αυτό το σημείο με την έρευνα της Whitty (2007), ότι οι γυναίκες ψεύδονται περισσότερο από τους άντρες σχετικά με την εμφάνιση τους. Η εξήγηση που δίνει η ίδια είναι ότι συμβαίνει διότι οι άντρες φαίνεται να ενδιαφέρονται περισσότερο για άτομα που έχουν ελκυστική εξωτερική εμφάνιση. Συνεπώς, οι ετερόφυλες γυναίκες έχουν μεγαλύτερο κίνητρο να παραποιήσουν κάποια χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης. Από την άλλη, το ποσοστό των ατόμων, που δήλωσαν ότι παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά, είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτά που δεν το κάνουν. Επιπλέον, ως ένα βαθμό, δεν συμφωνούμε με την έρευνα της Toma και των συνεργατών της (2008), σχετικά με το ότι οι γυναίκες δεν παραλλάσσουν χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης. Αυτό συμβαίνει, διότι στη δική μας έρευνα αυτό συμβαίνει και στα δύο φύλα.

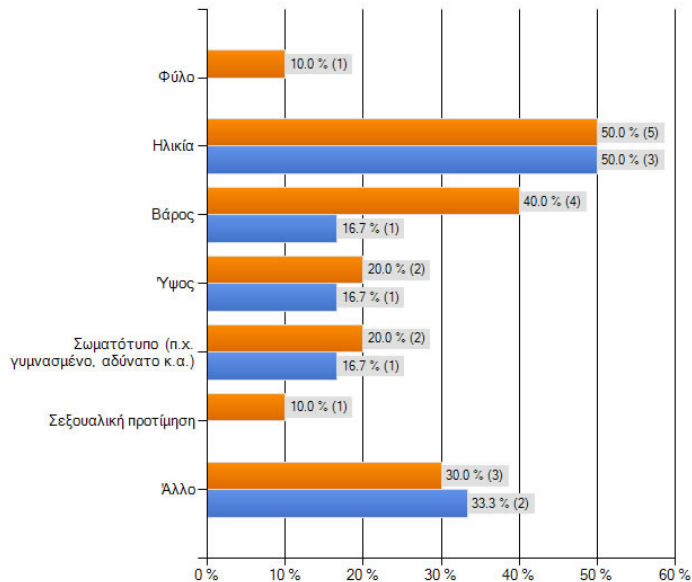
Γράφημα 4.10β

Στο προφίλ σας στο neolaia.gr παραθέτετε τα πραγματικά σας χαρακτηριστικά (όπως: ηλικία, φύλο, βάρος, ύψος, σωματότυπο);

Γράφημα 4.11β

Ποιά χαρακτηριστικά σας έχετε παραποιήσει;

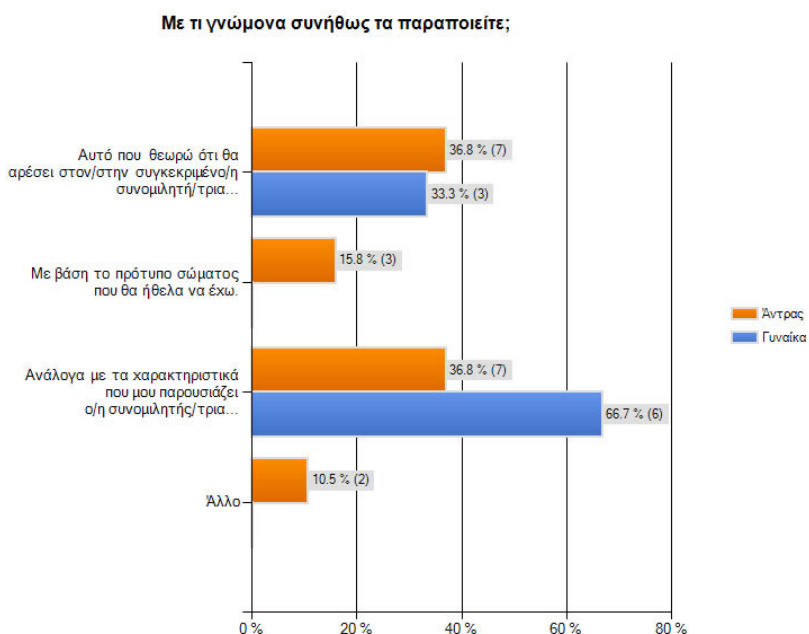
Αναφορικά με το ποια χαρακτηριστικά έχουν παραποιήσει (Γράφημα 4.11β), βλέπουμε ότι το 50% και των δύο φύλων, έχει παραποιήσει την ηλικία του. Αντίθετα από την Toma και των συνεργατών της (2008), οι γυναίκες του δείγματος μας, που δήλωσαν ότι δεν παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους παραποιούν την ηλικία τους. Στο βάρος υπάρχει μία διαφορά καθώς από

τους άντρες έχει επιλεγεί σε ποσοστό 40% και από τις γυναίκες 16,7%. Και με βάση αυτά τα δεδομένα διαφωνούμε με την έρευνα της Toma και των συνεργατών της (2008), καθώς τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι οι άντρες στο προφίλ τους παραποιούν το ύψος τους, ενώ οι γυναίκες το βάρος τους. Ωστόσο, δεν είναι ιδιαίτερα πολυάριθμο το δείγμα μας σε αυτή την ερώτηση, οπότε δεν θεωρούμε ότι αποτελεί κάποιο ιδιαίτερο στατιστικό στοιχείο.

Στην ερώτηση «στο chat του neolaia.gr, ο συνομιλητής σας δεν μπορεί να δει το προφίλ σας χωρίς την δική σας έγκριση. Υπάρχουν περιπτώσεις που έχετε παραθέσει άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχετε στο προφίλ σας;» τα δύο φύλα φαίνεται να έχουν κοντινά ποσοστά, απαντώντας αρνητικά οι άντρες με ποσοστό 84,3% και οι γυναίκες με 82,7%.

Οι γυναίκες, με ποσοστό 66,7%, δηλώνουν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους (Γράφημα 4.17β). Ενώ οι άντρες έχουν το ίδιο ποσοστό, 36,8%, στις επιλογές «αυτό που θεωρώ ότι θα αρέσει στον/στην συγκεκριμένο/η συνομιλητή/τρια...» και «ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που μου παρουσιάζει ο συνομιλητής». Οι άλλες δύο επιλογές, «με βάση το πρότυπο σώματος που θα ήθελα να έχω» και «άλλο», δεν έχουν επιλεγεί από καμία γυναίκα.

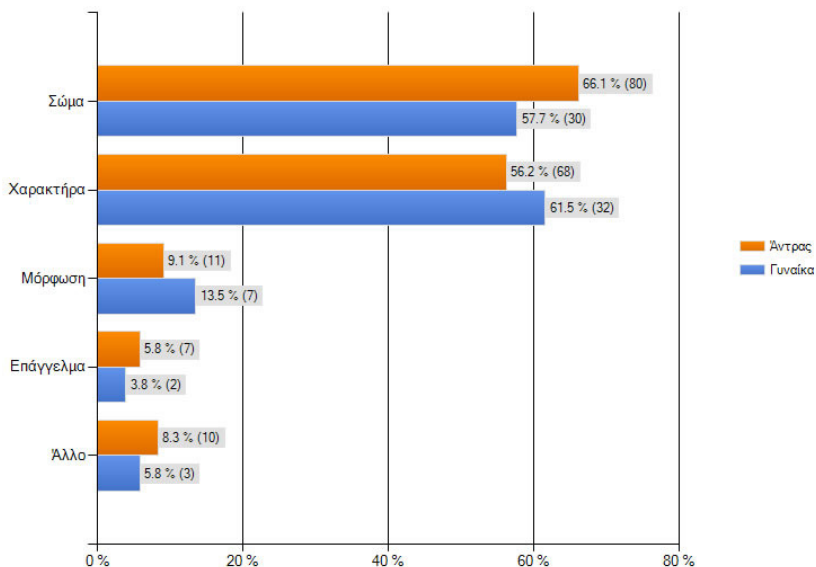
Γράφημα 4.17β

Γράφημα 4.18β

Σε ποια χαρακτηριστικά σας δίνετε κυρίως μεγαλύτερη έμφαση όταν κάνετε cybersex; (μπορείτε να επιλέξετε μέχρι και δύο απαντήσεις)

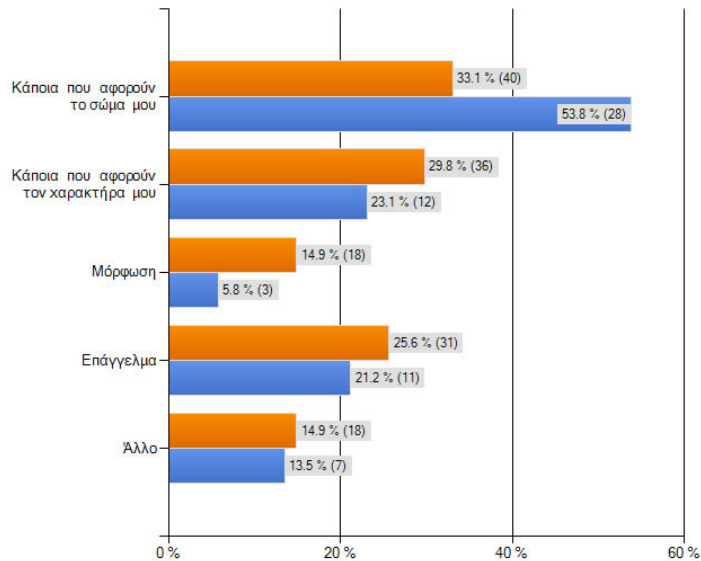

Οι περισσότεροι άντρες, δήλωσαν ότι το σώμα είναι το χαρακτηριστικό στο οποίο δίνουν μεγαλύτερη έμφαση όταν κάνουν cybersex, με ποσοστό 66,1% και ο χαρακτήρας με 56,2% (Γράφημα 4.18β). Αντίθετα, οι γυναίκες με ποσοστό 61,5% δίνουν έμφαση στον χαρακτήρα τους και με 57,7% στο σώμα τους. Παρατηρούμε ότι στην cybersex επαφή, δεν δίνεται τόση σημασία στο επάγγελμα (όπως είδαμε σε offline έρευνες, όπως αυτή των Buss and Shackelford, 1997). Επιπλέον, οι γυναίκες της έρευνας μας, έδειξαν ότι έχουν την τάση να αναδεικνύουν περισσότερο το χαρακτήρα τους και όχι το σώμα τους, συνεπάγεται την εξωτερική τους εμφάνιση, αντίθετα με τις έρευνες των Buss, (1994), Lance (1998) και Woll και Cozby (1987).

Στην ερώτηση «ποια χαρακτηριστικά σας αποφεύγεται συνήθως να παρουσιάσετε», όπως βλέπουμε και στο Γράφημα 4.19β, και οι άντρες (33,1%) και οι γυναίκες (53,8%) επέλεξαν το σώμα στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, με δεύτερη επιλογή, και για τους δύο, τον χαρακτήρα. Τα ποσοστά όμως το γυναικών έχουν μία διαφορά της τάξεως του 30,7%, ενώ για τους άντρες είναι μόλις 3,3% ποσοστιαίες μονάδες. Βλέπουμε εδώ, ότι οι γυναίκες, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, δηλώνουν ότι αποφεύγουν να παρουσιάσουν κάποια από τα χαρακτηριστικά του σώματος τους. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό των αντρών (25,6%) και των γυναικών (21,2%) αποφεύγουν να παρουσιάσουν το επάγγελμα τους.

Γράφημα 4.19β

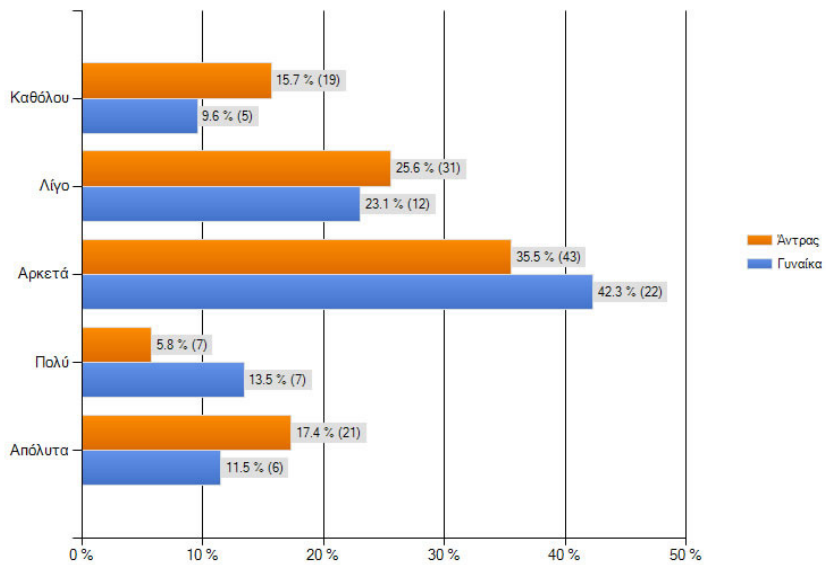
Ποια χαρακτηριστικά σας αποφεύγετε συνήθως να παρουσιάσετε; (μπορείτε να επιλέξετε μέχρι και δύο απαντήσεις)

Παρουσίαση Συνομιλητή

Γράφημα 4.21β

Παίζει σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του/της συνομιλητή/τριας σας για να κάνετε cybersex;

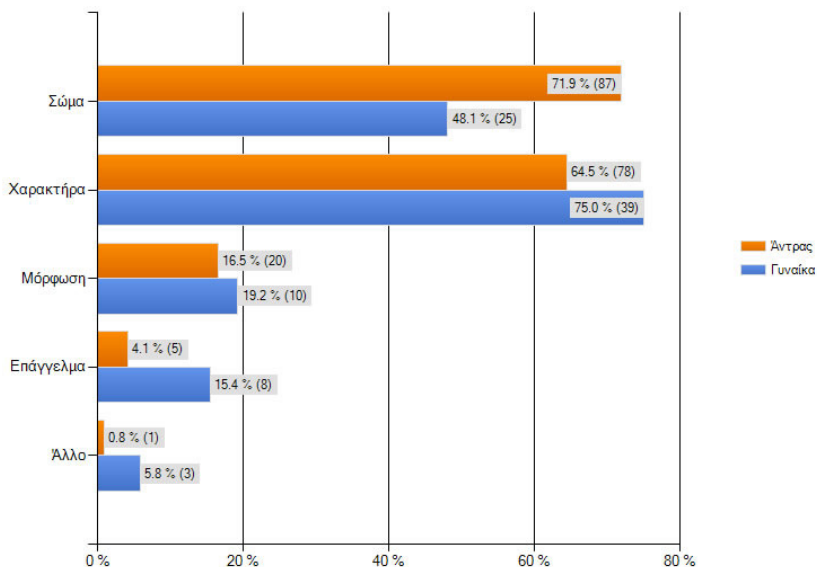

Το 42,3% των γυναικών και το 35,5% των αντρών, δήλωσαν ότι παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους. Παρατηρώντας το Γράφημα 4.21β, βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών κυμαίνεται μεταξύ των επιλογών

«λίγο» και «πολύ», ενώ των αντρών μεταξύ «καθόλου» και «αρκετά». Ωστόσο, υπάρχει και ένα 17,4% των αντρών που ισχυρίζεται ότι παίζει «απόλυτα» σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους.

Γράφημα 4.22β

Σε ποια χαρακτηριστικά του/της συνομιλητή/τριας σας δίνετε κυρίως μεγαλύτερη έμφαση; (μπορείτε να επιλέξετε μέχρι και δύο απαντήσεις)

Το 71,9% των αντρών δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο σώμα του συνομιλητή του, ενώ το 75% των γυναικών δίνει έμφαση στον χαρακτήρα (Γράφημα 4.22β). Οι άντρες σε ποσοστό 64,5% δίνουν έμφαση στον χαρακτήρα, ενώ οι γυναίκες δίνουν έμφαση σε ποσοστό 48,1% στο σώμα του συνομιλητή. Επιπλέον, υπάρχει μεγάλη διαφορά και στο επάγγελμα, όπου οι γυναίκες δίνουν έμφαση σε ποσοστό 15,4% και οι άντρες σε 4,1%.

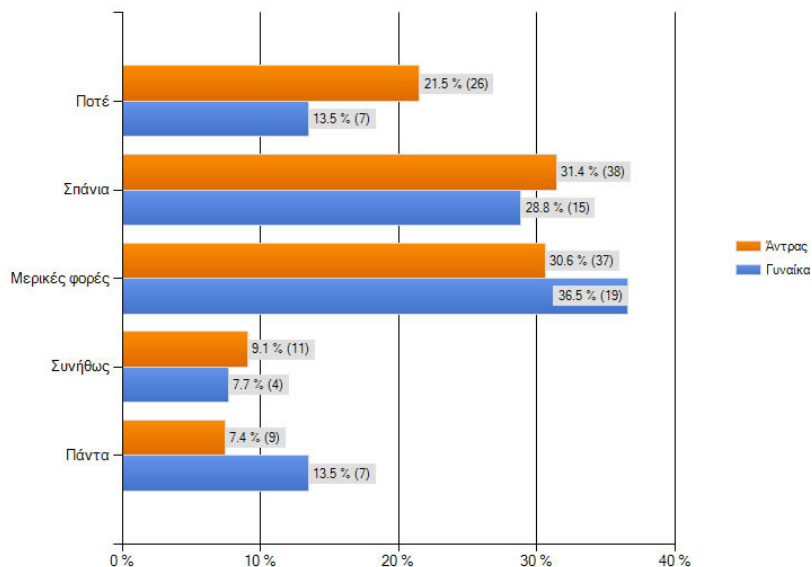
Σε αυτό το σημείο, φαίνεται ότι τα άτομα παρουσιάζουν χαρακτηριστικά που είδαμε σε offline έρευνες όπου οι γυναίκες προτιμούν άντρες με υψηλή κοινωνικο-οικονομική θέση (π.χ. Buss and Barnes, 1986 · Kenrick, Sadalla, Groth and Trost, 1990 · Townsend and Wasserman, 1997 · Lance, 1998 · Woll and Cozby, 1987), που στην παρούσα ερώτηση αφορά το «επάγγελμα» και τη «μόρφωση». Δεν εμφανίστηκαν ως επικρατέστερα χαρακτηριστικά στα οποία δίνουν έμφαση, όμως φαίνεται ότι κάποιο ποσοστό των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα, δίνουν βάση και σε αυτά τα χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους.

Αναφορικά με τις έρευνες που είδαμε, σχετικά με την προτίμηση των αντρών απέναντι στην εξωτερική εμφάνιση των γυναικών, ερχόμαστε σε αντίθεση με αυτές που έδειξαν ότι οι άντρες δεν παρουσίασαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες, την επιθυμία

αναζήτησης ελκυστικών εμφανισιακά ατόμων και ότι οι γυναίκες δεν εξέφρασαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άντρες, ότι επιθυμούν να βρουν κάποιο άτομο με υψηλή κοινωνικο-οικονομική θέση (Ellis and Symons, 1990 · Townsend, 1993 · Whitty, 2007). Επιπλέον, δεν διαφαίνεται ότι οι άντρες έχουν μικρότερες απαιτήσεις, στο θέμα της ελκυστικότητας του συνομιλητή, ως βασικής σημασίας, από ότι οι γυναίκες, όταν αναζητούν online σεξουαλικές επαφές (Piazza and Bering, 2009). Αυτό δεν σημαίνει ότι τα δεδομένα αυτής της ερώτησης αργότερα δεν παραλλάσσονται και στη δική μας έρευνα. Παρόλα αυτά, κάνουμε σύγκριση με τα αποτελέσματα της κάθε ερώτησης που έχουμε, ώστε στη συνέχεια να έχουμε μία σφαιρική εικόνα των συμμετεχόντων μας. Κατά συνέπεια, σε αυτό το σημείο μπορεί να φαίνεται ότι διαφωνούμε με τις παραπάνω έρευνες, σε άλλα σημεία όμως της έρευνας μπορεί και να συμφωνήσουμε. Όταν φτάσουμε στο σημείο που θα καταγράψουμε τα συμπεράσματα μας, εκεί θα δούμε πιο συγκεκριμένα, με ποιες έρευνες έχουμε κοινά στοιχεία και με ποιες όχι.

Γράφημα 4.23β

Υπάρχει περίπτωση να σταματήσετε την επικοινωνία μαζί του/της εάν δεν σας άρεσει κάποιο χαρακτηριστικό της εμφάνισής του/της;

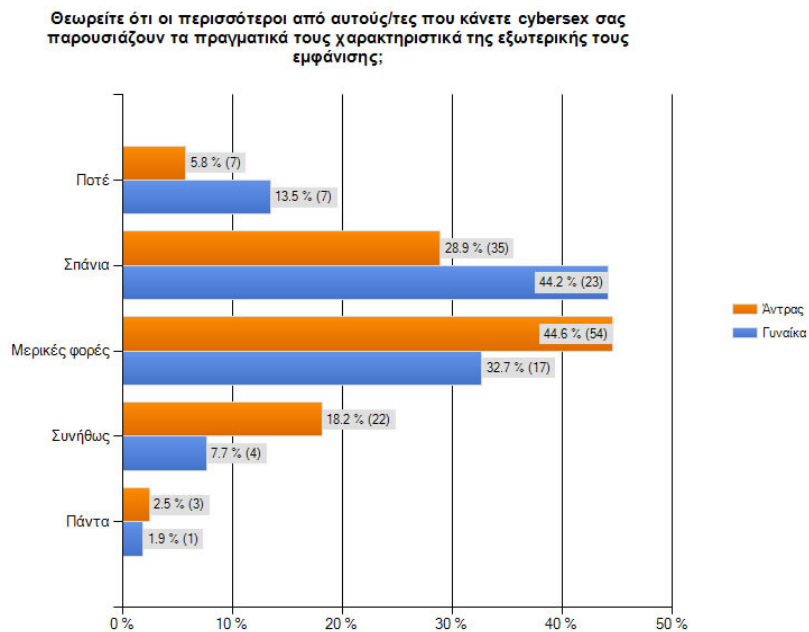

Παρότι οι άντρες φαίνεται στο προηγούμενο Γράφημα 4.22β να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο σώμα του συνομιλητή τους, δήλωσαν από «ποτέ» μέχρι «μερικές φορές», με συνολικό ποσοστό 83,5%, ότι θα σταματούσαν την επικοινωνία μαζί του, σε περίπτωση που δεν τους άρεζε κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής του εμφάνισης (Γράφημα 4.23β). Οι γυναίκες από την άλλη, δήλωσαν σε συνολικό ποσοστό 59,9% μεταξύ του «σπάνια» και του «μερικές φορές», ενώ με ποσοστό 13,5%, επέλεξαν το «ποτέ» και το «πάντα». Έτσι,

εδώ βλέπουμε ότι με τα δεδομένα που έχουμε, συμφωνούμε με την υπόθεση των Piazza και Bering (2009). Προφανώς, οι άντρες μπορεί να ενδιαφέρονται για την εξωτερική εμφάνιση, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση σε αυτό το χαρακτηριστικό, όμως σε περίπτωση που το άτομο που συνομιλούν δεν καλύπτει απόλυτα τις προσδοκίες τους, αυτό δεν αποτελεί αποτρεπτικό στοιχείο, για την συνέχιση του cybersex. Οι γυναίκες, από την άλλη, φαίνονται κάπως πιο επιλεκτικές από τους άντρες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το Γράφημα 4.24β, καθώς φαίνεται ότι οι γυναίκες είναι κάπως πιο καχύποπτες από τους άντρες, στο θέμα της ειλικρίνειας του συνομιλητή τους σχετικά με την παρουσίαση των πραγματικών του χαρακτηριστικών. Το 44,2% θεωρεί ότι «σπάνια» του παρουσιάζουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά οι συνομιλητές του, ενώ οι άντρες σε ποσοστό 44,6% θεωρούν ότι «μερικές φορές» τους δίνουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά. Οι άντρες συγκεντρώνουν το ποσοστό του 91,7% μεταξύ «σπάνια» και «συνήθως», ενώ οι γυναίκες το ποσοστό 90,4% μεταξύ «ποτέ» και «μερικές φορές».

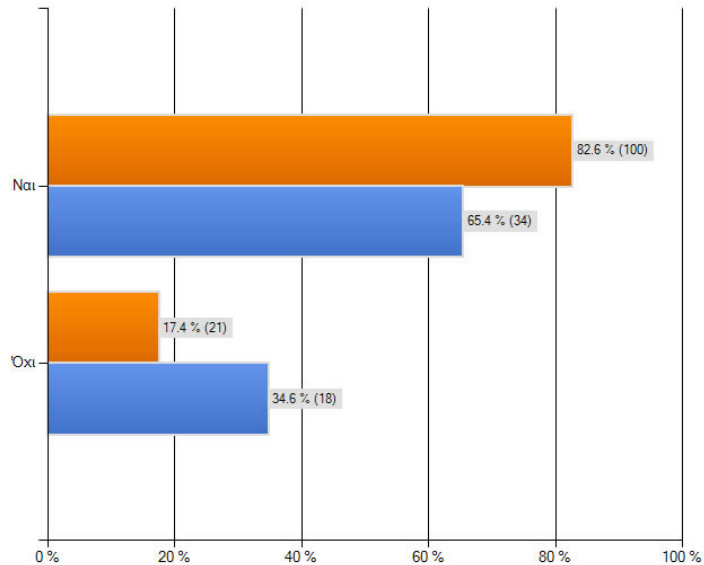
Γράφημα 4.24β

Το ποσοστό των αντρών που θέλουν να μάθουν τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους ανέρχεται στο 82,6%, ενώ των γυναικών στο 65,4% (Γράφημα 4.25β). Υπάρχει, δηλαδή, και ένα σημαντικό ποσοστό των γυναικών που δεν ενδιαφέρεται και αυτό φτάνει στο 34,6% των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα.

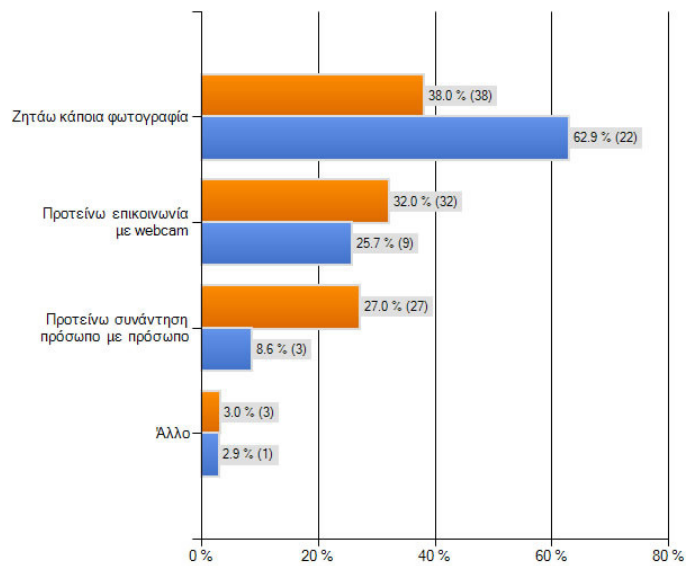
Γράφημα 4.25β

Σας ενδιαφέρει να μάθετε αν όντως ο/η συνομιλητής/τρια σας παρουσιάζει τα πραγματικά του/της χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης;

Γράφημα 4.26β

Με ποιόν τρόπο συνήθως επιδιώκετε να μάθετε τα πραγματικά του/της χαρακτηριστικά εξωτερικής εμφάνισης;

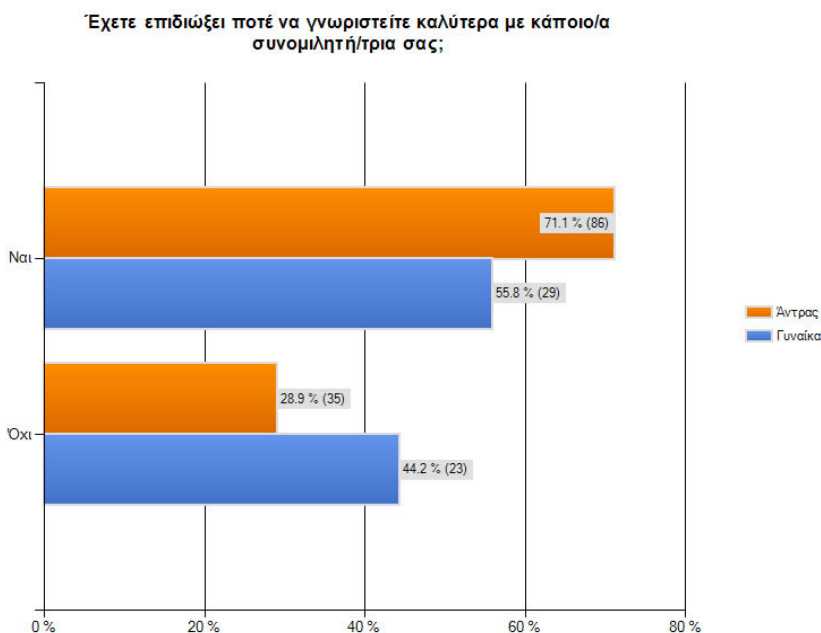

Από το 65,4% των γυναικών που επιθυμεί να μάθει τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους, το 62,9% ζητάει κάποια φωτογραφία, για να μάθει τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή του και το 25,7% προτείνει επικοινωνία με webcam (Γράφημα 4.26β). Οι άντρες από την άλλη, σε ποσοστό 38% ζητάνε φωτογραφία, σε ποσοστό 32% προτείνουν επικοινωνία με webcam και σε ποσοστό 27% προτείνουν

συνάντηση πρόσωπο με πρόσωπο. Βλέπουμε ότι οι γυναίκες αρκούνται κυρίως στο να δουν κάποια φωτογραφία, ενώ οι άντρες ακολουθούν και τις τρεις επιλογές με μικρές σχετικά αποκλίσεις, υπερισχύοντας λίγο περισσότερο η επιλογή της φωτογραφίας. Είναι, ωστόσο, πιο τολμηροί στο να ζητήσουν από το συνομιλητή τους να συναντηθούν σε πραγματικό περιβάλλον.

Με βάση το Γράφημα 4.27β, το μεγαλύτερο ποσοστό των αντρών (71,1%) έχει επιδιώξει να γνωριστεί καλύτερα με κάποιο συνομιλητή του, ενώ οι γυναίκες σε ποσοστό 55,8% το έχουν επιδιώξει και σε ποσοστό 44,2% δεν το έχουν επιδιώξει. Φαίνονται κάπως πιο επιφυλακτικές οι γυναίκες από τους άντρες σε αυτό το θέμα. Ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό των γυναικών (34,6%), δεν ενδιαφερόταν να μάθει τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή του. Συνεπώς, δεν είναι περίεργο που το 44,2% δεν επιδιώκει να γνωρίσει καλύτερα το άτομο με το οποίο συνομιλεί.

Γράφημα 4.27β

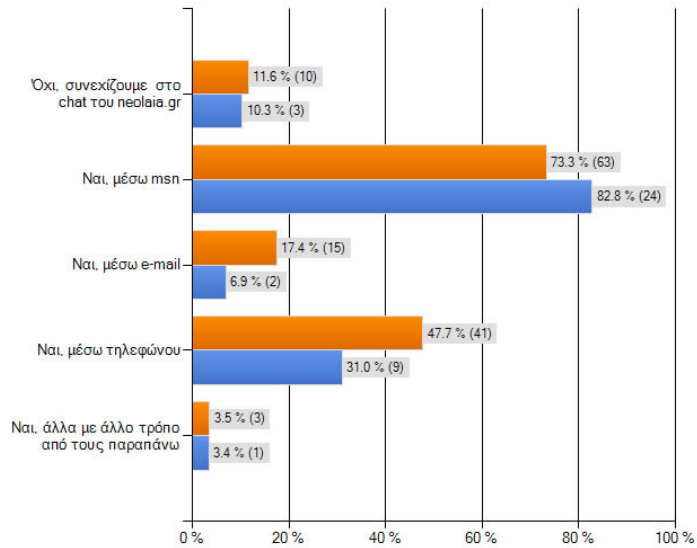

Από το 55,8% των γυναικών που δήλωσαν ότι έχουν επιδιώξει να γνωριστούν καλύτερα με κάποιο συνομιλητή τους, το 82,8% δηλώνει ότι το κάνει μέσω msn και το 31% μέσω τηλεφώνου (Γράφημα 4.28β). Οι άντρες, με μικρότερο ποσοστό από τις γυναίκες, 73,3%, προτείνουν να συνεχίσουν την συνομιλία μέσω msn και σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες, σε ποσοστό 47,7%, μέσω τηλεφώνου. Γενικά, οι τάσεις είναι κοινές μέχρι τώρα μεταξύ των αντρών και των γυναικών, ωστόσο σημειώνουν διαφορετικά ποσοστά στις επιλογές τους δίνοντας και μεγαλύτερη ή μικρότερη βαρύτητα σε κάθε μία από αυτές.

Επιπλέον, επιστρέφοντας στα αποτελέσματα που είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, το ποσοστό των συμμετεχόντων που επέλεξε το τηλέφωνο, ήταν άνω των 30. Οι περισσότεροι άντρες στην έρευνα μας είναι άνω των 30.

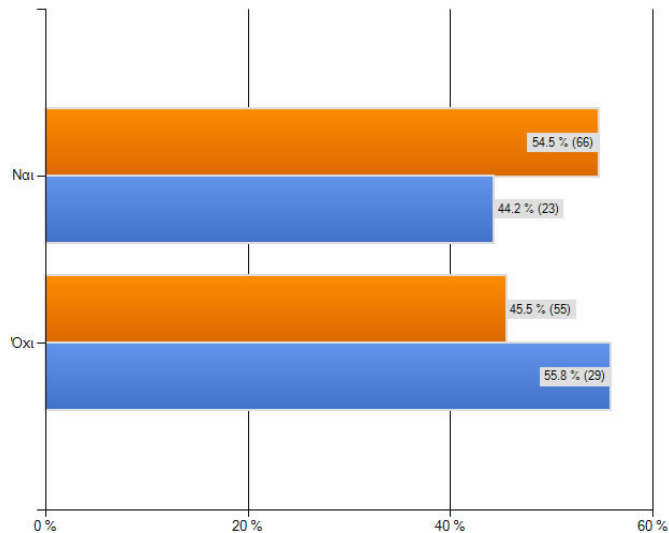
Γράφημα 4.28β

Συνήθως, όταν επιδιώκετε να συνεχίσετε την επικοινωνία σας με κάποιο/α συνομιλητή/τρια σας, χρησιμοποιείτε κάποια άλλη διαδικτυακή υπηρεσία; (μπορείτε να επιλέξετε μέχρι και δύο απαντήσεις)

Γράφημα 4.29β

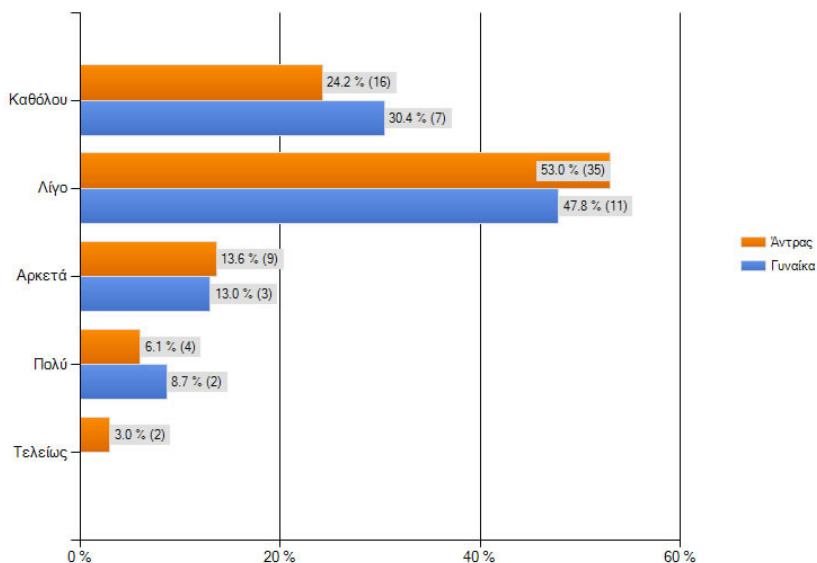
Έχετε συναντηθεί ποτέ πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιο/α συνομιλητή/τρια σας;

Γράφημα 4.30β

Το άτομο/τα άτομα που συναντήσατε ήταν διαφορετικό/α από αυτό που περιμένατε;

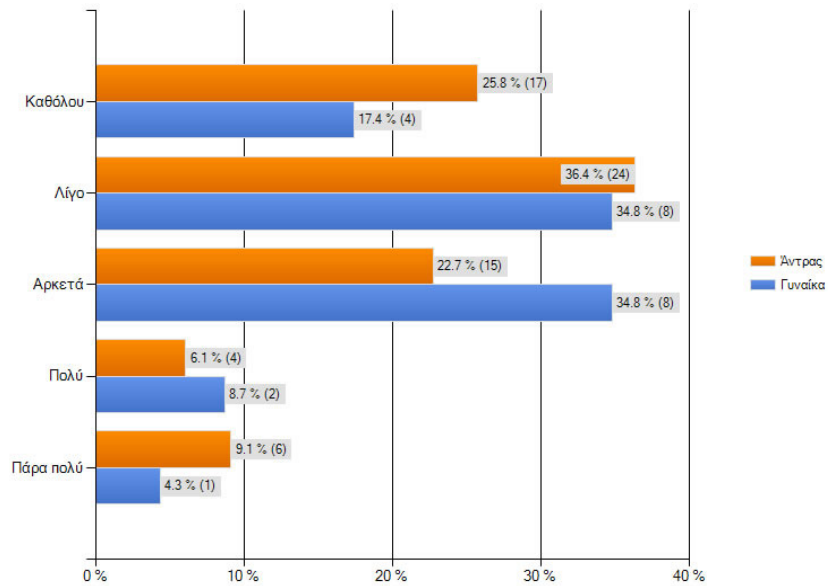
Στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.29β, το 54,5% των αντρών απάντησε ότι έχει συναντηθεί σε πραγματικό περιβάλλον με κάποιο συνομιλητή του, ενώ οι γυναίκες, σε ποσοστό 55,8%, δεν έχουν συναντηθεί. Και σε αυτό το σημείο οι γυναίκες φαίνονται πιο επιφυλακτικές από τους άντρες.

Το 44,2% των γυναικών και το 54,5% των αντρών που δήλωσαν ότι έχουν συναντηθεί πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιο συνομιλητή τους (Γράφημα 4.30β), δηλώνουν σε ποσοστό 47,8% οι γυναίκες και σε 53% οι άντρες ότι το άτομο που συνάντησαν ήταν λίγο διαφορετικό από αυτό που περίμεναν, και σε ποσοστό 30,4% οι γυναίκες και 24,2% οι άντρες ότι δεν διέφερε καθόλου. Και σε αυτή την περίπτωση βλέπουμε μικρές αποκλίσεις μεταξύ των δύο φύλων, ενώ οι τάσεις παραμένουν κοινές.

Οι γυναίκες σε συνολικό ποσοστό 69,6% δηλώνουν ότι ένιωσαν από «λίγο» έως «αρκετά» αμήχανα, όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.31β. Οι άντρες, από την άλλη, βρίσκονται μεταξύ του «καθόλου» και του «αρκετά» με συνολικό ποσοστό 84,9%, υπερισχύοντας το «λίγο» με ποσοστό 36,4%. Οι γυναίκες φαίνονται να είναι λίγο πιο ντροπαλές από τους άντρες αλλά με μικρή απόκλιση. Σε γενικές γραμμές, φαίνεται ότι δεν αισθάνονται και πολύ αμήχανα τα δύο φύλα όταν έρχονται σε πρόσωπο με πρόσωπο επαφή με άτομα που γνώρισαν μέσω chat επικοινωνίας.

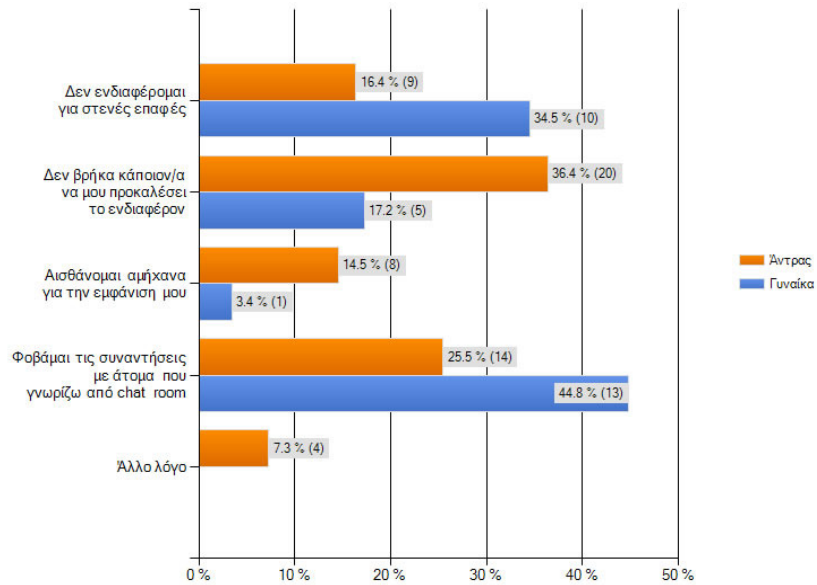
Γράφημα 4.31β

Νιώσατε κάπως αμήχανα για το εάν θα αρέσετε στον/στην άλλο/η;

Γράφημα 4.32β

Ποια είναι η βασική αιτία;

Το 45,5% των αντρών και το 55,8% των γυναικών που δήλωσαν ότι δεν έχουν συναντηθεί ποτέ πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιον συνομιλητή τους, δήλωσε ότι αυτό συμβαίνει γιατί το 44,8% των γυναικών φοβάται τις συναντήσεις με άτομα που γνωρίζει σε chat room και το 34,5% γιατί δεν ενδιαφέρεται για στενές επαφές (Γράφημα 4.32β). Από την άλλη, οι άντρες με ποσοστό 36,4% δηλώνουν πως δεν βρήκαν κάποιον που να τους προκαλέσει το

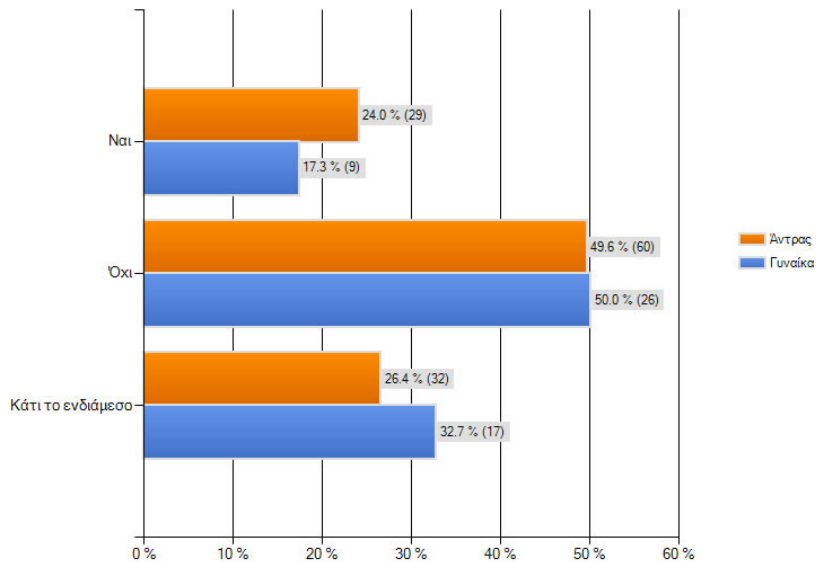
ενδιαφέρον και το 25,5% γιατί φοβάται τις μέσω chat room γνωριμίες. Εδώ βλέπουμε ότι τα δύο φύλα διαφοροποιούνται. Οι γυναίκες φαίνονται πιο διστακτικές στις γνωριμίες που κάνουν, καθώς και πιο αδιάφορες στο να γνωρίσουν καλύτερα κάποιον με τον οποίο συνομιλούν μέσω διαδικτύου. Οι άντρες φαίνονται κάπως ανικανοποίητοι σε σχέση με τις γνωριμίες που έχουν κάνει μέσω διαδικτύου και σε μικρότερο ποσοστό δεν θεωρούν ασφαλή μία γνωριμία με ένα άτομο που γνώρισαν μέσω chat επικοινωνίας.

Αντίληψη του σώματος

Στο Γράφημα 4.33β, τα ποσοστά των δύο φύλων είναι σχεδόν ίδια. Σε ποσοστό 49,6% οι άντρες και σε 50% οι γυναίκες δηλώνουν ότι δεν αισθάνονται ότι βρίσκονται σε άλλο «χώρο» όταν επικοινωνούν μέσω chat. Για το 32,7% των γυναικών συμβαίνει κάτι το ενδιάμεσο όπως και για το 26,4% των αντρών. Ωστόσο, περισσότεροι είναι οι άντρες, που δηλώνουν ότι αισθάνονται ότι βρίσκονται σε άλλο «χώρο», από τις γυναίκες, αποτελώντας το 24% των αντρών.

Γράφημα 4.33β

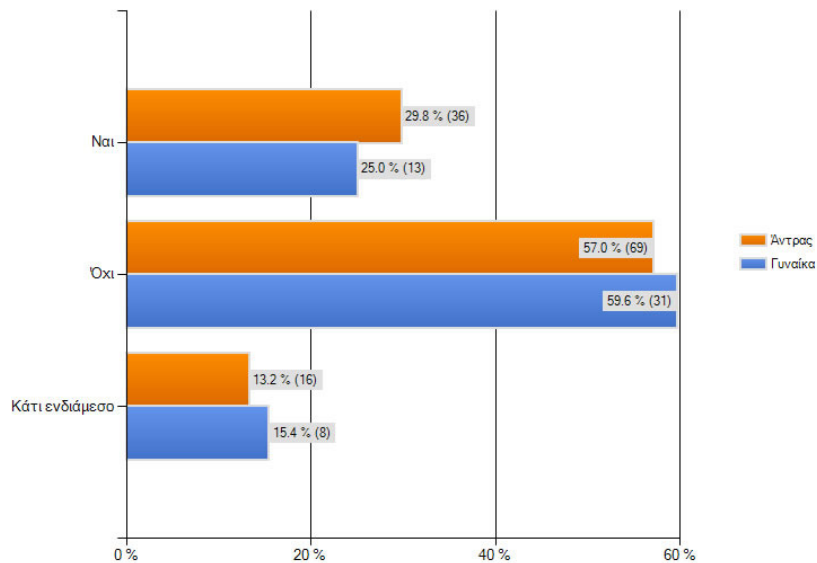
Κατά τη διάρκεια μίας chat επικοινωνίας, αισθάνεστε ότι βρίσκεστε σε ένα άλλο «χώρο»;

Και στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.34β τα δύο φύλα παρουσιάζουν κοινές τάσεις. Έτσι, το 59,6% των γυναικών και το 57% των αντρών, δηλώνει πως δεν βρίσκει διαφορές μεταξύ του δυνητικού και του πραγματικού τους σώματος. Το 29,8% των αντρών και το 25% των γυναικών, δηλώνουν ότι παρατηρούν διαφορές.

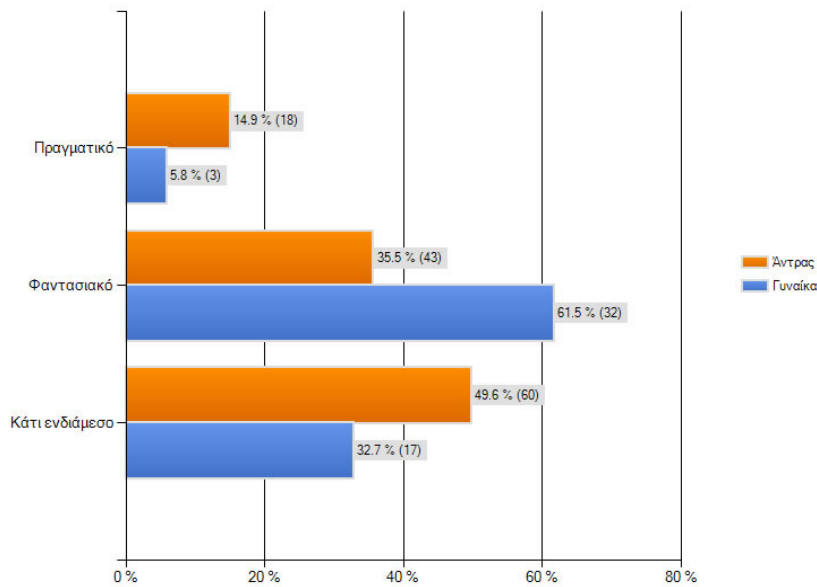
Γράφημα 4.34β

Παρατηρείτε διαφορές μεταξύ της πραγματικής και της εικονικής παρουσίας του σώματος σας;

Γράφημα 4.35β

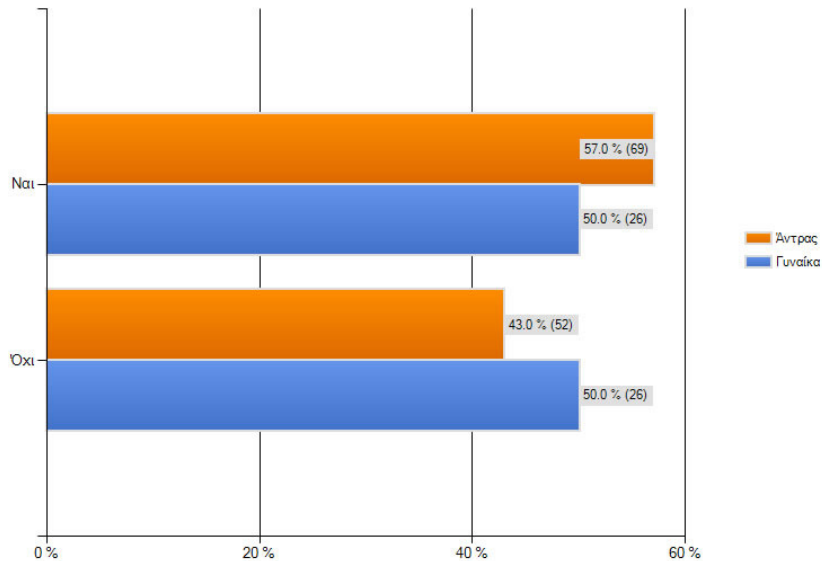
Το cybersex το βιώνετε ως κάτι:

Στην ερώτηση πώς βιώνουν το cybersex, το 61,5% των γυναικών δηλώνει ότι το βιώνει ως φανταστικό, ενώ το 49,6% των αντρών ως κάτι μεταξύ πραγματικού και φανταστικού (Γράφημα 4.35β). Εδώ βλέπουμε μία μικρή διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων, όπως και στην άποψη ότι το βιώνουν ως πραγματικό, όπου οι άντρες είναι με ποσοστό 14,9% και οι γυναίκες με μόλις 5,8%.

Γράφημα 4.36β

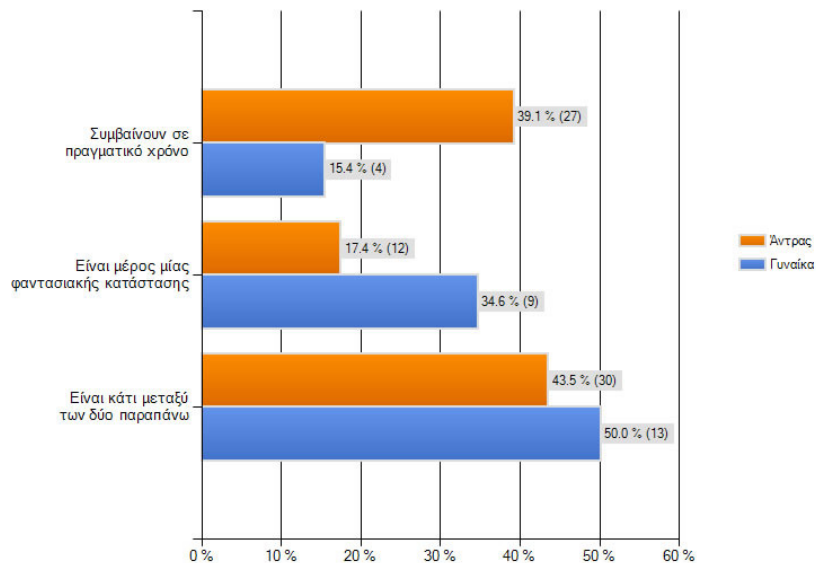
Κατά τη διάρκεια του cybersex (μέσω chat) περιγράφετε στον/στην συνομιλητή/τρια σας κάποιες κινήσεις του σώματος σας;

Στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.36β, οι περισσότεροι άντρες, με ποσοστό 57%, δηλώνουν ότι περιγράφουν κάποιες κινήσεις του σώματος τους. Από την άλλη, οι γυναίκες έχουν επιλέξει ισάριθμα, με ποσοστό 50%, και τις δύο επιλογές.

Γράφημα 4.37β

Συνήθως, οι κινήσεις του σώματος που περιγράφετε κατά τη διάρκεια του cybersex:

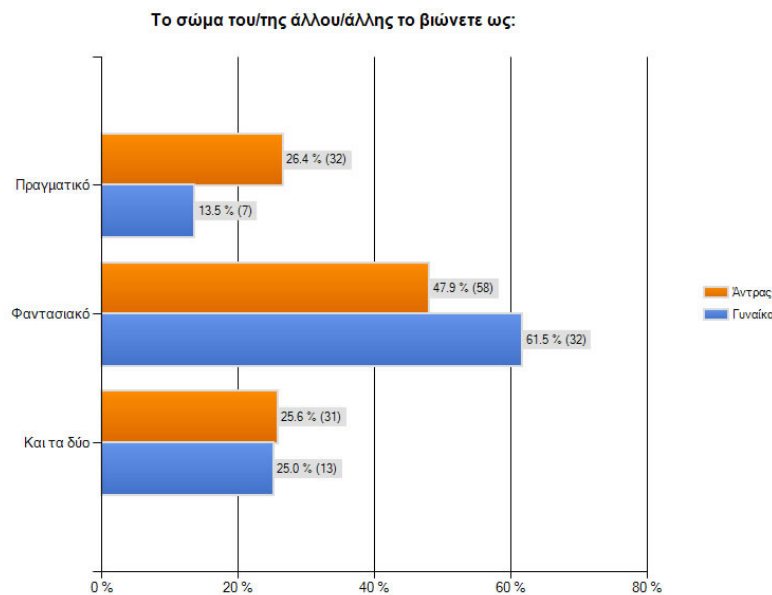

Για το 57% των αντρών και το 50% των γυναικών, που δήλωσαν ότι οι περιγράφουν κάποιες κινήσεις του σώματος τους κατά τη διάρκεια του cybersex, το 43,5% των αντρών

και το 50% των γυναικών δηλώνουν ότι αυτές οι κινήσεις είναι μεταξύ μίας φανταστικής και πραγματικής κατάστασης (Γράφημα 4.37β). Το 39,1% των αντρών δηλώνει ότι «συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο», ενώ το 34,6% των γυναικών ότι είναι μέρος μίας «φανταστικής κατάστασης». Παρατηρούμε ότι υπάρχουν κάποιες διαφορές σε αυτό το θέμα μεταξύ των δύο φύλων. Ίσως αυτό να σχετίζεται και με το γεγονός, ότι οι άντρες με ποσοστό 49,6%, δήλωσαν ότι βιώνουν το cybersex ως κάτι μεταξύ φανταστικού και πραγματικού και το 14,9% ως «πραγματικό».

Όπως βλέπουμε στο Γράφημα 4.38β, το 61,5% των γυναικών και το 47,9% των αντρών, δηλώνουν ότι βιώνουν το σώμα του άλλου ως «φανταστικό». Ωστόσο, υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό των αντρών, που δηλώνει ότι βιώνει το σώμα του άλλου ως «πραγματικό», με ποσοστό 26,4%. Βλέπουμε γενικά, ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό των αντρών που βιώνει την όλη κατάσταση ως «πραγματική», σε αντίθεση με τις γυναίκες.

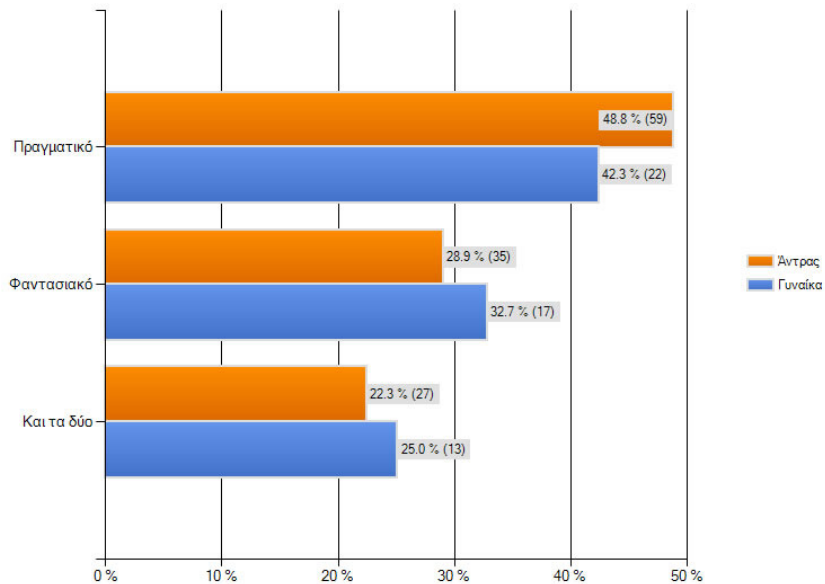
Γράφημα 4.38β

Το δικό τους σώμα οι συμμετέχοντες δήλωσαν, σε ποσοστό 48,8% των αντρών και το 42,3% των γυναικών, ότι το βιώνουν ως πραγματικό (Γράφημα 4.39β). Υπάρχει και το σημαντικό ποσοστό των γυναικών 32,7% και των αντρών 28,9%, που δηλώνουν ότι το βιώνουν ως φανταστικό. Αυτό αναδεικνύει την αίσθηση την εμπύθισης που κάποιοι συμμετέχοντες φαίνεται να βιώνουν. Η δυνητική τους σωματοποίηση σε αυτό το σημείο φαίνεται να τους προκαλεί μία καθαρά φανταστική εμπειρία.

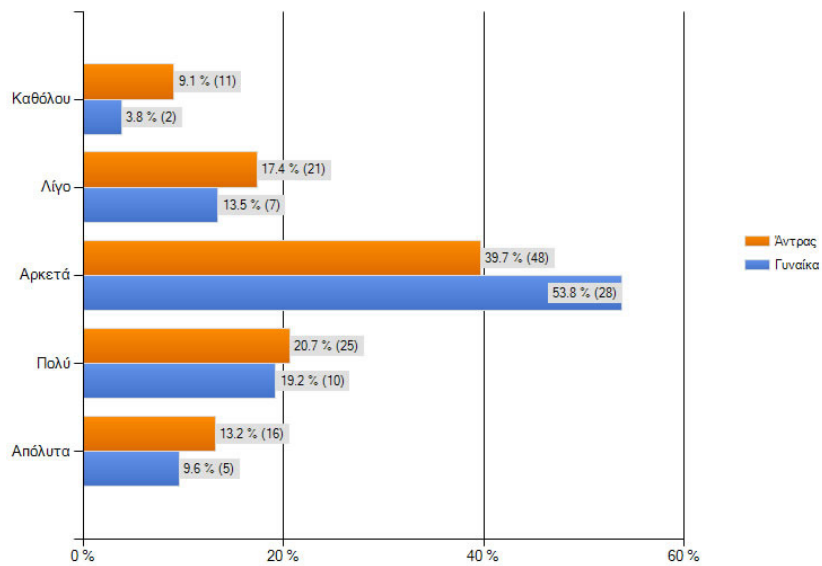
Γράφημα 4.39β

Το σώμα σας, κατά τη διάρκεια του cybersex, το βιώνετε ως:

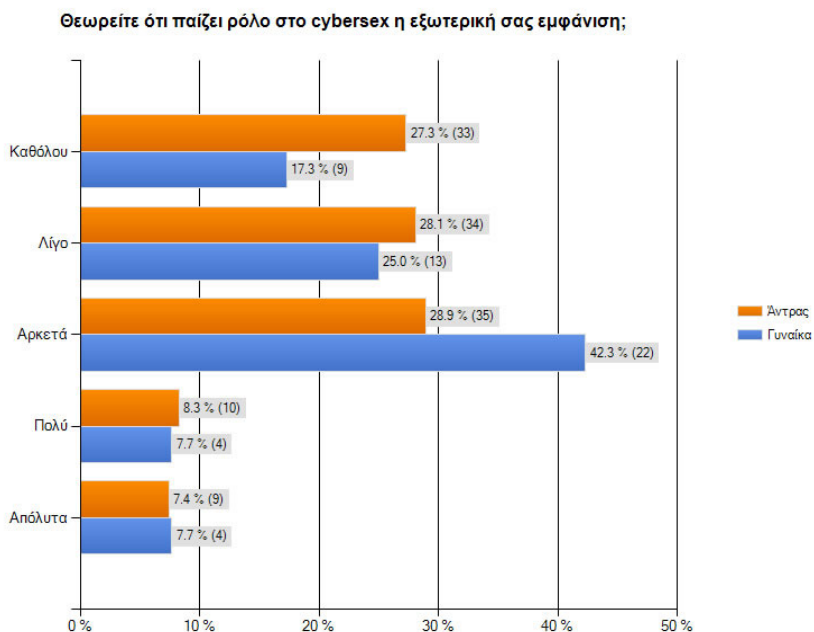
Γράφημα 4.40β

Θεωρείτε ότι παίζει ρόλο στη σεξουαλική σας ζωή η εξωτερική σας εμφάνιση;

Στην ερώτηση που βλέπουμε στο παραπάνω Γράφημα 4.40β, οι γυναίκες με ποσοστό 53,8% και οι άντρες με 39,7%, δηλώνουν ότι παίζει «αρκετά» ρόλο στη σεξουαλική τους ζωή η εξωτερική τους εμφάνιση.

Γράφημα 4.41β

Όσον αφορά το cybersex, οι γυναίκες, με ποσοστό 42,3%, δηλώνουν ότι παίζει «αρκετά» ρόλο η εξωτερική τους εμφάνιση. Οι άντρες, από την άλλη, φαίνεται να κυμαίνονται μεταξύ «καθόλου» και «αρκετά» με κοντινά ποσοστά από 27,3% μέχρι 28,9%. Παρατηρούμε σε αυτό το σημείο, ότι οι γυναίκες πιστεύουν ότι η εξωτερική εμφάνιση παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο στην σεξουαλική τους ζωή και online και offline. Ίσως για αυτόν τον λόγο και όταν ερωτήθηκαν για το ποια χαρακτηριστικά τους αποφεύγουν να παρουσιάσουν, δήλωσαν πρώτο από όλα την επιλογή «κάποια που αφορούν το σώμα μου».

Στοιχεία μέλους

Οι περισσότεροι άντρες συμμετέχοντες, με ποσοστό 30,6% είναι από 1 χρόνο και πάνω μέλη της δυνητικής κοινότητας του neolaia.gr και με ποσοστό 29,8%, από 3 έως 6 μήνες. Οι περισσότερες γυναίκες είναι από 1 έως 2 μήνες μέλη, με ποσοστό 36,5% και σε ποσοστό 30,8% είναι από 3 έως 6 μήνες.

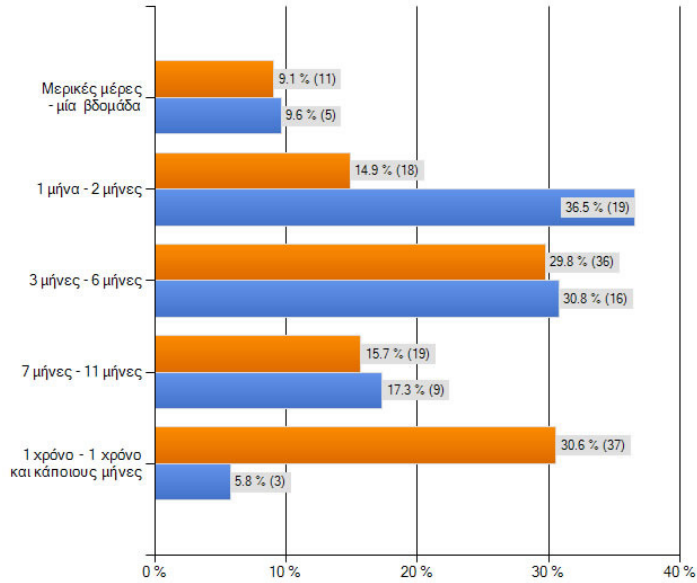
Οι γυναίκες με ποσοστό 59,6%, και οι άντρες με ποσοστό 26,4%, δηλώνουν ότι κάνουν chat μία φορά το μήνα (Γράφημα 4.43β). Ωστόσο, το 19% των αντρών δηλώνει ότι κάνει κάθε μέρα chat και το 17,4% μία φορά την εβδομάδα. Γενικά, φαίνεται ότι οι άντρες είναι περισσότερο φανατικοί του chat από τις γυναίκες. Εάν θεωρήσουμε ότι τα άτομα που κάνουν περισσότερο chat, συνηθίζουν να κάνουν cybersex, τότε ερχόμαστε σε αντίθεση

με άλλες έρευνες, οι οποίες δείχνουν ότι οι γυναίκες κάνουν περισσότερο cybersex από ότι τους άντρες (Cooper et al., 1999 · Daneback et al., 2005).

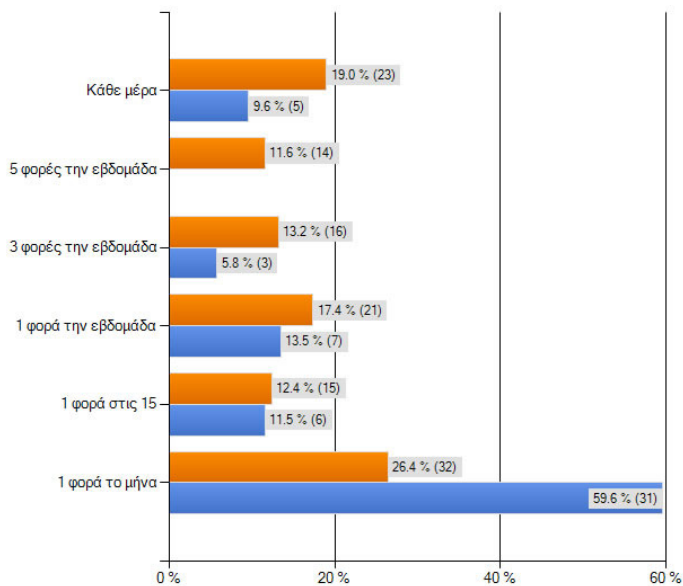
Γράφημα 4.42β

Πόσο καιρό είστε μέλος στη κοινότητα του neolaia.gr;

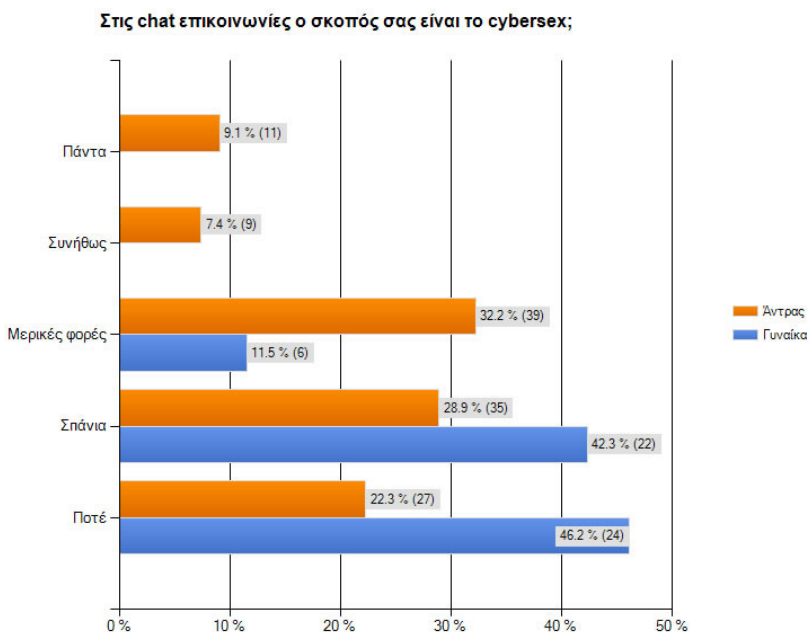

Γράφημα 4.43β

Πόσο τακτικά κάνετε chat;

Γράφημα 4.44β

Η επιλογή «ποτέ», στην ερώτηση που βλέπουμε στο Γράφημα 4.44β, έχει επιλεγεί από το 46,2% των γυναικών και «σπάνια» από το 42,3%. Οι άντρες, πάλι, επέλεξαν το «μερικές φορές» με ποσοστό 32,2% και το «σπάνια» με 28,9%. Στις επιλογές «πάντα» και «συνήθως» βρίσκουμε μόνο άντρες, με χαμηλά ωστόσο ποσοστά, 9,1% και 7,4% αντίστοιχα. Συμφωνούμε, σε αυτό το σημείο, με τα αποτελέσματα της έρευνας που έδειξαν ότι περισσότερο οι άντρες από τις γυναίκες, που έμπαιναν σε chat room, είχαν ως σκοπό το cybersex (Boies, 2002). Το ίδιο ισχύει και για την υπόθεση των Piazza και Bering (2009, σ.1260), ότι κυρίως οι άντρες μπαίνουν σε chat rooms με σκοπό την μίας φορές επαφή, έχοντας ως βασικό στόχο την σεξουαλική τους ικανοποίηση και ότι οι γυναίκες μπαίνουν σε chat rooms για να φλερτάρουν.

Τέλος, τα περισσότερα άτομα που μας έδωσαν το ψευδώνυμο τους είναι άντρες (49 άτομα), ενώ οι γυναίκες είναι μόλις 9.

4.1.8 Παρατηρήσεις

Παρακάτω θα εξετάσουμε τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες και θα δούμε σε ποια σημεία σταμάτησαν να συμπληρώνουν το ερωτηματολόγιο το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων. Μέσα από αυτή τη μελέτη, θα δούμε αν κάποιες ερωτήσεις ίσως ενόχλησαν ή απέτρεψαν τους ερωτηθέντες να συνεχίσουν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 4.1α

Φύλο		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Άντρας	69,9%	121
Γυναίκα	30,1%	52
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		173
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		0

Πίνακας 4.1β

Φύλο		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Άντρας	70,6%	266
Γυναίκα	29,4%	111
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		377
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		4

Όπως βλέπουμε στους δύο παραπάνω Πίνακες (1α και 1β) τα στατιστικά αποτελέσματα είναι περίπου ίδια, αν και στον Πίνακα 1β έχουμε 377 συμμετοχές.

Παρατηρώντας τους δύο παρακάτω Πίνακες 5α και 5β, τα περισσότερα από τα άτομα που δήλωσαν ότι είναι ΑμΑ, σταμάτησαν στην πορεία την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Αρχικά αποτελούσαν το 4,0% του συνόλου των συμμετεχόντων και τελικά στο δείγμα μας έχουμε το 2,9% να δηλώνει ΑμΑ.

Πίνακας 4.5α

Είσαστε άτομο με αναπηρία (ΑμεΑ);		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	2,9%	5
Όχι	97,1%	168
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		173
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		0

Πίνακας 4.5β

Είσαστε άτομο με αναπηρία (ΑμεΑ);		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	4,0%	15
Όχι	96,0%	362
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		377
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		4

Στην επόμενη φάση θα δούμε σε ποια ερώτηση αρχίζουν να μειώνονται οι συμμετοχές.

Πίνακας 4.10α

Στο προφίλ σας στο neolaia.gr παραθέτετε τα πραγματικά σας χαρακτηριστικά (όπως: ηλικία, φύλο, βάρος, ύψος, σωματότυπο);		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	90,8%	157
Όχι	9,2%	16
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		173
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		0

Πίνακας 4.10β

Στο προφίλ σας στο neolaia.gr παραθέτετε τα πραγματικά σας χαρακτηριστικά (όπως: ηλικία, φύλο, βάρος, ύψος, σωματότυπο);		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	81,7%	291
Όχι	18,3%	65
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		356
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		25

Στην ερώτηση που βλέπουμε στους παραπάνω πίνακες (10α και 10β) έχουμε απώλεια 21 συμμετεχόντων¹⁴. Προφανώς η συγκεκριμένη ερώτηση να έφερε σε δύσκολη θέση ένα ποσοστό των ατόμων που συμμετείχαν στο ερωτηματολόγιο και να επέλεξαν να σταματήσουν την συμπλήρωση του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι στον Πίνακα 10β βλέπουμε ότι 65 άτομα, με ποσοστό 18,3% δήλωσαν ότι παραποιούν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους, ενώ στον Πίνακα 10α τα άτομα που δηλώνουν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους είναι 16, με ποσοστό 9,2%. Βλέπουμε λοιπόν, ότι το ποσοστό των ατόμων που παραποιούν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά ήταν περισσότερα, και έχουμε μία σχετική αλλοίωση των αποτελεσμάτων μας.

Από τα 65 άτομα που είδαμε στον Πίνακα 10β, μόνο τα 33 απάντησαν στην ερώτηση «ποια χαρακτηριστικά σας έχετε παραποιήσει;», δηλαδή σχεδόν οι μισοί (Πίνακας 11β). Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες, δεν θέλησαν να δώσουν στοιχεία σχετικά με την παραποίηση που έχουν κάνει στο προφίλ τους. Κατά συνέπεια, δεν έχουμε, σε αυτή την ερώτηση, μία ξεκάθαρη εικόνα του πώς τα μέλη του neolaia.gr χρησιμοποιούν την ψευδωνυμία τους σε σχέση με την δυνητική τους παρουσίαση. Το ίδιο ισχύει και για τις επόμενες τέσσερις ερωτήσεις που ακολουθούν, που ζητούν από τους συμμετέχοντες να δώσουν ακριβή στοιχεία σε σχέση με την παραποίηση που έχουν κάνει (ηλικία, βάρος, ύψος και σωματότυπο).

¹⁴ Είναι 21 και όχι 25, διότι αν παρατηρήσουμε στον Πίνακα 4.1β ήδη υπάρχουν 4 άτομα που μπήκαν αλλά δεν συμπλήρωσαν καμία από τις ερωτήσεις. Άρα τα 4 άτομα δεν θα τα συμπεριλάβουμε σε αυτούς που σταμάτησαν το ερωτηματολόγιο από την ερώτηση 10.

Πίνακας 4.11β

Ποιά χαρακτηριστικά σας έχετε παραποιήσει;		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Φύλο	15,2%	5
Ηλικία	45,5%	15
Βάρος	27,3%	9
Ύψος	24,2%	8
Σωματότυπο (π.χ. γυμνασμένο, αδύνατο κ.α.)	27,3%	9
Σεξουαλική προτίμηση	18,2%	6
Άλλο	30,3%	10
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		33
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		348

Στην περίπτωση της ηλικίας, όπως βλέπουμε και στον Πίνακα 11β, δήλωσαν 15 άτομα ότι την παραποιούν και οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ισάριθμες. Ωστόσο, το περιεχόμενο των απαντήσεων δεν μας δίνει 15 σημαντικά στοιχεία, καθώς φαίνεται ότι οι 10 από τις 15 απαντήσεις δεν μας δίνουν τα στοιχεία που ζητήσαμε. Αυτό συμβαίνει είτε δηλώνοντας και στις δύο περιοχές την ίδια ηλικία (π.χ. είμαι 20 και δηλώνω 20), είτε αφήνοντας κενή την δεύτερη περιοχή, είτε λέγοντας ότι δεν θυμούνται τι ηλικία έχουν δηλώσει στο προφίλ τους. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγουν να απαντήσουν ουσιαστικά. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση του δείγματος που συμπλήρωσε όλο το ερωτηματολόγιο.

Πίνακας 4.11α

Ποιά χαρακτηριστικά σας έχετε παραποιήσει;		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Φύλο	6,3%	1
Ηλικία	50,0%	8
Βάρος	31,3%	5
Ύψος	18,8%	3
Σωματότυπο (π.χ. γυμνασμένο, αδύνατο κ.α.)	18,8%	3
Σεξουαλική προτίμηση	6,3%	1
Άλλο	31,3%	5
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		16
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		157

Ενώ έχουν δηλώσει 8 άτομα ότι έχουν παραποιήσει την ηλικία τους, συμπλήρωσαν 9 άτομα την ερώτηση που ζητάει τα ακριβή στοιχεία της ηλικίας τους. Επιπλέον, από τους 9 μόνο οι 3 μας δίνουν ουσιαστική απάντηση, καθώς οι υπόλοιποι 6 ακολουθούν την τακτική που αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο. Κατά συνέπεια, δεν έχουμε ολοκληρωμένη άποψη για τον βαθμό της παραποίησης της ηλικίας. Το ίδιο συμβαίνει και στις υπόλοιπες ερωτήσεις που αφορούν το βάρος, το ύψος και το σωματότυπο.

Περνώντας στην επόμενη φάση των ερωτήσεων, θα δούμε τις απώλειες των συμμετεχόντων που έχουμε.

Πίνακας 4.16β

Στο chat του neolaia.gr ο/η συνομιλητής/τρια σας δεν μπορεί να δει το προφίλ σας χωρίς την δική σας έγκριση. Υπάρχουν περιπτώσεις που έχετε παρουσιάσει άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχετε στο προφίλ σας;		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	14,2%	43
Όχι	85,8%	260
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		303
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		78

Σε αυτήν την ερώτηση τα άτομα που σταματούν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι 21¹⁵. Είναι πολύ πιθανό, κάποιιοι από αυτούς που απάντησαν στις προηγούμενες ερωτήσεις, δηλώνοντας ότι παραποίησαν τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους, να μην θέλησαν να μπουν στη διαδικασία να απαντήσουν και σε αυτή την ερώτηση. Μπορεί μερικοί να σταμάτησαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και κάποιιοι να απάντησαν αρνητικά, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα αποφύγουν τις επόμενες πιθανές ερωτήσεις, που θεωρούσαν ότι θα τους ζητούσαν πάλι να απαντήσουν συγκεκριμένα. Ωστόσο, οι ερωτήσεις που ακολουθούσαν για όσους απάντησαν αρνητικά στην ερώτηση του Πίνακα 16β, ήταν διαφορετικής φύσεως από αυτές που θέσαμε μετά την ερώτηση 10. Σαφώς, υπάρχει και το ενδεχόμενο οι συμμετέχοντες που σταμάτησαν σε αυτό το σημείο του ερωτηματολογίου, απλώς να το θεώρησαν κουραστικό.

Πίνακας 4.16α

Στο chat του neolaia.gr ο/η συνομιλητής/τρια σας δεν μπορεί να δει το προφίλ σας χωρίς την δική σας έγκριση. Υπάρχουν περιπτώσεις που έχετε παρουσιάσει άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που έχετε στο προφίλ σας;		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Ναι	16,2%	28
Όχι	83,8%	145
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		173
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		0

Συγκρίνοντας τους δύο Πίνακες (16α και 16β) βλέπουμε μία μικρή απόκλιση των αποτελεσμάτων, της τάξεως του 2%, άρα το δείγμα μας σε αυτή την ερώτηση φαίνεται να είναι αντιπροσωπευτικό.

¹⁵ Καθώς έχουμε απώλεια 4 ατόμων από την έναρξη του ερωτηματολογίου, έπειτα στην ερώτηση 10 σταματούν 25, στην ερώτηση 11 σταματούν 32, άρα από τους 78 που βλέπουμε στον Πίνακα 4.16β, οι 21 είναι αυτοί που σταμάτησαν στην ερώτηση 16.

Στην επόμενη ερώτηση που τίθεται στα άτομα που απάντησαν θετικά, έχουμε 3 συμμετέχοντες που σταματούν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, φτάνοντας το σύνολο των ατόμων που σταματούν το ερωτηματολόγιο τους 81.

Πίνακας 4.18β

Σε ποια χαρακτηριστικά σας δίνετε κυρίως μεγαλύτερη έμφαση όταν κάνετε cybersex; (μπορείτε να επιλέξετε μέχρι και δύο απαντήσεις)		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Σώμα	60,8%	146
Χαρακτήρα	54,6%	131
Μόρφωση	10,4%	25
Επάγγελμα	5,4%	13
Άλλο	8,8%	21
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		240
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		141

Σε αυτήν την ερώτηση σημειώνεται, μέχρι στιγμής η μεγαλύτερη απώλεια των συμμετεχόντων. Πέρα από τους 81 που σημειώσαμε μέχρι την ερώτηση 17, στην ερώτηση του Πίνακα 4.18β ανέρχονται στους 141, δηλαδή σταματούν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου άλλα 60 άτομα. Μία πιθανή αιτία που τους οδήγησε στο να σταματήσουν, θεωρούμε ότι είναι ο μεγάλος αριθμός των ερωτήσεων, που ζητάμε από τους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν. Από την άλλη μπορεί να έχουν χάσει το ενδιαφέρον τους για τη συμμετοχή τους στην έρευνα, ενώ υπάρχει και ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας, κατά την άποψη μας. Πολλοί από τους συμμετέχοντες, ξεκίνησαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χωρίς να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στο εισαγωγικό κείμενο του ερωτηματολογίου. Εκεί, τους επισημάναμε ότι θέλουμε να συμμετέχουν μόνο άτομα τα οποία έχουν κάνει cybersex, καθώς η παρούσα έρευνα αφορά μόνο αυτά τα άτομα. Ωστόσο, σε διάφορες απαντήσεις ανάπτυξης που ακολούθησαν της ερώτησης 17, πολλοί από τους συμμετέχοντες έδειξαν δυσφορία με το γεγονός ότι τους ρωτούσαμε για το cybersex, δηλώνοντας, μάλιστα, μερικοί ότι δεν έχουν κάνει ποτέ. Η ερώτηση 18, είναι η πρώτη που αναφέρεται στο cybersex. Κατά συνέπεια, θεωρούμε ότι αρκετά από τα άτομα που σταμάτησαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, σε αυτή την ερώτηση, το πραγματοποίησαν, διότι δεν έχουν κάνει ποτέ cybersex, ή γιατί δεν ήθελαν να συμμετάσχουν σε μία έρευνα που αφορά το θέμα αυτό.

Στην ερώτηση του Πίνακα 4.21β έχουμε απώλεια 33 ατόμων. Από την ερώτηση 23 έως την ερώτηση 42, σταματούν σταδιακά (από 1-6 άτομα στην κάθε ερώτηση) 34 άτομα, φτάνοντας στους 173 συμμετέχοντες, τους οποίους και εξετάσαμε στην παρούσα έρευνα.

Πίνακας 4.21β

Παίζει σημαντικό ρόλο η εξωτερική εμφάνιση του/της συνομιλητή/τριας σας για να κάνετε cybersex;		
Επιλογές Απαντήσεων	Απαντήσεις Ποσοστά	Απαντήσεις Μονάδες
Καθόλου	14,5%	30
Λίγο	24,6%	51
Αρκετά	36,7%	76
Πολύ	9,2%	19
Απόλυτα	15,0%	31
<i>Απάντησαν την ερώτηση</i>		207
<i>Δεν απάντησαν την ερώτηση</i>		174

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τα ποσοστιαία δεδομένα της παρούσας έρευνας καταλήξαμε σε μερικά γενικά συμπεράσματα, σχετικά με το δείγμα μας. Αρχικά, από τα 377 μέλη της δυνητικής κοινότητας του neolaia.gr, που ξεκίνησαν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, το ολοκλήρωσαν 173. Στην προηγούμενη ενότητα, 4.1.8 Παρατηρήσεις, παραθέτουμε μερικούς από τους πιθανούς λόγους, για τους οποίους μπορεί ένα μέρος των συμμετεχόντων να αποφάσισε να σταματήσει την ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου.

Οι άντρες συμμετείχαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες, κατά 39,8% ποσοστιαίες μονάδες. Πιο συγκεκριμένα, το 69,9% είναι άντρες (121 άτομα) και το 30,1% (52 άτομα) είναι γυναίκες. Αναφορικά με την ηλικία των συμμετεχόντων, οι περισσότεροι δήλωσαν ότι είναι άνω των 30 χρονών, αντίθετα με τις προσδοκίες μας, με βάση τα στατιστικά δεδομένα που μας παραχώρησε ο διαχειριστής του neolaia.gr. Ωστόσο, οι τρεις πρώτες ομάδες, από 16-26, αποτελούν συνολικά το 56,7% του δείγματος και οι δύο επόμενες, από 27 έως 30 και άνω, αποτελούν το 43,4% του δείγματος. Εξετάζοντας παράλληλα τις ηλικιακές ομάδες με βάση το φύλο, παρατηρήσαμε ότι το 36,4% των αντρών είναι άνω των 30, ενώ οι γυναίκες, με ισάριθμο ποσοστό 26,9%, από 16-18 και από 23-26.

Το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων μας διαφαίνεται σχετικά χαμηλό, καθώς κυμαίνεται μεταξύ των ατόμων που δήλωσαν ότι είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (συμπεριλαμβάνοντας και τις Ιδιωτικές και Δημόσιες Σχολές). Αναφορικά με το επάγγελμα των συμμετεχόντων, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Οι μαθητές (19,7%) και οι φοιτητές (18,5%) έχουν το αμέσως επόμενο ποσοστό. Πιο συγκεκριμένα, οι άντρες και οι γυναίκες στην πλειοψηφία τους είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στις ηλικιακές ομάδες είδαμε διαφορά στο μέσο όρο των δύο φύλων, όμως στην εκπαίδευση βρίσκονται περίπου στα ίδια επίπεδα. Έτσι οι γυναίκες που βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα των 16-18, δικαιολογημένα είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Παρατηρούμε σε αυτό το σημείο ότι οι άντρες συμμετέχοντες είναι χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου από τις γυναίκες. Και στο επάγγελμα τα δύο φύλα συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο ποσοστό τους στο ίδιο στοιχείο, δηλώνοντας «ιδιωτικοί υπάλληλοι». Στις υπόλοιπες κατηγορίες επαγγέλματος, συναντάμε και άντρες και γυναίκες, εκτός από την περίπτωση του «ελεύθερου επιχειρηματία», που οι άντρες το έχουν επιλέξει σχεδόν κατά αποκλειστικότητα.

Με βάση τα δεδομένα μας, το ποσοστό των ατόμων που είναι άτομα με αναπηρία (ΑΜΑ) είναι αρκετά μικρό. Ωστόσο, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα 4.1.8 *Παρατηρήσεις*, αρχικά ήταν μεγαλύτερο το ποσοστό τους. Στην πορεία, οι ερωτήσεις που ακολούθησαν, μετά τα δημογραφικά στοιχεία, αφορούσαν το σώμα. Πολύ πιθανό, αυτό να αποθάρρυνε κάποια από τα άτομα, που δήλωσαν ότι έχουν κάποια αναπηρία, να συνεχίσουν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Η σεξουαλική προτίμηση των συμμετεχόντων, στην πλειοψηφία των επιλογών υπέδειξε την προτίμηση του αντίθετου φύλου. Υπήρξε και ένα μικρό ποσοστό ατόμων που δήλωσαν ότι τους αρέσουν άτομα του ίδιου τους φύλου (το 4,1% των αντρών και το 3,8% των γυναικών). Επιπλέον, από αυτά τα άτομα μόνο ένα επέλεξε και τα δύο φύλα, αποτελώντας την μοναδική περίπτωση bisexual.

Σχεδόν το 1/3 του δείγματος δήλωσε ότι έχει αναρτήσει φωτογραφία. Μάλιστα, φαίνεται ότι οι άντρες έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες. Αντιθέτως, στην έρευνα της Whitty (2007), οι γυναίκες είναι περισσότερες από τους άντρες, που αναρτούν φωτογραφία στο προφίλ τους. Η αντίθεση μας αυτή, ωστόσο, δεν αναιρεί την υπόθεση της Whitty και προηγούμενων ερευνητών, ότι οι άντρες, περισσότερο από τις γυναίκες, εγείρονται σεξουαλικά από εικονικά ερεθίσματα, οπότε και οι γυναίκες επιλέγουν να παρουσιάσουν κάποιο εικονικό ερέθισμα, μέσω της ανάρτησης κάποιας φωτογραφίας τους. Παρόλα αυτά, δεν μπορούμε να πούμε ότι κάτι τέτοιο διαφάνηκε στους συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας.

Το γεγονός, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων δεν έχει αναρτημένη κάποια φωτογραφία, μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι αποφεύγουν να απεικονίσουν την δυνητική τους παρουσία με βάση την πραγματική. Σαν συνέπεια, θα περιμέναμε να παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους ή κατά τη διάρκεια της chat συνομιλίας τους με κάποιο άτομο. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν αποδεικνύεται, με βάση τα ποσοστιαία δεδομένα που προέκυψαν, από τις σχετικές ερωτήσεις που ακολούθησαν.

Μέσα από τα δεδομένα μας, διαφάνηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων, που έχουν αναρτήσει κάποια εικόνα στο προφίλ τους, επιλέγουν κάποια προσωπική τους φωτογραφία, η οποία απεικονίζει τον πραγματικό τους εαυτό και μάλιστα με αρκετή ευκρίνεια, καθιστώντας τους αναγνωρίσιμους σε οικεία και γνωστά τους άτομα. Στο σημείο αυτό, ερχόμαστε σε αντίθεση με τα δεδομένα προηγούμενης έρευνας (Toma et al., 2008), καθώς δεν φαίνεται να επικρατεί η τάση της παραποίησης της φωτογραφίας, με απώτερο σκοπό είτε την ελκυστικότερη παρουσία είτε τη μη αναγνωρισιμότητα του

ατόμου. Σαφώς, η επιλογή της φωτογραφίας θα στηρίζεται στην εύρεση μίας ελκυστικής, για το άτομο, φωτογραφίας, ωστόσο, δεν παύει να αποτελεί βασικό στοιχείο ταυτοποίησης του ατόμου με το πραγματικό του παρουσιαστικό.

Ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον δεδομένο, που προέκυψε από την ανάλυση των ερωτηματολογίων, αφορά την παραποίηση. Τα περισσότερα από τα μέλη που συμμετείχαν στην έρευνα, δήλωσαν ότι παραθέτουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά στο προφίλ τους, σε αντίθεση με έρευνες που εξετάσαμε σε προηγούμενη ενότητα (Toma et al., 2008 · Whitty, 2007), όπου η παραποίηση σημειώθηκε σε μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων. Πολύ πιθανό, η αντίθεση αυτή να στηρίζεται στο γεγονός ότι οι έρευνες αυτές αφορούν μέλη δυνητικών κοινοτήτων online dating. Σε αυτού του τύπου τις δυνητικές κοινότητες, βασικός σκοπός των μελών είναι η προσέλκυση δυνητικών συντρόφων. Η ελκυστική παρουσία τους αποτελεί σημαντικό συστατικό προσέλκυσης. Αντίθετα, στην δυνητική κοινότητα του neolaia.gr, τα μέλη επικοινωνούν μεταξύ τους αναπτύσσοντας διάφορες μορφές κοινωνικοποίησης, κάποιες εκ των οποίων μπορεί να οδηγήσουν σε cybersex δραστηριότητες ή έχουν αυτό το σκοπό εξ αρχής. Φαίνεται να μην έχουν συγκεκριμένο κίνητρο για να παραποιήσουν τα χαρακτηριστικά τους. Επιπλέον, στο προφίλ τους έχουν πρόσβαση μόνο τα μέλη που επιλέγουν οι ίδιοι.

Παρόλα αυτά, όπως είδαμε στην ενότητα 4.1.8 *Παρατηρήσεις*, το αρχικό ποσοστό των ατόμων, που δήλωσαν ότι έχουν παραποιήσει τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους, ήταν μεγαλύτερο κατά 9,2% ποσοστιαίες μονάδες. Επιπλέον, 21 συμμετέχοντες σταμάτησαν σε αυτή την ερώτηση την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Κατά συνέπεια, δεν μπορούμε με σαφήνεια να πούμε ότι τα ποσοστά μας είναι απόλυτα σαφή σε αυτή την ερώτηση, καθώς παρατηρήσαμε κάποιες διαφορές με το αρχικό μας δείγμα. Αξιολογώντας κι αυτό τον παράγοντα, παραμένει μικρό το ποσοστό των ατόμων που παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους, συγκριτικά πάντα με τις προηγούμενες έρευνες. Άλλωστε, για τα μέλη που δεν συνέχισαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, δεν μπορούμε να έχουμε ξεκάθαρη άποψη.

Συνεχίζοντας την επισκόπηση αυτής της ερώτησης, εξετάσαμε και τη συσχέτιση της με την ανάρτηση φωτογραφίας. Από τους συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι έχουν αναρτημένη φωτογραφία στο προφίλ τους, μόλις 2 δήλωσαν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους. Φαίνεται, ότι η ανάρτηση προσωπικής φωτογραφίας στο προφίλ λειτουργεί ως

αποτρεπτικός παράγοντας για την παραποίηση, συμφωνώντας με την άποψη που υποστηρίζουν οι Donath και Boyd (2004)¹⁶.

Είναι γεγονός, ότι στο σημείο που εξετάσαμε τα χαρακτηριστικά που συνηθίζουν να παραποιούν οι συμμετέχοντες, δεν έχουμε αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Στην συνέχεια, παρατηρήσαμε ότι αυξήθηκε κάπως ο αριθμός των συμμετεχόντων που δήλωσαν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους, κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους. Και πάλι όμως, η πλειοψηφία των ατόμων φάνηκε ότι δεν παραποιεί τα χαρακτηριστικά της. Επιπλέον, εξετάσαμε εάν τα άτομα, που έχουν αναρτημένη φωτογραφία στο προφίλ τους, παραποιούν ή όχι τα χαρακτηριστικά τους κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους με κάποιο άτομο. Αυτό που παρατηρήσαμε είναι ότι αυξήθηκε το ποσοστό τους, σε σύγκριση με το εάν παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους. Ακριβώς επειδή, έχουν το προνόμιο να επιλέγουν οι ίδιοι για το ποια άτομα θα δουν το προφίλ τους, είναι σχετικά αναμενόμενο, τα άτομα που έχουν αναρτημένη φωτογραφία να μην συνηθίζουν να παραλλάσουν τα χαρακτηριστικά τους στο προφίλ τους. Κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους όμως, τους είναι πιο εύκολο να το πραγματοποιήσουν, εφόσον ο συνομιλητής τους δεν γνωρίζει τίποτε άλλο για αυτούς, παρά μόνο το ψευδώνυμο τους. Συνεπώς, κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους, τα μέλη του neolaia.gr είναι πιο ευέλικτα στην κατασκευή της δυνητικής τους σωματοποίησης.

Οι συμμετέχοντες, που δήλωσαν ότι παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους κατά τη διάρκεια μίας chat συνομιλίας, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους το κάνουν με βάση τα χαρακτηριστικά που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους. Οι γυναίκες καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της επιλογής, ενώ οι άντρες, με ίδιο ποσοστό (36,8%), δήλωσαν ότι το κάνουν με βάση αυτό που θεωρούν ότι θα αρέσει στο συγκεκριμένο συνομιλητή τους και ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που τους παρουσιάζει. Εδώ φαίνεται έντονα η επιρροή που ασκεί η προσδοκώμενη δυνητική παρουσία του συνομιλητή, έναντι του πώς θα ήθελε το άτομο να είναι. Το άτομο επιδιώκει να αρέσει στον συνομιλητή του, παρά να ικανοποιήσει την προσωπική του επιλογή επάνω στην δυνητική του σωματοποίηση. Πολύ πιθανό, η κατασκευή του δυνητικού εαυτού να είναι μία συνάρτηση της αλληλεπίδρασης των προσδοκιών των ατόμων, καθώς σε καμία περίπτωση δεν χάνεται η προσωπικότητα του ατόμου. Είναι ένα «πάντρεμα» του πραγματικού και του δυνητικού. Σε αυτό το σημείο, η άποψη μας ταυτίζεται με την θέση κάποιων ερευνητών (όπως, Gibbs

---

¹⁶ Βλ. ενότητα 4.1.2 Προσδιορισμός του αντικειμένου έρευνας.

et al., 2006 · Whitty, 2007 · Buss and Schmitt, 1993), που θεωρούν ότι το άτομο παραποιεί τα χαρακτηριστικά του με σκοπό να γίνει ελκυστικό απέναντι στο άτομο με το οποίο συνομιλεί.

Σε γενικές γραμμές, φάνηκε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες αποφεύγουν να παραποιήσουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά. Πέρα όμως από την παραποίηση είναι και η επιλεκτική παρουσίαση των χαρακτηριστικών. Μπορεί ένα άτομο να μην λείπει ψέματα, όμως να αποκρύπτει κάποια χαρακτηριστικά του ή/και να δίνει έμφαση σε αυτά που θεωρεί ότι θα προσελκύσουν τον δυνητικό συνομιλητή του. Σε αυτή την περίπτωση, παρατηρήσαμε ότι οι συμμετέχοντες δίνουν κυρίως έμφαση στο σώμα και έπειτα στο χαρακτήρα τους. Ωστόσο, οι άντρες είναι εκείνοι που επέλεξαν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους το σώμα, ως στοιχείο στο οποίο δίνουν έμφαση όταν κάνουν cybersex, ενώ οι γυναίκες τον χαρακτήρα. Έτσι, ερχόμαστε σε αντίθεση με τις έρευνες των Buss, (1994), Lance (1998) και Woll και Cozby (1987), όπου οι γυναίκες δίνουν μεγαλύτερη σημασία από τους άντρες στην εξωτερική τους εμφάνιση. Τα ποσοστά τους, βέβαια, είναι εξίσου σημαντικά αλλά λίγο μικρότερα για το «χαρακτήρα» στους άντρες και για το «σώμα» στις γυναίκες. Επιπλέον, τα ποσοστιαία αποτελέσματα μας συμφωνούν με κάποιες offline έρευνες, που είδαμε σε προηγούμενη ενότητα (όπως αυτή των Buss and Shackelford, 1997), όπου διαφαίνεται να μην δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο επάγγελμα.

Σε γενικές γραμμές πάντως, φάνηκε πόσο σημαντική είναι για το άτομο η σωματοποίηση του και στη συνέχεια η προσωπικότητα που θα αναδείξει. Φαίνεται να συμφωνούμε με την έρευνα της Whitty (2007), καθώς οι συμμετέχοντες της δήλωσαν ως σημαντικό χαρακτηριστικό τους την εξωτερική τους εμφάνιση. Έπειτα, αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που αποφεύγουν συνήθως να παρουσιάσουν, οι συμμετέχοντες επέλεξαν και πάλι το σώμα (κάποια χαρακτηριστικά που αφορούν το σώμα τους) και στη συνέχεια το χαρακτήρα (κάποια χαρακτηριστικά που αφορούν το χαρακτήρα τους). Σε αυτή τη περίπτωση, αναδεικνύεται η επιλεκτική αυτό-παρουσίαση του ατόμου, το οποίο δεν παραποιεί αλλά επιλεκτικά παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά του. Η δυνητική σωματοποίηση του ατόμου, στην προκειμένη περίπτωση, ακριβώς επειδή είναι σε συνάρτηση με την πραγματική, αναδεικνύει την προσδοκία του ατόμου να εμφανιστεί πιο ελκυστικό με βάση τα πραγματικά του χαρακτηριστικά.

Ενδιαφέρον έχει, σε αυτό το σημείο να δούμε τις επιλογές των δύο φύλων. Οι γυναίκες, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους δήλωσαν ότι αποφεύγουν να παρουσιάσουν κάποια χαρακτηριστικά που αφορούν το σώμα τους. Δίνουν, λοιπόν, έμφαση στον χαρακτήρα

τους και αποφεύγουν, από την άλλη, κάποια χαρακτηριστικά του σώματος τους. Παρατηρούμε, ότι δείχνουν μία σχετική ανησυχία για την πραγματική τους εμφάνιση και με σκοπό να την καλύψουν, επικεντρώνονται στον χαρακτήρα τους. Οι άντρες, από την άλλη, δήλωσαν ότι αποφεύγουν να παρουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά του σώματος τους, αλλά με διαφορά 3,3% δήλωσαν ότι αποφεύγουν να παρουσιάσουν κάποια χαρακτηριστικά του χαρακτήρα τους. Επιπλέον, ένα σημαντικό ποσοστό των αντρών και των γυναικών, αποφεύγουν να παρουσιάσουν το επάγγελμα τους.

Με βάση τις απαντήσεις που πληκτρολόγησαν οι συμμετέχοντες, για το ποιά είναι συνήθως η πρώτη ερώτηση που κάνουν σε έναν δυνητικό συνομιλητή τους, παρατηρήσαμε ότι οι περισσότεροι έγραφαν σε greeklish. Γενικά, οι έλληνες χρήστες συνηθίζουν να χρησιμοποιούν αυτόν τον κώδικα επικοινωνίας μεταξύ τους, αποφεύγοντας με αυτόν τον τρόπο ορθογραφικά λάθη και πληκτρολογώντας με μεγαλύτερη ταχύτητα. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τις συντομογραφίες. Οι πιο διαδεδομένες ερωτήσεις των συμμετεχόντων είχαν να κάνουν με την ηλικία, την κλασική ελληνική ερώτηση «τι κάνεις;», το όνομα και τον τόπο κατοικίας. Η ηλικία του συνομιλητή τους, φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο για την μετέπειτα συνομιλία τους. Με βάση την ηλικία, το άτομο αποκτά μία πρώτη εικόνα για τον συνομιλητή του, ο οποίος του είναι τελείως άγνωστος στην αρχή. Σαφώς μπορεί να επηρεάσει την επικοινωνία των ατόμων, καθώς ανάλογα με την ηλικία που έχουν τα άτομα αναπτύσσουν και διαφορετικά αντικείμενα συζήτησης.

Το πραγματικό όνομα, από την άλλη, του συνομιλητή, παρότι δεν αποτελεί από μόνο του κάποιο χαρακτηριστικό, με βάση το οποίο το άτομο ταυτοποιείται, συχνά είναι η πρώτη ερώτηση που κάνουν σε έναν δυνητικό συνομιλητή τους. Η πιθανότερη αιτία είναι ότι αποτελεί το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη μίας σχέσης οικειότητας και εμπιστοσύνης. Το ψευδώνυμο, δίνει μερικές φορές την αίσθηση του ψεύτικου και του καμουφλάζ. Δηλώνοντας, εξ αρχής, το άτομο το όνομα του, δημιουργεί μία αίσθηση εμπιστοσύνης. Έπειτα, η αναφορά στον τόπο κατοικίας και καταγωγής, αποτελεί ένα ακόμα στοιχείο της ταυτότητας του ατόμου.

Με βάση τα δεδομένα της έρευνας, οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν «αρκετά» σημαντική την εξωτερική εμφάνιση των συνομιλητών τους στο κειμενικό cybersex, ενώ υπήρχε και ένα αξιοσημείωτο ποσοστό (15,6%) που την θεωρεί «απόλυτα» σημαντική. Παρότι δεν υπάρχει οπτική επαφή και η εξωτερική παρουσία του συνομιλητή στηρίζεται κυρίως στις περιγραφές του, παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο. Η δυνητική σωματοποίηση του ατόμου στο cybersex, είναι ένα αρκετά σημαντικό συστατικό για την δυνητική

σεξουαλική του δράση. Ωστόσο, δεν ήταν λίγοι οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι παίζει «λίγο» ρόλο. Πιθανόν, το ερωτικό παιχνίδι των λέξεων να αποτελεί ένα αρκετά σημαντικό στοιχείο έλξης μεταξύ των συμμετεχόντων.

Αναφορικά με το ποια χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους θεωρούν σημαντικά, πρώτα επέλεξαν το χαρακτήρα και έπειτα το σώμα, με μικρή διαφορά, εν αντιθέσει με την ερώτηση που αφορούσε τα δικά τους χαρακτηριστικά. Επίσης έχει ενδιαφέρον ότι η μόρφωση έχει ένα σημαντικό ποσοστό (17,3%). Εδώ παρατηρούμε ότι δίνεται έμφαση στην προσωπικότητα του ατόμου, καθώς απουσιάζει η οπτική επαφή. Ένα άτομο, το οποίο δεν θα προσελκύσει μέσα από το γραπτό του λόγο τον συνομιλητή του, πολύ πιθανόν να αντιμετωπίζει πρόβλημα στην ανάπτυξη δυνητικών επαφών. Όπως διαφαίνεται, στα δεδομένα που εξετάσαμε σχετικά με τα δύο φύλα, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο χαρακτήρα και οι άντρες στο σώμα. Οπότε, η άποψη ότι ενδιαφέρονται οι συμμετέχοντες κυρίως για το χαρακτήρα του συνομιλητή τους, διαμορφώθηκε κυρίως από την επιλογή των γυναικών. Μάλιστα, οι γυναίκες έχουν σχετικά μικρό ποσοστό επιλογής του σώματος, σε σύγκριση με τους άντρες. Επίσης, το επάγγελμα, ως χαρακτηριστικό στο οποίο δίνουν περισσότερο σημασία, οι γυναίκες το επέλεξαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άντρες.

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να πούμε ότι ερχόμαστε σε αντίθεση με τις έρευνες που έδειξαν ότι οι άντρες δεν παρουσίασαν, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες, την επιθυμία αναζήτησης ελκυστικών εμφανισιακά ατόμων και ότι οι γυναίκες δεν εξέφρασαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άντρες, ότι επιθυμούν να βρουν κάποιο άτομο με υψηλή κοινωνικο-οικονομική θέση (Ellis and Symons, 1990 · Townsend, 1993 · Whitty, 2007). Αντίθετα και με τους Piazza και Bering (2009), στη παρούσα ερώτηση οι άντρες δεν φάνηκε να έχουν μικρότερες απαιτήσεις, στο θέμα της ελκυστικότητας του συνομιλητή, από τις γυναίκες, όταν αναζητούν online σεξουαλικές επαφές. Στην επόμενη όμως ερώτηση, φάνηκαν κάπως πιο ελαστικοί οι άντρες από τις γυναίκες, οπότε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι άντρες έχουν περισσότερες προσδοκίες από τις γυναίκες, όμως παρουσιάζουν μικρότερες απαιτήσεις.

Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι «μερικές φορές» ή «σπάνια» (με 1,8% ποσοστιαία διαφορά) σταματούν την επικοινωνία με τον συνομιλητή τους, σε περίπτωση που δεν τους αρέσει κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής του εμφάνισης. Όπως είδαμε στα παραπάνω αποτελέσματα οι άντρες δίνουν έμφαση στο σώμα, και κατ' επέκταση στην εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους. Ωστόσο, αυτό δεν αποτελεί, με βάση τα

δεδομένα του Γραφήματος 4.23β, αποτρεπτικό παράγοντα για την επικοινωνία τους με το συνομιλητή τους. Εάν δεν τους αρέσει κάποιο από τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής εμφάνισης που τους παρουσιάζει ο συνομιλητής τους, «σπάνια» θα σταματούσαν την επικοινωνία τους μαζί του. Οι γυναίκες από την άλλη, «μερικές φορές» θα σταματούσαν την επικοινωνία τους. Οι διαφορές των δύο φύλων, σε αυτή την ερώτηση, δεν είναι μεγάλες. Έχει όμως ενδιαφέρον, το γεγονός ότι οι άντρες παρότι ενδιαφέρονται για την εξωτερική εικόνα που θα σχηματίσουν για το άτομο με το οποίο συνομιλούν, κάποιο χαρακτηριστικό που μπορεί να μην τους αρέσει, από αυτά που θα τους παρουσιάσει, δεν θα αποτελέσει βασικό κριτήριο διακοπής της συνομιλίας τους. Κατά συνέπεια, συμφωνούμε με την υπόθεση των Piazza και Bering (2009), με την οποία φάνηκε να ερχόμαστε σε αντίθεση στην προηγούμενη ερώτηση. Επιβεβαιώνεται, σε αυτό το σημείο, η άποψη ότι βασικό ρόλο παίζει η προσωπικότητα του ατόμου και η ικανότητα του να προσελκύσει μέσα από το γραπτό λόγο το ενδιαφέρον του συνομιλητή του και εν συνεχεία η δυνητική του σωματοποίηση. Ίσως να σχετίζεται η τάση αυτή και με το γεγονός ότι δεν πιστεύουν απόλυτα στην περιγραφή που τους δίνει ο συνομιλητής τους.

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες, θεωρούν ότι «μερικές φορές» ή «σπάνια» οι συνομιλητές τους τους παρουσιάζουν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά. Οι γυναίκες λίγο πιο καχύποπτες από τους άντρες, πιστεύουν ότι σπάνια ο συνομιλητή τους τους παρουσιάζει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά και οι άντρες, πιστεύουν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές. Ακριβώς επειδή είναι διαδεδομένη η αντίληψη ότι, επειδή δεν υπάρχει οπτική επαφή και τα άτομα γνωρίζονται στον κυβερνοχώρο με τη χρήση ψευδωνύμων, πολλοί το εκμεταλλεύονται αυτό και παρουσιάζουν ψευδή στοιχεία. Όπως είδαμε, κάτι τέτοιο δεν προέκυψε ως ισχύουσα τάση, παρόλα αυτά η αμφιβολία είναι μία λογική αντίδραση, καθώς δεν υπάρχει καμία ουσιαστική απόδειξη των όσων περιγράφει ένα άτομο στην κειμενική επικοινωνία.

Παρόλα αυτά, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ενδιαφέρεται να μάθει αν ο συνομιλητής του του παρουσιάζει τα πραγματικά του χαρακτηριστικά, με ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών, 34,6%, να μην ενδιαφέρεται. Μέσα από την διερεύνηση των πραγματικών χαρακτηριστικών του ατόμου, αναπτύσσεται μία σχέση εμπιστοσύνης και οικειότητας. Μάλιστα, ο συνήθης τρόπος που ακολουθούν για να μάθουν τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους είναι η επίδειξη κάποιας φωτογραφίας και έπειτα έρχεται η πρόταση για επικοινωνία μέσω webcam. Οι γυναίκες, φαίνεται να αρκούνται στην εικόνα που θα τους δείξει ο άλλος μέσα από κάποια φωτογραφία και σε μικρότερο

ποσοστό μέσα από την webcam. Δεν επιδιώκουν να έρθουν σε πρόσωπο με πρόσωπο επαφή. Οι άντρες από την άλλη, ακολουθούν τις δύο παραπάνω μεθόδους, καθώς και την πρόσκληση για πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση, με μικρή μεταξύ τους ποσοστιαία απόκλιση.

Αναφορικά με τη πλειοψηφία των συμμετεχόντων, η τάση για επιβεβαίωση των όσων περιγράφει ο συνομιλητής, φαίνεται να είναι διαδεδομένη. Αυτό συνεπάγεται ότι σε περίπτωση άρνησης, αναπτύσσονται υποψίες για ψευδή στοιχεία. Έτσι, το άτομο εκτίθεται ως ένα βαθμό και ίσως για το λόγο αυτό οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν έχουν την τάση να παραποιούν τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής τους εμφάνισης. Προτιμούν να μην αναφερθούν σε κάποια, παρά να τα παραποιήσουν. Επιπλέον ενδιαφέρον, παρουσιάζουν οι ηλικιακές ομάδες των συμμετεχόντων σχετικά με τον τρόπο με το οποίο επιδιώκουν να μάθουν τα πραγματικά χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους. Η webcam φάνηκε να είναι διαδεδομένη κυρίως σε νεαρές ηλικίες, μεταξύ 16 και 18, ενώ η πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση είναι διαδεδομένη στα άτομα άνω των 30. Σε αυτό το σημείο, βλέπουμε ότι οι κουλτούρες των διαφορετικών γενεών έχουν αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τις διαδικτυακές τους σχέσεις και επαφές.

Στην θεματική ενότητα, *online σχέσεις*, του ερωτηματολογίου θελήσαμε να εξετάσουμε τις σχέσεις που αναπτύσσονται στο επίπεδο των cybersex επαφών. Εκτός από το ενδιαφέρον τους για την εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους, τα άτομα μπορεί να μπουκ στην διαδικασία να συνεχίσουν την επαφή τους. Μία cybersex επαφή, μεταξύ δύο ατόμων, υπάρχει πιθανότητα να συμβεί μόνο για μία φορά. Μπορεί όμως τα άτομα να επιδιώξουν να διατηρήσουν την επαφή τους ή να τη συνεχίσουν με τη χρήση άλλης υπηρεσίας, πέρα από αυτή που τους παρέχει η δυναμική κοινότητα του neolala.gr. Οι γυναίκες, όπως φάνηκε και στην προηγούμενη ενότητα των ερωτήσεων είναι πιο επιφυλακτικές στο να έρθουν σε πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση, με κάποιο άτομο που γνωρίζουν σε ένα chat room.

Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες, δήλωσαν ότι επιδιώκουν να γνωριστούν καλύτερα με το συνομιλητή τους. Οι περισσότεροι από αυτούς το πραγματοποιούν μέσω της δημοφιλούς διαδικτυακής υπηρεσίας MSN. Μέσα από αυτή την υπηρεσία, τα άτομα έχουν την δυνατότητα να ανταλλάξουν αρχεία (φωτογραφίες, μουσική, κ.α.), να κάνουν χρήση της webcam και της φωνητικής επικοινωνίας και επιπλέον να διατηρήσουν την επαφή τους, αποθηκεύοντας τον λογαριασμό του συνομιλητή τους στις επαφές τους. Επίσης, υπήρξε και ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων που επιδιώκει τη συνέχιση

της επικοινωνίας με τη χρήση του τηλεφώνου, αναδεικνύοντας την επιθυμία τους να διατηρήσουν την επαφή τους με το άτομο που έχουν επιλέξει. Μάλιστα, οι περισσότεροι από αυτούς που επέλεξαν το τηλέφωνο, είναι άνω των 30.

Σχεδόν οι μισοί από τους συμμετέχοντες, δήλωσαν ότι έχουν συναντηθεί σε πραγματικό χρόνο με κάποιο συνομιλητή τους. Οι ίδιοι, υποστήριξαν, με ποσοστό 51,7%, ότι το άτομο που συνάντησαν διέφερε «λίγο» από αυτό που περίμεναν, με βάση την εικόνα που είχαν σχηματίσει μέσα από την μεταξύ τους επικοινωνία. Με αυτό το δεδομένο, ενισχύεται η άποψη ότι τα περισσότερα άτομα δεν παραποιούν ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά τους, καθώς οι περιγραφές τους ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με την πραγματική τους σωματοποίηση. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες που έχουν συναντηθεί πρόσωπο με πρόσωπο, με κάποιο άτομο που γνώρισαν μέσω chat επικοινωνίας, φάνηκε να μην αισθάνονται ιδιαίτερη αμηχανία για τον εαυτό τους, στην πρώτη τους συνάντηση σε πραγματικό χώρο.

Από την άλλη, τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν έχουν συναντηθεί ποτέ πρόσωπο με πρόσωπο με κάποιο συνομιλητή τους, με ποσοστό 32,1% υποστήριξαν ότι φοβούνται τις συναντήσεις με άτομα που γνωρίζουν σε chat rooms και με 29,6% ότι δεν βρήκαν κάποιο άτομο να τους προκαλέσει το ενδιαφέρον. Μάλιστα, στην πρώτη περίπτωση συναντάμε κυρίως γυναίκες και άτομα μεταξύ των 16 και 18 χρόνων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση κυρίως άντρες και άτομα από 27 και άνω. Οι επιλογές τους φαίνονται ότι ταιριάζουν με την ηλικία τους, καθώς οι έφηβοι (16-18) είναι λογικό να διατηρούν κάποιες επιφυλάξεις, σχετικά με τις γνωριμίες που κάνουν σε chat rooms. Το ίδιο ισχύει και για τη δεύτερη επιλογή. Τα άτομα από 27 και άνω, μέσα από τις εμπειρίες τους, έχουν κατασταλάξει σε κάποια πρότυπα συντρόφων. Οπότε, είναι αναμενόμενο οι προσδοκίες τους να είναι πιο συγκεκριμένες και οι απαιτήσεις τους περισσότερες, ώστε να επιδιώξουν μία συνάντηση πρόσωπο με πρόσωπο. Επίσης, υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών, που δήλωσε ότι δεν ενδιαφέρεται για στενές επαφές. Αυτό το ποσοστό των γυναικών, ταυτίζεται με την επιφυλακτική και παράλληλα αδιάφορη εικόνα μίας μερίδας των συμμετεχόντων μας. Μέχρι στιγμής, μας δίνουν την αίσθηση ότι δεν κάνουν chat για να γνωριστούν καλύτερα με κάποιο συνομιλητή τους, επιδιώκοντας να μάθουν τα πραγματικά του χαρακτηριστικά και στη συνέχεια να συναντηθούν πρόσωπο με πρόσωπο. Κάνουν chat, για μία περιστασιακή γνωριμία, όπως είναι και η συνήθης διαδικασία του cybersex.

Μπαίνοντας στον κυβερνοχώρο το άτομο, είναι πολύ πιθανό να αισθάνεται ότι βρίσκεται σε αν άλλο «χώρο», κάτι το οποίο διέψευσε η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ενώ δεν ήταν λίγοι κι αυτοί που δήλωσαν ότι βιώνουν τον κυβερνοχώρο ως κάτι μεταξύ

πραγματικού και φαντασιακού. Στη συνέχεια, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι δεν παρατηρούν διαφορές μεταξύ της πραγματικής και της δυνητικής παρουσίας του σώματος τους. Ωστόσο, υπάρχει και ένα σεβαστό ποσοστό (28,3%), που υποστηρίζει ότι παρατηρεί διαφορές. Σε γενικές γραμμές, φαίνεται μέχρι εδώ ότι οι συμμετέχοντες βιώνουν την δυνητική τους σωματοποίηση σε συνάρτηση με την πραγματική τους. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι υπερισχύει η πραγματική σωματοποίηση από αυτή της δυνητικής.

Αναφορικά με τη δυνητική σεξουαλική δραστηριότητα τους, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τη βιώνουν ως κάτι μεταξύ φαντασιακής και πραγματικής εμπειρίας (κυρίως άντρες) ή ως τελείως φαντασιακής (κυρίως γυναίκες). Αντίθετα με τα παραπάνω, το cybersex ως εμπειρία, φαίνεται να μην ταυτίζεται με την γενικότερη αίσθηση που έχουν για τη δυνητική τους ύπαρξη στο κυβερνοχώρο. Είναι μία δραστηριότητα που σχετίζεται με την δημιουργία φαντασιακών εικόνων, καθώς το άτομο εμβυθίνεται στην cybersex εμπειρία, που αναπτύσσει μέσα από την αλληλεπίδραση του με το συνομιλητή του. Κατά τη διάρκεια μίας cybersex εμπειρίας, οι συμμετέχοντες, πέρα από τη περιγραφή που δίνουν για την εξωτερική τους εμφάνιση, μπορεί να περιγράψουν και κάποιες κινήσεις του σώματος τους, που αποτελούν κι αυτές μέρος της δυνητικής τους σωματοποίησης και σεξουαλικότητας.

Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες, υποστηρίζουν ότι περιγράφουν στον συνομιλητή τους κάποιες κινήσεις του σώματος τους. Οι ίδιοι, δήλωσαν ότι οι κινήσεις που περιγράφουν είναι κάτι μεταξύ πραγματικού και φαντασιακού. Εν μέρει, δηλαδή, συμβαίνουν στην πραγματικά, αλλά κάποιες περιγραφές είναι μέρος μίας φαντασιακής δραστηριότητας, που αναπτύσσεται μέσα από την αλληλεπίδραση με το συνομιλητή. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων (32,6%), δήλωσε ότι συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι άντρες. Συμπεραίνουμε εδώ, ότι παρότι δεν υπάρχει φυσική επαφή μεταξύ των ατόμων, που συμμετέχουν σε μία cybersex εμπειρία, παρόλα αυτά, εν μέρει βιώνεται ως πραγματική εμπειρία. Θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως μία τριγωνική σχέση, που εμπεριέχει τρία βασικά στοιχεία. Υπάρχει το κομμάτι της περιγραφής, το οποίο διαμορφώνεται στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται μεταξύ των ατόμων, η ατομική εικόνα που πλάθει το άτομο στο μυαλό του για το δυνητικό σώμα του συνομιλητή του και κατ' επέκταση τη δυνητική σεξουαλική δραστηριότητα που αναπτύσσεται μεταξύ τους και επιπλέον, η

ρεαλιστική αντίδραση του σώματος, που αυθορμήτως επηρεάζεται από τα άλλα δύο στοιχεία.

Το σώμα του συνομιλητή τους, οι περισσότεροι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι το βιώνουν ως «φανταστικό», ενισχύοντας την παραπάνω θέση. Η περιγραφή του ατόμου για το σώμα του, όσο πιστή κι αν είναι, επαφίεται σε μεγάλο βαθμό στην αντίληψη του συνομιλητή. Κάθε άτομο, μπορεί να πλάσει την εικόνα του συνομιλητή του, στηριζόμενο στις περιγραφές και παράλληλα στο πώς αντιλαμβάνεται το ίδιο το σώμα του άλλου. Για το δικό τους σώμα, δήλωσαν οι περισσότεροι συμμετέχοντες ότι το βιώνουν ως «πραγματικό» και αρκετοί ως «φανταστικό». Και οι δύο απόψεις έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς βρίσκονται στα δύο άκρα, παρότι υπήρχε και η ενδιάμεση (τρίτη) επιλογή. Έτσι, βλέπουμε μία αντίθεση σχετικά με την αντίληψη που έχουν για το σώμα τους. Από τη μία, το δυνητικό σώμα ταυτίζεται με το πραγματικό, ενώ από την άλλη το δυνητικό σώμα λειτουργεί έξω από το πλαίσιο του πραγματικού σώματος. Πολύ πιθανό, στη δεύτερη περίπτωση, το σώμα να απενοχοποιείται από την σεξουαλική πράξη, στην οποία συμμετέχει, μέσα από τη δυνητική του σωματοποίηση.

Η επικρατέστερη άποψη των συμμετεχόντων, σχετικά με την εξωτερική τους εμφάνιση στην σεξουαλική τους ζωή, είναι ότι παίζει «αρκετά» σημαντικό ρόλο. Στην περίπτωση του cybersex, μπορεί να φαίνεται πρώτη η επιλογή «αρκετά», όμως με βάση το Γράφημα 4.41α, φαίνεται πιο αδύναμη σε σύγκριση με την προηγούμενη ερώτηση, καθώς είναι σημαντικά και τα ποσοστά των επιλογών «λίγο» και «καθόλου». Συμπεραίνουμε, ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν λιγότερο σημαντικό τον ρόλο που παίζει η εξωτερική τους εμφάνιση στο cybersex, από ότι στις πρόσωπο με πρόσωπο επαφές. Με βάση τη σύγκριση που κάναμε μεταξύ των δύο φύλων, οι γυναίκες μας έδωσαν την εντύπωση ότι θεωρούν σημαντική την εξωτερική τους εμφάνιση και στις cybersex επαφές. Πολύ πιθανό, για αυτόν τον λόγο να αποφεύγουν και την παρουσίαση κάποιων χαρακτηριστικών που αφορούν το σώμα τους.

Ωστόσο, ο ρόλος της εξωτερικής εμφάνισης του ατόμου στο cybersex, ίσως δεν θα έπρεπε να ταυτίζεται με τον ρόλο που παίζει στις πρόσωπο με πρόσωπο επαφές, οπότε και να συγκρίνεται. Όπως ισχυρίζεται και ο Walther με τους συνεργάτες του (2001), μέσα από την εξαποστάσεως αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται μεταξύ των ατόμων που κάνουν χρήση της CMC (computer mediated communication), δημιουργούνται και διαμορφώνονται άλλα επίπεδα έλξης, που στην καθημερινότητα τους τα άτομα δεν θα είχαν την δυνατότητα να βιώσουν. Συνεπώς, μιλάμε για μία νέα μορφή σεξουαλικότητας

και σωματοποίησης, που δημιουργείται μέσα από την αλληλεπίδραση των χρηστών του διαδικτύου. Οπότε, και η αντίληψη του σώματος διαμορφώνεται μέσα από διαφορετικά ερεθίσματα, από αυτά που βιώνει το άτομο στην καθημερινότητα του. Για να κατανοήσουμε όμως αυτή τη νέα μορφή σεξουαλικής αλληλεπίδρασης, αναπόφευκτα τη συγκρίνουμε με την αλληλεπίδραση των ατόμων στις πρόσωπο με πρόσωπο επαφές. Δεν θα πρέπει όμως, να ξεχνάμε ότι αποτελεί μία διαφορετική εμπειρία, η οποία πραγματοποιείται κάτω από διαφορετικές συνθήκες, ίσως και προσδοκίες.

Αναφορικά με τα στοιχεία μέλους, που μας έδωσαν οι συμμετέχοντες, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι είναι μέλη της δυνητικής κοινότητας του neolaia.gr, από 3-6 μήνες και ότι κάνουν chat μία φορά το μήνα. Εδώ φαίνεται ότι τα μέλη της συγκεκριμένης κοινότητας, δεν χρησιμοποιούν τακτικά την chat υπηρεσία της κοινότητας και πολύ πιθανό να χρησιμοποιούν άλλες υπηρεσίες που τους παρέχει. Ωστόσο, υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων που κάνουν chat σε καθημερινή βάση. Επιπλέον, οι περισσότεροι δεν χρησιμοποιούν την chat υπηρεσία με απώτερο σκοπό το cybersex. Άλλωστε η κοινότητα δεν είναι κοινότητα online dating, ώστε τα μέλη της να έχουν ως κύριο θέμα τη ερωτική γνωριμία με τα υπόλοιπα μέλη. Ωστόσο, το cybersex μπορεί να προκύψει μέσα από μία επαφή, που μπορεί να ξεκινήσει με άλλες προθέσεις και να καταλήξει σε δυνητική σεξουαλική επαφή.

Ένα μεγάλο ποσοστό από τα ψευδώνυμα που είχαμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε, καθώς οικειοθελώς οι συμμετέχοντες μας τα έδωσαν, αφορούσαν επίθετα που προσδίδουν κάποια χαρακτηριστικά στα άτομα. Τα υπόλοιπα, εμπειρείχαν πιθανών το πραγματικό όνομα του ατόμου ή κάποιο όνομα της αρεσκείας του. Επίσης, στο σύνολο των ψευδωνύμων που εξετάσαμε, κάποια συνδύαζαν το όνομα ή το επίθετο που χρησιμοποίησαν ως ψευδώνυμο με κάποιο αριθμό. Οι αριθμοί αυτοί αφορούν είτε χρονολογία γέννησης, είτε ηλικία, είτε παραπέμπει στην ομάδα της οποίας είναι φίλαθλος, είτε απλώς σημαίνει κάτι για το συγκεκριμένο άτομο. Επίσης, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι γραμμένα με λατινικούς χαρακτήρες.

5.1 Συνοψίζοντας

Συνοψίζοντας, το δυνητικό σώμα φάνηκε να είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το πραγματικό και φάνηκε ότι οι συμμετέχοντες, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους δεν παραποιούν τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά, είτε στο προφίλ τους είτε κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους. Η δυνητική τους σωματοποίηση, όμως, σχετίζεται με την επιλεκτική

παρουσίαση της εξωτερικής τους εμφάνισης. Το γεγονός ότι αποφεύγουν να παρουσιάσουν κάποια χαρακτηριστικά τους, δεν σημαίνει ότι ψεύδονται. Ωστόσο, ηθελημένα ή μη, κατασκευάζουν το δυνητικό τους σώμα, μέσα από την ανάδειξη των χαρακτηριστικών που επιλέγουν να παρουσιάσουν, δημιουργώντας μία πιο ελκυστική εμφάνιση και κατά συνέπεια ένα διαφορετικό σώμα, το δυνητικό. Την άποψη αυτή, ενισχύει και το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων δεν έχουν αναρτήσει φωτογραφία στο προφίλ τους.

Επιπλέον, οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν αρκετά σημαντική την εξωτερική εμφάνιση του συνομιλητή τους, δηλαδή δίνεται βαρύτητα στην αυτό-παρουσίαση του ατόμου. Θεωρούν, όμως, ότι μερικές φορές ή σπάνια τους παραθέτουν οι συνομιλητές τους τα πραγματικά τους χαρακτηριστικά, σε αντίθεση με το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων, δήλωσαν ότι δεν παραποιούν τα χαρακτηριστικά τους. Βλέπουμε ότι κυριαρχεί μία καχύποπτη άποψη, σε σχέση με τις online επαφές που στηρίζονται στην ψευδωνυμία και στην κειμενική επικοινωνία, καθώς παρατηρούμε στους συμμετέχοντες μία αίσθηση αμφιβολίας για τα όσα παρουσιάζει ο «άγνωστος» συνομιλητής. Για το λόγο αυτό, κυριαρχεί η τάση της επιβεβαίωσης των όσων παρουσιάζει ο συνομιλητής. Παρατηρούμε, πόσο σημαντικό είναι για το άτομο να γνωρίζει τη πραγματική σωματοποίηση του συνομιλητή του, επιλέγοντας με αυτό τον τρόπο την πραγματική από τη δυνητική σωματοποίηση (μέσω webcam, ανταλλαγής φωτογραφιών, πρόσωπο με πρόσωπο επαφών). Το σώμα σε αυτές τις σχέσεις φαίνεται να παίζει βασικό ρόλο.

Σε γενικές γραμμές, τα δύο φύλα είχαν κοινές τάσεις στα περισσότερα ερωτήματα. Υπήρξαν όμως και διαφορές που επιδιώξαμε να τις αναδείξουμε μέσα από την ανάλυση των δεδομένων με βάση το φύλο. Κάτι τέτοιο, είδαμε να συμβαίνει σχετικά με το ποια χαρακτηριστικά του συνομιλητή τους θεωρούν σημαντικά, όπου οι γυναίκες δήλωσαν τον χαρακτήρα και οι άντρες το σώμα. Ωστόσο, οι γυναίκες πιο εύκολα από τους άντρες σταματάνε την επαφή τους με κάποιο συνομιλητή τους, όταν δεν τους αρέσει κάποιο χαρακτηριστικό τους.

Η σεξουαλικότητα και η σωματοποίηση των ατόμων στο cybersex, στην παρούσα έρευνα, έχει ποικίλες εκφάνσεις. Από τη μία δηλώνουν ότι δεν αισθάνονται ότι βρίσκονται σε άλλο «χώρο», όταν μπαίνουν στον κυβερνοχώρο και ότι δεν βρίσκουν διαφορές μεταξύ της δυνητικής και της πραγματικής τους παρουσίας. Από την άλλη, κατά τη διάρκεια του cybersex φαίνεται να εμβυθίνονται στην φανταστική σεξουαλική εμπειρία που έχουν με

κάποιο συνομιλητή τους. Περιγράφουν, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, κάποιες κινήσεις του σώματος τους, οι οποίες είναι κάτι μεταξύ πραγματικού και φαντασιακού. Επιπλέον, το σώμα του συνομιλητή τους δήλωσαν ότι το βιώνουν ως φαντασιακό, ενώ το δικό τους σώμα ως πραγματικό ή ως φαντασιακό. Σε γενικές γραμμές, φάνηκε ότι θεωρούν την εξωτερική τους εμφάνιση, και κατ' επέκταση τη σωματοποίηση τους, σημαντική στην offline σεξουαλική τους ζωή αλλά και στο cybersex.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι το σώμα παίζει καθοριστικό ρόλο ακόμα και όταν είναι φυσικά απών. Οι νέες μορφές σεξουαλικότητας και σωματοποίησης, που συναντάμε στις cybersex επαφές, είναι δημιουργήματα των χρηστών, που διαμορφώνονται με βάση τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση με τη χρήση του διαδικτύου και εκφράζουν τις επιθυμίες τους. Οι ανάγκες που αναπτύσσονται σε αυτές τις επαφές αφορούν το δυνητικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δημιουργούνται και διαρκώς εξελίσσονται. Η παρούσα έρευνα, ασχολήθηκε με ένα μέρος αυτής της όλο και πιο διαδεδομένης δυνητικής σεξουαλικής επαφής. Επικεντρωθήκαμε στη σημασία του σώματος, αναδεικνύοντας την ύπαρξη του και την ανάπλαση του, ακόμα και σε συνθήκες απουσίας του φυσικού σώματος.

Το δείγμα της παρούσας έρευνας, αποτελείται από μέλη μίας συγκεκριμένης ελληνικής δυνητικής κοινότητας, η θεματική της οποίας δεν έχει χαρακτήρα online dating. Επιδιώξαμε το δείγμα μας να προέρχεται από μία ουδέτερη ομάδα χρηστών, που δεν έχουν ως βασικό κίνητρο την cybersex επαφή. Το cybersex, στην παρούσα κοινότητα, αναπτύσσεται μεταξύ των χρηστών, ως μία φυσική έλξη, οι οποίοι μπορεί αρχικά να έχουν την πρόθεση του φλερτ και κατά τη διάρκεια της συνομιλίας τους να προκύπτει μία πιο έντονη σεξουαλικά συνομιλία. Η δυνητική σεξουαλικότητα των χρηστών διαμορφώνεται και πλαισιώνεται μέσα από την μεταξύ τους αλληλεπίδραση.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

- Annandale, E. (1998). *The Sociology of Health and Medicine. A Critical Introduction*. [e-book] Cambridge: Polity.
Available at: <http://books.google.com/books?id=-Fk0MT2ezBAC&pg=PP1&dq=The+Sociology+of+Health+and+Medicine.+A+Critical+Introduction&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 20 July 2009]
- Barak, A. (2005). Sexual harassment on the internet. *Social Science Computer Review*, [Online]. 23(1), pp.77–92.
Available at:
http://www.google.gr/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fciteseerx.ist.psu.edu%2Fviewdoc%2Fdownload%3Fdoi%3D10.1.1.95.9888%26rep%3Drep1%26type%3Dpdf&ei=0AetS7WoIYWM_AbZuOHqCg&usg=AFQjCNFkr_C3a8A29kJ_-B_qpyXz5kojcg&sig2=PDrp-uGdWZR0H79NztUIkQ [Accessed 4 August 2009]
- Barak, A. & Fisher, W.A. (2002). The Future of Internet Sexuality. In: A. Cooper, ed. 2002. *Sex and the Internet: A guidebook for clinicians*. New York: Brunner-Routledge, pp. 267–280.
- Bargh, J.A., Fitzsimons, G.M., & McKenna, K.Y.A. (2003). The self, online. In: S.J. Spencer, S. Fein, M.P. Zanna, & J.M. Olson, eds. 2003. *Motivated social perception: The Ontario symposium. Vol. 9. Ontario symposium on personality and social psychology*. [e-book] Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 195–213.
Available at:
http://www.google.com/books?hl=el&lr=&id=bJIKwXPZKg0C&oi=fnd&pg=PA195&dq=%22The+self+online%22+Bargh&ots=IekENX_2Fi&sig=wPkmkWoe_kmlbq_W5nLCba p3QYs#v=onepage&q=%22The%20self%20online%22%20Bargh&f=false [Accessed 20 July 2009]
- Bargh, J.A., McKenna, K.Y.A., & Fitzsimons, G.M. (2002). Can you see the real me? Activation and expression of the “true self” on the internet. *Journal of Social Issues*, 58, pp.33–48. Retrieved 15 July, 2009 from:
<http://smg.media.mit.edu/personals/chi2004/private/papers/bargh.pdf>
- Barnes, S.B. (2003). *Computer-mediated communication: human-to-human communication across the Internet*. Boston: Allyn and Bacon.
- Baumeister, R.F. (1982). A self-presentational view of social phenomena. *Psychological Bulletin*, 91, pp.3-26.
- Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Malden, Mass: Polity Press
- Becker, B. (1997). To be in Touch or not? Some Remarks on Communication in Virtual Environments. In A. F. Grundy, D. Köhler, V. Oechtering & U. Petersen (eds), *Women, Work and Computerization: Spinning a web from past to future, Proceedings of the 6th International IFIP – Conference*, Bonn, Germany, May 24-27, pp.211-212.
Available at: <http://duplox.wzb.eu/docs/panel/becker.html> [Accessed 10 May 2008]

- Becker, B. (2000). Cyborgs, agents and transhumanists: crossing traditional borders of body and identity in the context of new technology. *Eight New York Digital Salon*, 33 (5), pp.361-365.
- Becker, B., & Mark, G. (1999). Constructing Social Systems through Computer-Mediated Communication. *Virtual Reality*, 4, pp.60-73.
Available at:
http://www.google.gr/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=2&ved=0CBEOFjAB&url=http%3A%2F%2Fciteseerx.ist.psu.edu%2Fviewdoc%2Fdownload%3Fdoi%3D10.1.1.39.5865%26rep%3Drep1%26type%3Dpdf&ei=rwytS_enEIWM_AbXuOHqCg&usq=AFQjCNHZSv2pkBQoGZY_ztFnKxhxq6mlqA&sig2=EGUDyI3UY1JIR0eLVTOr7A [Accessed 4 August 2009]
- Berger, P. & Luckman, T. (1984). *The Social Construction of Reality*. Penguin.
- Biocca, F. (1997). The Cyborg's Dilemma: Progressive Embodiment in Virtual Environments. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 3 (2).
Available at: <http://jcmc.indiana.edu/vol3/issue2/biocca2.html#cyborg's> [Accessed 10 May 2008]
- Blair, C. (1998). Netsex: Empowerment through Discourse. In: B. Ebo, ed. (1998). *Cyberghetto or Cybertopia. Race, Class, and Gender on the Internet*. [e-book] Westport, CT: Praeger, pp. 205-218.
Available at: <http://www.google.com/books?hl=el&lr=&id=HSBJ-geXmNAC&oi=fnd&pg=PA205&dq=Netsex:+Empowerment+through+Discourse&ots=gTyrwO2vrt&sig=AVO5aUxeU42I9CsyDWh1Kj0vZWI#v=onepage&q=Netsex%3A%20Empowerment%20through%20Discourse&f=false> [Accessed 20 July 2009]
- Blumstein, Ph. & Kollock, P. (1988). Personal Relationships. *Annual Review of Sociology*, 14, pp.467-90.
- Boies, S.C. (2002). University students' uses of and reactions to online sexual information and entertainment: Links to online and offline sexual behaviour. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 11(2), pp.77-89.
- Boies, S.C., Knudson, G. & Young, J. (2004). The internet, sex, and youths: Implications for sexual development. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 11(4), pp.343-363.
- Boston Women's Health Book Collective (1989). *The New Our Bodies. Ourselves: a Health Book by and for Women*. Harmondsworth: Penguin.
- Bostrom, N. (2005). In defense of posthuman dignity. *Bioethics*, [Online] 19, pp.202-214.
Available at: <http://www.nickbostrom.com/ethics/dignity.html> [Accessed 13 May 2008]
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of Practice*. [e-book] Cambridge: Polity Press.
Available at:
http://books.google.gr/books?id=YHN8uW49I7AC&dq=Bourdieu+the+logic+of+practice&printsec=frontcover&source=bn&hl=el&ei=ncASSviFKMaQ_QayqqiuDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4#PPA3,M1 [Accessed 10 April 2009]
- Burkitt, I. (1999). *Bodies of Thought: Embodiment, Identity and Modernity*. [e-book] Sage.
Available at:
<http://books.google.com/books?id=ttArOaxJYkIC&pg=PP1&dq=%22Bodies+of+Thought:+Embodiment,+Identity+and+Modernity%22&lr=&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 14 May 2009]

- Buss, D.M. (1994). *Evolution of desire*. New York: Basic Books.
- Buss, D.M., & Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, [Online] 50, pp.559–570.
Available at:
http://homepage.psy.utexas.edu/homePage/Group/BussLAB/pdffiles/prefs_mate_selection_1986_jpsp.pdf [Accessed 20 July 2009]
- Buss, D.M. & Shackelford, T.K. (1997). Human aggression in evolutionary psychological perspective. *Clinical Psychology Review*, 17, pp.605–619.
- Carvalho, A. & Gomes, F.A. (2003). Cybersex in portuguese chatrooms: A study of sexual behaviors related to online sex. *Journal of Sex & Marital Therapy*, [Online] 29(5), pp.345–360.
Available at: <http://rihuc.huc.min-saude.pt/bitstream/10400.4/348/1/RID279%20J%20Sex%20Marital%20Ther%20345.pdf> [Accessed 1 July 2009]
- Casanueva, J. & Blake, E. (2000). Presence and co-presence in collaborative virtual environments. *Technical Report CS00-06-00. Department of Computer Science, University of Cape Town*.
Available at: <http://pubs.cs.uct.ac.za/archive/00000271/01/CS00-06-00.pdf> [Accessed 10 May 2008]
- Castells, M. (2000). *The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell
- Chareonwongsak, K. (2002). Globalization and Technology: how will they change society? *Technology in Society*, [Online] 24, pp.191-206.
Available at: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIImg&_imagekey=B6V80-46PBT1H-2-1&_cdi=5856&_user=8333613&_pii=S0160791X02000040&_orig=search&_coverDate=08%2F31%2F2002&_sk=999759996&_view=c&_wchp=dGLbVtb-zSkzV&_md5=99286e3b8d6d24fcf0b63fc84f0cccde&_ie=/sdarticle.pdf [Accessed 22 July 2009]
- Clark, J.M. (1997). A cybernautical perspective on impulsivity and addiction. In: C. Webster & M. Jackson, eds. (1997). *Impulsivity: Theory assessment and treatment*. [e-book] New York: Guilford, pp. 82–91.
Available at:
http://books.google.com/books?id=hxXKzo3A8ZwC&printsec=frontcover&source=gbs_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false [Accessed 19 August 2009]
- Constant, D., Kiesler S. & Sproull, L. (1994). What's Mine Is Ours, or Is It? A Study of Attitudes about Information Sharing. *Information Systems Research*, [Online] 5, pp.400-421.
Available at:
<http://www.cs.cmu.edu/~kiesler/publications/PDFs/Constant1994WhatsMine%20.pdf> [Accessed 14 August 2009]
- Cooper, A., Scherer, C.R., Boies, S.C. & Gordon, B.L. (1999). Sexuality on the internet: From sexual exploration to pathological expression. *Professional Psychology: Research and Practice*, 30(2), pp.154–164.
- Cronin, B. & Davenport, E. (2001). E-rogenous zones: Positioning pornography in the digital economy. *The Information Society*, 17, pp.33–48.

- Crossley, N. (1995). Merleau-Ponty, the Elusive Body and Carnal Sociology. *Body and Society*, 1 (1), pp.43-63.
- Daneback, K., Cooper, A. & Månsson, S.-A. (2005). An internet study of cybersex participants. *Archives of Sexual Behavior*, [Online] 34(3), pp.321–328. Available at: http://www.hawaii.edu/hivandaids/An_Internet_Study_of_Cybersex_Participants.pdf [Accessed 1 July 2009]
- Daneback, K., Ross, M.W. & Månsson, S.-A. (2006). Characteristics and behaviors of sexual compulsives who use the internet for sexual purposes. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 13(1), pp.53–67.
- DePaulo, B.M., Kashy, D.A., Kirkendol, S.E., Wyer, M.M. & Epstein, J.A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, [Online] 70, pp.979-995. Available at: <http://smg.media.mit.edu/library/DePauloEtAl.LyingEverydayLife.pdf> [Accessed 12 August 2009]
- Donath, J. & Boyd, D. (2004). Public displays of connection. *BT Technology Journal*, [Online] 22, pp.71-82. Available at: <http://smg.media.mit.edu/papers/Donath/PublicDisplays.pdf> [Accessed 20 July 2009]
- Döring, N.M. (2009). The Internet's impact on sexuality: A critical review of 15 years of research. *Computers in Human Behavior*, [Online] 25, pp.1089-1101. Available at: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6VDC-4W9S2RX-2-1&_cdi=5979&_user=8333613&_pii=S0747563209000442&_orig=search&_coverDate=09%2F30%2F2009&_sk=999749994&_view=c&_wchp=dGLbVIW-zSkWA&_md5=b88f0c58caf050117c5e8cc689ea041a&_ie=/sdarticle.pdf [Accessed 28 July 2009]
- Döring, N. (2000). Feminist Views of Cybersex;Victimization, Liberation, and Empowerment, *CyberPsychology and Behavior*, [Online] 3(5), pp.863–84. Available at: <http://www.nicola-doering.de/publications/cybersex-doering-2000.pdf> [Accessed 28 June 2009]
- Duck, S. (1983). *Friends for Life*. Brighton, UK: Harvester.
- Elias, N. (1982). *The Civilizing Process, vol. 1. The History of Manners*. Basil Blackwell.
- Ellis, B. & Symons, D. (1990). Sex differences in sexual fantasy. *Journal of Sex Research*, 27(4), pp.527–555.
- Engström, T. & Selinger, E. (2007). On Naturally Embodied Cyborgs: Identities, Metaphors, and Models. *Janus Head*, 9 (2), pp.553-584.
- Featherstone, M. (1991a). *Consumer Culture and Postmodernism*. [e-book] London: Sage. Available at: <http://books.google.com/books?id=czfeN2hV6xIC&printsec=frontcover&dq=Consumer+Culture+and+Postmodernism&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 20 August 2009]
- Featherstone, M. (1991b). The Body in Consumer Culture. In: M. Featherstone, M. Hepworth & B. S. Turner, eds. 1991. *The Body: Social Process and Cultural Theory*. [e-book] London: Sage.

Available at:

http://books.google.com/books?id=yWxwyjaPbtoC&printsec=frontcover&rview=1&source=gb_s_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false [Accessed 9 May 2009]

Feld, S. (1982). Social Structural Determinants of Similarity among Associates. *American Sociological Review*, [Online] 47, pp.797-801.

Available at: <http://www.sna.pl/teksty/Feld82.pdf> [Accessed 28 June 2009]

Feldman, R.S., Forrest, J. A. & Happ, B. R. (2002) Self-presentation and verbal deception: Do self-presenters lie more? *Basic and Applied Social Psychology*, [Online] 24(2), pp.163-170.

Available at: <http://91.197.230.154/files/doselfpresentersliemore.pdf> [Accessed 22 July 2009]

Ferree, M. C. (2003). Women and the web: Cybersex activity and implications. *Sexual and Relationship Therapy*, [Online] 18(3), pp.385–393.

Available at:

http://www.hawaii.edu/hivandaids/Women_and_the_Web_CyberSex_Activity_and_Implications.pdf [Accessed 28 June 2009]

Frank, A. (1991). For a Sociology of the Body: an Analytical Review. In: M. Featherstone, M. Hepworth & B. Turner, eds. 1991. *The Body: Social Process and Social Theory*. [e-book] London: Sage.

Available at:

<http://books.google.com/books?id=yWxwyjaPbtoC&pg=PA36&dq=For+a+Sociology+of+the+Body:+an+Analytical+Review&rview=1&cd=1#v=onepage&q=For%20a%20Sociology%20of%20the%20Body%3A%20an%20Analytical%20Review&f=false> [Accessed 9 May 2009]

Gibbs, J.L., Ellison, N.B. & Heino, R.D. (2006). Self-presentation in online personals: The role of anticipated future interaction, self-disclosure, and perceived success in internet dating. *Communication Research*, 33(2), pp.152–177.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self Identity*. Cornwall: Polity Press.

Giddens, A. (1992), *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies*. Stanford: University Press

Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. New York: Anchor.

Goffman, E. (1968). *Stigma: Notes on The Management of Spoiled Identity*. Harmondsworth: Penguin.

Green, N. (1997). Beyond Being Digital: Representation and Virtual Corporeality. In: D. Holmes, ed. 1997. *Virtual Politics: Identity & Community in Cyberspace*. [e-book] London: Sage.

Available at:

http://books.google.com/books?id=x_zOA24lvIIC&pg=PA59&dq=Beyond+Being+Digital:+Representation+and+Virtual+Corporeality&rview=1&cd=1#v=onepage&q=Beyond%20Being%20Digital%3A%20Representation%20and%20Virtual%20Corporeality&f=false [Accessed 20 May 2009]

Greenfield, P.M. & Subrahmanyam, K. (2003). Online discourse in a teen chat room: New codes and new modes of coherence in a visual medium. *Journal of Applied Developmental Psychology*, [Online] 24, pp.713–738.

Available at:

<http://www.google.gr/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAgQFjAA&url=http%3A%2F%2Feducation.qld.gov.au%2Fcorporate%2Fresearch%2Fsummary%2Fgreenfield.doc&ei=KRetS5nfC4r-AadlqXrCg&usq=AFQjCNHSUcpE2OOgGmC7S1aZljQILjKIYA&sig2=ByX7YnptYUQbKxMbudaM6Q> [Accessed 22 July 2009]

Grosz, E. (2005). Refiguring Bodies. In: Fraser M., Greco M., eds. 2005. *The Body: A Reader*. [e-book] London: Routledge, pp. 47-51.

Available at:

<http://books.google.com/books?id=ayAg8OFdUfwC&pg=PA47&dq=Refiguring+Bodies&rview=1&cd=2#v=onepage&q=Refiguring%20Bodies&f=false> [Accessed 20 July 2009]

Gwinnell, E. (1998). *Online seductions: Falling in love with strangers on the Internet*. New York: Kodansha International.

Hertlein, K.M. & Piercy, F.P. (2006). Internet infidelity: A critical review of the literature. *The Family Journal*, 14(4), pp.366–371.

Holloway, S.L. & Valentine, G. (2003), *Cyberkids: Children in the Inforamtion Age*, [e-book] London: RoutledgeFalmer.

Available at:

http://books.google.com/books?id=0_M0SFXbhHIC&printsec=frontcover&dq=Cyberkids:+Children+in+the+Inforamtion+Age&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false [Accessed 20 August 2009]

Howson, A. (2004). *The body in society*. [e-book] Cambridge: Polity.

Available at: <http://books.google.com/books?id=H-XGXVOG4CQC&printsec=frontcover&dq=The+body+in+society&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false>

[Accessed 2 June 2009]

Internet World Stats, (2009). *Internet User Statistics & Population for 53 European countries and regions*. [Online]

Available at: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> [Accessed September 30 2009]

Joinson, A.N. (1998). Causes and implications of disinhibited behavior on the Internet. In: J. Gachkenbach, ed. 1998. *Psychology and the Internet: Intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. San Diego: Academic Press, pp. 43–60.

Joinson, A.N. (2003). *Understanding the psychology of internet behaviour: Virtual worlds, real lives*. London: Palgrave Macmillan.

Kelly, M. & Field, D. (1996). Medical Sociology, Chronic Illness and the Body. *Sociology of Health & Illness*, 18 (2), pp.241-257.

Kenrick, D.T., Sadalla, E.K., Groth, G. & Trost, M.R. (1990). Evolution, traits, and the stages of human courtship: Qualifying the parental investment model. *Journal of Personality*, 58, pp.97–116.

Kirkpatrick, D. (2007). Second Life. It's not a game. *MoneyCNN.com*. [Online]

Available at:

http://money.cnn.com/2007/01/22/magazines/fortune/whatsnext_secondlife.fortune/index.htm [Accessed 21 October 2008]

Lance, L. (1998). Gender differences in heterosexual dating: A content analysis of personal ads. *Journal of Men's Studies*, 6, pp.297-305.

- Levine, D. (2000). Virtual attraction: What rocks your boat. *CyberPsychology and Behavior*, [Online] 3, pp.565–573. Available at: http://www.drrangarajan.com/comm5110_6110/Levine.pdf [Accessed 2 July 2009]
- Lupton, D. (2003). *Medicine as culture*. [e-book] London: Sage. Available at: <http://books.google.com/books?id=OYZTBcOwcGQC&printsec=frontcover&dq=Medicine+as+culture.&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 29 June 2009]
- Madden, M. & Lenhard, A. (2006). Online dating. *Pew Internet & American Life Project*. [Online] Available at: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2006/PIP_Online_Dating.pdf.pdf [20 August 2009]
- Manning, J.C. (2006). The impact of internet pornography on marriage and the family: A review of the research. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 13(2–3), pp.131–165.
- McKenna, K. & Green, A. (2002). Virtual Group Dynamics. *Group. Dynamics: Theory, Research, and Practice*, [Online] 6(1), pp.116-127. Available at: <http://www.ece.ubc.ca/~leei/519/2002-VirtualGroupDynamics.pdf> [Accessed 28 July 2009]
- McKenna, K.Y.A., Green, A.S. & Gleason, M.E.J. (2002). Relationship formation on the Internet: What's the big attraction? *Journal of Social Issues*, [Online] 58, pp.9–31. Available at: <http://jrichardstevens.com/articles/McKenna-onlinereleation.pdf> [Accessed 28 July 2009]
- McKenna, K.Y.A., Green, A.S. & Smith, P.K. (2001). Demarginalizing the sexual self. *Journal of Sex Research*, [Online]38(4), pp.302–311. Available at: http://www.google.gr/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CA0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ru.nl%2Fasp%2Fdownload.aspx%3Ffile%3D%2Fcontents%2Fpage%2F460076%2Fmckennagreensmith-demarginalizingthesexualself.pdf&ei=2xytS-vpOoWM_AbXuOHqCg&usq=AfQjCNGEZRbqWUdUbQiAtuQ1PsXO9qSi_A&sig2=4lv7_b7ki0hWTGUUoD9vhA [Accessed 28 July 2009]
- McRae, S. (1996). Coming apart at the seams: Sex, text and the virtual body. In: L. Cherny & E.R. Weise, eds. 1996. *Wired women: Gender and new realities in cyberspace*. Seattle, WA: Seal, pp. 242–263.
- Mileham, B.L.A. (2007). Online infidelity in internet chat rooms: An ethnographic exploration. *Computers in Human Behavior*, [Online] 23(1), pp.11–31. Available at: <http://english112ubc.pbworks.com/f/Online%20Infidelity%20in%20Internet%20Chatrooms%20An%20Ethnographic%20Exploration.pdf> [Accessed 20 July 2009]
- Perlman, D. & Fehr, B. (1987). The Development of Intimate Relationships. In: D. Perlman & S. Duck, ed. 1987. *Intimate Relationships*. Newbury Park, CA: Sage, pp. 13-42.
- Piazza, J. & Bering, J.M. (2009). Evolutionary cyber-psychology: Applying an evolutionary framework to Internet behavior. *Computers in Human Behavior*, [Online] 25(6), pp.1258-1269. Available at: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6VDC-4WXGVYM-1-

[1&_cdi=5979&_user=8333613&_pii=S0747563209001150&_orig=search&_coverDate=11%2F30%2F2009&_sk=999749993&view=c&wchp=dGLzVtz-zSkzk&md5=b7bcc6b9ac8ddeb8ca4313456afd0f31&ie=/sdarticle.pdf](http://www.socsci.uci.edu/~wsc/1%2F30%2F2009&_sk=999749993&view=c&wchp=dGLzVtz-zSkzk&md5=b7bcc6b9ac8ddeb8ca4313456afd0f31&ie=/sdarticle.pdf) [12 August 2009]

Rietmeijer, C.A. & Shamos, S.J. (2007). HIV and sexually transmitted infection prevention online: Current state and future prospects. *Sexuality Research & Social Policy: A Journal of the NSRC*, 4(2), pp.65–73.

Rollman, J., Krug, K. & Parente, F. (2000). The chat room phenomenon: Reciprocal communication in cyberspace. *CyberPsychology and Behavior*, 3(2), pp.161–166.

Rosado, C. (2001). The Demise of Ethnic Differences – Cultural Identity and the Internet. *World Future Society, Cyber Society Forum*. [Online]
Available at: <http://www.wfs.org/rosado.htm> [Accessed 7 October 2008]

Rosen, L., Cheever, N.A., Cummings, C. & Felt, J. (2008). The Impact of emotionality and self-disclosure on online dating versus traditional dating. *Computers in Human Behavior*, 24, pp.2124-2157.

Available at: http://www.csudh.edu/psych/Impact_of_Emotionality_and_Self-Disclosure_on_Online_Dating_vs_Traditional_Dating_Computers_in_Human_Behavior_2008.pdf [Accessed 29 July 2009]

Ross, M.W., Rosser, B.R.S. & Stanton, J. (2004). Beliefs about cybersex and internet-mediated sex of latino men who have internet sex with men: Relationships with sexual practices in cybersex and in real life. *AIDS Care*, 16(8), pp.1002–1011.

Rutsky, R.L. (1999). *High Techne: Art and Technology from the Machine Aesthetic to the Posthuman*. Minneapolis and London: University of Minnesota Press.

Schlenker, B.R. (2002). Self-presentation. In: M. R. Leary & J. P. Tangney, eds. 2002. *Handbook of self and identity*. [e-book] New York: Guilford, pp. 492-518.

Available at:
<http://books.google.com/books?id=vafgWfgxUK8C&printsec=frontcover&dq=%22Handbook+of+self+and+identity+%22&rview=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 26 August 2009]

Schlenker, B.R. & Pontari, B.A. (2000). The strategic control of information: Impression management and self-presentation in daily life. In: A. Tesser, R. Felson, & J. Suls, eds. 2000. *Perspectives on self and identity*. Washington, DC: American Psychological Association, pp. 199-232.

Schwartz, M.F. & Southern, S. (2000). Compulsive cybersex: The new tea room. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7(1–2), pp.127–144.

Shildrick, M. & Price, J. (1999). Openings on the body: A critical introduction. In: Price, J. & Shildrick, M., eds. 1999, *Feminist theory and the body. A reader*. [e-book] Edinburgh: Edinburgh University Press.

Available at:
http://books.google.com/books?id=aBRUjxPk_YUC&pg=PA1&dq=%22Openings+on+the+body:+A+critical+introduction%22&rview=1&cd=1#v=onepage&q=%22Openings%20on%20the%20body%3A%20A%20critical%20introduction%22&f=false [Accessed 23 July 2009]

Shilling, C. (1991). Educating the Body: Physical Capital and the Production of Social Inequalities. *Sociology*, 25(4), pp.653-672.

- Shilling, C. (1993). *The Body and Social Theory*. [e-book] Sage.
Available at:
<http://books.google.com/books?id=dfh9mI499IoC&printsec=frontcover&dq=The+Body+and+Social+Theory&view=1&cd=1#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 9 May 2009]
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P.M. & Tynes, B. (2004). Constructing sexuality and identity in an online teen chatroom. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25, pp.651–666.
- Suler, J. (1996). Applying Social-Psychology to Online Groups and Communities. *Psychology of Cyberspace*, [Online] v. 1.0. 5/1996.
Available at: <http://www.rider.edu/~suler/psycyber/socpsy.html> [Accessed 23 June 2009]
- Suler, J. (2005). *The Basic Psychological Features of Cyberspace*. Psychology of Cyberspace. [Online] v.2.2.
Available at: <http://www.rider.edu/~suler/psycyber/basicfeat.html> [Accessed 23 June 2009]
- Toma, C.L., Hancock, J.T. & Ellison, N.B. (2008). Separating Fact From Fiction: An Examination of Deceptive Self-Presentation in Online Dating Profiles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, [Online] 34(8), pp.1023-1036.
Available at: https://www.msu.edu/~nellison/toma_et_al_2008.pdf [Accessed 20 August 2009]
- Townsend, J. (1993). Sexuality and partner selection: Sex differences among college students. *Ethology and Sociobiology*, 14, pp.305–330.
- Townsend, J. & Wasserman, T. (1997). The perception of sexual attractiveness: Sex differences in variability. *Achieves of Sexual Behavior*, 26, pp.243–268.
- Træen, B., Nilsen, T.S. & Stigum, H. (2006). Use of pornography in traditional media and on the internet in Norway. *Journal of Sex Research*, 43(3), pp.245–254.
- Turkle, S. (1996). *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, Weidenfeld & Nicolson, London.
- Turner, B. (1987). The Rationalization of the Body: Reflactions of Mod and Discipline. In: S. Lash & S. Whimster, eds. 1987. *Max Weber. Rationality and Modernity*. Allen and Unwin.
- Turner, B. (1992). *Regulating Bodies*. Routledge.
- Turner, B. (1995). *Medical Power and Social Knowledge*. Sage.
- Turner, B.S. (2008). *The Body & Society. Explorations in Social Theory*. 3rd edition. [e-book] London: Sage.
Available at:
<http://www.google.com/books?hl=en&lr=&id=FYKjzsc6SkAC&oi=fnd&pg=PP9&dq=body+and+society&ots=4UOzxLO7-8&sig=OtlYpFY6ndgumCNfq5ZSP3Lwnmc#v=onepage&q=&f=false> [Accessed 5 July 2009]
- Turner, J.C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. In: H. Tajfel, ed. 1982. *Social identity and intergroup relations*. Cambridge, England: Cambridge University Press, pp. 138 –161.

- Wallace, P. (2001). *The psychology of the Internet*. [e-book] Cambridge: Cambridge University Press.
Available at: http://books.google.com/books?id=k0Z2-I0zrDgC&printsec=frontcover&rview=1&source=gbs_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false [Accessed 28 August 2009]
- Walther, J.B. (1993). Impression development in computer-mediated interaction. *Western Journal of Communication*, 57, pp.381–398.
- Walther, J.B. (1996). Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hypersonal interaction. *Communication Research*, 39, pp.274–279.
- Walther, J.B., Slovacek, C. & Tidwell, L. (2001). Is a picture worth a thousand words? Photographic images in long-term and short-term computer-mediated communication. *Communication Research*, 28, pp.105–134.
- Waskul, D.D. (2002). The naked self: Being a body in televideo cybersex. *Symbolic Interaction*, 25(2), pp.199–227.
- Weeks, J. (2003). *Sexuality*. 2nd ed. [e-book] London: Routledge.
Available at: <http://www.google.com/books?id=xp-H1XfbM4AC&pg=PA1&dq=body+sexuality&lr=&hl=en&cd=32#v=onepage&q=body%20sexuality&f=false> [Accessed 19 June 2009]
- Wellman, B. & Tindall, D. (1993). Reach Out and Touch Some Bodies: How Social Networks Connect Telephone Networks. *Progress in Communication Sciences*, 12, pp.63-93.
- Wellman, B., Carrington P. & Hall A. (1988). Networks as Personal Communities. In: B. Wellman & S. D. Berkowitz, ed. 1988. *Social Structures: A Network Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 130-84.
- Whitty, M.T. (2003a). Pushing the wrong buttons: Men's and women's attitudes toward online and offline infidelity. *CyberPsychology & Behavior*, 6, pp.569–579.
- Whitty, M.T. (2003b). Cyber-flirting: Playing at love on the Internet. *Theory and Psychology*, 13 (3), pp.339-357.
- Whitty, M.T. (2005). The realness of cybercheating: Men's and women's representations of unfaithful internet relationships. *Social Science Computer Review*, 23, pp.57–67.
- Whitty, M.T. (2007). Revealing the 'real' me, searching for the 'actual' you: Presentations of self on an internet dating site. *Computers in Human Behavior*, [Online] 24, pp.1707–1723.
Available at: http://www.elsevier.com.br/bibliotecadigital/arquivo/artigo_sdol.pdf [Accessed 20 August 2009]
- Whitty, M.T. (2008). Liberating or debilitating? An examination of romantic relationships, sexual relationships and friendships on the net. *Computers in Human Behavior*, 24(5), pp.1837–1850.
- Williams, S. & Bendelow, G.A. (1998). *The Lived Body: Sociological Themes, Embodied Issues*. [e-book] Routledge.
Available at: http://books.google.com/books?id=ldpo9kGpidwC&printsec=frontcover&rview=1&source=gbs_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false [Accessed 20 July 2009]

- Wilson, M. & Daly, M. (1985). Competitiveness, risk taking, and violence: The young male syndrome. *Ethology and Sociobiology*, 6, pp.59–73.
- Woll, S. & Cozby, P.C. (1987). Videodating and other alternatives to traditional methods of relationship initiation. *Advances in Personal Relationships*, 1, pp.69-108.
- Worthington M. (2002). Bodies that Natter: Virtual Translations and Transmissions of the Physical. *Critique*, 43 (2).
- Young, K.S. (2006). Online infidelity: Evaluation and treatment implications. *Journal of Couple and Relationship Therapy*, 5(2), pp.43–56.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλεξιάς, Γ. (2006). *Κοινωνιολογία του Σώματος : από τον "Άνθρωπο του Νεότερνταλ" στον "Εξολοθρευτή"*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αλεξιάς, Γ. Κυβερνο-Οργανισμοί (Cyborgs), Δυνητικά Σώματα (Virtual Bodies), Μετά-Σώματα: Επιστημονική Φαντασία ή Εναλλακτικές Μορφές Σωματοποίησης; (υπό δημοσίευση) *συλλογικός τόμος Gutenberg*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αντωνοπούλου, Χ. (1999). *Ανθρώπινη Σεξουαλικότητα*. Αθήνα: Ατραπός.
- Giddens, A. (2005). *Η μεταμόρφωση της οικειότητας : σεξουαλικότητα, αγάπη και ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες*. Αθήνα: Πολύτροπον.
- Javeau, C. (1996). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Levy, P. (1999). *Δυνητική Πραγματικότητα*. Αθήνα: Κριτική.
- Μακρυνιώτη, Δ. (2001). *Στίγμα: Σημειώσεις για τη Διαχείριση της Φθαρμένης Ταυτότητας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Μακρυνιώτη, Δ. (2004). *Τα όρια του σώματος. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Νήσος.
- McNair, Brian (2005). *Η Κουλτούρα του Στριπτιζ. Σεξ, μέσα ενημέρωσης και ο εκδημοκρατισμός της επιθυμίας*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Nettleton, S. (2002). *Κοινωνιολογία της υγείας και της ασθένειας*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.
- Οικονόμου, Χ. (2005). *Κοινωνιολογία της Υγείας. Τόμος Α': Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Διόνικος.
- Foucault, M. (1976). *Επιτήρηση και Τιμωρία: Η Γέννηση της Φυλακής*. Αθήνα: Κέδρος.
- Foucault, M. (1982). *Ιστορία της σεξουαλικότητας, τ. 1*. Αθήνα: Ράππα.